

UNIVERZITA KARLOVA
Fakulta sociálních věd
Institut mezinárodních teritoriálních studií

Katedra západoevropských studií

Disertační práce

**PŘÍSTUPY AKTÉRŮ A JEJICH ZAPOJENÍ V PROCESU
STRATEGICKÉHO ŘÍZENÍ K UDRŽITELNÉMU ROZVOJI V EU
*ROLE INSTITUCÍ PŘI TVORBĚ OBNOVENÉ STRATEGIE
UDRŽITELNÉHO ROZVOJE (2006)***

Praha 2009

Autor: PhDr. Lenka Škrábalová
Institut: Mezinárodních teritoriálních studií
Katedra: Západoevropských studií
Školitel: Prof. PhDr. Lenka Rovná, CSc.
Akademický rok: ZS 2009/2010

Poděkování

Na prvním místě patří mé poděkování mé školitelce paní Prof. PhDr. Lence Rovné, CSc. za vedení mé práce a její cenné rady a připomínky, které mi v průběhu jejího zpracování udělovala. Speciální poděkování patří mým rodičům a bratrovi za jejich podporu a povzbuzování při psaní mé disertační práce.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem disertační práci vypracovala sama na základě uvedených pramenů a literatury.

V Praze dne 3. prosince 2009

.....
PhDr. Lenka Škrábalová

OBSAH:

ÚVOD	6
RELEVANTNOST TÉMATU DISERTAČNÍ PRÁCE	7
HLAVNÍ CÍL VÝZKUMNÉHO RÁMCE DISERTAČNÍ PRÁCE	10
ÚSKALÍ ZKOUMÁNÍ TVORBY STRATEGIE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE EU	13
KOMPLEXNOST PŘEDMĚTU ZKOUMÁNÍ A PŘÍSTUPY K TÉMATU	14
.....	14
HLAVNÍ TÉZE PŘI SLEDOVÁNÍ ROLE INSTITUCÍ V PROCESU TVORBY STRATEGIE, KTERÉ JSOU ZAKOTVENY V HLAVNÍCH TEORIÍCH EVROPSKÉ INTEGRACE	15
METODY VÝZKUMU	17
ČASOVÝ RÁMEC	23
STRUKTURA DISERTAČNÍ PRÁCE	23
ZAKOTVENÍ PRÁCE A HLAVNÍ SMĚRY DOSAVADNÍHO VÝZKUMU	23
ROZBOR DOSTUPNÝCH ZDROJŮ A LITERATURY.....	30
I. ČÁST	30
TEORETICKO-PRAKTICKÁ: UDRŽITELNÝ ROZVOJ MEZINÁRODNÍ A EVROPSKÁ ÚROVEŇ	30
I.1. TEORICKÁ BÁZE PROBLEMATIKY UDRŽITELNÉHO ROZVOJE	30
I.1.1 TEORETICKO-HISTORICKÝ EXKURS VZNIKU UDRŽITELNÉHO ROZVOJE.....	30
I.2. PRAKTICKÁ ČÁST PROBLEMATIKY UDRŽITELNÉHO ROZVOJE	30
I.2.1. UVÁDĚNÍ KONCEPTU UDRŽITELNÉHO ROZVOJE DO PRAXE – STRATEGICKÉ ŘÍZENÍ/STRATEGIE.....	30
I.2.2. STRATEGIE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE.....	36
I.2.3. STRATEGICKÉ ŘÍZENÍ K UDRŽITELNÉMU ROZVOJI	37
I.3. MEZINÁRODNĚ-POLITICKÁ ÚROVEŇ A UDRŽITELNÝ ROZVOJ	40
I.3.1. ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ A UDRŽITELNÝ ROZVOJ.....	45
I.3.2. ORGANIZACE PRO HOSPODÁŘSKOU SPOLUPRÁCI A ROZVOJ.....	45
I.3.3. NESTÁTNÍ AKTÉŘI A UDRŽITELNÝ ROZVOJ	46
I.4 ÚROVEŇ EVROPSKÉ UNIE A PROBLEMATIKA UDRŽITELNÉHO ROZVOJE	46
I.4.1. SPECIFIKA ROZHODOVÁNÍ V EVROPSKÉ UNII.....	47
I.4.2. SMĚRY PROSAZOVÁNÍ POLITIK NA ÚROVNI EU.....	47
I.4.3. POLITICKÝ SYSTÉM EVROPSKÉ UNIE	48
I.4.4. NADNÁRODNÍ A MEZVLÁDNÍ PARADIGMA	52
I.4.5. NOVÝ INSTITUCIONALISMUS	54
I.4.6. RACIONALISTICKÝ INSTITUCIONALISMUS A TEORIE KOALIC.....	55
I.4.7. INSTITUCIONÁLNÍ VYJEDNÁVÁNÍ	57
I.4.8. ROZHODOVÁNÍ V EU A REFLEXE V POLITIKÁCH EU.....	63
I.4.9. PRIORITNÍ SMĚRY ČLENSKÝCH ZEMÍ V OBLASTI UDRŽITELNÉHO ROZVOJE	66
I.4.10. MODEL VÍCEÚROVŇOVÉHO VLÁDNUTÍ	68
I.5. STRATEGICKÉ ŘÍZENÍ A INSTITUCE EU	70
.....	70
I.5.1. EVROPSKÁ KOMISE /EK/ - PRAVOMOCI A STÁLÉ ORGANIZAČNÍ ZABEZPEČENÍ POLITIKY UDRŽITELNÉHO ROZVOJE.....	77
I.5.2. STATISTICKÝ ÚŘAD EVROPSKÉ KOMISE EUROSTAT.....	81
I.5.3. EVROPSKÁ RADA	82
I.5.5. RADA EU	82
I.5.6. PŘEDSEDNICTVÍ RADY EU.....	84
I.5.7. ZÁSTUPCE EVROPSKÉHO LIDU - EVROPSKÝ PARLAMENT	84
I.5.8. HOSPODÁŘSKÝ A SOCIÁLNÍ VÝBOR - EHSV.....	86
I.5.9. VÝBOR REGIONŮ (VR).....	87
I.5.10. EVROPSKÁ INVESTIČNÍ BANKA (EIB).....	88
I.5.11. EVROPSKÁ AGENTURA PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ (EEA – EUROPEAN ENVIRONMENT AGENCY).....	89
II. ČÁST	89
EVROPSKÁ UNIE SMĚŘUJE K PRVNÍ STRATEGII UDRŽITELNÉHO ROZVOJE EU....	89
II. 1. PRVNÍ ZMÍNKY O UDRŽITELNÉM ROZVOJI NA ÚROVNI EU.....	90
II.2. MAASTRICHTSKÁ SMLOUVA A UDRŽITELNÝ ROZVOJ.....	90
II.3. ENVIRONMENTÁLNÍ AKČNÍ PROGRAM PRO UDRŽITELNÝ ROZVOJ	92
II.4. EVROPSKÉ KONZULTAČNÍ FÓRUM O ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍ A UDRŽITELNÉM ROZVOJI	92

II.5. AMSTERODAMSKÁ SMLOUVA	93
II.6. EVROPSKÁ RADA V LUCEMBURKU ČERVEN 1997.....	94
II.7. EVROPSKÁ RADA V CARDIFFU – ČERVEN 1998.....	95
II.8. EVROPSKÁ RADA VE VÍDNI – PROSINEC 1998.....	96
II.9. EVROPSKÁ RADA V KOLÍNĚ NAD RÝNEM – ČERVEN 1999.....	97
II. 10. NOVÁ EVROPSKÁ KOMISE A VÝZVA UDRŽITELNÉHO ROZVOJE	99
II.11. ZPRÁVA EVROPSKÉ KOMISE O PLNĚNÍ 5. EAP.....	102
II.12. EVROPSKÁ KONFERENCE – UDRŽITELNOST 21. STOLETÍ.....	103
II.13. EVROPSKÁ RADA V HELSINKÁCH.....	103
II.14. EVROPSKÁ RADA V LISABONU	105
II.15. NA CESTĚ K PRVNÍ STRATEGII UDRŽITELNÉHO ROZVOJE EU.....	107
II.15.1. PŘÍPRAVA VNITŘNÍ DIMENZE EU SUR.....	109
II.15.2. ANALYTICKÁ ZPRÁVA A 6. ENVIRONMENTÁLNÍ AKČNÍ PROGRAM.....	110
II.15.3. KONZULTAČNÍ PROCES	110
II.15.4. EVROPSKÁ RADA VE STOCKHOLMU – BŘEZEN 2001.....	111
II.15.5. EVROPSKÁ KOMISE A FINALIZACE SDĚLENÍ.....	112
II.15.6. EVROPSKÝ PARLAMENT (EP) A SDĚLENÍ EVROPSKÉ KOMISE.....	113
II.15. 7. RADA PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ A TÉMA UDRŽITELNÉHO ROZVOJE.....	120
II.15.8. EVROPSKÁ RADA V GÖTEBORGU.....	120
II.15.9. CESTA K VNĚJŠÍ DIMENZI EU SUR	122
II. 16. OBDOBÍ 2002-2005 SLEDOVÁNÍ NAPLŇOVÁNÍ STRATEGIE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE A PŘÍPRAVA NA JEJÍ REVIZI	123
II. 16.1. EVROPSKÉ RADY JAKO DISKUSNÍ PLATFORMA K VYHODNOCENÍ STRATEGIE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE	125
II. 16.2. AKTIVITY EVROPSKÉ KOMISE V OTÁZCE NAPLŇOVÁNÍ STRATEGIE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE	128
II. 16.3. VYHODNOCENÍ POKROKU – ENERGETIKA, NORMOTVORBA A EXTERNÍ DIMENZE	129
II. 16.4. REVIZE STRATEGIÍ EU	130
III. ČÁST.....	137
PŘÍPADOVÁ STUDIE TVORBA OBNOVENÉ STRATEGIE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE EU	137
III.1. ÚROVNĚ PROJEDNÁVÁNÍ STRATEGIE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE	137
III.1.1. ČLENSKÉ STÁTY A REVIZE STRATEGIE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE EU.....	137
III.1.2. FRIENDS OF PRESIDENCY – PŘÁTELÉ PŘEDSEDNICTVÍ	139
III.1.3. JEDNÁNÍ NA ÚROVNI PRACOVNÍ SKUPINY - PŘÁTELÉ PŘEDSEDNICTVÍ A POZICE ČLENSKÝCH STÁTŮ	143
III.1.4. ČLENSKÉ STÁTY A INDIKÁTORY UDRŽITELNÉHO ROZVOJE	147
III.1.5. VÝBOR STÁLÝCH ZÁSTUPCŮ EVROPSKÉ UNIE.....	148
III.1.6. ZASEDÁNÍ RAD EU.....	152
III.1.7. ROLE EVROPSKÉ KOMISE PŘI PŘÍPRAVĚ STRATEGIE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE	152
III.1.8. POZICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU K REVIZI STRATEGIE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE	155
III.1.9. POZICE EVROPSKÉHO HOSPODÁŘSKÉHO A SOCIÁLNÍHO VÝBORU K REVIZI STRATEGIE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE	158
III. 1.10 POZICE NEVLÁDNÍCH ORGANIZACÍ A DALŠÍCH ZÁJMOVÝCH SKUPIN	159
III.1.11. SCHVÁLENÍ OBNOVENÉ SUR EU	162
III.1.12. ZÁVĚR STANOVISEK NEVLÁDNÍCH ORGANIZACÍ K PŘIJATÉ STRATEGII.....	168
III.2. OBSAH STRATEGIE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE	164
VÝSTUPY VÝZKUMU	168
ZÁVĚR.....	170
PŘÍLOHA K ZÁVĚRU.....	178
ANOTACE.....	184
PŘÍLOHY.....	185
BIBLIOGRAFIE	188

ÚVOD

Relevantnost tématu disertační práce

Ve své disertační práci jsem se rozhodla zpracovat problematiku vztahující se k situaci v oblasti strategického řízení k udržitelnému rozvoji na úrovni Evropské unie (EU) a jako konkrétní případ jsem zvolila zapojení institucí EU do procesu tvorby obnovené Strategie udržitelného rozvoje EU z pohledu teorií evropské integrace a modelu tvorby strategií udržitelného rozvoje.

Sledování přípravy Strategie udržitelného rozvoje v roce 2006 považuji za velmi relevantní objekt výzkumu s ohledem na evaluaci implementace této strategie na konci roku 2009 a v souvislosti s chystanou diskusí o její další aktualizaci. Důležitým termínem byl prosinec roku 2009, kdy Evropská rada podruhé a na základě zprávy Komise o pokroku zhodnotila vývoj a priority a rovněž formulovala obecné směry pro politiky, strategie a nástroje udržitelného rozvoje.¹ Evropská rada vzala v této souvislosti také v úvahu priority Lisabonské strategie pro růst a zaměstnanost.²

I vzhledem k těmto dvěma velmi významným strategickým dokumentům EU (obnovená Strategie udržitelného rozvoje EU (2006) a obnovená Lisabonská strategie (2005)) je diskuse o samotném strategickém řízení a jeho aplikaci na úrovni EU důležitá. Další důvod, proč jsem si vybrala toto téma, je ten, že udržitelný rozvoj je dnes mezinárodně uznávaným konceptem a sama EU si jej zvolila jako zastřešující cíl vlastního rozvoje. Prosazování konceptu udržitelného rozvoje je pro EU velmi aktuální a zásadním způsobem ovlivňuje politickou debatu v EU.

Uvedení konceptu udržitelného rozvoje³ do praxe ovšem není jednoduché. Vlády potřebují analytické a metodologické přístupy pro zabezpečení propojení ekonomického, sociálního a environmentálního pilíře udržitelného rozvoje do rozhodování. Jedním z prostředků, které pomáhají státům a dalším entitám harmonizovat ekonomické, sociální a environmentální politiky a plány, které zvyšují koherentnost vládních přístupů, jsou strategie.⁴

Proces tvorby strategie (strategických dokumentů), je jednou ze součástí procesu strategického řízení. Úspěšné strategické řízení se vyznačuje pěti charakteristikami, mezi něž patří dosažení široké shody od nejdůležitějších aktérů účastnících se tvorby strategie a angažovanost občanské a odborné veřejnosti atd..⁵

¹ Pro informaci: Disertační práce byla odevzdána v termínu 3.12.2009 před konáním Evropské rady v Bruselu (10.-11.12.2009) tzn., že uvedené informace čerpají ze zdrojů, které tyto aktivity EU předjímají.

² 18 měsíční program Rady EU – Trio předsednictví, <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/18-mesicni-program-rady/udrzitelny-rozvoj-18-program-rady/1001739/49309/>, staženo 30.6.2009, Od října 2009 se jedná o dalším směřování daleko mediálně známější Lisabonské strategie tzv. post-Lisabonu.

³ V angl. – sustainable development, ve fran. – développement durable, v něm - nachhaltige Entwicklung.

⁴ Advancing Sustainable Development, Policy Brief, OECD Observer, March 2006, str. 3, <http://www.oecd.org/dataoecd/43/44/36277332.pdf>, staženo 12.8.2008.

⁵ viz VESELÝ, NEKOLA, M. a kol.: Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe, SLON, Praha, 2007, Další charakteristiky úspěšné strategie: návaznost dokumentů nižší úrovně, specifikace (případně

Tuto problematiku jsem si zvolila, abych předložila důkaz o tom, jak instituce ovlivňují obsah jiných než-li legislativních veřejných dokumentů v ES/EU (smlouvy, nařízení, směrnice, rozhodnutí, doporučení) a také proto, že příprava strategických materiálů na úrovni v EU není dosud v českém sociálně vědeckém výzkumu zmapována. Zajímavé jsou proto pro čtenáře otázky: *Jak Evropská unie jako celek v současnosti postupuje při přípravě strategií udržitelného rozvoje?, Jaká je role institucí EU v tomto procesu a jaká je obecná situace v oblasti strategické dimenzi řízení⁶ na úrovni EU?* Dalšími doplňkovými zkoumanými jevy je hledání limitů EU v přípravě strategického plánování či naopak úspěchů EU v této oblasti za pomoci modelu tvorby strategie udržitelného rozvoje.

Vzhledem k průřezovosti a nadresortnímu charakteru udržitelného rozvoje je příprava strategie udržitelného rozvoje na nadnárodní úrovni – v našem případě na úrovni EU daleko složitější.

Hlavní cíl výzkumného rámce disertační práce

Tvorba strategie udržitelného rozvoje EU není procesem, který je připravován hrstkou „zasvěcených“, ale je to proces, kterého se účastní různí aktéři. Pluralitnost způsobu přípravy a participativnost na strategii je jedním z hlavních rysů, které jsou předpokladem dobré strategie.⁷

Hlavním cílem práce je předložit analýzu zapojení institucionálních aktérů EU (Rady EU, Evropské komise (EK) a Evropského parlamentu (EP)) do tvorby Obnovené Strategie udržitelného rozvoje EU, která byla schválena v červnu 2006 Evropskou radou. Práce se zaměří na zkoumání rolí jednotlivých institucí EU v rámci procesu přípravy strategie UR, která je výsledkem shody zapojených aktérů a nikoliv na to, jak se daří tuto strategii implementovat či na její vyváženost.⁸ V rámci výzkumu budu rovněž prezentovat stanoviska dalších orgánů na úrovni EU, jakými jsou Evropský hospodářský a sociální výbor, Výbor regionů k obsahu SUR EU, a to kvůli obecnější ilustraci kontextu jejího vytváření. Budu identifikovat vliv jednotlivých institucí a jejich aktérů na úrovni EU na konečnou podobu obnovené Strategie udržitelného rozvoje EU.⁹

V disertační práci se rovněž zaměřím na proces přípravy strategie udržitelného rozvoje EU ve vnitřní a vnější dimenzi v období 2001 a 2002, kde budu také sledovat roli jednotlivých institucionálních aktérů. Navazovat bude prezentace fáze revize těchto strategií 2003 – 2005. Hlavní záběr výzkumu ovšem bude směřován na proces vyjednávání v rámci kvantifikace) cílů a opatření včetně uvedení kroků k jejich dosažení, stanovení kompetencí a odpovědnosti (vykazatelnost).

⁶ Viz problematika strategického řízení - POISTER, T. H., a STREIB, G. D. (1999). Strategic management in the public sector. Public Productivity and Management Review, 22, 308-325, STEURER, R. Strategic Public Management as Holistic Approach to Policy Integration, http://userpage.fu-berlin.de/ffu/akumwelt/bc2004/download/steuerer_f.pdf, staženo 7.7.2009

⁷ VESELÝ, A., NEKOLA, M. a kol.: Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe, str. 60, dále viz DALAL – CLAYTON, B., BASS, S Sustainable Development Strategie: A resource Book (2002) - požadavky na efektivní participaci při strategiích.

⁸ DALAL – CLAYTON, B., BASS, S.: Sustainable Development Strategies: A Resource Book, 2002, Paříž, str. 3.

⁹ VESELÝ, A, NEKOLA, M. a kol.: tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe, str. 77.

Rady EU v 1. pol. roku 2006, zvláště pak na platformě tzv. Friends of Presidency /FoP/. Tato speciální Pracovní skupina Rady vznikla pouze za účelem zpracování obnovené SUR EU a po splnění svého úkolu zanikla, jakmile její pracovní výstup schválil Výbor stálých zástupců (COREPER).

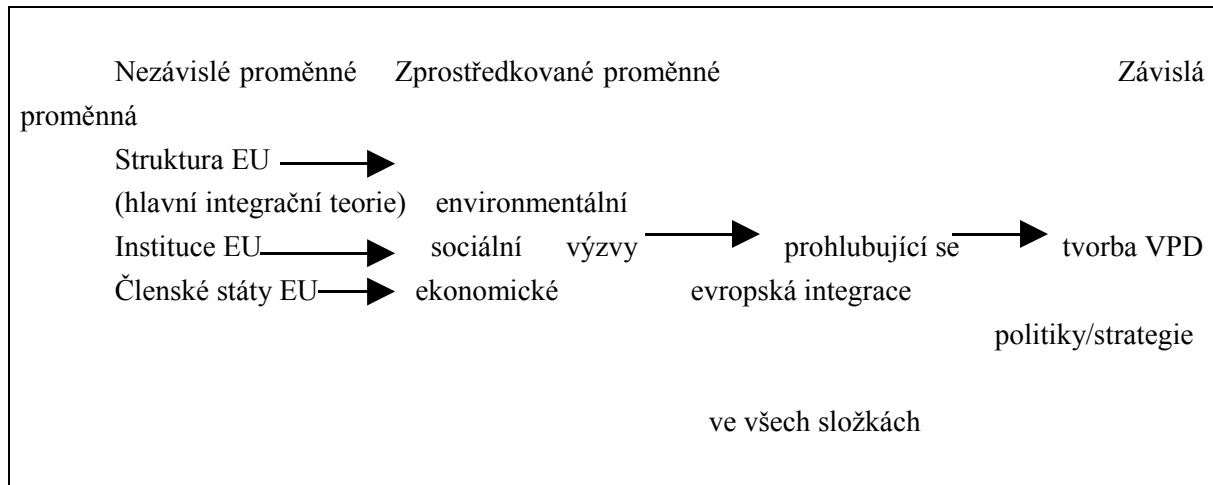
Jako typ výzkumného designu jsem si vybrala případovou studii (case study design), jejímž předmětem zájmu je studium konkrétního programu, události procesu apod. v určitém časovém úseku. Toto úzké zaměření umožňuje hlubší analýzu zkoumaného případu v jeho přirozeném prostředí a pochopení hlubších souvislostí a vztahů, které zůstávají jiným výzkumným designům utajeny. Případová studie je rovněž vhodná k výzkumu témat, které jsou málo probádané nebo pro badatele z vnějšku obtížně srozumitelné.¹⁰ Mým zájmem bylo metodou sledování procesu analyzovat, jakým způsobem byly instituce zapojeny do tvorby SUR. Technikou rozboru prosazování strategického řízení k udržitelnému rozvoji byl jak výběr příkladu na základě specifikaci proměnných tak také tzv. detailní vyprávění (narace) při vyjednávání o obnovené Strategii udržitelného rozvoje, která byla předložena ve formě podrobného výkladu a jejímž účelem bylo vysvětlit, jak se zkoumaná událost odehrála.

Co se týče výběru případu prosazování strategického řízení k udržitelnému rozvoji v EU byly stanoveny následující proměnné. Nejprve jsem si všímala aktérů, kteří prosazovali udržitelný rozvoj (vnější vlivy – závazky vyplývající z členství v mezinárodních organizacích, vnitřní vlivy - institucionální struktura EU a členské státy, které mají zájem o pokrok v environmentální, ekonomické a sociální sféře na úrovni EU a jsou zodpovědní za metody, procesy, pomocí nichž je naplňován strategický cíl – tj. za naplňování politiky udržitelného rozvoje (zprostředkující proměnná)). Z toho vyplývá, že tyto problémy bylo nutné řešit nejen na národní úrovni, ale i na úrovni Evropské unie s ohledem na prohlubování evropského integračního procesu a provázání sfér ekonomické – environmentální – sociální resp. udržitelného rozvoje v EU). Následkem je nutnost vytváření politiky resp. veřejného strategického dokumentu, který problém rovnováhy pilířů udržitelného rozvoje řeší. Právě vzájemná závislost (interdependence) motivuje státy řešit společné problémy a vysvětluje podmínky, za nichž vlády a další aktéři zvažují spolupráci.

¹⁰ Ibidem, str. 152.

Tabulka 1.

Předpokládaný příčinný mechanismus strategického řízení k udržitelnému rozvoji v EU:

Tento případ poukazuje na to, že v nezávislých proměnných je několik aktérů, kteří se do procesu tvorby strategického dokumentu zapojují. S ohledem na úzké vymezení práce se budu věnovat hlavně institucím EU a jejich roli v tomto příkladu, i když z dostupných zdrojů lze zjistit, že se na podpoře udržitelného rozvoje v EU zasloužily svým dílem členské země EU (výstupy z jednání mezivládní konference o Amsterodamské smlouvě) a další subjekty (např. regiony a nevládní organizace).

Případová studie narativní k obnovené SUR EU se věnuje vyjednávání a prezentaci stanovisek na úrovni pracovních orgánů Rady EU k obsahu obnovené SUR EU. Bude ilustrovat stěžejní zájmy členských států EU, které se projeví v diskusi o obnovené SUR EU a vliv institucí na její utváření. Zásadní je rovněž proces rozhodování o této strategii.

Výzkumné otázky, na které budu odpovídat, jsou tyto: 1) *Jak EU došla k zakotvení cíle udržitelného rozvoje na základě vnitřních nebo vnějších vlivů?* 2) *Jaké jsou pozice hlavních institucí a orgánů EU k problematice udržitelného rozvoje?* 3) *Jakým způsobem probíhalo vyjednávání o podobě obnovené SUR EU?* 4) *Je Rada EU, která sdružuje členské státy EU hlavním hybatelem v prosazování priorit udržitelného rozvoje EU?* 5) *Jak lze hodnotit roli instituce Friends of Presidency v rámci přípravy obnovené SUR EU?* 6) *Jaký význam mělo vytváření koalic na úrovni EU při tvorbě obnovené Strategie udržitelného rozvoje EU?* 7) *Naplňuje příprava obsahu obnovené SUR EU rysy dobré strategie a strategického plánování?* a 8) *Která instituce v EU má největší potenciál stát se proponentem strategického řízení v oblasti udržitelného rozvoje?*

Úskalí zkoumání tvorby strategie udržitelného rozvoje EU

Při vytváření strategického plánu/strategie dochází ke konfrontaci potřeb, přání a možností (individuálních, skupinových a institucionálních aktérů, území). Zásadní je, aby se tohoto procesu účastnili všichni od začátku (odborníci, laici atd.). Na úrovni EU je

vyjednávání o podobě Strategie udržitelného rozvoje o to složitější, jelikož se tohoto procesu zúčastní větší množství hráčů. Na nadnárodním hráčském poli /EU/ je zastoupena Evropská komise, Rada EU, Evropský parlament, Hospodářský a sociální výbor, Výbor regionů a v konzultační fázi rovněž další jednotlivci, skupiny, členské státy či podnikatelé a zájmové skupiny. Specifický je proces v samotné Radě EU, kde dochází k vnitřním střetům a multilaterálním jednáním, ve kterých aktéři tedy členské státy ve skupinách nebo samostatně deklarují své priority a zájmy. Výsledkem tohoto procesu je kompromis přijatelný pro všechny vyjednávající strany.

Komplexnost předmětu zkoumání a přístupy k tématu

Tvorba politiky udržitelného rozvoje je víceúrovňový proces (viz předpokládaný příčinný mechanismus strategického řízení k udržitelnému rozvoji v EU – nezávislá proměnná, na kterém se podílejí rozliční aktéři (nadnárodní instituce, národní orgány aj.). Udržitelný rozvoj totiž reaguje na složitější socio-ekonomické a politické jevy, které je nutné řešit na více úrovních (multi-level governance - MLG).¹¹ Víceúrovňové vládnutí patří k současným teoriím evropské integrace, její vznik je podmíněn dynamickým vývojem Evropské unie.

Modelů víceúrovňového vládnutí existuje ve výzkumu evropské integrace celá řada, ale většina z nich rozlišuje tři základní roviny, na nichž se vládnutí odehrává. Jedná se o vládnutí na rovině nadstátní (nadnárodní – EU), na rovině států a na rovině jednotek působících uvnitř států (substátní rovina). S ohledem na vývoj v EU se postupně přesouvá autorita v důležitých oblastech od národních států na úroveň institucí EU, jejichž role rostou. Model víceúrovňového vládnutí se staví kriticky vůči diskusi mezi nadnárodní a mezivládní teorií v EU a ukazuje, že jednostranné zdůraznění role evropských institucí je právě tak chybné jako jednostranné zdůraznění role členských států. Považuje EU za pospolitost svého druhu, v níž se politické procesy odehrávají na mnoha úrovních (evropské, státní, regionální, nadnárodní a místní) s mnoha typy aktérů (evropskými institucemi, vládami, regionálními sdruženími, samoregulačními jednotkami apod.), přičemž důležitost těchto úrovní a aktérů se liší podle povahy řešené otázky.¹² Výsledkem víceúrovňového vládnutí je pak chápání evropského integračního procesu jako složitého (pluralistického) politického procesu, který již není pevně ani pod kontrolou členských zemí, ani není ovládán nadnárodními institucemi.¹³ Tato teorie přijímá představu, že EU není pouhou komplikovanou mezinárodní organizací, ale že ji můžeme chápat jako politický systém, pak jsou v ní stejně jako uvnitř států – autorita a pravomoci rozptýlené do mnoha úrovní a disponují jimi mnozí (soukromí i veřejní) aktéři i jejich koalice.¹⁴

¹¹ POTŮČEK, M., a kol.: Strategické vládnutí a Česká republika, GRADA, Praha, 2007, str. 13.

¹² DRULÁK, P.: Teorie mezinárodních vztahů, PORTÁL, 2004, str. 194.

¹³ EILSTRUP – SANGIOVANNI, Debates on the European Integration, PALGRAVE, 2006, str. 331.

¹⁴ KRATOCHVÍL, P.: Teorie evropské integrace, PORTÁL, str. 151

Stanoviska tradičních teorií evropské integrace (mezivládní a nadnárodní přístup) jsou k této teorii značně rezervované a poukazují hlavně na to, že MLG je pouhým explanatorním modelem, a nikoliv teorie, jelikož nepřináší žádné předpovědi o budoucím vývoji integrace. To že politické rozhodování probíhá na několika úrovních je jistě pravdivé, jak se shodnou i oponenti tohoto přístupu, otázkou ovšem je, jestli není možné říci, že klíčové pro pochopení vývoje evropské integrace je jenom jedna úroveň – a to buď nadnárodní nebo státní resp. mezivládní. Rovněž je složitě doložitelná předpověď, že komplexnost politického systému EU nadále bude v budoucnosti růst.¹⁵

Samotná tvorba politiky je velmi odvážnou aktivitou, jelikož je vytvářena na několika místech a současně, neustále se proměňuje a celkově se jedná o složitý a mnohoúrovňový proces.¹⁶ Dynamický proces politiky udržitelného rozvoje je dosti složitě zachytit, přesto je proces tvorby této politiky na úrovni EU možné pozorovat v okamžicích, kdy dochází k explicitní formulaci politiky, a to nejčastěji v podobě písemného dokumentu, jakými jsou např. veřejnoprávní dokumenty (VPD) - public policy document legislativního a strategického charakteru.¹⁷

Na úrovni EU jsou zpracovávány veřejné strategické dokumenty pro specifické oblasti politik dvojího druhu tzv. Zelené a Bílé knihy od pol. 80. let.¹⁸ Zelené a Bílé knihy, které jsou dokumenty vydávané Evropskou komisí, se věnují směřování a výhledům Evropské unie, jsou však nezávazné a patří mezi tzv. měkké předpisy *acquis communautaire*.

Zatímco Zelené knihy jsou podnětem k veřejné diskusi o konkrétním problému, Bílé knihy obsahují představu Evropské komise, jakým způsobem se bude u konkrétního problému postupovat směrem k jeho řešení.¹⁹ Strategie udržitelného rozvoje jsou na úrovni Bílých knih, jelikož jsou souhrnem opatření navrhovaných Evropskou komisí v určité oblasti. Bílé knihy jsou výhledem a směřováním Evropské komise, ale pro členské státy mají jen doporučující charakter.²⁰ Jakmile je Bílá kniha přijata Radou, může tedy v dotyčné oblasti a v konkrétním případě vést k akčnímu programu EU.²¹ Ty pak podrobně definují cíle, nástroje k jejich dosažení a způsob hodnocení jejich naplňování. Za tímto účelem bývá stanovena sada indikátorů (tvorby a sledování indikátorů Lisabonské strategie se značně účastní Eurostat).²²

Nadresortní strategie EU (Strategie udržitelného rozvoje a Lisabonská strategie) jsou hlavním východiskem pro zpracování dalších materiálů koncepčního charakteru (sektorových politik či akčních plánů) a pro strategické rozhodování v rámci všech úrovní Společenství. Strategie je rozsáhlý proces rozhodování o tom, kam se chceme dostat a jakým způsobem²³.

¹⁵ Ibidem, str. 158.

¹⁶ VESELÝ, A., NEKOLA, M. A KOL: Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe, str.44

¹⁷ Ibidem, str. 49 – 50.

¹⁸ Ibidem, str. 54.

¹⁹ Zelené a bílé knihy, <http://www.cpkp.cz/evropskyobcan/manual/knihy.htm>, staženo 5.5.2009.

²⁰ Ibidem, staženo 5.5.2009.

²¹ Proces a aktéři, http://eur-lex.europa.eu/cs/droit_communaire/droit_communaire.htm, staženo 1.3.2008

²² VESELÝ, A. NEKOLA, M. A KOL: Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe, str. 15 - 16

²³ Strategy Survival Guide, 2004, <http://interactive.cabinetoffice.gov.uk/strategy/survivalguide/site/intro/introducing.htm>, staženo 16.11.2009, str.

Při studiu tvorby obnovené SUR EU vycházím z konceptu institucionálního přístupu, který uvádí, že tvorba strategie je úzce svázána s formálními politickými institucemi, na druhou stranu ale výsledek strategie je touto institucionální strukturou omezován.²⁴ Myšlenka, že instituce mají velký vliv na rozhodování, je pochopitelně v politické vědě dobře a dlouho známá. Instituce ovlivňují způsob a rychlost reakce na veřejné politické problémy, trvalým a konzistentním způsobem ovlivňují možnost voleb různých rozhodovatelů, spíše než by ovlivňovaly jejich preference. Jejich zkoumání přispívá k vysvětlení různé kultury rozhodovacích procesů.²⁵

Dalším přístupem, kterým lze zkoumat politiku udržitelného rozvoje je přístup socio-ekonomický, který vysvětluje tvorbu politiky prostřednictvím „externích šoků“ působící na politický systém (např. ekonomické cykly, zavedení nových technologií, otevření či uzavření světových trhů) Zaměřují se tedy na makrokontext tvorby politiky a na to, jak je politika ovlivněna vnějšími socio-ekonomickými procesy. Přestože socio-ekonomický přístup byl v posledních letech značně kritizován, přesto je zjevné, že vnější kontext ovlivňuje rovněž tvorbu politiky.²⁶ Tento přístup lze aplikovat na celkový rámec prosazování politiky udržitelného rozvoje, který je deklarován v primárních smlouvách. Čím více dochází k socio-ekonomické nerovnováze a environmentálním ohrožením, tím více se EU snaží o prosazování politiky udržitelného rozvoje.

Hlavní téze při sledování role institucí v procesu tvorby strategie, které jsou zakotveny v hlavních teoriích evropské integrace

V rámci studia tvorby politiky udržitelného rozvoje na úrovni EU sleduji tyto hypotézy:

Hypotéza č. 1.

Rozhodnutí prohloubit spolupráci v oblasti udržitelného rozvoje dochází pouze v případech, kde se zájmy členských států překrývají a společný postup v řešení environmentálních, ekonomických a sociálních výzev je výhodný pro všechny strany.

Tato hypotéza podporuje vnímání integrace z hlediska (liberálního) mezivládního přístupu, který potvrzuje rozhodující roli členských států v tom, kam budou směřovat svou politiku.

Vzhledem k tomu, že budu vycházet při analýze tvorby veřejnoprávních dokumentů z institucionálního přístupu *další hypotézou č. 2 stanovím, že:*

Při přípravě obnovené strategie udržitelného rozvoje EU bylo zásadní, že byla zřízena dočasná instituce Friends of Presidency na úrovni Rady EU, která přispěla k včasnému zpracování obnovené SUR EU a k jejímu přijetí všemi členskými státy.

Tato hypotéza vychází z teorie, která uvádí, že sledování zájmů členských států je ovlivněno institucionální strukturou EU. Evropské instituce nejen fungují jako kanál přenosu informací a prvek redukující nejistotu, ale také efektivně socializují zúčastněné aktéry.

²⁴Strategický management – pojem strategie, <https://akela.mendelu.cz/~loucka/studium/9sem/SZZ/management/Man10.docs> staženo 1.3.2009, str. 1.

²⁵ VESELÝ, NEKOLA, M. A KOL: Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe, str. 47.

²⁶ Ibidem, str. 48 – 49.

Příkladem je socializace národních reprezentantů v Radě EU (jak na ministerské, tak na nižší politické COREPER a úřednické úrovni). Význam této teorie spočívá v tom, že tvrdí, že jsou to členské státy, které vytvářejí instituce, aby dosáhly shody na tématech.

Vzhledem k tomu, že evropská studia jsou založena na studiu, jak členské státy EU (mezivládní liberální přístup, intergovernmentalismus) nebo nadnárodní instituce (neofunkcionalismus, supranacionalismus) ovlivňují evropský integrační proces. Pokouším se tak odpovědět na otázku, který z těchto aktérů je hlavním motorem evropské integrace. Má disertace bude příspěvkem v rámci této diskuse, která bude vycházet z *hypotézy č. 3*:

V souvislosti s politikou udržitelného rozvoje EU je to Rada EU, která určuje cíle a aktivity při tvorbě strategie udržitelného rozvoje, přesto mohou evropské nadnárodní instituce jako je Evropská komise a Evropský parlament svými aktivitami podobu strategických materiálů ovlivnit.

Dalším faktorem, který ovlivňuje charakter mezivládního vyjednávání, je míra zapojení a vlivu nadnárodních institucionálních aktérů na stanovení rámce strategického řízení a priorit v průběhu přípravy SUR EU.²⁷

Metody výzkumu

Disertační práce je teoretickou a analytickou studií, která vychází z dostupných poznatků o míře zapojení institucí do procesu tvorby SUR. Tato práce se snaží přistupovat k tématu z hlediska zásad empirického a analytického přístupu a v jeho rámci provádět neutrální deskripci a analýzu jednotlivých zkoumaných prvků. Tento přístup je aplikován v zásadě v celém textu, i když důraz na odbornou analýzu je zaměřen zejména v částech věnujících se tvorbě SUR EU.

Nezbytnou součástí výzkumu témat spadajících do evropských studií je pak vazba na jednotlivé integrační teorie, které pomáhají vysvětlit zájmy a motivy, které přispěly k posunu v určité oblasti v tomto případě v politice udržitelného rozvoje, na hlubší koordinační integrační stupeň.

V případové studii věnované tvorbě obnovené SUR EU v roce 2006 je soustředěna pozornost na praktickou aplikaci teorií středního rozsahu a to neoinstitucionalismu – racionálnímu institucionalismu a sociálního konstruktivismu. Tato teorie se věnuje chování vícenárodnostních koalic, rozvoji politických institucí a intenzitě ekonomických konfliktů.²⁸

Dále je aplikován proces přípravy SUR EU na institucionální teorii vyjednávání a na model Průběžného zdokonalování strategií udržitelného rozvoje (Continuous Improvement Approach to Managing Sustainable Development)²⁹, který je vzorem pro tvorbu SUR. Použití

²⁷ BELKO, M: Charakter medzištátného vyjednávania na pode Rady Európskej únie, Mezinárodní vztahy 1/2009, str. 99.

²⁸ FIALA, VL: Teoretické a metodologické problémy evropské integrace, Periplum, Praha, str. 142, DRULÁK, P.A KOL.: Jak zkoumat politiku: Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích, Portál, 2008, str. 156. Výsledkem tohoto pozorování je materiál, který výzkumník získá přímo na základě vlastní účasti na dané události.

tohoto modelu mi umožnilo posoudit strategii udržitelného rozvoje, zda naplňovala klíčové kritéria pro SUR.

Metodu, kterou jsem využila v případové studii o procesu vyjednávání v rámci EU je zúčastněné pozorování³⁰, díky které jsem mohla provádět na zasedáních Friends of Presidency (Skupiny přátel předsednictví) v Bruselu. Mým hlavním cílem bylo touto metodou zprostředkovat čtenáři informace o procesu vyjednávání a fáze procesu přípravy strategie udržitelného rozvoje, které jsem měla možnost získat informace z první ruky, které mi umožnily objevit některé originální skutečnosti. Zúčastněné pozorování mi umožnilo objevit a sledovat sociální život v procesu tvorby strategie udržitelného rozvoje. Účelem mého pozorování byla rovněž možnost zprostředkovat čtenáři proces tvorby strategických materiálů na úrovni EU. Pozorováním jsem deskriptivně zachytila, co se děje, a jak vypadala daná situace. Za druhé, zúčastněné pozorování mi umožnilo pochopit celý kontext toho, ve kterém se vyjednávání odehrávají (tzn. uvnitř nadnárodních institucí nebo vně –v členské zemi).

Ve svém výzkumu jsem pracovala jak s empirickou (pozorování) tak s analytickou metodou, která mě v tomto případě umožnila na základě sesbíraných zdrojů, ze kterých jsem v rámci výzkumu čerpala, vysvětlit konkrétní jevy.

Časový rámeček

Z důvodu komplexního pochopení problematiky je nutné se soustředit na celkový vývoj směřování EU k deklaraci cíle udržitelného rozvoje, který byl zahájen na konci 80. let minulého století. Časové vymezení hlavního okruhu disertační práce spadá do 90. let minulého století, mezníkem je pak rok 1999, kdy vešla v platnost Amsterodamská smlouva, která zakotvila udržitelný rozvoj do primárního práva a končí 1. pol. roku 2006, kdy se EU – 25 dohodla na společné obnovené SUR EU.

Struktura disertační práce

Text disertační práce je přehledně rozdělen do 3 hlavních částí, které na sebe logicky navazují a podávají informace o komplexnosti zvoleného problému. První část podrobně studuje koncept udržitelného rozvoje a věnuje se teoretickému rámci a modelům, na jejichž základě je probírána látka zkoumána. Dále poskytuje základní faktografii o mezinárodním zakotvení konceptu udržitelného rozvoje a krátce informuje o praktickém úsilí podpory tohoto konceptu v EU a na úrovni členských států. Druhá část práce vychází ze základních předpokladů mezivládního přístupu, jež nahlíží na evropskou integraci jako na proces utvářený jejími členskými státy, které povolují určovat cíle EU. Tato část je prezentací vývoje

²⁹ SWANSON, D., PINTÉR, L.: National Strategies for Sustainable Development: Challenges, Approaches and Innovations in Strategic and Co-ordinated Action: Based on a 19-country Analysis, IISD, GTZ GmbH, http://www.iisd.org/pdf/2004/measure_nat_strategies_sd.pdf, staženo 1.12.2009, str. 5.

³⁰ viz blíže zúčastněné pozorování: ŠVARŤÍČEK, R., ŠEDOVÁ, K.: Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách, PORTÁL, Praha, 2007.

konceptu udržitelného rozvoje na úrovni EU a popisuje proces zapojení nadnárodních institucí do tvorby SUR v letech 2001 a 2002 a revizi těchto SUR v nadcházejícím období.

Následuje třetí část s kapitolami, které analyzují samotný proces přípravy SUR EU a sledují motivy jednotlivých aktérů při této aktivitě. Kapitola rovněž studuje roli Rady EU a zájmy jednotlivých členských států. Pokouší se představit pozice členských států k prioritám, které chtěly prosadit či je prosadily ve finální obnovené SUR EU. Analýza případové studie zprostředkovává přehled pozic evropských institucí ke konceptu udržitelného rozvoje, které si nesou svou historickou zkušenost a jsou omezeny pravomocemi, které jim svěřily členské státy a které vstupovaly do procesu přípravy SUR EU s určitými preferencemi, a také se svými potenciálními předpoklady pro ovlivnění dimenze strategické řízení na úrovni EU.

Zakotvení práce a hlavní směry dosavadního výzkumu

Udržitelný rozvoj je průřezový koncept, a to je důvod, proč jeho priority studují ekonomové, sociologové, politologové, environmentalisté a výzkumníci v oblasti mezinárodních vztahů, kteří zkoumají ze své perspektivy propojení mezi jednotlivými pilíři udržitelného rozvoje. Předmět zájmu, jakým je udržitelný rozvoj, je stále poměrně nový, svojí komplexností mimořádně složitý a nutně vyžaduje mezioborovou spolupráci.

Hlavními směry výzkumu jsou proto analýzy příležitostí a překážek při prosazování udržitelného rozvoje v rámci veřejné politiky a analýzy účinnosti různých nástrojů implementace udržitelného rozvoje (problematika tzv. mixed policy) a modelů tvorby strategie. Ideální model procesu tvorby strategií je možné rozdělit do několika fází – příprava tvorby strategie, strategická analýza, stanovení strategických cílů, implementace strategie a monitoring a evaluace strategie. Tyto fáze ovšem nelze brát jako jednosměrný postup, ale jako iterativní proces, ve kterém se v případě potřeby opakují a korigují již provedené činnosti.³¹

Při tvorbě strategií udržitelného rozvoje je možné využít fázové modely z konce 90tých let 20. století (podobně jako modely řízení vyvinuté v manažerských teoriích) navíc zahrnují i další faktory a vazby a je výhodný pro případ, kdy rozhodovatel dospěje k rozhodnutí o zahájení určité politiky nebo nastavení širšího rámce veřejných politik (například příprava národní strategie nebo rozvojového plánu). Takto je fázový model užíván a doporučován například pro řízení strategií udržitelného rozvoje. Užití fázového modelu politického cyklu považujeme za vhodné v situaci, kdy rozvoj v ekonomické, sociální a environmentální oblasti, má být vyvážený.³² Model fází (cyklický) byl a je stále v literatuře užíván jako vstupní „učebnicový model“.³³ Byl užitečný především v 70tých letech, kdy umožnil strukturaci a rozčlenění komplexního politického procesu do sérií fází a umožnil tak analytikům soustředit se na určité aspekty tvorby politiky. Stimuloval tím mnoho

³¹ VESELÝ, a., NEKOLA, M. a kol.: Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe, str. 79

³² VESELÝ, A., DRHOVÁ, Z., NACHTMANNOVÁ, M.: Veřejná politika a proces její tvorby: Co je „policy“ a jak vzniká?, http://ceses.cuni.cz/CESES-20-version1-sesit05_08-vesely.pdf, staženo 21.11.2008, str. 20.

³³ použití např.: BREWER, G., D., deLEON, P.: The Foundations of Policy Analysis. The Doresey Press, Homewood, 1983

významných publikací z veřejné politiky, které se věnovaly některé z výše uvedených fází: tvorba politické agendy, zhodnocení alternativ, implementace.³⁴ Příkladů a období fázového modelu je mnoho. Např. v roce 1974 byl navrženo šest fází: iniciace, zhodnocení variant, výběr, implementace, evaluace politiky a ukončení.³⁵

Zhruba od počátku 80tých let začal být lineární a časově vymezený fázový model chápán jako znázornění cyklicky se opakujícího sledu fází. Hodnocení jedné frekvence politiky se stává součástí vymezení problému v následné sekvenci. Hlavní teoretici tvorby strategií udržitelného rozvoje Dalal-Clayton a Bass (2002) shrnují proces tvorby a realizace komplexních politických dokumentů – strategií udržitelného rozvoje – do schématu, které integruje jak model politického cyklu, tak základní východiska, jako jsou jasné a konzistentní cíle programu, adekvátní teoretický kauzální model vlivu (impact-model).³⁶

Další variantou tvorby strategií je proces strategické realizace veřejné politiky, která vnáší do veřejné politiky manažerskou teorii strategického řízení jako reakce na rychle a neustále se měnící podmínky a vzrůstající rizika v mezinárodním prostředí. Manažeři ve veřejném sektoru musí být schopni, se zabývat daleko komplexnějším interním a externím prostředím než-li manažeři v soukromém sektoru nebo v neziskových organizacích. Strategické řízení v teoriích managementu je samo o sobě nekončící proces, které je uskutečňováno v určitých, logicky navazujících krocích, počínajících vymezením poslání firmy a jejich cílů, strategickou analýzou a končících formulací možných variant řešení (strategií), výběrem a implementací optimálních strategií a kontrolou a korekcemi průběhu jejich realizace.³⁷ Výběr konceptu strategického řízení pro konkrétní podmínky/firmu by měl probíhat v určité konkurenci a obsahovat kritéria odrážející podmínky aplikace a požadavky, mezi něž patří zapojení všech článků strategického řízení do procesu formulace strategií podle jejich úrovně a odbornosti, měli by se uplatňovat generalisté, specialisté³⁸ a strategické týmy. Specifickým případem je veřejná politika, kde podobu strategií většinou silně ovlivňují úředníci a ovlivňují tak proces přípravy a realizace strategie.³⁹ V souvislosti s personální strategií účast ve strategickém týmu je pro jeho členy prestižní záležitostí, proto může být využita jako významný motivační faktor.

Pro úspěch tvorby strategií na veřejné úrovni jsou nutné určité dovednosti, jako je vybudování analytické báze, strukturace myšlení, identifikace variant, spoluúčast aktérů a komunikace s nimi, vhodná institucionální a implementační báze a dobré řízení lidí a projektu⁴⁰

³⁴ VESELÝ, A., DRHOVÁ, Z., NACHTMANNOVÁ, M.: Veřejná politika a proces její tvorby: Co je „policy“ a jak vzniká?, str. 20.

³⁵ Ibidem., str. 20.

³⁶ SABATIER, MANZMANIANN: A Framework of analysis. Jedním ze šesti dostačujících podmínek pro efektivní implementaci, str. 31,

³⁷ KEŘKOVSKÝ, J., VYKYPĚL, O.: Strategické řízení: teorie pro praxi, C.H.BECK, 2. vydání, Praha, 2006, str. 16.

³⁸ KEŘKOVSKÝ, J., VYKYPĚL, O.: Strategické řízení: teorie pro praxi, str. 20.

³⁹ POTŮČEK: Strategické vládnutí a Česká republika, str. 222.

⁴⁰ KEŘKOVSKÝ, J., VYKYPĚL, O.: Strategické řízení, str. 6.

Požadavky, které uvádí manažerské teorie strategického řízení zapojených aktérů do procesu, může naplňovat koncept strategického vládnutí/governance.⁴¹ Y. Dror, který je uznávaným politickým myslitelem, praktikem a teoretikem v oblasti studia plánování politiky a strategií,⁴² přichází s návrhem, aby instituce strategického vládnutí byly strukturovány jako „Strategický mozek centrální vlády“ (Central Governmental Strategic Brains):⁴³ 1. profesionální enkláva strategického myšlení a plánování v blízkosti šéfa vlády, 2. menší týmy strategického myšlení a plánování v blízkosti hlavních ministrů s vlivem na utváření budoucnosti, 3. dobrý přístup těchto jednotek k vrcholným tvůrcům rozhodování a hlavním procesům volby, 4. národní výzkumná a vývojová organizace (mozkový trust), odpovědná za přípravu dlouhodobých základních politických direktiv, 5. profesionální tým pro zvládání krizových situací, 6. obdobné kapacity v parlamentech a na podnárodní úrovni vládnutí, 7. ucelený systém sestávající ze vzájemně spolupracujících částí strategické sítě.⁴⁴ Předmětem debaty s ohledem na navržené institucionální struktury je schopnost uplatnění tohoto modelu strategického vládnutí na nadnárodní úroveň EU. Nezbytná je i v tomto případě analýza potenciálu institucí EU naplnit tento model.

Rozbor dostupných zdrojů a literatury

Komplexnost zvolené problematiky vyžadovala se soustředit na několik oblastí výzkumu. Mezi primární prameny vztahující se k problematice udržitelného rozvoje a politikám EU, patří závěry předsednictví, závěry Rad EU, zřizovací smlouvy, Sdělení⁴⁵, které vydává Evropská komise, Evropský parlament a další orgány EU, zřizovací smlouvy EU, programové zprávy Evropské komise, které jsou veřejně přístupné.

Nejdůležitějšími zdrojem bylo ovšem vlastní pozorování a zápisy z jednání pracovních skupin Rady EU (FoP) a Výboru stálých zástupců. Důkladnou analýzu tématu jsem provedla prostřednictvím primárních dokumentů Rady EU (např. Council: State of Play Review EU Sustainable Development Strategy, Council: Renewed EU Sustainable Development Strategy:

⁴¹ Strategické vládnutí můžeme chápat jako schopnost předvídat možná budoucí ohrožení, identifikovat rozvojové příležitosti a vnést tyto poznatky do rozhodování způsobem, který umožní efektivněji využít omezených zdrojů pro koncepční řešení sociálních problémů.

⁴² viz DROR, Y.: The Capacity to Govern. The Club of Rome, 2001, Franck Cass Publisher, London, Global Strategies Projects: Commentaries - <http://www.uia.be/node/159?kap=26>, staženo, 17.11.2009, VIROVÁ, V.: DROR, Y.: Kapacita vládnout, Právní obzor 4/2004, <http://www.sappress.sk/pravnyobzor/87-05-10.pdf>, str. 463

⁴³ POTŮČEK, M.: Konceptuální základy strategického vládnutí, Veřejná politika a prognostika, PPF, 2009, http://www.fsv.cuni.cz/FSV-538-version1-009_Potucek.pdf, str. 13

⁴⁴ Ibidem, str. 13. podrobněji DROR, Y.: The Capacity to Govern. London, Frank Cass 2001, viz dále POTŮČEK, M., MUSIL, J., MAŠKOVÁ, M.: Strategické volby pro českou společnost. Teoretická východiska. Praha, Sociologické nakladatelství, 2008

⁴⁵ Důležitá Sdělení EK: Commission Communication „A Sustainable Europe for a Better World: A European Strategy for Sustainable Development“ COM(2001)264 final, Commission Communication „Towards a global partnership for Sustainable Development“ (COM(2002)82 final, Commission Communication: The World Summit a Sustainable Development on year on: implementing our commitments“ COM(2003)829 final, Commission Communication „Draft Declaration on Guiding Principles for Sustainable Development COM(2005), 658), Communication „On the Review of the Sustainable Development Strategy: A Platform for Action“ COM(2005)658 final (December 2005).

European Council DOC 10117/06 (June 2006)). Další informace jsem rovněž získávala z tiskových zpráv Rady EU a Evropské komise. S ohledem na aktivní zapojení členských států do procesu přípravy obnovené Strategie udržitelného rozvoje jsem pracovala také se strategickými dokumenty členských států EU, které řeší problematiku udržitelného rozvoje (viz stručný souhrn Strategií udržitelného rozvoje členských států EU v příloze). Dále jsem využívala dostupná data z Obecných zpráv Evropské unie 2000 – 2006 (<http://europa.eu/generalreport/cs>). Díky využití těchto zdrojů jsem byla schopna zmapovat proces vyjednávání a vyhodnotit vhodnost teorií na daný případ. S ohledem na mé studium zapojení institucí Evropské unie do formulace strategie udržitelného rozvoje jsem vycházela z cizojazyčných knih analyzující pravomoci a funkce Rady EU, Evropské komise a Evropského parlamentu - Westlake, Martin, Galloway, David: *The Council of the European Union*, John Harper Publishing (2006), Edwards, Geoffrey and David Spence: *The European Commission*, John Harper Publishing (1997) a Judge, David, Earnshaw, David: *The European Parliament*, Palgrave, 2003.

Výzkum strategického řízení na úrovni EU stále nepatří k hlavním oblastem zájmu politologické obce. Tudíž literatura v této oblasti je velmi omezená. Strategickému plánování v EU se věnuje například Barzelay a Jacobsen v článku: *Theorizing Implementation of Public Management Policy Reforms: A Case Study of Strategic Planning and Programming in the European Commission*, *Governance* April 2009. Evropská komise je totiž specifický případ, jelikož na úrovni jejích útvarů funguje systém řízení podle činností (ABM), který je integrovanou metodou řízení, která umožňuje vymezovat priority, plánovat, sestavovat rozpočet, řídit a podávat zprávy v rámci ucelených oblastí nazvaných činností. I vzhledem k tomuto byrokraticko – strategickému řízení Evropská komise samotná vytváří nebo sponzoruje vize směřování EU, jako byly například např. *Scenarios Europe 2010 – Five Possible Futures for Europe*, Gilles, B., a kol.: *Brussels: European Commission Forward Studies Unit*, 1999.

V posledních letech ovšem můžeme zpozorovat, že počet publikací o problematice strategického řízení v obecnější rovině a jeho aplikaci na veřejný sektor narůstá. Zmíňme např. publikace Ward, A., Mark, Mitchell, Scott (2004): *A Comparison of the Strategic Priorities of Public and Private Sector Information Resource Management Executives* nebo článek Nutt, R.W. Backoff (1995), "Strategy for public and third sector organizations", *Journal of Public Administration Research and Theory*, Vol. 5 pp.189 - 211. Jako součást sbírky *Managing the Public Sector Series*, publikované ve spolupráci se Civil Service College byla vydána v roce 1995 kniha *Strategic Management and Planning in the Public Sector*, R. Smitha. Mezi novější studie patří Steurer, R.: *From Government Strategies to Strategic Public Management an Explanatory Outlook on the Pursuit of Cross – Sectoral Policy Integration*. *European Environment* 17, 201 – 214. V České republice byly k tomuto tématu v poslední době vydány knihy *Strategické vládnutí a Česká republika 2007* (Potůček a kol),⁴⁶

⁴⁶ Publikace kolektivu prof. M. Potůčka *Konceptuální základy strategického vládnutí*, které vyšly v rámci *Pražských sociálně vědních studií*, v řadě *Veřejná politika a prognostika* v roce 2006 a z příspěvku *Deficity a*

kteřá vymezuje teoretická východiska strategického vládnutí a jeho indikátory a Veselého a Nekoly - Analýza a tvorba veřejných politik, které se věnují problematice strategického plánování a řízení obecně. Na mezinárodní úrovni je pak známé dílo Y. Drora - *The Capacity to Govern*, Portland, Fank, Cass, 2001. Kniha Kapacita vládnout vznikla původně jako zpráva pro Římský klub o příčinách, které způsobují nedostatečnost vládní moci. Hlavním tématem knihy je vládnutí a jeho umění. Umění vládnout totiž zahrnuje i snahu ovlivnit/utvářet budoucnost a předpokládá předvídání důsledků vlastních akcí i nečinnosti. Dror upozorňuje na paradox, že se rozevřívá mezera mezi nároky na vládnutí a schopností dobře vládnout. Podle Drora je nutno posilovat kapacity veřejné politiky a správy na regionální, národní a především na globální úrovni, zlepšovat a obohacovat jejich funkce, zvyšovat jejich schopnost adaptovat se a rychle reagovat na měnící se životní podmínky a potřeby lidí.⁴⁷ Právě zájmy lidí jsou spojené s termínem kvalita života. Nositel Nobelovy ceny za ekonomii Ámartya Sen vymezuje kvalitu života jako dostupnost možností, ze kterých si člověk může vybírat při naplňování svého života⁴⁸ Při spojení hlediska kvality života současníků s pohledem na kvalitu života budoucích generací, tak dospíváme ke konceptu udržitelného rozvoje.

Centrálním tématem mé disertační práce je samotná idea udržitelného rozvoje. Má práce vychází z „cizojazyčných“ a českých odborných zdrojů - monografie, sborníky a články, které byly věnovány udržitelnému rozvoji obecně a speciálně byly zaměřeny na SUR. Podpurnými zdroji mi byly knihy, které hrají v oblasti udržitelného rozvoje významnou roli, jakými jsou Meze růstu ze 70. let min. století či Mezi růstu po dvaceti letech (1992) – Překročení růstu. Pojem udržitelný rozvoj (sustainable development) byl zřejmě poprvé použit v knize Meze růstu (*Limits of Growth*) autory Donella a Dennis Meadowsovi a William Behrens v roce 1972. Kniha poukazuje na to, že přes nepochybné úspěchy dosavadní hospodářský vývoj v žádné zemi, a tím méně v celosvětovém měřítku, nemá udržitelný charakter. Jejich závěr zní, že v uzavřeném systému konečných zdrojů není kvantitativní růst trvale možný. Mezi důležité mezinárodní dokumenty, které podporují koncept udržitelného rozvoje je třeba zařadit zprávu Naše společná budoucnost – G. H. Bruntlandové z roku 1987 či Agendu 21 z roku 1992, Implementační plán” („Plan of Implementation“) nebo „Johannesburgskou deklaraci“ z roku 2002. aj.

Problematika konceptu udržitelného rozvoje a jeho zavádění do praxe se stává stále častěji předmětem zkoumání mezinárodních vědeckých institucí. V oblasti veřejné politiky se objevují díla a studie, které se tomuto problému věnují. Vzhledem k tomu, že objekt zkoumání je stále v počátcích, zachytit tento proces bylo složité, přesto se o to pokoušejí vědci sociálně-humanitních oborů. Jejich studie a analýzy jsou publikovány jako výstupy mezinárodních výzkumných projektů nebo jsou publikovány jako příspěvky na mezinárodních konferencích.

možnosti strategického řízení v České republice

⁴⁷ Rozhovor: Osm hříchů státní správy, <http://www.cuni.cz/IFORUM-2346.html>, staženo 12.8.2009.

⁴⁸ POTŮČEK, M.: Velká hra o budoucnost, http://www.martinpotucek.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=64%3Avelka-hra-o-budoucnost&catid=41%3Apopular-clanky&Itemid=67&lang=cs, staženo 1.8.2009.

Problematice udržitelného rozvoje se věnuje důkladně Mezinárodní institut pro udržitelný rozvoj (IISD), který sídlí v Kanadě. Funguje od roku 1990 jako nezisková organizace, která sdružuje tým lidí ve 30 zemích světa. Mezinárodní institut pro životní prostředí a rozvoj (International Institute for Sustainable Development (IISD za přispění Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit (GTZ) např. pracoval na projektu 2003 – 2004 pod názvem „Environmental Policy and the Promotion of Strategy Processes for Sustainable Development (RioPlus), který byl speciálně zaměřen na šíření politických doporučení, které se vztahovaly k udržitelnému rozvoji a implementaci strategií udržitelného rozvoje. Z tohoto projektu vzešla studie pod názvem „National Strategies for Sustainable Development: Challenges, Approaches and Innovations in Strategic and Co-ordinated Action – Country Case Studies in 19 Countries“. Jedna kapitola v této případové studii je věnována mj. Evropské unii. IIED rovněž vydal v roce 2006 studii Dalal-Clayton, Bass: A Review of Monitoring Mechanisms for National Sustainable Development Strategies, Environmental Planning Issues, No 27, July 2006.

K dílům „klasiků“ tvorby strategií udržitelného rozvoje patří publikace Barry Dalal-Claytona a Stephena Basse: Recent progress and the new thinking on strategies for sustainable development, 2002,⁴⁹ Participation in strategies for sustainable development (1995)⁵⁰ aj.⁵¹ Uznávaným dílem, které se zabývá tématem strategií udržitelného rozvoje, je publikace OECD - Sustainable Development Strategie: A resource Book (2002), která poskytuje vodítko, jak rozvíjet, implementovat a vyhodnocovat národní strategie udržitelného rozvoje.

Na globální úrovni se této problematice věnuje Organizace spojených národů (OSN), Světová banka (SB – WB) a její různé složky (UNDP⁵², UNEP⁵³, WHO⁵⁴, FAO⁵⁵ aj.), World Resource Institute⁵⁶, Římský klub, World Watch Institute. Organizace spojených národů rovněž intenzívně tuto problematiku např. v publikaci: UNDESA (Odbor pro ekonomické a sociální záležitosti OSN): Guidance in Preparing a National Sustainable Development Strategy. Managing Sustainable Development in the New Millennium, New York.

Přípravou a tvorbou strategií udržitelného rozvoje se aktivně zabývá i mezinárodní organizace OECD, která vydává pravidelné zprávy o práci v politice udržitelného rozvoje v zemích OECD – Annual Report on Sustainable Development Work in the OECD a podílela se také např. na publikaci Institutionalising Sustainable Development, 2007, OECD. Ještě před johannesbourgským summitem uveřejnila v roce 2001 Organizace pro hospodářskou

⁴⁹ DALAL-CLAYTON, BASS: Recent Progress and New Thinking on Sustainable Development Strategies, 2002, <http://www.poptel.org.uk/nssd/pdf/IIED14.PDF>, staženo 17.4.2008.

⁵⁰ BASS, S., DALAL-CLAYTON, PRETTY.J.: Participation in strategies for sustainable development „Environment Planning Issues, No. 7, květen, 1995, dostupné na: <http://www.poptel.org.uk/nssd/pdf/IIED08.pdf>, staženo 14.5.2007.

⁵¹ Další publikace dostupné: <http://unjobs.org/authors/barry-dalal-clayton>. Staženo 15.6.2007.

⁵² Rozvojový program OSN.

⁵³ Program pro životní prostředí OSN.

⁵⁴ Světová zdravotnická organizace.

⁵⁵ Světová organizace pro výživu.

⁵⁶ www.wri.org. Známé jsou ročenky o stavu světě např. BROWN, L.R. (ed) serie State of the world. A Worldwatch Institute Reports on Progress Towards a Sustainable Society

spolupráci a rozvoj (OECD)⁵⁷ dokument „Strategie udržitelného rozvoje, praktický návod pro její sestavování“ – „Strategies for Sustainable Development, Practical Guidance for Development Co-operation“, OECD, 2001 a The DAC Guidelines. Strategies for Sustainable Development, Paris, OECD, z roku 2001⁵⁸.

V České republice se této problematice věnuje Centrum pro otázky životního prostředí (COŽP), Centrum pro sociální a ekonomické teorie (CESES)⁵⁹ a Vysoká škola ekonomická v rámci výzkumného záměru „Governance v kontextu globalizované společnosti a ekonomiky“, jehož jedno z témat je udržitelný rozvoj a etika.

V Evropské unii se věnuje strategiím udržitelného rozvoje ve svých příspěvcích Evropská komise. Vydává brožury a manuály. EK se zabývá rovněž strategiemi UR ve členských zemích National Sustainable Development Strategies in the European Union. A first Analysis by the European Commission, Commission Staff Working Document (2004). Dalším aktivním centrem je Evropská síť udržitelného rozvoje/European Sustainable Development Network/.

Mezi hlavní monografie, které řeší problematiku strategií udržitelného rozvoje v EU, a ze kterých jsem vycházela, patří Politics of Sustainable Development: Theory, Policy and Practice within the European Union (1997), Sustainable Development od Susan Baker a kniha The European Union and Sustainable Development od Albena Azmanova a Marca Pallemmaertse (2008). Problematice udržitelného rozvoje EU se rovněž věnují studie F. Moranda a M. Barzeman: European Sustainable Development Policy (1972 – 2005) fostering a two – dimensional integration for more effective institutions (datum), pracovní dokument B. Dalal – Claytona z IIED: The EU Strategy for Sustainable Development: Process and Prospects, který se zabývá zpracováním SUR EU z roku 2001. Proces zpracování SUR EU v roce 2006 přibližuje studie U. Kopp: The EU SDS Process, kterou publikoval European Sustainable Development Network.

Otázkou udržitelného rozvoje se věnuje hlavní výzkumník a lektor Výzkumného institutu pro řízení udržitelnosti Reinherd Steurer⁶⁰ z Vídně. Studie, které se zabývají teoretickými přístupy tvorby strategií, jsou např.: Steurer, R. a Martinuzzi, A. (2005). Towards a new pattern of strategy formation in the public sector. first experiences with national strategies for sustainable development in Europe, Environment and Planning C: Government and Policy, 23, 455-472.⁶¹ Další publikace Steurer, R: a Martinuzzi, A. (2005): Editorial: From Environmental Plans to Sustainable Development Strategies. European Environment, 17, 147 – 151. Nový příspěvek do diskuse zapojení institucí do přípravy SUR

⁵⁷ Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) na základě vlastního výzkumu ve svém Komuniké ze Setkání Rady ministrů OECD k udržitelné budoucnosti ve dnech 16. – 17.5.2001 „Udržitelný rozvoj: jaké politiky praktikovat?“ vyzdvihuje řadu průřezových prvků jako zásad politických koncepcí motivovaných udržitelným rozvojem. Str. 7

⁵⁸ Dostupná na - <http://www.oecd.org/dataoecd/34/10/2669958.pdf>, staženo 1.12.2009.

⁵⁹ Centrum pro sociální a ekonomické teorie

⁶⁰ Přednáška – „Possibilities of European Cooperation in SD strategy cycles, Workshop of the Nordic Council of Ministers on „A Sustainable Nordic Region in a Region of Opportunities: Can the Nordic cooperation make a difference?, 6 March 2007, Helsinki aj.

⁶¹ <http://www.envplan.com/abstract.cgi?id=c0403j>, staženo 1.12.2009.

pracoval bývalý europoslanec Boissiere, Bruno: The EU Sustainable Development Discourse – Analysis, L' Europe en formation no 352 été 2009,

V českém prostředí se tvorbě strategií udržitelného rozvoje na úrovni EU věnují kapitoly sborníku Teoretické a praktické hlediska zpracování Strategií udržitelného rozvoje Svazek 2, Univerzita Karlova v Praze, Centrum pro otázky životního prostředí, Praha 2002 a kniha V. Mezřického Environmentální politika a udržitelný rozvoj, Portál (2005). Při studiu tématu mé disertační práce jsem rovněž čerpala z knih Prof. B. Moldana, který je ředitelem Centra pro otázky životního prostředí, a který se dlouhodobě věnuje tématu UR a účastnil se i mezinárodních a evropských jednání k této problematice.

V souvislosti s širokým záběrem problematiky udržitelného rozvoje jsem využila také jako zdroj informací publikace týkající se vývoje problematiky environmentálního (např. Jordan, Andrew: Environmental Policy in the European Union: Actors, Institutions and Processes, Earthscan, 2005, Jordan, Andrew: EU Environmental Policy at 25: the politics of multinational governance. (European Union, 1/1/1998), sociálního a ekonomického pilíře v EU z českých a zahraničních zdrojů.

V neposlední řadě jsem při psaní své práce čerpala rovněž z internetových zdrojů EU – stránky EK k udržitelnému rozvoji - http://ec.europa.eu/sustainable/welcome/index_en.htm, stránky Eurostatu k udržitelnému rozvoji - <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/sdi/introduction>, stránky k problematice výzkumu a udržitelného rozvoje – http://ec.europa.eu/research/sd/index_en.cfm a stránek Organizace spojených národů – Komise OSN pro udržitelný rozvoj⁶² – http://www.un.org/esa/dsd/csd/csd_aboutcsd.shtml aj.

⁶² Dostupné např.: UN: Guidance in preparing a National Sustainable Development Strategy (2002).

I. ČÁST

TEORETICKO-PRAKTICKÁ: UDRŽITELNÝ ROZVOJ MEZINÁRODNÍ A EVROPSKÁ ÚROVEŇ

I.1. TEORICKÁ BÁZE PROBLEMATIKY UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

I.1.1 Teoreticko-historický exkurs vzniku udržitelného rozvoje⁶³

Formulování předpokladů a praktické opatření udržitelnosti existence člověka na planetě v závislosti na stavu přírody a životního prostředí představuje velmi dynamický a dlouhodobý celosvětový proces. Nad udržitelností v přírodě se od nepaměti zamýšlejí zemědělci, lesníci (12. století t. l.)⁶⁴ a přírodovědci. Lovecko-sběračská společnost měla udržitelný charakter a také civilizace zemědělská. Industriální civilizace takový charakter nemá.

V globálním měřítku od 19. století sílil tlak ekonomické efektivity euroamerické civilizace, která může být v dlouhodobém měřítku jen zdánlivá a jejíž tradiční modely nejsou udržitelné. Příčiny neudržitelnosti mají svůj původ v některých, někdy i protichůdných aspektech euroamerické civilizace a kultury: orientace na překračování hranic (nikoli Sion, ale svět je jméno země, které jsem Vám zaslíbil (Kazatel), život bez vědomí konečnosti a tedy i bez pozemského plánu a odpovědnosti (nestarej se, co budete jíst zítra, nestarejte se, co budete říkat, život věčný je Vám zaslíben (Evangelium sv. Marka), nadřazenost člověka nad ostatní stvoření (jděte a podmaňte si zemi) (Genesis). Sám historický a filozofický původ a charakter euroamerické civilizace a její srovnání s jinými civilizacemi a kulturami je, že euroamerická civilizace prožila celé své dějiny v systémech otevřených, v neustále dobývání nových kolonií, přírodních zdrojů, úlovišť a odbytíšť, žila jaksi na dluh prostoru, ale díky setrvačnosti přírodních a společenských proces i na dluh času.⁶⁵

Od 2. pol. 20. století zaznamenává svět znepokojující poznatky o důsledcích lidských aktivit na přírodu.⁶⁶ Světová veřejnost vzala vážně na vědomí globální ohrožení životního prostředí na přelomu 60. a 70. let, kdy jednotlivé více méně lokalizované problémy přerostly ve vzájemně propojené celosvětové hrozby. Ochrana životního prostředí, přírody a přírodních zdrojů se stala nutností a podmínkou dalšího hospodářského a civilizačního rozvoje. Zároveň

⁶³ V literatuře existuje řada definic udržitelného rozvoje, které byly rozvíjeny jednotlivými státy a to v kontextu jejich tradice a z hlediska jejich hodnotových systémů (téměř 300 definic pojmu udržitelného rozvoje uvádí Evropská agentura pro životní prostředí).

⁶⁴ Zápisy o udržitelném managementu v lesnictví byl objeveny vědci, které jsou datovány rokem 1144.

⁶⁵ viz JOHANISOVÁ, N.: Globální ekologie http://sursum.webpark.cz/Globalni_ekologie.doc, staženo 7.7.2008.

⁶⁶ První mezinárodní kongresy, věnované problému ochranu životního prostředí, se konaly Evropě ve 20. a 30. letech minulého století. Po kongresech v Paříži v letech 1923 a 1931 vzniká v Bruselu v roce 1935 Mezinárodní byro ochrany přírody, ze kterého se v roce 1948 ustanovuje významná mezinárodní organizace zaměřená na ochranu přírody IUCN (International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources). Cílem této organizace je fungovat jako vědecký poradní orgán pro jednotlivé státy v otázkách vlivu techniky na přírodu, mizení druhové rozmanitosti atd. viz JENÍČEK, V., FOLTÝN, J.: Globální problémy a světová ekonomika, Praha, 2003, str. 82.

se však vynořil základní rozpor mezi ekonomickým růstem a potřebou zachovat základnu zdrojů biogeosféry.⁶⁷ Analýzu mezi hospodářským rozvojem na jedné straně a životním prostředím a přírodními zdroji na straně druhé předložili manželé Meadowsovi s experty „Římského klubu“ ve své knize *Meze růstu* v roce 1972.⁶⁸ Ne náhodně se pojem udržitelnost poprvé objevil v časopise *The Ecologist* ve vztahu ke globálnímu rozvojovému paradigmatu ve stejném roce jako publikace *Meze růstu*.⁶⁹ Speciální číslo a *Blueprint for Survival* uvedl, že zásadní chybou průmyslového způsobu života a jeho étosu expanze je, že není trvale udržitelný.⁷⁰ V roce 1974 vyšlo neméně významné dílo Ernesta F. Schumachera „*Malé je krásné*“, které konstatuje, že způsob života založený na materialismu, resp. na permanentním, neomezeném expanzionismu nemůže být dlouhodobě únosný (tedy nemůže být trvale udržitelný).⁷¹ Udržitelnost na základě těchto definic, může být vysvětlena jako protiklad krize, zhroucení civilizace, nežádoucí vývoj (slepá ulička).

Publikace *Meze růstu* uvádí, že do roku 2100, narazíme na meze růstu. Pokud by se nezastavil neomezený hospodářský růst, dokonce je překročí.⁷² Ke studii se kriticky vyjadřovala řada osobností, např. nositel Nobelovy cena za ekonomii Paul Samuelson zejména namítal, že závěry se nezakládají na úplné a nespolehlivé databázi a že přitom nerespektují možnost technických inovací.⁷³

Udržitelnost tak posloužila jako katalyzátor diskuse o vztazích mezi změnou ekonomiky a základny přírodních zdrojů, ze kterých každý rozvoj přirozeně vychází.⁷⁴ Již od konce 50. let 20. století probíhají diskuse o udržitelnosti modelů ekonomického růstu založených na rostoucích surovinových a energetických vstupech a s tím spojeným nárůstem odpadů. Zatímco v centru pozornosti klasiků byl ekonomický růst, neoklasičtí ekonomové se zaměřili na problematiku utváření ekonomické rovnováhy (statické pojetí). Aby mohli analyzovat rovnováhu trhů a posoudit ji z pohledu společenského optima, považovali velikost výrobních zdrojů za danou a předpokládali i jejich dané rozložení mezi lidmi. Neoklasická škola studovala problematiku udržitelného růstu přes modely optimálního růstu a moderní růstové modely s environmentální souvislostí.⁷⁵ Existuje zde tedy vztah vzájemné závislosti. V této souvislosti ekonomové uvažují o udržitelnosti ze svého hlediska a diskutují o tom, zda udržitelnost, jež je úhelným kamenem environmentálních teorií, má být tzv. silná, nebo tzv.

⁶⁷ Biogeosféra – součást krajinné sféry na pevninách (souších) vyjadřující jednotu organismů, mikroorganismů, rostlin, živočichů a jejich prostředí.

⁶⁸ *Exploatace zdrojů (Meze růstu, Římský klub 1972):* Způsob užívání zdrojů (materiálové, energetické), aniž by docházelo k vyčerpání jejich potenciálu (včetně substitučního efektu). Tato definice pokrývá pouze jeden z aspektů udržitelného rozvoje.

⁶⁹ HUBA.M.: *Základná filozofia trvalej udržateľnosti*, in *Teoretická východiska: K udržateľnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek*, Univerzita Karlova v Praze, Centrum pro otázky životního prostředí, květen 2002, str. 39

⁷⁰ HUBA, M.: *Základná filozofia trvalej udržateľnosti*, str. 40.

⁷¹ *Ibid*, 40

⁷² MEZŘICKÝ, V.: *Environmentální politika a udržitelný rozvoj*, Portál, Praha, 2005 str. 12

⁷³ MEZŘICKÝ V: *Environmentální politika a udržitelný rozvoj*, str. 12

⁷⁴ HUBA, M.: *Teoretická východiska*, str. 40.

⁷⁵ FOLTÝNOVÁ, H.: *Koncepce udržitelného rozvoje a hospodářská politika (s důrazem na problémy ochrany životního prostředí)*, *Doktorská disertační práce*, říjen 2005, str. 23

slabá. Slabá udržitelnost předpokládá, že musí být zachován určitý úhrn přírodního kapitálu (suma ekosystémových služeb) plus toho, čím svou činností přispívá člověk, tzn. technologie, invence apod., zatímco silná udržitelnost předpokládá, že mimo tento celkový úhrn musí být zachovány také jednotlivé kritické složky.

Rozdíl mezi slabou a silnou formou udržitelnosti spočívá v tom, že zvýšená spotřeba nemůže kompenzovat budoucím generacím poškození životního prostředí, či už sníženou zásobu obnovitelných zdrojů nebo zvýšenou „zásobu“ znečištění. Mezi nejvýznamnější práce, které podložily nemožnost provádění kompenzací „slabé udržitelnosti“, patří Spash⁷⁶ (1993)⁷⁷, přičemž na tyto problémy poukázal také nositel Nobelové ceny za ekonomii A. Sen (1982).⁷⁸ Silná udržitelnost“ označuje zachování nejen celkového objemu, ale naprosto všech jednotlivých součástí přírodního kapitálu. Reálný požadavek udržitelnosti není jistě takto striktní, ale přesto je blíže „silné“ než „slabé“ udržitelnosti.⁷⁹

Otázka udržitelnosti růstu (byť zatím šlo pouze o ekonomický růst) se v podstatě stává aktuální v roce 1960 při zakládání Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj v Paříži známá jako OECD. Motorem jejího vzniku bylo společné úsilí nejvyspělejších států světa o vyrovnaný a udržitelný ekonomický růst, jenž v předchozích letech prokazoval klesající tendence. O 10 let později Výbor pro životní prostředí OECD (1970) zveřejnil závěr, že udržitelného ekonomického rozvoje nelze dosáhnout bez zachování odpovídající základny přírodních zdrojů a stabilizované ekonomické bilance.⁸⁰

Organizací pro hospodářskou spolupráci a rozvoje (OECD) byla udržitelnost rozvoje rozvedena do systémového přístupu, tj. jako harmonický, rovnovážný rozvoj s ohledem ke třem základním systémům (biosféra, lidská společnost, ekonomika), které se vzájemně ovlivňují (konflikty, synergie). Uvádí se, že pro učící se organizace je racionální volbou přijmout celostní pohled na systém, na němž je přežití organizace závislé. Tímto systémem není ekonomika nebo lidská společnost. Ty jsou jen stupni organizovanosti (subsystémy) uvnitř globálního systému, kterým je biosféra.⁸¹ Důsledky přímé závislosti organizace na ekosystému je možné si představit jako např. poplatky za skladování odpadů atd. V takovémto komplexním systému je z dlouhodobého hlediska (z hlediska udržitelného rozvoje) racionální volbou provést redesign podnikových procesů tak, aby organizace byla konkurenceschopná, inovativní a méně závislá na nedostatkových zdrojích.

⁷⁶ viz - SPASH, C. L., HANLEY, N: Cost-benefit analysis and the environment, Edward Elgar Publishing Ltd, Aldershot, 1993.

⁷⁷ viz.: ŠČASNÝ, M., KOPECKÝ, O., CUDLÍKOVÁ, E: Alternativy k ukazateli HDP – zhodnocení předpokladů a využití indikátoru trvale udržitelného ekonomického blahobytu (ISEW) pro ČR.. V rámci projektu UNDP „Směrem k udržitelnosti v ČR“. Centrum pro otázky životního prostředí UK, Kap. 2.6 a 2.7 in <http://www.czp.cuni.cz/osoby/scasny/FHS/P3%20-%20Kapit%C3%A1l%20a%20formy%20udrzitelnosti.doc>, stažen 1.4.2007.

⁷⁸ A. Sen zdůrazňuje ve svých dílech vnitřní hodnotu etických úvah, jež podstatným způsobem ovlivňují chování jednotlivce viz dále Sen and the Sustainability, Green Audit, http://www.greenaudit.org/sen_and_sustainability.htm, staženo 15.5.2008.

⁷⁹ MOLDAN, B.: Sedmnáct (velmi zhuštěných) tezí o udržitelném rozvoji, <http://www.czp.cuni.cz/Osoby/Moldan/Publikace/t126.htm>, staženo 23.4.2005.

⁸⁰ SCHMEIDLER, K.: Trvale udržitelný rozvoj a město, http://www.uur.cz/images/publikace/uur/1999/1999-04/04_rozvoj.pdf, str. 1.

⁸¹ Biosféra je sféra s vhodnými podmínkami pro život.

Další koncepci přineslo doposud nejrozsáhlejším zhodnocením změn ekosystému v posledních desetiletích Miléniové hodnocení ekosystémů (Millennium ecosystem assessment) z roku 2001, které přišlo s teorií ekosystémových služeb a říká, že veškerý blahobyt, míněno v tom nejširším pojetí – tedy kvalita života (human well-being)⁸², závisí právě na dostatečné úrovni všech ekosystémových služeb, které nám poskytují jednak statky, jako jsou např. potraviny, tak regulační služby jako je např. stabilní klima apod.⁸³ Zde se tedy vztah mezi ekonomikou a „ekologií“ celkem jasně definoval v tom směru, že hospodářský život společnosti i určitá úroveň kvality života jednotlivých lidí jsou velmi závislé na tom, jak tyto ekosystémové služby fungují.

Součástí udržitelnosti rozvoje jsou rizika rozvojem vyvolaná a s ním spojená. Je nesporné, že dosahování rozvoje za cenu růstu rizik kolapsů a katastrof není z hlediska udržitelnosti přijatelné. Na druhé straně nelze některá rizika úplně vyloučit, zejména pokud by tak bylo znemožněno výrazné zlepšení kvality života nebo snížení zatížení životního prostředí za standardních podmínek (například uplatněním nové technologie). Pro nové technologie je velice důležitý materiálový výzkum: nové materiály nejenže slouží jako náhrada starých, ale často výrazně zvyšují užitečnou hodnotu výrobků.

Přístupy mezinárodních organizací a států směrem k usměrňování udržitelného rozvoje jsou chápány jako reformistická koncepce. Reformismus představuje dominantní přístup zastávaný nejmocnějšími aktéry globální ekonomie. Zahrnuje vlády většiny (ne-li všech) rozvinutých zemí, nadnárodní společnosti a mezinárodní instituce, jako jsou Světová banka, Mezinárodní měnový systém a jiné rozvojové banky. Hlavní snahou tohoto směru je nalézt cesty k udržitelnému rozvoji prostřednictvím ekonomického růstu. Zastánci tohoto výkladu udržitelnosti jsou zásadně přesvědčeni, že ekonomika může růst bez omezení. Argumentují ve prospěch svého chápání věci tím, že pokračující ekonomický rozvoj poskytne zdroje potřebné pro řešení stávajících ekologických a jiných sociálních problémů. Integrální součástí jejich strategie je reforma teorie a praxe ekonomické politiky, jež by vycházela ze systému národního účetnictví, který zdůrazňuje environmentální a sociální proměnné.⁸⁴

Někteří autoři (např. Gilbert, Stevenson, Girardet, Stren, 1996)⁸⁵ dekomponují obecnou "udržitelnost" na ekonomickou, environmentální a sociální komponentu.⁸⁶ Tuto definici např. přijal Světový summit k udržitelnému rozvoji (UN, Johannesburg 2002)⁸⁷.

⁸² Viz blíže - Ecosystem and human well – being, <http://www.millenniumassessment.org/en/Synthesis.aspx>

⁸³ Institutionalising Sustainable Development, OECD Sustainable Development Studies, OECD PUBLISHING, 2007, str. 20

⁸⁴ JENÍČEK, V., FOLTÝN, J. Globální problémy a světová ekonomika, str. 226, SEJÁK, J.: Ekonomické hodnocení přírody, Český ekologický ústav, <http://www.mzp.cz/www/zamest.nsf/0/b4dea7ac875fe555c1256ac300423cb3?OpenDocument>.

⁸⁵ viz GILBERT, R., STEVENSON, R., GIRARDET, H., STREN, R.: Making Cities Work, Earthscan Publication Limited, United Kingdom., 1996., Ekologická politika (politika ochrany přírody).

⁸⁶ podrobněji viz dále -

HARRIS, JONATHAN, M.: Basic Principles of Sustainable Development, Global Development and Environment Institute, Working Paper 00 – 04, June 2000, str. 5 – 6.

⁸⁷ EU definuje udržitelný rozvoj následovně: *udržitelný rozvoj znamená, že potřeby současné generace by měly být naplňovány bez omezení schopnosti naplňování potřeb generací budoucích.* (viz obnovená Strategie udržitelného rozvoje EU, 2006).

Environmentální udržitelnost znamená, že přírodní kapitál se neztenčí (potřeby budoucích generací), ekosystémové "služby" (čisté ovzduší, čistá voda v dostatečném množství, kyslík, "propady" oxidu uhličitého, produkce biomasy, biodegradace odpadních toků atd.) nejsou narušeny. Evoluční potenciál biosféry (biodiverzity⁸⁸) ani člověka nejsou sníženy. Sociální udržitelností se myslí soudržnost a stabilita sociálních struktur, kontinuita kultury (odpovědnost vůči minulým generacím), vzdělávací systémy, věda, zdravotnictví apod. se rozvíjejí k naplnění potřeb jednotlivců. Základní materiální potřeby jedince (potrava, přístřeší, ochrana před násilím atd.) jsou zajištěny stejnou měrou (tj. není gendrová, rasová diskriminace jako zdroj konfliktů). Ekonomickou udržitelností je míněn ekonomický rozvoj, který je schopen zajistit rostoucí „bohatství“ společnosti a zároveň neohrožuje environmentální a sociální udržitelnost na národní, regionální nebo globální úrovni. Při „dekompozici“ obecné udržitelnosti je nutno mít na paměti, že mezi environmentální, ekonomickou a sociální udržitelností existují četné vazby které mohou být jak vzájemně podpůrné (rovnovážné), tak i vzájemně protikladné (nerovnovážné).

Udržitelnost lze tedy obecně definovat jako dlouhodobý stav stability (dynamické rovnováhy). Udržitelnost poukazuje na dlouhodobý charakter nějaké aktivity, na možnost jejího pokračování do neomezené budoucnosti. Základní definice udržitelného rozvoje⁸⁹ je uvedena ve Zprávě Světové komise pro rozvoj a životní prostředí vedené norskou premiérkou G. H. Bruntlandovou⁹⁰ „Naše společná budoucnost známé jako Brundtlandova zpráva⁹¹“ z roku 1987 a od té doby je systematicky užívaným pojmem. Obecná definice udržitelného rozvoje tak mohla být následně rozvedena do prakticky využitelného tvaru.

Obsah pojmu udržitelný rozvoj⁹² zachycuje kromě myšlenky udržitelnost, také pojem rozvoj. Rozvoj znamená jistou změnu v čase, při níž se daný subjekt mění k lepšímu. Některé parametry mohou růst, jiné se mohou snižovat, celkový vývoj probíhá směrem k dokonalejšímu, plnějšímu a zralejšímu stavu. Rozvoj nesmí být zaměňován za kvantitativní růst, zejména ekonomický. Pokračující hospodářský růst přestává být udržitelným v důsledku konečné zásoby přírodních zdrojů a omezené možnosti životního prostředí vstřebávat např. odpady.⁹³ Udržitelný rozvoj je tedy způsob užívání zdrojů (materiálové, energetické), aniž by docházelo k vyčerpání jejich potenciálu (včetně substitučního efektu). Udržitelný rozvoj lze považovat za takový proces změn, při němž čerpání zdrojů probíhá ve vzájemném souladu

V ČR je udržitelný rozvoj definován zákonem č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů, který uvádí, že „trvale udržitelný rozvoj společnosti je takový rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů“.

⁸⁸ Biodiverzita – biologická rozmanitost na všech úrovních vývoje. Biodiverzita (Ministerstvo životního prostředí české republiky, [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/CENMSFVZ8VR3/\\$FILE/biodiverzita.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/CENMSFVZ8VR3/$FILE/biodiverzita.pdf), staženo 14.5.2009.

⁸⁹ www.oxfordreference.com – Oxford Reference Online – sustainable development.

⁹⁰ Světový komise pro udržitelný rozvoj, která definovala udržitelný rozvoj, byla vytvořena v roce 1983 a jejím úkolem bylo studovat příčiny špatného vývoje a aby v globálním měřítku vyhodnotila spojitost životního prostředí a rozvoje lidstva.

⁹¹ BRUNTLAND, G. Our Common Future: The World Commission on Environment and Development, Oxford: Oxford University Press., 1987. Plné znění - <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm>, staženo 13.3.2009.

⁹² Končená definice trvale udržitelného rozvoje, <http://trvala-udrzitelnost.sweb.cz/tur2.html>, staženo 12.4.2007.

⁹³ DAŇKOVÁ, M.: Vliv hospodářského růstu na kvalitu životního prostředí, str. 2

s životním prostředím a podněcuje tak budoucí i současný potenciál. Rozvoj předpokládá progresivní změnu ekonomiky i společnosti. Jeho nejvyšším cílem je uspokojování lidských potřeb. Obsahem je rozvoj kvality života a nového životního stylu, zaměřeného na rozvoj subjektu, na rozvíjení a uskutečňování obecně lidských a individuálních potencialit. Definice předjímá důsledky současných aktivit na budoucí vývoj.

Současná generace má povinnost ponechat budoucím generacím dostatečné zásoby sociálních, environmentálních a ekonomických nástrojů tak, aby se mohly těšit takové úrovni blahobytu, která se rovná té naší současné úrovni – mezigenerační odpovědnost.⁹⁴ Ekonomická teorie růstu považuje udržitelný rozvoj za mezigenerační spravedlnost, což je interpretováno jako omezení růstu při zachování neklesající prosperity. Ekonomická prosperita je velmi důležitým prvkem udržitelného rozvoje a umožňuje bojovat s chudobou, financovat nápravu starých zátěží, měnit náš vývoj atd.

Avšak hospodářský růst nemusí vždy nutně vést ke zlepšení udržitelného rozvoje. V souvislosti se stoupajícím tlakem lidské společnosti na životní prostředí se v posledních letech dostává do popředí otázka rozdělení křivek zátěže životního prostředí a ekonomického výkonu, tzv. decoupling.⁹⁵ Pouze hospodářský růst se sníženým dopadem na životní prostředí může být obhájen jako součást udržitelného rozvoje. Jinými slovy, hospodářský růst a negativní dopad na životní prostředí musí být odděleny zvýšenou eko-efektivitou.⁹⁶ Koncept eko-efektivity (OECD) spojuje ekologickou a ekonomickou výkonnost ekonomiky. Světová podnikatelská rada pro udržitelný rozvoj (WBCSD) definuje cíle eko-efektivity jako maximalizaci hodnot při minimalizaci využívání zdrojů a nežádoucích dopadů na životní prostředí. Tradičně byla ochrana životního prostředí považována za brzdu ekonomického vývoje. Porterova⁹⁷ hypotéza naopak vyjadřuje názor, že dobře nastavená regulace trhu ze strany veřejnoprávních aktérů může stimulovat inovace, které zpětně zvýší podnikovou či sektorovou konkurenceschopnost. Tyto inovace, například v oblasti energetické a materiálové účinnosti, budou tedy jak prospěšné životnímu prostředí, tak ekonomické výkonnosti a konkurenceschopnosti firem. Nicméně existuje řada dalších perspektivních možností. Každá z nich používá vlastní subjektivní volbu konceptu prosperity a vlastní trade – offs⁹⁸ mezi současnou a budoucí generací. Udržitelný rozvoj můžeme chápat jako cestu pro hledání a nacházení řešení globálních problémů a uskutečňování cílů, ze kterého mají prospěch lidé,

⁹⁴ Diskusní dokument k přípravě strategie Evropské unie pro trvale udržitelného rozvoje, <http://www.czp.cuni.cz/info/EU/StrTUR/strategietur.pdf>, str. 10

⁹⁵ Rozdělení křivek čerpání zdrojů a zátěže prostředí na jedné straně a hospodářského růstu na straně druhé., Rozdělení křivek zátěže a ekonomického výkonu, <http://cozp.cuni.cz/COZP-38.html>, staženo 20.11.2008.

⁹⁶ Pokyny pro politiku udržitelného rozvoje, pro Finanční mechanismus EHP a Norský finanční mechanismus, http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Udrzitelny_rozvoj_pdf.pdf, staženo 11.11.2006, str. 2-3.

⁹⁷ Michael E. Porter, americký ekonom působící na Harvardské univerzitě, a Claas van der Linde, působí na Univerzitě St. Gallen ve Švýcarsku, formuloval v roce 1995 hypotézu, která se týká vztahu mezi ekonomickou výkonností a ochranou životního prostředí. Porterova hypotéza (Porter, 1991) zdůrazňuje, že tlak na inovace, který energetické zdanění vytváří, zlepšuje konkurenceschopnost pokud ne na úrovni jedné firmy tak zcela určitě u větší části ekonomiky. Pokud si některá z firem nemůže dovolit změnu ve složení paliv, změněné relativní náklady povedou k vytvoření prostoru pro takové výrobce, kteří jsou více inovativní. Celková konkurenceschopnost se tak zlepšuje.

⁹⁸ Trade – off mezi rizikem a užitekem, viz dle – Understanding Sustainable Development, <http://www.fathom.com/course/21701763/session1.html>, staženo 11.8.2006

ekonomika i životní prostředí, navíc v dlouhodobém časovém horizontu. Deklarovaným ekonomickým cílem je zajistit ekonomikám dostatečnou konkurenceschopnost, která umožní dosáhnout cíle udržitelného růstu v rámci vyrovnaného využívání přírodních zdrojů planety. Environmentálním cílem je chránit a uchovat přírodní zdroje pro budoucí generace a sociálním cílem je zajistit větší sociální soudržnost bojovat proti nerovnostem.

Udržitelný rozvoj tak znamená rovnováhu mezi ekonomickými, environmentálními a sociálními cíli rozvoje a větší spravedlnost v distribuci zdrojů a prostředků mezi lidmi a zeměmi pocházejících z hospodářského růstu. Rovněž se týká ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů, které jsou chápány jako základ pro pokrok. A znamená tvorbu politických rozhodnutí, které jsou v zájmu budoucích generací.⁹⁹ Důležitost všech tří pilířů udržitelného rozvoje byla zakotvena na konci 90. let minulého století a došlo tak k odklonění od prioritizace environmentálního pilíře. Důraz je kladen na integraci všech tří dimenzí a jejich cílů, na nichž rozvoj ve světovém a lokálním měřítku spočívá. Rovnovážné faktory mezi ekonomickým a environmentálním pilířem budou zejména zahrnovat „dematerializaci“ a „de-energetizaci“ ekonomiky, inovace-zejména ekoinovace a obecně směřování ke znalostní ekonomice, nerovnovážné faktory pak rozvoj ekonomiky založený na „špinavých“ energeticky a materiálově náročných technologiích a výrobcích s nízkou kvalitou a přidanou hodnotou. Rovnovážné faktory mezi ekonomickým a sociálním pilířem budou zejména zahrnovat podporu obecné vzdělanosti, podporu vědy, výzkumu a inovací, dořešení „sociálních reforem“ reforem či flexibilizace trhu práce – jak z hlediska kvalifikačního, tak z hlediska mobility; nerovnovážné faktory pak nepříznivý demografický vývoj, ekonomickou, vzdělanostní a sociální exkluzi či rigiditu trhu práce. Rovnovážné faktory mezi environmentálním a sociálním pilířem budou především zahrnovat podporu environmentální výchovy a osvěty, podporu „eko-businessu“ – tvorbu pracovních příležitostí, nerovnovážné faktory pak pokles zájmu veřejnosti o životní prostředí či větší rozsah ekonomicky a sociálně exkludovaných skupin.¹⁰⁰

Multidimenziální přístup udržitelného rozvoje umožňuje identifikovat veškeré relevantní aspekty všech složitých zkoumaných jevů a později rozhodnout, které z nich je nutno brát v potaz v přístupu ke konkrétnímu problému. Udržitelný rozvoj nutně znamená politiku založenou na celospolečenském přístupu. Celkovým cílem udržitelného rozvoje je v návaznosti na očekávané postupy zlepšit nebo restrukturalizovat rozhodovací proces, tak že jsou do něj plně integrovány sociálně-ekonomické i environmentální otázky a zajistit širší účast veřejnosti na rozhodování. S vědomím toho, že jednotlivé státy v souladu se svými podmínkami, potřebami, plány, politikou a programy uplatňovanými v různých oblastech si stanoví své vlastní priority, jsou navrženy tyto cíle: v jednotlivých státech posoudit

⁹⁹ Advancing Sustainable Development, Policy Brief, OECD Observer, March 2006, str. 1.

¹⁰⁰ viz blíže Institutionalising Sustainable Development, OECD Sustainable Development Studies, OECD PUBLISHING, Paříž, 2007, str. 26 – 27.

ekonomickou, sektorovou a environmentální politiku, strategie a plány s cílem docílit progresivní integrace otázek souvisejících s životním prostředím a rozvojem.¹⁰¹

Koncept udržitelného rozvoje se opírá o soubor základních principů, které jsou často různě definovány, ale vždy mají podobný obsah. Mezi bazální principy udržitelného rozvoje nalezneme: propojení základních oblastí života, dlouhodobou perspektivu, kapacitu životního prostředí jako omezenou, předběžnou opatrnost, prevenci, kvalitu života, sociální spravedlnost, ohledy na vztah globální - lokální, vnitrogenerační a mezigenerační odpovědnost, demokratické procesy a dobré vládnutí. Dobré vládnutí a umění vládnout totiž zahrnují i snahu ovlivnit/utvářet budoucnost a předpokládá předvídat důsledky vlastních akcí i nečinnosti.

Zároveň je ovšem nutné předpokládat, že každá země či region bude definovat kritéria udržitelnosti v závislosti na vzorech vlastní kultury a na vlastních disponibilních zdrojích. Přes existující rozdíly v interpretaci konceptu udržitelného rozvoje existují určité základní rámcové zásady, jimiž se státy a společnosti mohou řídit při koncipování a realizaci politik, které jsou obsaženy v dokumentech Agendy 21 a Implementačním protokolu Světového summitu udržitelného rozvoje.¹⁰²

I. 2. PRAKTICKÁ ČÁST PROBLEMATIKY UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

I. 2.1. Uvádění konceptu udržitelného rozvoje do praxe – strategické řízení/strategie

Udržitelný rozvoj není pouze teorií, jak by bylo možné se domnívat, ale je zároveň souborem politik, které mohou řešit globální výzvy (ekonomický růst, rostoucí tlak na přírodní systémy, změny v sociální oblasti, globalizace, technologický rozvoj a demografický vývoj) a globální problémy. Mezi známé globální problémy patří bezpečnostní rizika jako je terorismus, globální ekologické problémy, obecnější vztah bohatšího Severu a chudšího Jihu.¹⁰³ Tyto globální problémy přináší s sebou globalizace, která v současné době ovlivňuje světovou civilizaci jako celek a jednotlivé národní státy. Globalizace je dvousečnou zbraní: silným tahounem hospodářského růstu, rozvoje nových technologií a růstu životní úrovně v zemích bohatých i chudých, ale je i kontroverzním procesem.¹⁰⁴ Současně zde zůstávají vážné problémy, včetně významných finančních krizí, nejistoty, chudoby, sociální exkluze a nerovnosti v rámci společnosti i mezi jednotlivými společnostmi. Rozvojové země a země s tranzitivní ekonomikou čelí při reakci na tyto výzvy a příležitosti zvláště velkým obtížím. Udržitelný rozvoj se stal novou kvalitou světové globalizace a novým rámcem a cílem strategie civilizačního rozvoje mezinárodního společenství pro budoucí 21. století.

¹⁰¹ Viz Agenda 21 z roku 1992 - http://www.un.org/esa/dsd/agenda21/res_agenda21_00.shtml, staženo 1.12.2009.

¹⁰² JENÍČEK, V., FOLTÝN, J.: Globální problémy a světová ekonomika, str. 228.

¹⁰³ LEBEDA, P.: Přístup ČR k výzvám globalizace, http://www.glopolis.org/index.php?Itemid=28&id=5&option=com_content&task=view, staženo 17.5.2009

¹⁰⁴ JENÍČEK, V.: Globalizace a ekonomický růst, Scientific Information, Str. 2

Udržitelný rozvoj je průřezovým rámcem pro politiku, který klade spíše důraz na dlouhodobé spravování a řízení než na krátkodobá rychlá řešení problémů. Pro dosažení udržitelného rozvoje je tedy nutné vytvářet podmínky pro strategické způsoby uvažování a jeho řízení.¹⁰⁵

Strategické řízení představuje celý vědní obor a využívá interdisciplinární přístup a celou řadu metodologických postupů a dílčích metod nezbytných pro uplatnění celkového přístupu. Strategické řízení v podnikové ekonomice se stručně charakterizuje následovně: určení budoucího dlouhodobého zaměření podniku, postoj podniku k tomu, jak, kdy, kde a komu by měl konkurovat a proč, soulad všech prvků organizačního systému podniku v zájmu dosažení cíle, plánování, rozmisťování organizace a řízení podnikových zdrojů a v neposlední řadě plán zaměřený na řešení vztahu mezi podnikem a jeho potřebami. Strategické řízení je proces, kterým se stanovuje vize a poslání organizací a vyvozují se z nich strategické cíle na základě strategické analýzy a trendů budoucího vývoje. Hledá a volí optimální strategii rozvoje firmy nebo jejich organizačních složek tak, aby byly efektivně využity zdroje společnosti v součinnosti s příležitostmi na trhu. Strategické řízení by mělo být chápáno jako nikdy nekončící proces, posloupnost opakujících se a na sebe navazujících kroků, počínajících vymezením poslání společnosti a jejich cílů.¹⁰⁶

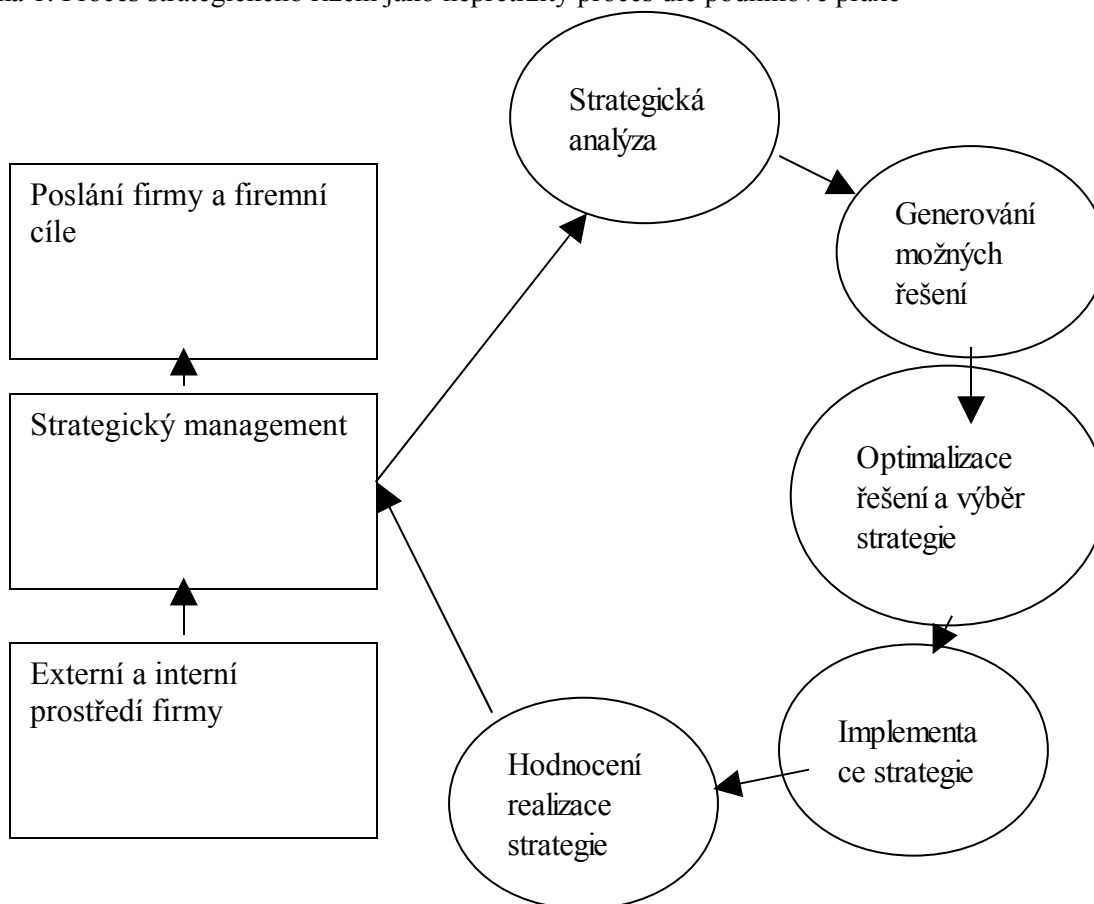
Proces strategického řízení od deklarace po jeho realizaci zahrnuje velké množství vzájemně provázaných aktivit jakými jsou zpracování strategické analýzy, uskutečnění strategického výběru (návrh strategie, který je klíčovou invenční, tvůrčí fází procesu tvorby strategie).¹⁰⁷ Existuje celá řada teoretických konceptů strategického řízení.

¹⁰⁵ POTŮČEK, M.: Umíme si vládnout?, www.martinpotucek.cz/index.php?option=com...doc... str. 7, staženo 5.4.2006.

¹⁰⁶ KEŘKOVSKÝ: Strategické řízení, str. 6.

¹⁰⁷ WOKOUN, R.: Regionální rozvoj -- Východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie, Linde, Praha, str. 431.

Schéma 1: Proces strategického řízení jako nepřetržitý proces dle podnikové praxe

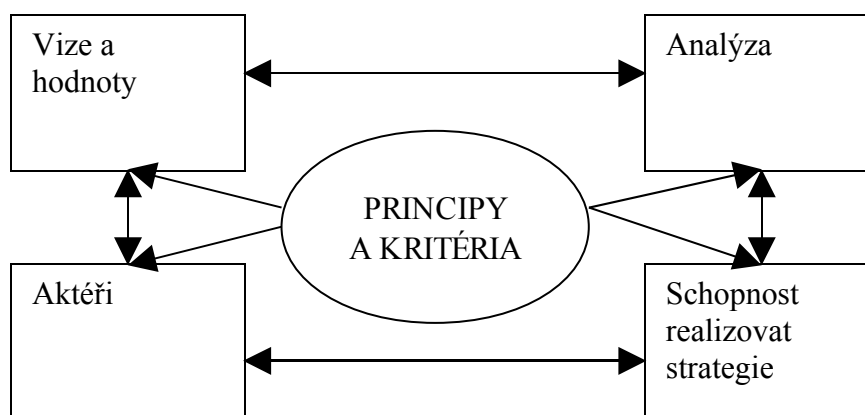

Zdroj KEŘKOVSKÝ: Strategické řízení, str. 6.

V realitě je strategické řízení kontinuálním procesem současně probíhajících činností, který v sobě obsahuje logické a posloupné kroky tak, jak je naznačeno ve schématu na předchozí stránce. Lze říci, že dobře fungující proces/systém/ strategického řízení je svým způsobem důležitější než samotné dokumenty, které vypracovává. Strategické řízení je tudíž svým způsobem důležitější než strategie.¹⁰⁸

¹⁰⁸ KEŘKOVSKÝ: Strategické řízení, str. 6

Schéma 2 Komponenty strategického přístupu dle parametrů veřejné správy

Zdroj: Strategy Survival Guide, 2004
<http://interactive.cabinetoffice.gov.uk/strategy/survivalguide/site/intro/introducing.htm>,
 Prime Minister's Strategy Unit, staženo 12.11.2009.

V oblasti veřejné správy jsou při generování variant klíčové principy (guiding principles) a hodnotící kritéria. Ty totiž pomáhají udržet směr a dospět ke konzistentnímu řešení. Dalším prvkem, stejně jako je tomu u firemní strategie jsou důležité vize a hodnoty. Vize budoucnosti v souladu s hodnotami vedení či vlády. Důkladná analýza je rovněž zapotřebí v obou případech. Dále jsou důležití stakeholderi při realizaci strategie. Ve firmě je strategie vymezena ekonomickými a neekonomickými cíli jejími stakeholders. Posledním prvkem je schopnost realizovatelnost strategie.¹⁰⁹

Hlavní principy formulace strategie jsou:

- a) definice systému a jeho okolí (např. EU v globalizujícím světě), udržitelnost lze hledat jen v konkrétním kontextu (systém – okolí), nikoli obecně.
- b) definice časového horizontu, kam lze ještě věrohodně "dohlédnout", tj. o kolik "budoucích generací" se při formulaci strategie jedná. Rozumně strategicky plánovat je možno na 10-20 let, nicméně strategie by ani za tímto horizontem neměla vést do "slepé uličky", tj. rozumná aplikace principu předběžné opatrnosti, zkoumání negativních scénářů a pod.

Strategie je návod, jak předvídatě minimalizovat vývojová ohrožení a maximalizovat rozvojové příležitosti dané země při účelném užití omezených zdrojů.¹¹⁰ Tvorba strategie, má-li být úspěšná, musí mít jako každý proces stanoven časový harmonogram s kontrolními body. Součástí tvorby strategie je také pravidelný monitoring externího prostředí. Měl by se zaměřit především na získávání informací a jejich interpretaci z oblastí: na trhu práce, personální strategie konkurence, trendy v oboru a na trendy v makroekonomickém prostředí.

Strategie je obecně chápána jako množina strategických cílů a způsobů jejich realizace. Pro reálnost a zejména realizovatelnost strategií udržitelného rozvoje je proto potřeba omezit počet priorit a cílů na ty nejdůležitější. Zásadním a určujícím faktorem je především důraz na kvalitativní a objektivní vyhodnocování procesů, ke kterým v návaznosti

¹⁰⁹ VESELÝ, A.: Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe, str. 76.

¹¹⁰ VESELÝ, A.: Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe, str. 60.

na přijetí dokumentu začne docházet, a na otevřenost dokumentu pro jeho aktualizace v reakce na změny v jednotlivých sektorech.

Reálný a realizovatelný dokument nemůže obsahovat všechno, ale pouze odborně vybraná klíčová témata. Jednoduchá a přehledná forma pak umožňuje i výraznější zapojení zástupců zájmových skupin a veřejnosti do celého plánovacího procesu. Strategické plánování má mnoho podob a forem, a aby bylo smysluplné, musí být postaveno na exaktních kritériích.¹¹¹ Základní kritéria strategického plánování¹¹² udržitelného rozvoje jsou: dlouhodobý časový horizont, integrační princip respektování ekonomického, sociálního a environmentálního pilíře v prostoru správy věcí veřejných, jednoduchost, stručnost a přehlednost, exaktní přístup, racionalita a otevřenost. Cílem je pak vytvoření rámcového a průřezového strategického plánu napříč sektory.¹¹³

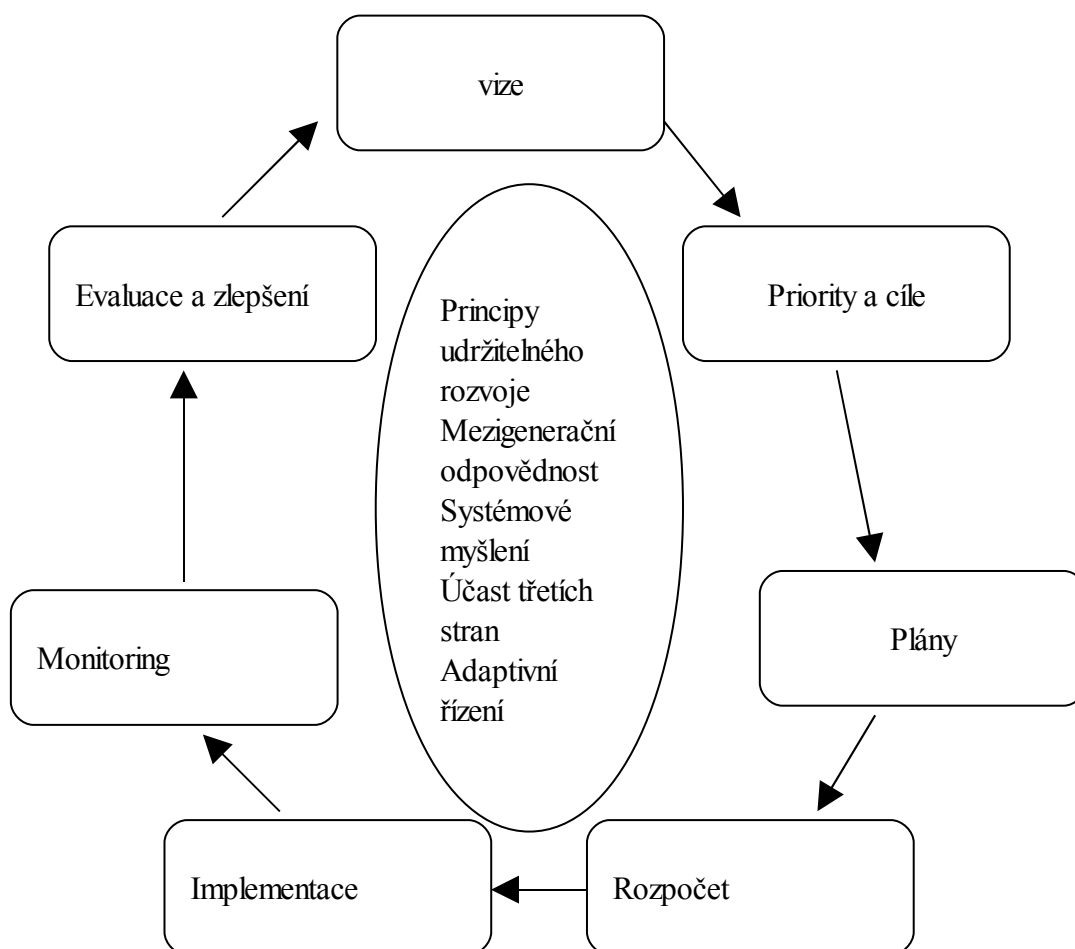
Strategie udržitelného rozvoje je velkou příležitostí, jak přenést do praxe koncept „dobrého vládnutí“, který by měl být hlavním motivem celé strategie a ne se skrývat jen v jedné z klíčových priorit efektivního státu. Stanovení konkrétních, ambiciózních a dosažitelných dlouhodobých cílů je nezbytné k tomu, aby politika pro udržitelný rozvoj získala nějakou podstatu a aby bylo posíleno porozumění a podpora pro tuto politiku ze strany obyvatelstva. Pro práci orgánů veřejné správy z těchto požadavků vyplývají dvě zásady: - integrace rozhodování – požadavky na udržitelný rozvoj se musí promítat do všech politik, programů a činností souvisejících s rozvojem. Rozhodovací proces pro každý dílčí problém musí brát v úvahu všechna možná hlediska. Dále je to subsidiarita rozhodování – rozhodování se má odehrávat vždy na nejnižší rozhodovací úrovni, která je vzhledem k povaze a předmětu rozhodování k tomu způsobilá – tedy co nejbližše danému problému a občanům.

¹¹¹ HŘEBÍK, Š., TŘEBÍCKÝ, V., GREMLICE, T.: Manuál plánování a vyhodnocování udržitelného rozvoje na regionální úrovni, str.10

¹¹² Ideální strategický plán má vhodnou strukturu : zpracování vize - popisu ideálního výsledného stavu rozvoje obce, města, regionu v delším časovém horizontu (15 - 25 let) rámcově určující globální cíl a základní cesty a výsledky rozvojového procesu - určení mise - společně sdílených hodnot, základních výchozích principů pro zpracování a naplňování plánu, které budou respektovány po celou dobu a všemi zúčastněnými. Je mj. pojistkou v případě rozporů v průběhu zpracování i realizace plánu. – určení klíčových oblastí rozvoje – oblastí, které je nezbytné sledovat vzhledem k naplnění vize, vnitřně souvisejících problémů, jejichž řešení vyžaduje soustředěnou pozornost - stanovení dílčích vizí – vizí oblastí - popis ideálního výsledného stavu rozvoje obce, města, území v dané klíčové oblasti v daném časovém horizontu – zpracování SWOT analýzy - analýza vnitřních silných a slabých stránek a vnějších příležitostí a hrozeb pro naplnění vize a cílů dlouhodobého rozvoje – určení generické strategie - stanovení globálních/strategických cílů - základní žádoucí vývojové tendence dlouhodobého rozvoje města směřující k naplnění vize v jednotlivých klíčových oblastech v souladu se zvolenou generickou strategií - stanovení opatření nebo také podoblasti - problémové podoblasti, které jsou řešeny prostřednictvím specifických cílů – stanovení specifických cílů konkrétní cíle, formulované v rámci jednotlivých opatření, jejichž realizace má vést k dlouhodobému plnění globálního cíle dané klíčové oblasti.

¹¹³ HŘEBÍK, Š., TŘEBÍCKÝ, V., GREMLICE, T.: Manuál plánování a vyhodnocování udržitelného rozvoje na regionální úrovni, str.11

Schéma 3: Synergie dobrého vládnutí pro udržitelný rozvoj

Zdroj:- Institutionalising Sustainable Development, OECD, str. 62

Strategie má vést ke zvyšování porozumění a podpoře myšlenky udržitelného rozvoje jako sjednocujícího principy a „páteře“ koordinace jednotlivých politik, jak v národním, evropském, tak i mezinárodním kontextu.¹¹⁴ Tyto obecné představy by měly vést k jasným a pokud možno měřitelným cílům.¹¹⁵ Při rozhodování o změnách zasahujících hmotné anebo sociálně-ekonomické prostředí je třeba uplatňovat globální / holistický pohled¹¹⁶ a ze znalosti širších souvislostí vycházet pro každý konkrétní případ. Současně je třeba přihlížet k lokálním podmínkám, možnostem a potřebám. Bohužel ať už jde o vlády či průmyslové podniky, nebo jiné instituce, ukazuje se všude, že rozhodovat umíme poměrně dobře v rámci oddělených sektorů. Účinné horizontální propojení, vzájemná integrace jednotlivých sektorů se snaží být prosazována v konceptu UR.

¹¹⁴Úvod, Centrum pro otázky životního prostředí, UK, Zpravodaj COŽP, http://www.czp.cuni.cz/Projekty/sdcz/cast_ii.htm, staženo 14.3.2009.

¹¹⁵Diskusní dokument k přípravě strategie Evropské unie pro trvale udržitelný rozvoj <http://www.czp.cuni.cz/info/EU/StrTUR/strategie%20TUR.rtf>, str.43

¹¹⁶ Nové celostní paradigma – je založeno na pohledu na život, organismus a svět jako celek, jako na vzájemné propojení a vzájemnou závislost všech fenoménů tohoto celku – fyzických, biologických, psychologických, sociálních a kulturních.

Strategie udržitelného rozvoje je nástrojem nově utvářené strategické dimenze řízení země a dalších uskupení. Plánování udržitelného rozvoje klade maximální důraz na prospěch lidstva z nadčasového hlediska. Strategie založené na vymezení přijatelné míry rizik – ekologických, ekonomických a sociálních – by tedy mohly nabídnout pevný a rozumný základ pro udržitelný rozvoj. Tím, že lépe vyhodnotíme rizika a lépe porozumíme jejich podstatě a tomu, jak je lidé vnímají. Odpověď na výzvu udržitelného rozvoje vyžaduje, aby institucionální a technické kapacity stanovily ekonomické, environmentální a sociální důsledky strategií udržitelného rozvoje, a formulovaly a implementovaly vhodné politické odpovědi. Doporučení OECD je, aby vlády měly pro tvorbu politiky udržitelného rozvoje své vnitřní politiky a procesy její realizace zaměřit na účinnější interakci tří rozměrů udržitelného rozvoje a současně by měly zlepšovat své vlastní schopnosti podpory udržitelného rozvoje a vyvíjet transparentní a produktivní mechanismy integrace s občanskou společností.

Pro úspěch přípravy a implementace SUR - ale konec konců jakékoliv strategie – bude vždy zásadní komunikace mezi aktéry a způsob vedení celého procesu.¹¹⁷ Aby mohl být strategický plán skutečným nástrojem řízení, je třeba, aby obsahoval indikátory neboli ukazatele naplňování stanovených cílů, aby tyto ukazatele byly monitorovány, vyhodnocovány a podle výsledků plán aktualizován. Při stanovení vhodných ukazatelů většinou také dochází ke zkonkrétnění cílů, cíle jsou stanoveny reálně. Indikátory neboli ukazatele udržitelného rozvoje jsou praktickým nástrojem pro měření postupu při dosahování stanovených cílů. Je to určitá množina informací, která nám ukazuje, jestli se ke stanoveným cílům přibližujeme nebo se od nich vzdalujeme a zda aktivity, které vyvíjíme, mají nějaký dopad na vybrané oblasti. Ve vztahu k veřejnosti a některým partnerům slouží ukazatelé k tomu, abychom jednoduchým způsobem informovali o změnách, které probíhají na základě naplňování strategického plánu, resp. procesu místní Agendy 21¹¹⁸, který je program (strategický plán) rozvoje na místní úrovni (města, obce, mikroregionu).

I.2.2. Strategie udržitelného rozvoje

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) přišla jako první s návodem pro tvorbu Strategií udržitelného rozvoje v roce 2001. Návod především sám definuje pojem „strategie“. Je to koordinovaný soubor na participaci založených a kontinuálně působících procesů, jež integrují ekonomické, sociální a environmentální cíle společnosti a hledají dohody, dorozumění a výměnu, kde taková integrace je možná. Jde tedy o trvalou všestrannou sebereflexi podmínek života společnosti a hledání cest optimalizace těchto podmínek i v případě tenčících se přírodních zdrojů.¹¹⁹ Strategie tak musí být soustředěna na to, co lze reálně dosáhnout. Neměla by se tedy snažit řešit příliš mnoho problémů najednou,

¹¹⁷ POTŮČEK, M.: Strategické vládnutí a ČR, s. 227.

¹¹⁸ Místní agenda 21 je mezinárodním programem rozvoje obce či regionu, který je zakotven v dokumentu OSN - Agenda 21.

¹¹⁹ MEZŘICKÝ, V.: Environmentální politika a udržitelný rozvoj, Portál, Praha, 2005, str. 146

ale měla by se koncentrovat jen na několik málo prioritních cílů. Dochází k rozšiřování hlavních témat strategií: ponejvíce se mezi ně zahrnují také politika, rep. správa věcí veřejných, technologie, výzkum a vzdělávání, ale i otázky duchovní a kulturní identity. Návod uvádí, že sestavování strategií vyžaduje nové cesty myšlení a práce, zejména: nestanovovat a neuskutečňovat nějaký pevný plán, ale vytvářet adaptativní systém schopný průběžně zlepšovat rozhodování s cílem posilovat vazby mezi řešením různých výzev (např. mezi úsporami elektrické energie a zaměstnaností); odpoutat se od představy, že jedině stát je odpovědný za rozvoj, a chápat tuto odpovědnost jako společnou věc celé společnosti; odpoutat se od centralizovaného a kontrolovatelného rozhodování a zaměřit se na transparentní vyjednávání, spolupráci; odpoutat se od důrazu na výstupy (např. na projekty a legislativní opatření) a zaměřit se na dopady; přejít od resortního k integrovanému plánování a na procesy, jež vedou ke zlepšování monitoringu a učení.¹²⁰

V roce 2002, Odbor pro ekonomické a sociální záležitosti OSN (UNDESA) rovněž zpracoval pravidla pro přípravu národních strategií udržitelného rozvoje. Ty se zaměřovaly na pět oblastí postupů: integrace ekonomického, sociálního a environmentálního cíle, zajištění rovnováhy mezi sektory, teritorii a generacemi, zajištění široké účasti a efektivního partnerství, podpořit vlastnictví a závazky země, rozvíjet kapacity a zajistit prostředí a zaměřit se na výstupy a prostředí implementace.¹²¹ Literatura OECD a Odbor pro ekonomické a sociální záležitosti OSN – tzv. UNDESA ke strategiím udržitelného rozvoje poskytuje vodítko, jak vytvořit strategie udržitelného rozvoje a naplnit tak dlouhodobého cíle udržitelného rozvoje. Obě instituce rovněž zdůrazňují nutnost identifikace dobré praxe při tvorbě strategií udržitelného rozvoje, jejich obsahu, řízení, implementaci a sledování/monitoring/.¹²²

I.2.3. Strategické řízení k udržitelnému rozvoji

Výzkum, který se v poslední době zabýval národními strategiemi udržitelného rozvoje identifikoval strategický management/řízení jako nový rys vládnutí/governance/a tvorby politiky/policy making. Steurer a Martinuzzi (2004) popisují národní strategie udržitelného rozvoje jako nový rys vládnutí a tvorby politik, který nazývají Strategic Public Management (SPM)¹²³, a který představuje proces od „velkých plánovacích schémat k adaptabilním strategickým procesům, od autorit ke kompetentnosti, od čisté hierarchie ke kombinaci hierarchie a sítí, od kontroly k monitoringu, k vyhodnocení a zpětné vazbě a od znalostí k učení se.¹²⁴

¹²⁰ Ibidem, str. 146.

¹²¹ Good Practices in the National Sustainable Development Strategies of OECD Countries, <http://www.oecd.org/dataoecd/58/42/36655769.pdf>, staženo 14.11.2007.str. 13.

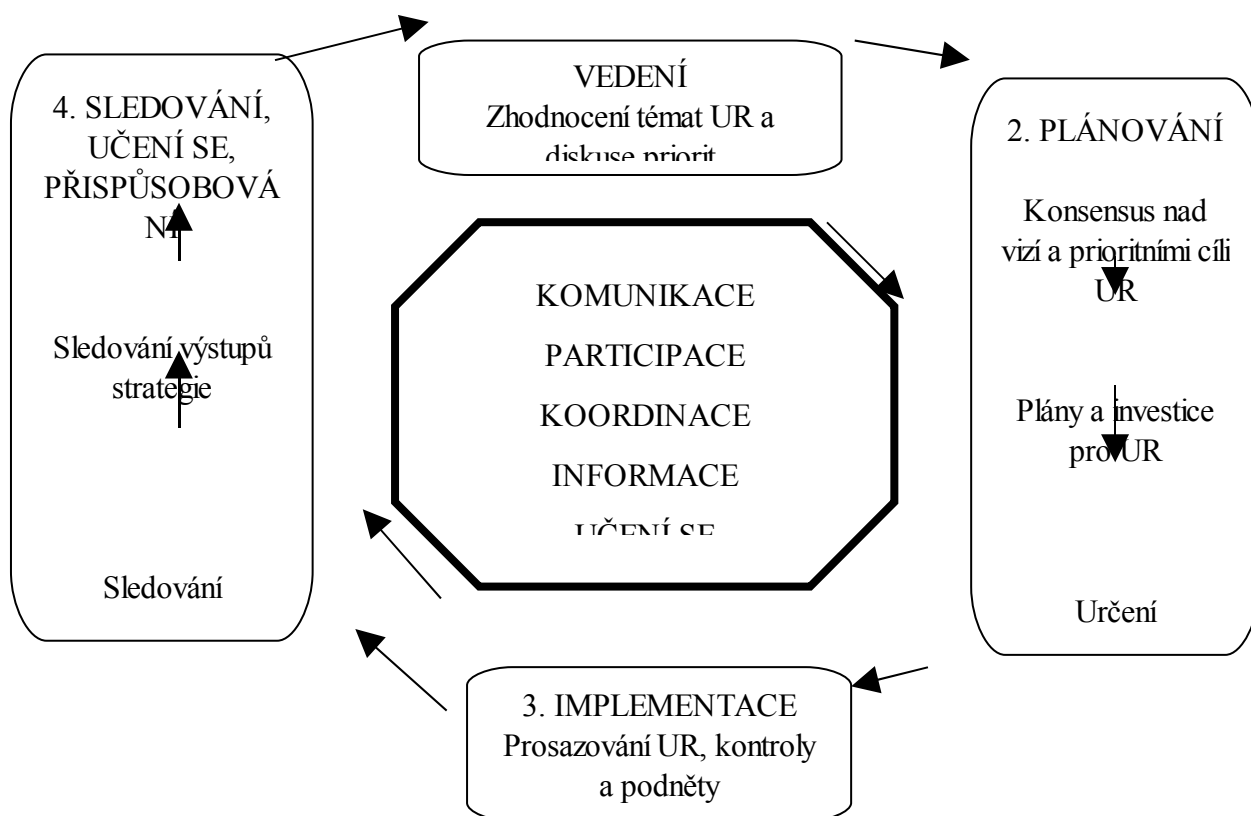
¹²² Advancing Sustainable Development, Policy Brief, OECD Observer, March 2006, str. 3

¹²³ STEURER, R.: Sustainable Development Strategies as Policy Integration Processes: Coping with integrative governance challenges in Europe, viz <http://www.uea.ac.uk/env/cserge/events/epi/steurer.pdf>, staženo 13.3.2007.

¹²⁴ SWANSON, D.: National Strategies for Sustainable Development: Challenges, Approaches and Innovations in Strategic and Coordinated Action, http://www.iisd.org/pdf/2004/measure_nat_strategies_sd.pdf- str. 37.

Také výzkumníci Dalal - Clayton a Bass v knize o strategiích udržitelného rozvoje z roku 2002 popisují stav býti strategický jako „rozvíjející se vizi, která vychází z konsensuálního, efektivního a iterativního procesu, vychází se souboru cílů, indentifikaci prostředků pro jejich dosažení a poté monitorování jako předloha pro proces učení se. Výzkum Dalala - Clayтона a Basse ukazuje, že se národy transformují s „nekoncepčních, idealistických a statických plánů, které obsahují dílčí iniciativy“ k „souboru koordinovaných mechanismů a pokračujícího procesu monitorování, učení se a zlepšování.“¹²⁵ Z tohoto zjištění, výzkumníci vytvořili model - Continuous Improvement Approach to Managing Sustainable Development Strategie nebo-li Přístup průběžného zlepšování při řízení strategií udržitelného rozvoje¹²⁶, který vznikl na základě letitých zkušeností členů Výboru pro rozvojovou pomoc OECD s prací na projektech udržitelného rozvoje,¹²⁷ s přípravou strategií udržitelného rozvoje na různých úrovních a s využitím analýzy praktických zkušeností osmi rozvojových zemích s přípravou národních SUR (viz schéma na další straně). Strategie bez strategického řízení postrádají smysl, stejně jako udržitelný rozvoj bez interakce aktérů a pilířů.

Schéma 4: Přístup průběžného zlepšování při řízení strategií udržitelného rozvoje

Zdroj Dalal – Clayton a Bass: Přístup průběžného zlepšování při řízení strategií udržitelného rozvoje. Zjednodušený čtyřdílný model strategického managementu. SWANSON, D. PINTÉR, L. A a

¹²⁵ Ibidem, str. 5.

¹²⁶ Ibidem, str. 5.

¹²⁷ POTŮČEK, M. Strategické vládnutí a Česká republika, str. 216

kol.: National Strategies for Sustainable Development: Challenges, Approaches and Innovations in Strategic and Coordinated Action Dále viz - <http://www.iisd.org/measure/principles/sd/>

Ze schématu vyplývá, že strategický management má 4 základní zásady:

Vedení – tvorba vize konsensuálním, efektivním a opakujícím se procesem, který vede ke stanovení cílů;

Plánování – identifikace prostředků pro dosažení cílů (institucionální mechanismy, programové struktury a specifické politické iniciativy);

Implementace – zařazení a financování různorodých politických iniciativ;

Monitoring, proces učení se a adaptace – rozvoj, monitoring a zprávy o

indikátorech, které mají měřit 1. Pokrok v implementaci politických iniciativ a 2. Ekonomický, sociální a environmentální stav státu. Také zahrnuje formální a neformální mechanismus zpětné vazby k zajištění monitorovacích výsledků průběžně pro informaci adaptaci vedení, plánování a implementaci.¹²⁸

Cíle udržitelného rozvoje jsou často široké a těžko kvantifikovatelné, proto je nutné pro jejich prosazení rozvíjet specifická opatření a monitorovat vývoj indikátorové základny, resp. adekvátního souboru ukazatelů. Vývoj indikátorové problematiky byl v mezinárodním kontextu zahájen především po konferenci UNCED v Rio de Janeiro v červnu 1992 (kapitola 40 Agendy 21). Nejaktivnějšími centry zde jsou OECD, UN CSD (Komise OSN pro udržitelný rozvoj), EEA (Evropská environmentální agentura), EUROSTAT (Statistický úřad Evropské komise) a další mezinárodní vládní i nevládní organizace, např. World Resource Institute. Mezi nejaktivnější státy sdružené v OECD a EU. Indikátorovou problematiku vyvíjí ve Finsku, Švédsku, Velká Británii, Nizozemí, Maďarsku i v České republice.¹²⁹ Indikátory samy o sobě udržitelný rozvoj nezaručí ani nijak nepodpoří, mohou sloužit jako užitečný podklad pro rozhodování příslušných institucí a politiků. Pro kvalitní řízení je nutností práce s transparentními a měřitelnými indikátory.¹³⁰

Každá země může mít jiné přístupy k tvorbě strategií udržitelného rozvoje, přesto je povinna na základě výstupů Mezinárodní konference o rozvoji a životním prostředí v Rio de Janeiro (1992) přijmout národní strategii pro udržitelný rozvoj, aby harmonizovala různé sektorální ekonomické, sociální a environmentální politiky a plány, které jsou operabilní. Země tak může například vycházet a řídit se jinými zásadami při formulaci strategické vize vycházejících z konceptu udržitelnosti, kterými jsou:

- Horizont 2030 (který je v souladu např. s OECD Environmental Outlook),
- Úplnost a reprezentativnost (strategie obsahuje klíčová témata rozvoje a jejich zákl. charakteristiky),
- Realismus a dosažitelnost (neformulujeme utopii), vývoj v "možném světě",

¹²⁸ SWANSON, D. PINTÉR, L. A a kol.: National Strategies for Sustainable Development: Challenges, Approaches and Innovations in Strategic and Coordinated Action, http://www.iisd.org/pdf/2004/measure_nat_strategies_sd.pdf, staženo 13.4.2007. str. 5.

¹²⁹ <http://antropologie.zcu.cz/clanek/bedrich-moldan-ekologicka-dimenze-udrzitelneho-rozvoje>

¹³⁰ HŘEBÍK, Š., TŘEBÍCKÝ, V., GREMLICA, T.: Manuál plánování a vyhodnocování udržitelného rozvoje na regionální úrovni, str. 11.

- Srozumitelnost a široká politická přijatelnost (horizont SUR překračuje délku volebního období, SUR by se stále neměla měnit),

Rovnováha tří pilířů rozvoje (ekonomický, environmentální a sociální), eliminace vnitřních konfliktů (dílní zdroje nerovnováhy, stabilizující prvky a pod.). Cílový stav (popsán k zvolenému horizontu) vzhledem k jednotlivým pilířům podporuje další udržitelný rozvoj (tj. je veden za horizont).¹³¹

I. 3. MEZINÁRODNĚ-POLITICKÁ ÚROVEŇ A UDRŽITELNÝ ROZVOJ

I. 3.1. Organizace spojených národů a udržitelný rozvoj

Typickými prvotními problémy počínající internacionalizace řešení globální problémů bylo: znečištění ovzduší ve městech, znečištění řek, únik hnojiv do divoké přírody¹³² a ničení přírody zneužíváním přírodních zdrojů. V souvislosti s dramatickým růstem znečištění všech složek ovzduší, vody, půdy, minerálních zdrojů, se stalo zřejmé, že problémy životního prostředí musí být řešeny vzájemně. OSN se na počátku svého fungování nezabývala otázkami ekologických hrozeb a když tak pouze vzácně. Na půdě OSN se otázka udržitelného rozvoje „otevřela“ v roce 1968, kdy tehdejší generální tajemník U Thant zdůraznil nutnost brát vážně problematiku životního prostředí a to ve stejném roce, kdy byl založen Římský klub¹³³ jako nevládní organizace, jejímž cílem bylo zkoumání vztahu ekonomiky a životního prostředí.

Symbolem rostoucího vědomí důležitosti identifikace environmentálních problémů a zkoumat jejich dopady se stala Konference OSN o životním prostředí člověka svolána v roce 1972 pod vlivem katastrofických prognóz Římského klubu do Stockholmu, která především poprvé označila hlavní ekologické problémy. Podle názoru Lyntona Caldwell¹³⁴ legitimizovala stockholmská konference politiku životního prostředí jako všeobecně akceptovanou otázku mezinárodních vztahů. Výsledkem byl mj. Akční plán, který obsahoval 109 doporučení pro politiky národních vlád a založení Světového programu OSN pro životní prostředí UNEP (United Nations Environmental Programme)¹³⁵ s centrem v Nairobi. Smyslem činnosti UNEP bylo stát se "ochranářským svědomím systému OSN", koordinovat ochranářské aktivity OSN a stimulovat národní akce.¹³⁶

Vývoj a události v 70. letech 20. století (například změna klimatu, porušení ozónové vrstvy, chemické havárie) prokázaly, že problémy životního prostředí mají systémový charakter a že vypořádání se s nimi vyžaduje dlouhodobé strategie, integrované akce a účast

¹³¹ Aktualizace Strategie udržitelného rozvoje ČR (2007)

¹³² V roce 1962 uveřejnila americká autorka Rachel Carsonová knihu *Mlčíci jaro*, která první upozornila na hrozné důsledky používání pesticidů v zemědělství.

¹³³ Internetová stránka: - viz blíže - <http://www.clubofrome.org/eng/home/>

¹³⁴ viz dále – CALDWELL, L.: *Environment as a Focus for Public Policy*, str. 358.

¹³⁵ blíže www.unep.org

¹³⁶ Tehdejší výkonný ředitel Maurice Strong zavedl pojem eco-development.

všech zemí. Je tedy zřejmé, že účinnou ochranu životního prostředí nelze uskutečnit v izolaci, nýbrž jako součást celkového společenského rozvoje.

V 80. letech minulého století se problémy ekonomického rozvoje a jeho dopadů na životní prostředí zaměřily na strategickou úroveň. Otázkou bylo, jak ekonomické a sociální aspirace ve světě a zvyšující se populace mohou být odděleny od ekosystémů. V 80. letech se uskutečnila další jednání o některých otázkách ochrany životního prostředí, která vyvrcholila uzavřením smlouvy o zamezení rozšiřování ozónové díry¹³⁷ a omezení pohybu toxických odpadů.¹³⁸

V roce 1980 tři nejpopulárnější instituce resp. mezinárodní subjekty – Světový svaz na ochranu přírody (IUCN), Program OSN na ochranu životního prostředí (UNEP) v Nairobi a Světový fond na ochranu přírody (WWF) publikovaly Světovou strategii ochrany životního prostředí (World Conservation Strategy – WCS), která zdůrazňuje hlavní cíle úsilí o udržitelný rozvoj: základní ekologické procesy a život podporující systémy musí zůstat zachované, musí se chránit genetická různorodost, jakýkoliv využití druhů či ekosystémů musí být udržitelné.¹³⁹ Ve stejném roce Mezinárodní svaz pro zachování přírody zveřejnil zprávu nazvanou Světová strategie zachování, v níž se poprvé objevuje pojem udržitelného rozvoje, který je spíše dynamickým procesem, než definovatelnou situací.¹⁴⁰

V důsledku těchto iniciativ byla v roce 1983 vytvořena Světová komise pro udržitelný rozvoj (WCED), jejímž úkolem bylo studovat příčiny špatného vývoje, a aby v globálním měřítku vyhodnotila spojitost životního prostředí a rozvoje lidstva.¹⁴¹ Tato Komise pod vedením premiérky Norska Gro H. Brundtlandové vypracovala již zmiňovanou zprávu „Naše společná budoucnost“, kterou v roce 1987 přijalo Valné shromáždění OSN. Tato zpráva referovala o mnoha globálních záležitostech a doporučovala, aby se v zájmu udržitelného rozvoje urychleně vyvíjely aktivity v šesti klíčových oblastech: průmysl, potravinová bezpečnost, biodiverzita a ekosystémy, problémy urbanizovaných oblastí, péče o krajinu, energie a konflikty a degradace životního prostředí. Autoři ve Zprávě ukázali, že řešením není zastavení hospodářského růstu, nýbrž jeho usměrnění tak, aby základna přírodních zdrojů nebyla ničena a potřeby současné generace nebyly naplňovány na úkor generací příštích.¹⁴²

Dalším milníkem byla Konference o životním prostředí a rozvoji (UNCED) - nebo-li Summit Země v roce 1992 v Rio de Janeiro, která rozvinula koncept udržitelného rozvoje a potvrdila jej jako cíl mezinárodního společenství. Konference v Rio de Janeiro si stanovila ambiciózní cíl – zpracovat celosvětový plán aplikace SUR v praxi. Přípravný výbor konference soustředil svoji pozornost na dva globální problémy životního prostředí: odlesňování země a s tím související snižování biodiverzity a klimatické změny v důsledku

¹³⁷ 1985 - Vídeňská smlouva o ochraně ozonové vrstvy. 1986 - na základě dat Montsouris v Paříži za roky 1873 - 1910 zjištěno až dvojnásobné zvýšení koncentrace povrchového ozonu 1987 - Montrealský protokol. 1988 - neustálé zvětšování ozonové díry až o 10 % za desetiletí, důkazy antropogenního poškození

¹³⁸ Basilejská úmluva o kontrole pohybu nebezpečných odpadů přes hranice států a jejich zneškodňování byla podepsána 22. března 1989 v Basileji a vstoupila v platnost dne 5. května 1992.

¹³⁹ HUBA, M. Základní filozofie udržitelnosti in Teoretická východiska, souvislosti, instituce, str. 40 - 41

¹⁴⁰ MOLDAN, B.: Indikátory trvale udržitelného rozvoje, COŽP UK, Praha, 2000, str. 26.

¹⁴¹ MEZŘICKÝ, V.: Environmentální politika a udržitelný rozvoj, Portál, Praha, 2005, str. 160

¹⁴² MEZŘICKÝ, V.: Globalizace, PORTÁL, 2003, str. 33.

oteplování atmosféry, indukovaného vypouštěním tzv. skleníkových plynů. Původně předpokládané vytvoření právně závazné „Charty Země“ bylo nahrazeno Deklarací – Agendou 21¹⁴³ (lat. původu znamená program nebo také seznam věcí, které je třeba udělat, aby bylo dosaženo cíle). Je zde důležitá Zásada 7. Deklarace o životním prostředí a rozvoji z Ria říká: "Státy musí spolupracovat v duchu globálního partnerství tak, aby bylo možné uchovávat, chránit a obnovovat zdraví a integritu ekosystémů na Zemi. S ohledem na různou míru, již státy přispívají ke znehodnocení světového životního prostředí, mají společnou, avšak diferencovanou odpovědnost. Rozvinuté země uznávají odpovědnost, kterou nesou v mezinárodním úsilí o udržitelný rozvoj, díky zatížení, jež jejich obyvatelstvo vyvíjí na světové životní prostředí, a s ohledem na technologie a finanční prostředky, jež mají k dispozici.¹⁴⁴

Konference se stala významným mezníkem ve světové diplomacii i ve strategii globálního vývoje Země.¹⁴⁵ Summit Země v Riu také znamenal silný impuls pro rozvoj mezinárodní environmentální politiky ve formě nových smluv a deklarácí. Rámcová úmluva o změně klimatu¹⁴⁶ vyšla ze základního poznání, že klima planety Země je ohroženo emisemi skleníkových plynů, zejména v důsledku spalování fosilních paliv.

Při přidělování finančních prostředků jednotlivých opatření, které vycházejí z Agendy 21, byl v roce 1992 ustaven Globální fond pro životní prostředí (GEF).¹⁴⁷ OSN na základě doporučení této konference zřídila Komisi pro udržitelný rozvoj (UN CSD)¹⁴⁸, která se schází každý rok a hodnotí pokrok, kterého bylo dosaženo v prosazování udržitelného rozvoje¹⁴⁹ a zajišťuje realizaci těchto opatření a náplň jejich monitorování a vyhodnocování zpráv o pokroku implementace Agendy 21.

Ve stejném roce 1992 jako Summit země v Riu byla jako reakce na dvacetileté výročí první zprávy Římského klubu vydáno její pokračování, kniha Překročení mezí (orig. Beyond the Limits). Kniha aktualizuje informace z Mezí růstu a snaží se aplikovat několik

¹⁴³ Viz - <http://www.un.org/esa/dsd/agenda21/> - staženo 7.7.2007.

¹⁴⁴ Ekologická dimenze udržitelného rozvoje, <http://antropologie.zcu.cz/clanek/bedrich-moldan-ekologicka-dimenze-udrzitelného-rozvoje>, staženo 12.3.2009.

¹⁴⁵ Mezřický, Václav: Environmentální politika a udržitelný rozvoj, Portál, Praha, 2005, str. 160

¹⁴⁶ Základním cílem Úmluvy je vytvořit předpoklady pro urychlení stabilizaci koncentrací skleníkových plynů v atmosféře na takové úrovni, která by zabránila nebezpečné interferenci antropogenních vlivů s klimatickým systémem. Její uvedení do praxe by mělo napomoci, aby se ekosystémy přirozeným způsobem co nejrychleji adaptovaly na možná rizika změny klimatu.

¹⁴⁷ GEF – spravuje Světová banka, Světový fond životního prostředí (GEF) poskytuje granty a výhodné financování rozvojovým zemím a zemím, jejichž ekonomiky procházejí přechodným obdobím, aby pokryly vícenásobné opatření k dosažení přínosů pro globální životní prostředí v šesti zájmových oblastech řešících biologickou rozmanitost, změnu klimatu, mezinárodní vody, degradaci půdy, organické znečišťující látky přetrvávající v životním prostředí a poškozování ozónové vrstvy.

UNDP a UNEP, jehož cílem je financování globálních projektů životního prostředí a udržitelného rozvoje. GEF funguje od července 1994.

¹⁴⁸ Komise OSN pro udržitelný rozvoj (CSD) je politickým orgánem, který má nést hlavní tíhu mezinárodního úsilí o prosazení principů udržitelného rozvoje. CSD je funkční komise Hospodářské a sociální rady OSN na základě rezoluce Valného shromáždění OSN č. 47/191 z 22. 12. 1992. CSD hraje důležitou roli jako koordinátor spolupráce s nevládními organizacemi, její realizace, respektive ověřování jejího plnění jednotlivými státy a mezinárodními organizacemi vně i uvnitř systému. Je zastoupeno 53 zemí, které jsou voleny vždy tříleté období.

¹⁴⁹ MEZŘICKÝ, V.: Globalizace, Portál, str. 33

matematických modelů odpovídajících různému chování lidské populace. Většina modelů předpokládá pokles životní úrovně spojený s vyčerpáním zdrojů a znečištěním životního prostředí mezi lety 2020 – 2060. Autoři v knize naznačili, že lidstvo již meze rozvoje a růstu překročilo, nebo se k tomu bezprostředně blíží.¹⁵⁰

Naplňování Agendy 21 bylo věnováno mimořádnému zasedání, které bylo svoláno Valným shromážděním OSN v roce 1997, které přijalo souhrnný dokument Rio + 5 nazvaný Program další realizace Agendy 21¹⁵¹, kde je kladen zvláštní důraz na několik klíčových témat: ochrana atmosféry a změna klimatu, ochrana vodních zdrojů, energetika, doprava, vztah obchodu a ochrany životního prostředí, změna způsobu výroby a spotřeby (ekoefektivnost), transfer čistých technologií, vztah životního prostředí a zdraví, vzdělávání a výchova pro udržitelný rozvoj. Členské státy OSN se na tomto zasedání zavázaly, že vypracují do roku 2002, tedy do konference Rio+10 strategie udržitelného rozvoje své země. Další významnou událostí v roce 1997 byla Konference členských států Rámcové úmluvy o změně klimatu v Kjótu v prosinci, která přijala Kjótský protokol.¹⁵² Z článku 2 vyplývá, že každá Strana Dodatku I bude ve snaze plnit své kvantifikované závazky na omezení nebo snížení emisí podle Článku 3 a na podporu udržitelného rozvoje : uskutečňovat a/nebo dále rozpracovávat přístupy a opatření v souladu se svými národními podmínkami (např. energetická účinnost, Ochrana a zvyšování propadů a reservoárů skleníkových plynů, které nejsou pod kontrolou Montrealského protokolu) a spolupracovat s jinými takovými Stranami k zdokonalení individuální nebo společné účinnosti jejich přístupů a opatření.¹⁵³

Celá koncepce udržitelného rozvoje byla opět potvrzena v roce 2000 na Summitu tisíciletí, který se konal v New Yorku a Světovým summitem o udržitelném rozvoji v roce 2002. Zde byla tato problematika dokonce označena za nejnaléhavější prioritní výzvu dneška.

Na Summitu tisíciletí (6.- 8. 9. 2000) se všech 191 členských států Organizace spojených národů zavázalo splnit do roku 2015 osm konkrétních rozvojových cílů, osmnáct dílčích cílů a více než čtyřicet indikátorů.¹⁵⁴ Prvních sedm cílů je měřitelných a týkají se problémů jako je chudoba, vzdělání, rovnost pohlaví, zdraví a udržitelné životní prostředí. Osmý cíl se týká založení celosvětového partnerství pro rozvoj. Tento Rozvojový cíl tisíciletí obsahuje opatření, které 'bohatý' Sever musí přijmout, aby spolu s Jihem směřoval k cílům jako např. vzájemně výhodný obchod, odpuštění dluhů a větší rozsah a úroveň pomoci.¹⁵⁵ Rozvojové cíle tisíciletí (Millenium Development Goals) jsou programem snížení chudoby, který byl sestaven ze závazků přijatých na mezinárodních konferencích a summitech během devadesátých let.¹⁵⁶

¹⁵⁰ POTŮČEK, J.: Krátká úvaha o environmentalismu, <http://www.e-polis.cz/politicke-teorie/27-kratka-uvaha-o-environmentalismu.html>, staženo 17.7.2007.

¹⁵¹ viz blíže - <http://www.un.org/esa/earthsummit/>, staženo 12.3.2009.

¹⁵² Protokol je zaměřen na stanovení kvantitativních redukčních emisních cílů smluvních států a způsoby jejich dosažení. Viz blíže - Co přináší Kjótský protokol, 15.2.2005, <http://www.ekolist.cz/zprava.shtml?x=218958>

¹⁵³ Kjótský protokol, 1998, <http://www.chmi.cz/cc/kyoto.html>, staženo 11.11.2007.

¹⁵⁴ 55. Zasedání Valného shromáždění OSN očima, ČR, <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zaber/?i=205>, staženo 17.5.2007.

¹⁵⁵ viz blíže End Poverty 2015, <http://www.un.org/millenniumgoals/>, staženo 8.8.2009.

Přípravný proces Světového summitu o udržitelném rozvoji na globální úrovni byl koordinován v rámci 10. Zasedání Komise pro udržitelný rozvoj, které bylo za tímto účelem přeměněno na globální Přípravný výbor.¹⁵⁷ Summitu předcházely rok příprav a čtyři zasedání Přípravného výboru. Pro summit v Johannesburgu (WSSD, 2002) OECD připravila Zprávu pro Světový summit k udržitelnému rozvoji v Johannesburgu (WSSD), indikátory využitelné v ekonomických, sociálních a ekologických přehledech OECD (peer reviews), práce na překonání překážek k odstranění ekologicky škodlivých dotací a na sociálních aspektech udržitelného rozvoje. Sekretariát OECD po diskusi s členskými zeměmi vypracoval v období duben-červenec 2002 příslušnou sadu indikátorů. Přes snahu o široký konsensus členských zemí nebyl seznam jako celek všemi členy akceptován a následně pak využit.

Summit v Johannesburgu (26. 8. – 4. 9. 2002) měl být akčním summitem s důrazem na implementaci a na stanovení konkrétních, obsahově i časově vymezených cílů mezinárodního společenství ve vybraných oblastech. Tyto představy se však vzhledem k přetrvávajícím názorovým rozdílům ukázaly jako příliš ambiciózní. Konference měla na programu pět klíčových témat - globalizaci, harmonizaci rozvoje a životního prostředí, chudobu a miléniové cíle rozvoje, model spotřeby a výroby, ochranu biodiverzity a přírodních zdrojů. Paralelně se zde projednávaly tyto oblasti: vodní zdroje a přístup k pitné vodě, energetika nepoškozující životní prostředí, zdravotnictví, udržitelné zemědělství a zachování environmentálních hledisek. Summitu v Johannesburgu se podařilo uvést do rovnováhy tři pilíře udržitelného rozvoje a přímo propojit opatření k ochraně životního prostředí a přírodních zdrojů s bojem proti chudobě či s podmínkami mezinárodního obchodu včetně odbourávání obchodních překážek a dotací na straně vyspělých zemí. Světový summit o udržitelném rozvoji zhodnotil, jak se naplňují zásady a doporučení Agendy 21 a potvrdil, že mezinárodní společenství je rozhodnuto pokračovat v nastoleném trendu udržitelného rozvoje.¹⁵⁸ Členské státy OSN byly opět vyzvány, aby strategie udržitelného rozvoje přijaly do roku 2005.¹⁵⁹

Měřeno přítomností více než stovky hlav států a vlád na vrcholové části Summitu šlo o jednu z největších a nejprestižnějších globálních konferencí OSN. Hodnocení Summitu v Johannesburgu se pohybuje v širokém rozmezí v závislosti na očekáváních aktérů a míře, v jaké byly nakonec reflektovány jejich zájmy a vyjednávací pozice. Uspokojení z přijatých závěrů většinou vyjadřují rozvojové země. I když výsledná podoba ustanovení nepřesahuje rámec dohod z ministerského zasedání Světové obchodní organizace (WTO) v Dohá,¹⁶⁰

¹⁵⁶ Osm tzv. Rozvojových cílů tisíciletí (Millennium Development Goals - MDGs) bylo definováno následovně: Cíl 1: odstranit extrémní chudobu a hlad, Cíl 2: dosáhnout základního vzdělání pro všechny, Cíl 3: prosazovat rovnost mužů a žen a posílit roli žen ve společnosti, Cíl 4: snížit dětskou úmrtnost, Cíl 5: zlepšit zdraví matek, Cíl 6: bojovat s HIV/ AIDS, malárií a dalšími nemocemi, Cíl 7: zajistit udržitelný stav životního prostředí a Cíl 8: budovat světové partnerství pro rozvoj - zdroj <http://www.rozvojovestredisko.cz/mdg.php>, staženo 8.8.2008.

¹⁵⁷ Světový summit o udržitelném rozvoji (Johannesbourg, 2002), str. 92 viz blíže - http://www.un.org/jsummit/html/basic_info/basicinfo.html, staženo 9.9.2007.

¹⁵⁸ MEZŘICKÝ, V.: Environmentální politika a udržitelný rozvoj, Portál Praha, 2005, str. 164.

¹⁵⁹ Ibid., str. 146.

Summit v Johannesburgu zohledněním obchodní agendy posílil budoucí vyjednávací pozice rozvojových zemí.

Od roku 1992 je problematice udržitelného rozvoje věnována pozornost prakticky na všech významných zasedáních OSN. Udržitelný rozvoj je dnes součástí všech důležitých programových dokumentů, odrážející změny v rozvojové politice.

Mimo OSN se ovšem problematice udržitelného rozvoje věnuje Světová banka, která ve své vnitřní struktuře vytvořila post „viceprezidenta pro udržitelný rozvoj“ a podporuje environmentální projekty a aktivity související s udržitelným rozvojem.¹⁶¹

Principy udržitelného rozvoje a zejména doporučení Konference o životním prostředí jsou mimo OSN prosazovány prostřednictvím dalších subjektů. Od počátku 90. let je koncept udržitelného rozvoje probírán na zasedání lídrů G 7 dnes G8. Tyto summity ovšem poskytují pouze obecné politické vodítko. Co se týče organizace Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj její přidaná hodnota je v problematice udržitelného rozvoje daleko vyšší.

I.3.2. Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj¹⁶²

OECD má silné zázemí v ekonomických analýzách a vytváří mezinárodně výhodné statistiky a indikátory (je uznávaným mezinárodním think tankem). Interdisciplinárně pracovní program zahrnuje oblasti jako fiskální, monetární, politika, inovace, podniky, obchod, zahraniční investice, vzdělávání, zaměstnanosti, životní prostředí a rozvoj. V roce 1997 již vznikla High – Level Advisory Group (1997) – na životní prostředí, kterou vedl generální tajemník Donald J. Johnson, doporučil reinterpretaci OECD mandátu v definování „udržitelného ekonomického růstu“ jako udržitelného v lidských, životních a environmentálních otázkách stejně jako v ekonomickém kapitálu. Důležitou roli v podpoře procesu udržitelného rozvoje sehrála výše zmiňovaná zpráva vysoce postavených poradců generálního tajemníka OECD, která byla zveřejněna na podzim roku 1997 pod názvem „Vůdcovství při přechodu na udržitelný rozvoj: kritická role pro OECD“.¹⁶³ V roce 1998 se k uplatňování principu udržitelného rozvoje OECD sama připojila a označila dosažení udržitelného rozvoje ve členských zemích za zásadní prioritu.

Ministerská rada v roce 1998 se shodla na interpretaci termínu udržitelný sustainable jako zahrnující sociální a environmentální a ekonomické pohledy a dosažení udržitelného rozvoje jako priority.¹⁶⁴ Horizontální program k udržitelnému rozvoji (1998 – 2001) byl zaměřen na indikátory udržitelnosti a ekonomické instrumenty včetně podpor a daní.¹⁶⁵

¹⁶⁰ 9. - 13. listopadu 2001 proběhla v Doha IV. Konference ministrů členských států, která je nejvyšším orgánem WTO. Ústředním tématem Konference byl proces vyjednávání o další liberalizaci obchodu, která má přispět ke změně výměny zboží, ale také samotné WTO, viz blíže- <http://www.wto.org/>

¹⁶¹ Teoretická východiska, souvislosti, instituce: K udržitelnému rozvoji: vytváření podmínek, str. 28

¹⁶² blíže www.oecd.org.

¹⁶³ Teoretická východiska, souvislosti, instituce: K udržitelnému rozvoji ČR: vytváření podmínek, str. 31

¹⁶⁴ 2005 Annual Report on Sustainable Development Work in the OECD, str. 8

¹⁶⁵ OECD a udržitelný rozvoj - http://www.oecd.org/topic/0,3373,en_2649_37425_1_1_1_1_37425,00.html, staženo 8.7.2007.

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) se dnes zejména soustřeďuje na otázku „vládnutí“ (governance), což, jak se zdá, je vůbec nejožehavější problém udržitelného rozvoje. Zdůrazňuje především spolupráci v rámci horizontálního propojení.

1.3.3. Nestátní aktéři a udržitelný rozvoj

Kromě vlád a mezinárodních organizací působí na mezinárodní úrovni celá řada dalších institucí, které se zabývají udržitelným rozvojem. Mezi velké nevládní organizace patří například Mezinárodní unie ochrany přírody (IUCN)¹⁶⁶, Celosvětový fond pro přírodu (WWF)¹⁶⁷ či Greenpeace.¹⁶⁸ Význam těchto nevládních organizací se dlouhodobě posiluje, i když mají spíše konzultativní charakter. Nevládní organizace (NGOs), ale vytvářejí velkou část veřejného mínění. Tradiční úloha (NGOs) se soustřeďovala na poskytování služeb. Postupně se však rozšiřují oblasti svého působení na sféru požadavků: pomáhají komunitám artikulovat zájmy a priority, či je vyjednávat se státní správou i investory, kombinují komunikační a technické prostředky „informační sféry“ s dovednostmi vytvářet vztahy vzájemné podpory různých skupin.¹⁶⁹ Konference o životním prostředí a rozvoji UNCED byla impulsem ke zvýšené iniciativě nevládních organizací. Bezprostředně po jejím ukončení nevládní organizace iniciovaly řadu projektů, které jsou zaměřeny na lokální a místní úroveň. Právě tyto projekty jsou charakteristické pro reformátorský přístup k usměrňování udržitelného rozvoje.¹⁷⁰ Reformátoři tvrdí, že musí být vytvořen nový systém politického a ekonomického řízení. Strategie ustavení tohoto systému však spočívá v obnově tradičních společenských struktur a systémů, především v rozvojových zemích.¹⁷¹

¹⁶⁶ viz blíže – Světový svaz ochrany přírody - <http://www.ochranaprirody.cz/index.php?cmd=page&id=3240>, staženo 7.7.2009.

¹⁶⁷ Uznávaná organizace, kterou proslavilo také její logo s pandou velkou

¹⁶⁸ Greenpeace je nezávislá nezisková organizace s mezinárodní působností, jejímž hlavním cílem je poukazovat na zločiny páchané na životním prostředí, vytvářet tlak na politiky a korporace nedodržující stanovené zásady a směrnice a požadovat, aby dostáli svých závazků a zajistili tak pro nás lepší životní podmínky a perspektivnější budoucnost.

¹⁶⁹ JENÍČEK, V., FOLTÝN, J.: Globální problémy a světová ekonomika, str. 86

¹⁷⁰ SCHMEIDLER, K.: Trvale udržitelné rozvoj a město, http://www.uur.cz/images/publikace/uur/1999/1999-04/04_rozvoj.pdf, staženo 8.8.2008, str. 2.

¹⁷¹ Ibid., str. 227.

I.4. ÚROVEŇ EVROPSKÉ UNIE A PROBLEMATIKA UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

I.4.1. Specifika rozhodování v Evropské unii

Další významnou entitou, která se podílí na tvorbě a praktické realizaci politiky udržitelného rozvoje, je Evropská unie.¹⁷² Evropská unie je dynamicky se vyvíjející entita čítající 27 členských států, s rozlohou 4,324,782 km² a počtem obyvatelstva 491,018,683¹⁷³. EU je jednou z nejlépe prosperujících světových regionálních oblastí a ekonomik a má silnou pozici na mezinárodní scéně.

V Evropské unii se na její prosperitě a činnosti kromě evropských institucí¹⁷⁴ významně podílejí především členské státy EU, které jsou svázány s vlastní tradicí, kulturou, historií, politicko-ekonomickým a sociálním uspořádáním a geografickými a životními podmínkami. Vývoj evropského integračního procesu je závislý na rozhodnutí členských států. Všechny členské státy se prostřednictvím EU a jejich institucí snaží hájit své národní zájmy a dosáhnout společné dohody, co nejbližší svému postoji, vytvářejí tak „evropskou politiku“.¹⁷⁵ Všechny politiky v EU jsou tvořeny na základě kompromisu, na kterém se dohodnou členské státy EU.

Politika na úrovni EU je vždy produktem komplexního vyjednávání mezi různorodými aliancemi mezi členskými zeměmi a EU institucemi.¹⁷⁶ Rozdělení moci mezi členskými státy EU je důležitým aspektem rozhodovacího procesu. Státy v EU si vytváří svou vlastní politiku, ale na druhé straně jsou i ovlivňovány prostorem EU, ve kterém se pohybují a jsou jimi ovlivňovány. Rostoucí vliv politiky EU na národní politiky členských zemí odpovídá myšlence sblížení ekonomik v zájmu posílení ekonomického potenciálu EU jako celku. Přední ideolog EU Moravcsik zdůrazňuje, že EU není charakterizována nepopulární donucovací silou, ale legitimní regulací, založenou na souhlasu všech členských zemí v zájmu dosažení prosperity a odstranění nebo zabránění vzniku ekonomické konkurence mezi členskými státy.

Při dělbě pravomocí mezi EU a členské státy je stále větší důraz kladen na princip subsidiarity. Podle něj mají být rozhodnutí přijímána na co nejnižší úrovni státní správy/samosprávy. V podmínkách EU jde především o tzv. vertikální rozdělení pravomocí mezi Unii a členské státy. To může být nastaveno jedním z následujících způsobů. Úkoly, kde je odpovědnost rozdělena mezi EU a členské státy se vykonávají v rámci „sdílené pravomoci“

¹⁷² Teoretická východiska, souvislosti, instituce: K udržitelnému rozvoji: vytváření podmínek, Univerzita Karlova, str. 31

¹⁷³ FACT SHEET: EUROPEAN UNION PROFILE, únor 2009 <http://www.state.gov/p/eur/rls/fs/115211.htm>, staženo 17.9.2009.

¹⁷⁴ Termín "instituce ES" je často nesprávně považován za synonymum termínu "orgány ES". Ve skutečnosti označuje jen ty orgány ES (a dnes i EU), které mají rozhodovací pravomoc. Termínem "instituce ES" tedy označujeme: Radu, Evropský parlament, Evropskou komisi, Evropský soudní dvůr a Účetní dvůr. Institucemi také nejsou poradní orgány (výbory).

¹⁷⁵ ROVNÁ, L., KASÁKOVÁ, Z., VÁŠKA, J.: Evropská unie v členských státech a členské státy v EU, str. 8 - 9

¹⁷⁶ TORRES, F., How efficient is Joint Decision – Making in the EU? Environmental Policies and the Co-Decision Procedure?, <http://ideas.repec.org/p/ave/wpaper/052003.html>, staženo 1.7. 2007, str. 12

a ostatní otázky, kde národní a místní vlády rozhodují samostatně. V oblastech s tzv. výlučnými kompetencemi má Evropská unie v podstatě monopol na tvorbu pravidel.

Pro účely zkoumání moci konkrétního státu je schopnost ovlivnit rozhodnutí EU, přesněji řečeno moc státu vytvořit nebo naopak zhatit vítěznou koalici v Radě EU.¹⁷⁷ Odlišnost zájmů jednotlivých členských zemí EU jako stále rozhodující faktor evropské politiky, je možné vysledovat na jednáních Rad EU.

I.4.2. Směry prosazování politik na úrovni EU

Od samotného počátku evropského integračního procesu byla ekonomika na prvním místě. 60. léta pro Evropské společenství představovala období ekonomického růstu. Je potvrzeno, že k hospodářskému růstu v západní Evropě přispěl právě evropský integrační proces. Složitě období 70. let¹⁷⁸ hospodářského útlumu, jak pro světovou ekonomiku, tak pro západní Evropu, které bylo charakteristické zhoršováním životního prostředí a světovou energetickou krizí v 70. letech, dovedla svobodný svět a ES k novým cílům. Bylo nutné si uvědomit globální interdependenci, která podnítila globální problémy. Přírodní zdroje představovaly dosud bezplatný dar přírod a v duchu tohoto přesvědčení s nimi bylo také zacházeno. Vlna environmentální legislativy na národní úrovni jednotlivých západních států přišla na pořad dne až počátkem 70. let. Environmentální politika ES byla v prvních patnácti letech učebnicovým příkladem „Monnetovy metody integrace“, která spočívá v integrační aktivitě v „technických“ a „neutrálních“ oblastech „nízké politiky“ jako je životní prostředí, jež se postupně přelévá do politicky citlivějších sfér „vysoké politiky“. Podnětem k začlenění otázek životního prostředí na pořad jednání ES se stala zejména kritika přístupu, který chápal environmentální iniciativy spíše jen jako brzdu rozvoje společného trhu.¹⁷⁹ Ochrana životního prostředí se stala součástí primárního práva přijetím Jednotného evropského aktu (1986, v platnost 1. 7. 1986). Důvod začlenění životního prostředí byl spojen s cílem dokončením jednotného vnitřního trhu do roku 1993, jelikož se členské země EU obávaly, že postupující degradace životního prostředí (zejména vody a ovzduší), ale také obavami z ekologického dumpingu: některé členské země si mohly ulehčit vstup na trh změkčením ekologických standardů. Srovnatelné soutěžní prostředí si proto vynucovalo jejich postupnou harmonizaci. Environmentální stejně jako jiné politiky Společenství se tak staly nezbytnou součástí vnitřního trhu. K tomu přistupuje fakt, že ochranu životního prostředí v Evropě nelze řešit výlučně na úrovni státu.¹⁸⁰ Ochrana životního prostředí se stala součástí preambule Maastrichtské smlouvy, která doplnila politiku životního prostředí mezi hlavní aktivity EU (čl. 3 SES).¹⁸¹ Na ochranu životního prostředí je odkaz v preambuli Maastrichtské smlouvy,

¹⁷⁷ BALDWIN, R., WYPLOSZ, CH.: *Ekonomie evropské integrace*, Grada, 2007, str. 113.

¹⁷⁸ Rozpadlo se poválečné měnové uspořádání a mezinárodní společenství bylo postiženo 2 ropnými šoky (1973 a 1979).

¹⁷⁹ Teoretická východiska, souvislosti, instituce: K udržitelnému rozvoje České republiky: vytváření podmínek, Svazek 2, Praha, květen 2002, str. 222

¹⁸⁰ URBAN, L., HAD, M.: *Evropská společenství: První pilíř Evropské unie*, Praha 2000, str. 87

¹⁸¹ BAINBRIDGE, T.: *The Penguin Companion to European Union*, Third Edition, Third Edition, London 2002, str. 162.

kteřá doplňuje „politiku ve sfěře životního prostředí.¹⁸² Cílem EU se postupně stalo oddělení ekonomického růstu od nárůstu negativních dopadů na životní prostředí. Zásadním se stal úkol, jak minimalizovat střety zájmu mezi hospodářskými aktivitami a ochranou životního prostředí.¹⁸³ Řešením bylo používání nových technologií výroby, šetrnější k životnímu prostředí a méně náročných na přírodní zdroje.

Evropské společenství se v 80. letech, která byla charakteristická novými politickými iniciativami se rozhodla vymezovat vůči svým konkurentům. Bylo si vědomo zaostávání inovačního procesu ES za USA a Japonskem.¹⁸⁴ Jednalo se zejména o obory jako informační technologie, výroba nových materiálů a biotechnologie. Zásadním krokem, který měl vést ke zvýšení konkurenceschopnosti evropského průmyslu, bylo přijetí Bílé knihy (1985) pod názvem Dokončení vnitřního trhu do roku 1992, která zahrnovala legislativní opatření pro vytvoření trhu v rámci ES bez vnitřních hranic. Program jednotného vnitřního trhu do roku 1992 postavil Společenství před mnoho nových úkolů. Např. vyvstala potřeba společného postupu při vytváření sociálního klimatu, potřeba určité harmonizace sociálního zákonodárství.¹⁸⁵ Ve snaze přispět ke splnění závazků z Bílé knihy o vnitřním trhu a řešit v souvislosti s dokončováním společného trhu i další otázky související s hospodářskou stabilitou a růstem předložila Evropská komise na základě žádosti Evropské rady formulované na zasedání v Kodani 21. – 22. 6. 1993 další Bílou knihu o růstu, konkurenceschopnosti a zaměstnanosti, zpracovaná ještě v tom samém roce (5.12.1993). Ta měla za cíl ukázat souvislosti, problémy i východiska v relacích mezi konkurenceschopností, ekonomickým růstem a zaměstnaností.

Bílá kniha o růstu, konkurenceschopnosti a zaměstnanosti obsahuje vývojové linie politiky celosvětové konkurenceschopnosti. Tato politika sleduje cíle, z nichž ani jeden dodnes neztrácí na aktuálnosti: pomoc evropským firmám přizpůsobit se nové globální konkurenci; podporovat udržitelný rozvoj průmyslu; využívání soutěžních výhod charakteristických pro hospodářství založené na znalostech; snížení zpoždění mezi poptávkou a dodávkou.

Bílá kniha poukazuje na to, že třeba rozvinout další cíle, především v oblasti sociální politiky, a to z hlediska důležitosti stabilizace nezaměstnanosti, která byla pro EU stále větším problémem.¹⁸⁶ Zelená kniha o evropské sociální politice v roce 1993 analyzovala společnost v EU. Na základě této analýzy pak byla o rok později publikována Bílá kniha o evropské sociální politice 1994, která byla založena na konstatování, že hospodářský pokrok musí být v souladu s pokrokem sociálním a že při budování Evropy je třeba se zaměřit na

¹⁸² Ibidem, str. 162.

¹⁸³ porovnává vztah mezi hospodářským růstem a kvalitou životního prostředí je tzv. environmentální Kuznetsova křivka, která ukazuje, že se zvyšujícím se HDP dochází sice k nárůstu znečištění životního prostředí, ale pouze do okamžiku tzv. bodu zlomu, od kterého naopak při dalším růstu HDP začne docházet k poklesu znečišťování životního prostředí a dochází k jeho zlepšování.

¹⁸⁴ Ve Výroční ekonomické zprávě za období 1984 – 1985 Evropská komise upozorňuje, že EHS se musí vypořádat s problémem známek zaostávání s USA a Japonskem, pokud jde o průmyslovou kapacitu moderních a rychle se vyvíjejících technologií viz Kennedy, Paul: Vzestup a pád velmocí, str. 573.

¹⁸⁵ URBAN, L., HAD, M.: Evropské společenství: První pilíř Evropské unie, str. 81.

¹⁸⁶ FIALA, P., PITROVÁ, M.: Evropská unie, str. 390.

konkurenceschopnost i solidaritu. Evropská rada na svém zasedání v Essenu (9. a 10. prosince 1994)¹⁸⁷ formulovala přednostní oblasti pro své aktivity na podporu zaměstnanosti: zlepšení možností pro zaměstnanost podporováním investic do odborného vzdělávání; posilování růstu založeného na intenzivní zaměstnanosti; snížení nemzdových nákladů na pracovní sílu; zvýšení efektivity opatření na trhu práce; vylepšení pomoci skupinám, které jsou zvláště těžce zasaženy nezaměstnaností. Na Dublinském zasedání Evropské rady Rada společně s Komisí představily (13. a 14. prosince 1996) společnou zprávu o opatřeních přijatých v rámci těchto pěti priorit.

Půl roku před prosincovou Evropskou radou v červnu 1996 předložila Evropská komise Pakt důvěry pro zaměstnanost, který usiluje o mobilizaci všech aktérů zúčastněných na strategii pro zaměstnanost tak, aby se otázka zaměstnanosti stala společným zájmem na evropské úrovni a aby byl boj proti nezaměstnanosti včleněn do střednědobého a dlouhodobého plánu rozvoje společnosti. Vstupem Amsterodamské smlouvy v platnost se zaměstnanost stala jedním z cílů Evropského společenství. Základním úkolem v oblasti zaměstnanosti není harmonizace právních předpisů členských států, která je výslovně vyloučena, ale koordinace postupu členských států, směřujícího k řešení problému nezaměstnanosti.¹⁸⁸ Společenství byla přiznána nová zodpovědnost za vypracování koordinované strategie pro zaměstnanost společně s členskými státy. Pro rok 1998 Evropská rada poprvé schválila rysy společné strategie boje proti nezaměstnanosti.¹⁸⁹

Evropská unie v politice zaměstnanosti usiluje o dosažení plné zaměstnanosti, zlepšení kvalitu a produktivitu práce, zvýšení přitažlivosti práce a zajištění přitažlivost práce pro osoby hledající zaměstnání, včetně osob znevýhodněných a neaktivních. Dále chce zlepšit přizpůsobování se potřebám trhu práce, zvýšit a zefektivnit investice do lidského kapitálu a přizpůsobit systém vzdělávání a odborné přípravy novým kvalifikačním požadavkům.

Integrační rámec pro další vývoj ekonomiky, zaměstnanosti a udržitelného rozvoje vymezila pro EU v červenci 1997 tzv. Agenda 2000. Konstatuje se tu, že vnitřní a vnější prostředí Unie je ve stavu stálých a rychlých změn a Evropa se „musí adaptovat, rozvíjet a reformovat“. Vytváření podmínek pro udržitelný růst, přinášející dostatek pracovních příležitostí (employment – intensive growth), zdůraznění znalostí a moderní technologie a modernizace systémů zaměstnanosti a zlepšování životních podmínek.¹⁹⁰ Agenda 2000 zdůrazňuje, že pro budoucnost EU je politika znalostí (knowledge policy), zahrnující výzkum, inovace, vzdělávání a výchovu, naprosto stěžejní aktivitou.¹⁹¹

Přechod k ekonomice opírající se o nové technologie zařadila Evropská rada v Lisabonu na první místo a rovněž ji podpořila Lisabonská strategie, která uvádí, že věda a

¹⁸⁷ European Council Conclusions, Meeting on 9 – 10 December 1994, Essen, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00300-1.EN4.htm, staženo 21.11.2009.

¹⁸⁸ TÝČ, V., KŘEPELKA, F., MUNKOVÁ, J., PIKNA, B., ROZEHNALOVÁL, N., TOMÁŠEK, M.: Lexikon Právo Evropské unie, Sagit str. 303

¹⁸⁹ GOETSCHY, J.: The European Employment Strategy: Genesis and Development, European Journal of Industrial Relations, Vol. 5, No. 2, 117-137 (1999)

¹⁹⁰ CIHELKOVÁ, E a kol.: Světová ekonomika – Regiony a integrace, Grada str. 45

¹⁹¹ CIHELKOVÁ, E. a kol.: Světová ekonomika – Regiony a integrace, Grada str. 46

technologie se stávají hlavním faktorem, který podporuje ekonomický růst, zvyšuje zaměstnanost a konkurenceschopnost a pomáhá zvyšovat kvalitu života.¹⁹² Lisabonské zasedání Evropské rady na jaře 2000 vytýčilo celkem 8 směrů, kterými se má ubírat „radikální transformace evropské ekonomiky“. Novým prvkem, který Evropská rada hodlá především uplatňovat v celkovém řízení a vyhodnocování pokroku při realizaci lisabonské strategie, je tzv. nová otevřená metoda koordinace. Otevřená metoda koordinace je cíl prohloubit Lisabonskou strategii a posílit synergické účinky jednotlivých činností v oblasti ekonomické a sociální politiky. Byla sice použita dříve při provádění koordinované politiky zaměstnanosti (1997), avšak v lisabonské strategii se stává hlavním nástrojem, Lisabonské zasedání Evropské rady potvrdilo nutnost lepší a koordinovanějších nástrojů a procesů, mezi něž patří např. Obecná vodítka pro hospodářskou politiku (Broad Economic Policy Guidelines) a Směry zaměstnanosti. Evropská rada na jaře 2003 odsouhlasila modifikaci tří hlavních nástrojů hospodářské politiky EU. Hlavní směry hospodářské politiky (BEPG), Strategie vnitřního trhu (IMS) a Směry politiky zaměstnanosti (EG) byly vzájemně více integrovány a jejich periodicita byla rozšířena na období tří let. Tento střednědobý rámec plánování měl tak umožnit pružněji a efektivněji reagovat na ekonomické šoky.¹⁹³

Priority společných zájmů členských států EU a celého integračního společenství jsou dnes formulovány pro střednědobý horizont v Integrovaných směrech pro růst a pracovní místa (2005-2008) /2/ (dále jen Integrované směry, které určuje Lisabonská strategie).¹⁹⁴

Obsahově integrované směry odráží snahu zaměřit se na reformy ke zvýšení růstového potenciálu EU, při zachování zdravého makroekonomického a mikroekonomického rámce. Současně tímto dokumentem navrhovaná opatření oslovují nejvýznamnější překážky růstu evropských ekonomik jako jsou nepružné trhy práce, nedostatečné využití inovačního potenciálu firem a nadměrná regulace spojená s podnikáním.¹⁹⁵

V oblasti životního prostředí určují další směry integrace v oblasti životního prostředí Environmentální akční programy – tj. střednědobé akční plány.¹⁹⁶ Unijní akční problémy životního prostředí zahájené v roce 1972 pomohly zapojit životní prostředí a ekologické aspekty do všech oblastí politiky Společenství. Od 1. Environmentálního akčního programu se právo životního prostředí stalo uznávaným oborem práva, i když každý členský stát vydává

¹⁹² Lisbon European Council, 23.-24.2.2000, http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm, staženo 20.4.2007.

¹⁹³ Informace z oblasti Lisabonský proces, http://www.naseevropa.cz/portal/port_data.nsf/927b725e08d36a78c1256ea50030ae62/1fecead1796c6bd3c1256e89006193f0?OpenDocument.

Stále ovšem jsou mezi jednotlivými členskými státy EU značné rozdíly jak v rychlosti přejímání evropských směrnic vztahujících se k Lisabonské strategii, tak v tvorbě nových národních politik reflektujících lisabonské cíle.

Evropský sociální fond 2007 – 2013, <http://www.esfcr.cz/evropsky-socialni-fond-2007-2013>, staženo 14.4.20078.

¹⁹⁴ Communication to the Spring Council: Working Together for Growth and Jobs, http://ec.europa.eu/growthandjobs/pdf/integrated_guidelines_en.pdf, staženo 1.11.2008.

¹⁹⁵ Teoretická východiska, souvislosti, instituce: K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek, Svazek 2, Praha, květen 2002, str. 222

¹⁹⁶ KRUŽÍKOVÁ, E., ADAMOVIČ, E., KOMÁREK, J.: Právo životního prostředí Evropských společenství: praktický průvodce, Linde 2003, str. 22

samostatné předpisy o ochraně životního prostředí a že zvláštní právní normy jsou přijímány i na úrovni mezinárodní.

Zatímco hospodářská a sociální politika jsou v EU koordinované oblasti aktivit. V oblasti environmentální politiky patří do sdílených pravomocí a je typickým rysem flexibilita a dynamika „tlaku a tahu“ (push and pull). Politika životního prostředí je považována za jednu z oblastí, v nichž se poměrně významně projevují odlišné postoje členských států. Americká politoložka Alberta Sbragiaová, proto rozděluje členské země na vůdčí – tzv. zelené země – tahouny (leaders) – Rakousko, Švédsko, Dánsko, Finsko atd. při přijímání nových standardů a zpátečnické státy – loudaly (laggards) – země jižního křídla v EU. „Zelené státy“ tlačí agendu vpřed směrem k přijímání nových opatření ve prospěch péče o životní prostředí. Tímto chováním „táhnou země“ jež se vyznačují spíše opatrností při řešení těchto otázek a nejsou připraveny bezprostředně plnit přijímané legislativní akty. Členské země EU jsou rozděleny na země, které patří do skupiny lídrů v oblasti životního prostředí a těch, které mají v přijímání legislativy v oblasti životního prostředí značné rezervy. Politika životního prostředí je rovněž interpretována jako sektor, kde se významně projevují prvky multidimenzionality rozhodovacího procesu. Ta mj. umožňuje, aby členské země využily nadnárodní struktury k realizaci cílů, s nimiž se principiálně ztotožňují.¹⁹⁷

Ekonomické, sociální a environmentální cíle všech politik je v rámci udržitelného rozvoje nutné posuzovat koordinovaně. V tomto směru je důležité, aby členské státy Evropské unie se shodly na budoucích úkolech, které při tvorbě politik EU budou prosazovat prostřednictvím strategického přístupu k udržitelnému rozvoji. V tomto případě je třeba pro lepší pochopení přístupu tohoto směru je důležité podívat se na samotný politologický rámec vývoje evropského integračního procesu.

I.4.3. Politický systém Evropské unie

John Peterson charakterizuje EU jako *polity*¹⁹⁸, jež operuje simultánně na různých úrovních (mezinárodní, supranacionální, transnacionální, nacionální, regionální a subnacionální), které jsou spolu nerozlučně spojeny. Ve srovnání s ostatními kvazi-federálními politickými zřízeními představuje Unie unikum v tom, že různé úrovně jsou relativně jasně odlišené a mají vlastní zdroje i prameny legitimacy. Každá úroveň je řízena jinou logikou a dominuje jí jiný typ aktérů. Teoretické perspektivy mohou sice uspokojivě vysvětlit výsledky v jedné úrovni, avšak žádná nedokáže poskytnout komplexní pochopení celého systému.¹⁹⁹

¹⁹⁷ FIALA, P., PITROVÁ, M.: Evropská unie. str. 439.

¹⁹⁸ Polity – konkrétní existující nebo požadovaný politický řád, má normativní charakter, vymezení hranic prostoru, ve kterém se politika odehrává a jeho struktury. Institucionální dimenze politiky je tedy dána ústavou, právním řádem, tradicí.

¹⁹⁹ PETERSON, J.: The choice for EU theorists: Establishing a common framework for analysis, European Journal of Political Research, Volume 39, Number 3, May 2001, pp. 289-318 2001., str. 290–291..

Tabulka 2 Úrovně politického systému				
Úroveň	Typ rozhodování	Dominantní aktéři	Prosazování udržitelného rozvoje	Přístup
Super-systémová	Historicky významná	Evropská rada, národní vlády při mezivládních konferencích, ESD	Priority – Prim. sml.	Intergovernmentalismus, nadnárodní přístup
Systémová	Iniciace politik	Rada EU, COREPER	SUR EU	Neoinstitucionalismus ²⁰⁰
Sub-systémová	Formování politik	Komise, výbory, pracovní skupiny	Tvorba SUR EU	Teorie politických sítí

Zdroj: CÍSAŘ, O.: Teorie mezinárodních vztahů a evropská studia, Politologický časopis, 2002, č. 1, str. 52

Při použití Petersenovy terminologie se na výzkum supersystémové úrovně, kde se činí „historická“ rozhodnutí (zejména Evropská rada, mezivládní konference), nejlépe uplatní liberální intergovernmentalismus, který však nevysvětlí zapojení supranacionálních orgánů, které sehrávají důležitou roli i na této úrovni, čemuž se věnuje nadnárodní přístup, názorně ozřejmující, jak se mění strukturální kontext rozhodování v EU, jenž omezuje budoucí mezivládní vyjednávání.

Na systémové úrovni se rozhoduje o provádění politik (*policy-setting decisions*), které vznikají v rámci kompetence EU po vyjednávání mezi evropskými institucemi v systému sdílených pravomocí, kde se střetávají národní preference v nadnárodním institucionálním uspořádání. Na interakce institucí a vůbec na fungování a roli institucionálního mechanismu EU se zaměřuje zejména teorie neoinstitucionalismu. I přes její značný vývoj v 90. letech postrádáme rozvinutý model vytyčování politik a patrně i plně vyvinutou institucionalistickou teorii systémového rozhodování. Institutionalismus nabízí spíše soubor předpokladů, na nichž může být postavena teorie, a metodu pro získávání analytických vhledů.²⁰¹

Teorie politických sítí, která slouží jako deskriptivní nástroj nebo vysvětlující model, pomáhá vysvětlit důležitou otázku, co se děje mezi okamžikem, kdy se EU rozhodne něco podniknout a mezi momentem, kdy skutečně zahájí akci. Zatím se nacházíme v relativně rané fázi vývoje modelu politických sítí. Evropská agenda je nezvykle otevřená, s mnoha body přístupu, velkým počtem vlivných stoupenců, extrémně různorodými účastníky a širokým spektrem možností, tudíž i značně nepřehlednou strukturou spleti pracovních skupin a výborů

²⁰⁰ Daniel Naurin se účastníků zasedání pracovních skupin, výborů a COREPERu dotazoval, zda častěji svůj postoj představují (hypotéza inklinace k racionalismus) nebo se snaží ostatní delegáty přesvědčit pomocí argumentů o vhodnosti své pozice a změně jejich postojů (hypotéza inklinace ke konstruktivismu). Viz ZBÍRAL, R.: Teorie a praxe vyjednávání v Radě EU, str. 110

²⁰¹ PETERSON, The choice for EU theorists: Establishing a common framework for analysis, European Journal of Political Research, Volume 39, Number 3, May 2001, pp. 289-318 str. 294–295, 300–303, viz dále HIX, S.: The Political System of the European Union. Hampshire: Palgrave 1999.

na technické (sub-systémové) úrovni. Diverzita zájmů a komplexita vyjednávání v EU snižuje relevanci modelů racionálních aktérů, protože je často nemožné získat, zpracovat a vyhodnotit všechny nezbytné informace.²⁰² Pro studium formování politik, tedy procesu odehrávajícím se na subsystémové úrovni v rámci činnosti různých komisí, výborů či pracovních skupin, se nabízí využití teorie politických sítí, které poskytují nástroje pro pochopení vztahů mezi vládami a ostatními aktéry.

I.4.4. Nadnárodní a mezivládní paradigma

Evropský integrační proces i s ohledem na výše zmíněné rozvíjející směry aktivit EU dokazuje, že zahrnuje celou řadu specifik. Teoretické modely sjednocení EU byly nejprve rozdělujeme do dvou základních skupin: nadnárodní (supranacionální - neofunkcionalismu²⁰³) a mezivládní (intergovernmentální). Supranacionální teorie předpokládá posilování nadnárodní kompetence společných evropských orgánů na úkor zúčastněných členských zemí. Proti němu stojí teorie intergovernmentalismu, která naopak usiluje o zachování stávajících atributů suverenity spolupracujících států.²⁰⁴

Mezivládní přístup v teorii evropské integrace vychází z realistického pohledu na mezinárodní vztahy. Tento přístup lze rovněž propojit s určitými prvky liberální tradice mezinárodních vztahů, která předpokládá, že vztahy mezi státy jsou tvořeny také ekonomickými a sociálními kontakty a doplněny také o vazby na úrovni nestátních aktérů. Hybatelem rozvoje EU jsou samy členské státy, které mezi sebou spolupracují na bázi mezinárodní organizace neomezovány nadnárodní autoritou. V konkrétní rovině ho pak nejlépe postihuje liberální intergovernmentalismus Andrewa Moravcsika, podle kterého jsou centrálním aktérem integračního procesu vlády, které jednájí zcela racionálně vedeny z jedné strany formujícími se národními zájmy a z druhé strany existujícím mezinárodním prostředím.²⁰⁵

Pokročilým rozpracováním mezivládního přístupu je tzv. teorie vzájemné závislosti, která pracuje se vzájemnou závislostí jednotlivých států v důsledku ekonomických, sociálních a administrativních vazeb. Tato teorie charakterizuje vztahy vzájemné hospodářské i politické závislosti, které se vyvinuly mezi vyspělými státy v poválečném vývoji v důsledku propojování národních ekonomik. Podstatou této teorie je sblížování či dokonce soulad národních zájmů, většinou motivovaných ziskem ze vzájemných hospodářských transakcí. K praktické realizaci interdependance se vytváří mezinárodní režimy, které jsou definovány

²⁰² PETERSON, 2001: The choice for EU theorists: Establishing a common framework for analysis, *European Journal of Political Research*, Volume 39, Number 3,

²⁰³ Základem neofunkcionalistického přístupu k integraci je pojem přelévání, který charakterizuje expanzivní charakter integrace, jež se přičiněním národních i nadnárodních elit a nadnárodních institucí rozšiřuje z jednoho sektoru do druhého. Teoretický model rozpracoval především Ernst Haas v práci „The Uniting of Europe. Political, social, and economic forces 1950-1957“ (Stanford 1958)

²⁰⁴ Ibidem, str. 12.

²⁰⁵ ROSAMOND, *Theories of European Integration* Basingstoke: Macmillan and New York: St. Martin's Press, 2000, 136 – 147.

jako soubor přímo (explicitních) i nepřímo (implicitních) vyjádřených principů, norem, pravidel a rozhodovacích procedur, kolem nichž se sjednocuje očekávání jednotlivých aktérů v dané oblasti mezinárodních vztahů.²⁰⁶ Robert Keohen přichází s koncepcí vycházející z teorie režimů, že ES funguje jako síť: 1. Členové sítě vstupují nejraději do interakcí mezi sebou než s vnějškem, 2. Interakce se odehrávají na základě reciprocity (něco za něco), 3. Dochází k sblížení či sdílení suverenity, ale nejedná se o mezinárodní hierarchii, které by státy byly podřízeny a 4. Integrace není výsledkem přelévání,²⁰⁷ ale je výsledkem působením režimu (sítě) na sblížení národních zájmů. Ve srovnání s nadnárodním paradigmatem, které bylo na výsluní v 50. a 60. letech min. století, jde o naprosté rozmělnění konceptu integrace a je výsledkem procesu tzv. eurosklerózy 70. a počátku 80. let. Přijetí Jednotného evropského aktu (JEA) v roce 1986 a jeho ratifikace v roce 1987 je důležitým mezníkem v procesu evropské integrace. Závazek dovršit vytvoření jednotného vnitřního trhu a zlepšit rozhodování institucí ES ukončil období tzv. eurosklerózy. Nová dynamika evropské integrace se projevuje v oživení teoretických diskusí a do konfliktu se dostávají stoupenci neofunkcionalismu (JEA je výsledkem procesu přelévání díky činnosti Evropské komise a podnikatelských elit) a stoupenců mezivládního institucionalismu a teorie režimů (JEA je výsledkem dohody na úrovni národních vlád a odrazem domácí politiky členských států).

V osmdesátých letech se spor nadnárodního a mezivládního pojetí vyčerpal. Obě strany se shodovaly v tom, že jak státy, tak unijní instituce mají nemalý význam a debata se zabývala spíše detailními otázkami, ve které fázi převažuje vliv kterého aktéra. Diskuse do první poloviny devadesátých let, se nese ve znamení dalšího rozšíření výzkumné agendy. Obnovuje se zájem o instituce, ovšem instituce jsou většinou chápány mnohem širěji: už ne pouze ve smyslu institucí jako Evropská komise nebo Rada EU, ale obecně jako soubory norem a pravidel, které ovlivňují chování aktérů, či dokonce transformují jejich identitu. Otázky, které si výzkum klade, souvisejí s rolí institucí v unijním politickém systému, s normami, které EU sdílí, a s proměnou identit aktérů, kteří se do integrace zapojují.²⁰⁸

I.4.5. Nový institucionalismus

Nový institucionalismus si položil otázku, co to vlastně instituce jsou. Tradiční přístupy k evropské integraci chápou instituce jen jako prvek hrající mediační roli. Institucionální řešení EU je výsledkem působení mnoha, zejména mezinárodně-politických, ekonomických vlivů a v neposlední řadě dvou zmíněných koncepcí – nadnárodní a mezivládní. Podle zkoumání jednotlivých institucí, jejich funkcí a členů můžeme tedy s jistotou dávkou přesnosti přiřadit té které instituci přívržek nadnárodní nebo mezivládní. Evropská komise jako nadnárodní orgán a Rada EU jako reprezentant členských států doplněna o

²⁰⁶ Teorie evropské integrace, http://www.upol.cz/fileadmin/user_upload/PF-katedry/politologie/fole1-6-,teorie.doc, staženo 15.5.2007.

²⁰⁷ Neofunkcionalismus. Efekt přelévání politik do jiných kompetencí.

²⁰⁸ Vývoj teorie evropské integrace, <http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=26944>, staženo 22.8.2007.

Evropský parlament zastupující občany členských států. Základním předpokladem supranacionálního přístupu je názor, že pouze nadnárodní mocenský orgán bude schopen korigovat rozdílné zájmy jednotlivých členských států a dosáhnout tak stanovených cílů. Mezivládní přístup vymezuje i určitou roli pro instituce. Státy vytvářejí mezinárodní instituce proto, aby usnadnily svou vzájemnou spolupráci.²⁰⁹ Evropský prostor, institucionální struktura, vzájemná koexistence mnoha národů, tradiční historické vazby, vysoce rozvinutá dělba práce stojí za tím, že Evropané si stanovili ambiciózní cíle. Pro dosažení vytyčených cílů vypracovaly členské státy soubor nástrojů – politik.²¹⁰ Na cílech a směru politik EU se členské státy dohodly v rámci mezivládních vyjednávání. Hypotéza teorie mezivládního vyjednávání²¹¹ považující zájmy států za hlavní faktor úspěšnosti vyjednávání se hodnotí ze dvou klíčových předpovědí: 1) klíčové ideje byly předloženy státy s nejintenzivnějšími zájmy a 2) zprostředkováním dohod zajistily státy s nejintenzivnějšími zájmy. Podle teorie mezivládního vyjednávání představují rozhodující faktor mezistátní interakce zájmy států. Vyjednávání jsou podle tohoto přístupu iniciována a vedena státy s nejintenzivnějšími zájmy.²¹²

Analýza pozice národního státu v rozhodovacích procesech by nebyla úplná bez poznatku, se kterými přicházejí takzvané nové institucionalismy.²¹³ Klíčovým tvrzením neoinstitucionalistů je, že způsob, jakým jsou sledovány zájmy členských států, je zásadně ovlivněn institucionální strukturou EU. Například dle B. Kerremanse²¹⁴ instituce EU rozhodně vytváří a mění preference států. Instituce mají určitou autonomii, hájí institucionální zájmy, hledají spojence a usiluje o udržení nebo dokonce o posílení své pozice jako např. Rada EU.²¹⁵ Některé instituce jsou spíše strukturami, které rámcují a transformují chování aktérů (např. států), jiné instituce samy přijímají roli aktéra, jako např. Evropská komise, která může vstupovat do jednání se státy, činit vlastní návrhy a využívat své pravomoci iniciace legislativních norem.²¹⁶ Noví institucionalisté zdůrazňují, že instituce nabízejí prostředí, ve kterém aktéři mohou dosáhnout relativně vyšší efektivity v hledání kompromisů, přičemž jsou i místem, které nabízí velké množství důležitých informací, transparentnost a důvěryhodnost. “Působí jako zasahující proměnné mezi zájmy aktérů a politickými výsledky.”²¹⁷ Nejsilnější

²⁰⁹ KRATOCHVÍL, P.: Teorie evropské integrace, Portál, Praha, 2008, str. 165.

²¹⁰ KUČEROVÁ, I.: Ekonomiky členských států Evropské unie, str. 30 – 31.

²¹¹ Teorie mezivládního vyjednávání představuje jednu ze tří specifických teorií liberálního mezivládního přístupu (Moravcsik, 1989). Tento přístup totiž přímo vychází z výše zmíněného dvouúrovňového modelu. Zatímco první z teorií liberálního mezivládního přístupu analyzujeme vznik zájmů (politicko – ekonomické teorie), další dvě se zabývají mezivládním vyjednáváním o podstatných otázkách spolupráce (teorie mezivládního jednání) a o jejím institucionálním uspořádání (teorie důvěryhodných závazků). Konkrétně jde o 2 roviny vyjednávacího procesu: 1) iniciace dohody a 2) zprostředkování dohody.

²¹² KARLAS, J. BENEŠ,, Regionální režimy, Mezinárodní vztahy 3/2008, str. 8

²¹³viz BENEŠ, V.: Postavení národního státu v procesech evropské integrace – teoretická východiska, 2008, Veřejná politika a prognostika, http://publication.fsv.cuni.cz/attachments/289_033%20-%20Benes.pdf

²¹⁴ KERREMANS, B.. Do Institutions Make a Difference?, 1996, Non-Institutionalism, Neo-Institutionalism, and the Logic of Common Decision-Making in the European Union. Governance An International Journal of Policy and Administration 9 (2): 217-240, dále BULMER, J., SIMON, New institutionalism and the governance of the Single European Market. Journal of European Public Policy 5 (3), 1998 365-386.

²¹⁵ KRATOCHVÍL, P.: Teorie evropské integrace, str. 136

²¹⁶ Ibidem, str. 136.

²¹⁷ ROSAMOND, B.: theories of European Integration, 2000, str. 114.

tezí nového institucionalismu je pak tvrzení, že se při analýze evropské integrace neobejdeme bez studia institucí.²¹⁸

Otázkou je, zda se zaměřit na jednání států, jejich zájmy a pohnutky, nebo se zaměřit na instituce, vliv, který mají na jednání států, na vymezení operačního prostoru, jak jej státy vnímají, a omezení, která kladou na státy v jejich rozhodování. První perspektiva povede k mezivládnímu přístupu, druhá perspektiva pak směřuje k užití metod vycházejících z epistemologie směrů nového institucionalismu.²¹⁹ Instituce ovlivňují oblasti a alternativní pořadí zvolené agendy nebo poskytují informace a prosazují mechanismy, které zmenšují nejistotu týkající se chování druhých nebo umožní “ziskem z výměny” určité naplnění zájmů hlavních aktérů.

Způsoby, jakými instituce ovlivňují chování, interakce a formování preferencí aktérů politiky, jsou vysvětlovány v institucionální literatuře pomocí dvou základních teoretických proudů: ekonomického (kalkulativního - racionálního) a sociologického (konstruktivistického) institucionalismu (March, Olsen, 1989²²⁰). Racionalistický institucionalismus vychází z představy, že aktéři usilují o maximalizaci svých preferencí, které jsou fixní a existují nezávisle na institucích. Aktéři zároveň racionálně uvažují o svých cílech a volí tu variantu, která je k nim s největší pravděpodobností dovede.²²¹ Dalším významným rysem racionálního institucionalismu je zdůraznění úlohy strategické interakce v určení politických výsledků. Podle racionálních institucionalistů není chování aktérů řízené neosobními historickými silami, ale strategickým plánováním, které je hluboce ovlivněno očekáváním aktéra, jak by se měli ostatní aktéři v daném případě chovat. Teorie racionální volby se snaží vysvětlit tvorbu a změnu politiky prostřednictvím strategií jednotlivých aktérů jak uvnitř, tak vně politického systému. Tvorba politiky vzniká jako výsledek agregace jejich preferencí. Racionální volba je založena na několika předpokladech. Za prvé, že jednotlivci mají hodnoty a preference, které „předcházejí sociální a politické struktuře“, takže jsou s to si sami volit, co chtějí a nechtějí.

I.4.6. Racionalistický institucionalismus a teorie koalic

Racionalistický institucionalismus přináší zajímavé postřehy ke zkoumání politiky jako takové, zejména pak přijímání politických rozhodování. Z našeho pohledu při výzkumu vyjednávání na Radě EU o Strategii udržitelného rozvoje lze vycházet z teorie institucionálního vyjednávání, která staví na obecnějších myšlenkách institucionalismu racionální volby.²²² Teorie racionální volby či teorie racionálního jednání (často se používá

²¹⁸ KRATOCHVÍL, P.: Teorie evropské integrace, str. 142

²¹⁹ PLECHANOVÁ, B.: Institucionální vývoj Evropské unie od Maastrichtské smlouvy k východnímu rozšíření. 2004. Karolinum I, str. 15.

²²⁰ MARCH, J.G.: Rediscovering institutions: The organizational basis of politics, 1989

²²¹ KRATOCHVÍL, P.: Teorie evropské integrace, str. 137.

²²² KARLAS, J. BENEŠ, Regionální režimy, Mezinárodní vztahy 3/2008, str. 5 – 21, str. 9

také anglický název Rational choice theory nebo Rational action theory) je označení pro ty společenskovední přístupy, které vysvětlují chování lidí a sociální jevy na základě předpokladu, že jednotliví aktéři se chovají racionálně v ekonomickém smyslu. To v kontextu teorie racionální volby znamená, že jednotliví jednající jedinci mají vyjasněné a konzistentní (byť nikoli nutně mezi sebou shodné) preference a snaží se svým jednáním maximalizovat svůj užitek. Modelů racionálního rozhodování existuje značné množství. Teoretici se zaměřují na teorii her.²²³ Racionalismus poukazuje na hlavní východiska v rámci vyjednávání v Radě EU. Jestliže se vyjednávání (hra) opakuje, objevuje se zvýšená potřeba vzájemné spolupráce a plnění závazků. Na tento vývoj upozorňuje většina literatury z oblasti teorie her²²⁴ (Axelroad – výzkum mezinárodní spolupráce z roku 1984). V EU se hry opakují. Většina vyjednávání v EU probíhá v módu propojených (a tudíž opakovaných) her, výzkumy naznačují, že se členské státy v unijní politice chovají podle toho odlišně, jestli jde o hru jednorázovou nebo opakovanou.²²⁵ V teorii her se varianty rozhodování nazývají strategie, rozhodovatelé se nazývají hráči a agregačními procedurami jsou koncepce řešení her. Jde sice o aplikovanou matematickou disciplínu, ale její uplatnění se zdá proniká téměř všemi humanitními vědami.²²⁶ U nekooperativních her se předpokládá, že hráči nemohou vytvářet koalice ani si nějak doplňovat informace o hře domluvou. Může zde existovat překážka v komunikaci daná charakterem prostředí, v němž se hra odehrává, nebo to může být přímo zakázáno (předpis, zákon).²²⁷ Kooperativní teorie her se zabývá právě situacemi, kdy se mohou hráči před volbou strategií domlouvat a vytvořit tak koalice, tj. skupiny účastníků, kteří se dohodnou na volbě strategií, aby si zajistili lepší výsledek ve hře. V pravidlech hry mohou být některé koalice zakázány, pak hovoříme o hrách v tomto případě s omezenou koaliční strukturou.²²⁸ Na počátku 80. let vyzval Robert Axelrod zájemce o teorii her, aby zpracovali počítačový program pro nejlepší odehrání opakované hry vězňovo dilema. Právě program od Anatola Rapoporty založený na této strategii byl nejúspěšnější. O omezení i na členství hráče v koalicích, např. je možno být členem pouze jedné koalice (disjunktní koaliční struktura). To je celkem pochopitelný požadavek, když si uvědomíme, že každý hráč je zavázán plnit dohodu své koalice. Při charakterizaci kooperativních her je vhodné dodat, na čem se mohou jednotliví hráči v koalici domlouvat. Samozřejmostí je dohoda nad volbou strategií, ale současně může být vhodné spojit tuto dohodu se způsobem, jakým se bude dělit výhra je asi zřejmé, že teorie her bude mít své místo i v politologii. Principy kooperativní teorie her se uplatňují při tvorbě koalic politických stran a významnou aplikací je analýza mezistátních

²²³PELIŠ, M.: Teorie her jako formální teorie racionálního vyjednávání, <http://web.ff.cuni.cz/~pelis/gt-pelis.pdf>, staženo 22.2:2008. str. 2

²²⁴ Teorie her je matematickou teorií rozhodování racionálních hráčů, kteří jsou na sobě závislí.

²²⁵ ZBÍRAL, R.: Teorie a praxe vyjednávání v Radě EU, Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, Brno, 2008.str. 95

²²⁶ PELIŠ, M.: Teorie her jako formální teorie racionálního vyjednávání, <http://web.ff.cuni.cz/~pelis/gt-pelis.pdf>, staženo 22.2:2008, str. 2.

²²⁷PELIŠ, M.: Teorie her jako formální teorie racionálního vyjednávání, <http://web.ff.cuni.cz/~pelis/gt-pelis.pdf>, staženo 22.2:2008 <http://web.ff.cuni.cz/~pelis/gt-pelis.pdf>, str. 6

²²⁸PELIŠ, M.: Teorie her jako formální teorie racionálního vyjednávání, str. 13

konfliktů.²²⁹ Model koalic aktérů vychází z předpokladu plurality aktérů, kteří se zúčastní uskutečňování politiky, a kteří mezi sebou komunikují, vyjednávají, uzavírají kompromisy, nicméně sdílejí určitý společný soubor hodnot a prosazují své cíle společně a dosahují konsensu. Heterogenita zájmů /ekonomika - moc/ – čím odlišnější spektrum zájmů jednotliví aktéři zastávají, tím jednodušší pro ně bude najít prostor pro vzájemné ústupky a zisky při dlouhodobém opakovaném vyjednávání.

Vznikem a chováním koalic se zabývá na národní nebo obecnější úrovni řada autorů.²³⁰ Prvotním cílem těchto prací bylo vysvětlení způsobu utváření vládních koalic v parlamentních demokraciích. Až relativně nedávno začala být tato zjištění aplikována na úroveň EU a teorie koalic začala být uplatňována jako metoda zkoumání rozhodovacího procesu i na této nadnárodní úrovni. Teorie koalic se v obecné rovině zabývají podmínkami pro spolupráci a koordinaci tří a více aktérů, kteří mají více či méně podobné zájmy/preference. Koalice je skupinou aktérů, která koordinuje své chování, aby dosáhla cílů, na kterých se dohodla. Koalice mohou být široké nebo specifické, krátkodobé nebo trvalejší. Nejčastěji je cílem koalic zjednodušení jednání, protože se sníží počet jednajících. První skupina odkazuje na kompenzace, které stát získá za podporu takového rozhodnutí, které mu přinese určitou ztrátu.

V podstatě je možné konstatovat, že i když se v určitých místech některé vzorce při jejich formování objevující (příjem zůstává míra vlivu) rozdělení na staré a nové členské státy, průmyslové versus zemědělské státy, dárcové versus příjemci, jižní versus severské státy, populační versus velké krajiny a podobně. Z dlouhodobé perspektivy nemají podstatný význam. Jejich důležitost je žádoucí při jedinečných jednáních. K dosažení výsledku na multilaterálních fórech je nutné vytvořit koalice. Vzhledem k šíři záběru aktivit EU je jasné, že rozsah pokrytí zájmů aktérů je výrazný.²³¹ S růstem nesterorodosti EU s dalšími vlnami rozšíření rostla potřeba dále upravit tyto koaliční modely. Kromě toho je nutné rozlišovat jednání sektorová a jednání na nejvyšší úrovni. Funkce koalic v mnohostranných jednáních je obvykle prezentována jako dvou rozměrná: komplexnost otázek a posílení moci. Jak naznačuje Hayes – Renshaw a H. Wallace „koalice zjednodušují komplexnost vyjednávání, snižování oblastí alternativních výběrů a identifikací síly a slabosti některých skupin, které podporují nebo jsou oponenty navržené dohody.“²³²

Při teorii koalice v rámci výzkumu evropské integrace je možno vymezit kromě racionalistické metateorie také konstruktivistickou. Rozdíl mezi nimi leží v přístupu k „materiálním“ pozitivistickým faktorům. Zatímco racionalisté pokládají materiální zájmy za hlavní (ne-li jedinou) proměnnou. Konstruktivisté akcentují spíše ideje a identity. Štěpení

²²⁹ Ibidem, str. 17

²³⁰ Známa je např. studie ELGSTROM, O.,: Coalitions in European Union: Processes, networks and institutions, Negotiations, New York, Routhledge, 2005.

²³¹ ZBÍRAL, R.: Teorie a praxe vyjednávání v Radě EU, str. 100

²³² ROVNÁ, L., WESSELS, W.: EU constitutionalisation: From the Convention to the Constitutional Treaty 2002-2005. Anatomy, Analysis, Assessment. Prague: Europeum, 2006, str. 106

teoretických přístupů dle polity, policy a politics, tak může mít dvě modifikace: racionalistickou a konstruktivistickou.²³³

Podle konstruktivistů svou roli při vyjednávání naopak hrají i neformální normy a pravidla, včetně prostředí organizace a vzájemných vztahů. Jinými slovy, instituce mají konstitutivní dopad.²³⁴ Na rozdíl od racionálního institucionalismu sociologický/konstruktivistický přístup definuje instituce mnohem komplexněji, když zahrnuje neformální normy a konvence, jakož i formální pravidla. Jejich představitelé zdůrazňují, že tyto „instituce ‚konstituují‘ aktéry ovlivněním způsobu, kterým aktéři nahlíží na svět”.¹³⁴

Zatímco racionalistický institucionalismus předpokládá, že členské státy Evropské unie) již s přesně vymezenými národními zájmy, kde se je poté pokouší prosadit (maximalizovat), pak v případě sociologického/konstruktivistického institucionalismu jsou jejich národní zájmy a identita působením příslušné instituce (sociologické přizpůsobení, respektive socializace aktérů) přetvářeny, upravovány a modifikovány v sociální interakci s ostatními členskými zeměmi. Podle sociologického institucionalismu aktéři jednají podle „logiky vhodnosti” (logic of appropriateness),¹³⁶ když se řídí podněty z institucionálního prostředí, které ovlivňují jejich preference a volí příslušné chování pro dané institucionální prostředí.

Teorie koalic předpokládá vznik a udržování ideologicky ukotvených koalic (ideology based coalitions). Ideologicky podmíněné koalice jsou však pouze jednou z možných interpretací vytváření koalic. Jinou nabízející se variantou je utváření koaličních vztahů na základě poměru k moci (power based interpretation).²³⁵ Zatímco ideologicky a mocensky ukotvené interpretace koaličních vztahů na úrovni EU se odvolávají na teorie zdůrazňující především strategickou volbu hráčů, tj. logiku racionální akce, v současných analýzách lze objevit ještě další dva výraznější interpretační koncepty. Jedná se o koncepty, které jsou interpretačně postaveny především na představě o sdílené identitě a s ní spojené logice jednání. Jde jednak o koncept uvažující o koalici jako výrazu obhajoby shody zájmů (interest based coalitions), jednak o kulturně podmíněné koalice (culturally based coalitions).²³⁶

²³³ DOČKAL, V.: Politologická analýza a teorie evropské integrace II., 3.10.2004, <http://www.globalpolitics.cz/clanky/teorie-evropske-integrace>, staženo 8.8.2007.

²³⁴ ZBÍRAL, R.: Teorie a praxe vyjednávání v Radě EU, str. 102

²³⁵ FIALA, V...: Teoretické a metodologické problémy evropské integrace, str. 286.

²³⁶ Ibidem, str. 287.

Tabulka 3 Klíčové racionalistické a konstruktivistické vysvětlení formování koalic

Racionalismus		Konstruktivismus	
Power – based	Interest based	Ideology – based (party – political affiliation)	Culture – based (geographical proximity)
Koalice budou tvořeny buď s mocensky silnějšími státy nebo mimo ně.	Koalice se budou tvořit dle zvláštní specifické otázky a krátkodobě.	Koalice budou mít širší agendu založenou na ideologickém základě. Změny se mohou odehrát, pokud se změní vláda.	Koalice jsou stabilní dlouhodobě a podobné koalice se tvoří i v rozdílných oblastech.

Zdroj ROVNÁ, L., WESSELS, W.: EU constitutionalisation: From the Convention to the Constitutional Treaty 2002-2005. Anatomy, Analysis, Assessment. Prague: Europeum, 2006, str. 113

Představa koalic vybudovaných s ohledem na obhajobu shodných zájmů pracuje stejně jako interpretace ideologicky ukotvených koalic s konceptem určité programové vzdálenosti daných aktérů. Typickým rysem takto utvářených koalic je krátkodobý charakter. Koalice takto vytvořené jsou méně stabilní, reflektují především zcela krátkodobou perspektivu a nejsou dlouhodobé – neuvažují o ideologické zázemí.²³⁷ Státy v těchto koalicích neusilují o vytvoření koalice k dosažení moci, ale vidí je jako prostředek k dosažení určitého cíle v dané problematice. Významná je kulturní podmíněnost. Kritérium geografické blízkosti je relevantní východisko pro formování koaličních vztahů v rámci institucí.²³⁸ Je možné se setkat s koalicemi Sever – Jih (např. v obchodní politice – Skandinávie vs. Jižní křídlo). Spolupráci lze hledat na bázi komunikační blízkosti aktérů – v rovině formální i symbolické (tedy jazykovou srozumitelnost, dějinné zkušenosti apod.) – je snazší, a tudíž pravděpodobnější, přesto i tady lze nalézt pochybnosti.²³⁹

. Sociální konstruktivisté nabízejí dvě vysvětlení pro koalice: ideologicky zakotvené koalice a kulturně zakotvené koalice.

Koalice se snaží vložit svá přesvědčení do veřejných politik a programů. Jestliže systém přesvědčení určuje směr jakým se koalice aktérů (či každý jednotlivý aktér) snaží změnit veřejnou politiku, jejich schopnost tak skutečně učinit je závislá na dostupných zdrojích, které zahrnují finanční prostředky, expertizu, počet lidí, kteří podporují daný názor a autoritu a moc danou zákonem.²⁴⁰

Odlišnost zájmů jednotlivých členských zemí EU je stále rozhodující faktor evropské politiky, který je možné vysledovat na jednáních Rad EU. Některé postoje jsou pro řadu členských zemí shodné, jiné naopak jsou rozdílné. Koalice jsou zásadní pro prosazení určité

²³⁷ Ibidem, str. 289.

²³⁸ Ibidem, str. 295.

²³⁹ Ibidem, str. 300.

²⁴⁰ VESELÝ, A., DRHOVÁ, Z., NACHTMANNOVÁ, M.: Veřejná politika a proces její tvorby: Co je policy? A jak vzniká. http://www.ceses.cuni.cz/CESES-20-version1-sesit05_08_vesely.pdf, staženo 9.9.2008.str. 36.

politiky v rámci EU. Policy – based nebo interest –based koalice jsou tvořeny, tam kde se protínají zájmy států. Zájmové koalice se vytvářejí k určitému tématu a krátkodobě.²⁴¹

Primárním cílem je najít sdílený zájem shodný, tím více formální a aktivní koalice.²⁴² Pro studium zájmových koalic se zaměřím na témata, u nichž byly zájmy několika členských zemí shodné a přispěly ke vzniku koalic.²⁴³

Důvody pro zájmové koalice je potřeba vidět v následujících hlediscích: Dva aktéři mají více síly než jen jeden: centrálním aspektem jsou spojené kapacity, zvýšená průraznost, dělba práce nebo jednoduše spolčování politické moci většího množství aktérů. Všeobecné zájmy se akceptují jednodušeji než ojedinelé: ti, kdo politicky rozhodují, upřednostňují potřebu společných zájmů před jednotlivými, což signalizují právě koalice. Širší zájmy a nové obsahy: koaliční partneři přinášejí do lobbovací kampaně nové obsahy, tím pádem větší pozornost a díky tomu zase víc mobilizovatelného potenciálu. Moment překvapení přináší úspěch: nezávisle na složení zájmové koalice, skutečnost, že koalice existuje, dosahuje často rozhodujícího úspěchu: "Pokud se oni sdružují, musí na tom něco být."²⁴⁴ Dalším bodem zájmu jsou culturally based koalice, které vychází ze společných historických kořenů, jazyka, kultury a v mnoha případech jsou si rovněž blízké geograficky. Literatura evropských studií se zaměřuje na problematiku stálých koalic, které se vytvářejí dlouhodobě jako je tomu např. u francouzsko-německého tandemu, Beneluxu a severské sounáležitosti, které patří k typovým kulturním koalicím. Tyto koalice mají širší agendu a jsou dlouhodobé a vychází již z historických zkušeností.²⁴⁵ Dalšími koalicemi mohou být starší členové versus nováčci či periférie proti centru či zastánci mezivládního přístupu versus propagátoři nadnárodního principu. Podle Wolfganga Wesselse fungují regionální či socio-ekonomické koalice jako stálé blokuující menšiny.²⁴⁶

Někteří aktéři nejsou členy koalic aktérů, např. předsednická země má hrát nestrannou roli v jednáních. Existuje tak skupina zprostředkovatelů, jejímž hlavním cílem je udržet míru konfliktu na přijatelné míře. Nicméně rozlišení mezi „aktivním aktérem – advocate“ a zprostředkovatelem – brokerem je kontinuum. Mnoho zprostředkovatelů má vlastní politické názory a kloní se více či méně k určité koalici, mnoho aktérů má zase zájem na udržení celého systému.²⁴⁷

²⁴¹ ROVNÁ, L., WESSELS, W.: EU constitutionalisation: From the Convention to the Constitutional Treaty 2002-2005. Anatomy, Analysis, Assessment. Prague: Europeum, 2006, str. 110.

²⁴² Ibidem, str. 110

²⁴³ Ibidem, str. 110

²⁴⁴ http://www.czp.cuni.cz/info/EU/Lobbying/lobbovan_za_ekologick_problemy.htm

²⁴⁵ ROVNÁ, L., WESSELS, W.: EU constitutionalisation: From the Convention to the Constitutional Treaty 2002-2005. Anatomy, Analysis, Assessment. Prague: Europeum,; str. 112

²⁴⁶ viz JANNING, J.: Leadership coalitions and change: the role of states in the European Union, Volume 81 Issue 4, International Relations, str. 821 - 834

²⁴⁷ VESELÝ, A., DRHOVÁ, Z., NACHTMANNOVÁ, M.: Veřejná politika a proces její tvorby: Co je policy? A jak vzniká, http://www.ceses.cuni.cz/CESES-20-version1-sesit05_08_vesely.pdf, str. 36

I.4.7 Institucionální vyjednávání

Dalším faktorem ovlivňujícím charakter mezistátního vyjednávání²⁴⁸, je míra zapojení či vlivu institucionálních aktérů. Jejich působení má v tomto směru nezanedbatelné implikace. Především v jejich pozadí je nutné vidět zájmy, které reprezentují. Odhlédnutí od vlastních autonomních zájmů by jejich prioritní úlohou mělo být dbání na zájem Společenství jako takového. Nejsou proto a priori zastánci žádného zájmu konkrétního členského státu.²⁴⁹

Teorie institucionálního vyjednávání klade důraz na roli institucí.²⁵⁰ Instituce mají funkce z hlediska cílů, které sledují:

- diskusní fórum ke konkrétnímu tématu nebo souboru témat;
- jako institut pro vypracování nezávazných doporučení určených vládám nebo v případě organizací jejich vyšším orgánům;
- orgán s úkolem vypracovat závazná rozhodnutí pro vlády;
- místo pro vypracování mezinárodního dokumentu;
- vytvořit fórum pro mezinárodní výměnu informací.²⁵¹

Zvolená teorie zdůrazňuje vyjednávací moc institucionálních agentů, mezi něž můžeme řadit jak nadnárodní instituce, tak ad hoc zřízené mezivládní komise, výbory a další tělesa. Institucionální agenti podle tohoto pojetí vděčí za svou moc především svým odborným znalostem (expertise) a tomu, že bývají chápáni jako nezávislí zprostředkovatelé. Tyto předpoklady jim umožňují, aby napomáhaly státům snižovat nedostatek idejí, týkajících se spolupráce, a vzájemnou důvěru.²⁵² Model institucionálního vyjednávání má jak deskriptivní, tak analytickou stránku. Při popisu usiluje o označení základních podmínek, za kterých se často odehrává úsilí o vytvoření režimu. Mezinárodní režimy se zabývají nejrůznějšími mechanismy mezinárodní spolupráce. Tento přístup spadá do liberálního paradigmatu disciplíny mezinárodních vztahů.²⁵³ Při analýze na množství faktorů, které jsou pro úspěch takového úsilí rozhodující. Oran Youngovy²⁵⁴ konkrétní hypotézy, které následně rozvíjí, jsou v přibližné shodě s těmito dvěma stránkami modelu, můžeme rozdělit do dvou kategorií.²⁵⁵ I. Faktory povzbuzující integrativní vyjednávání a II. Faktory podporující úspěch integrujícího vyjednávání – viz tabulka.

²⁴⁸ problematikou se zabývají. ZARTMAN, W.: Essays on theory and practice, Routhledge, 2008, CRANK, P.J.: Institutional Theory of police: a review of the state of art, Policy: An International Journal of Policy Strategies and Mangement, Volume 26 Issue 2., 2003, str. 196

²⁴⁹ BELKO, M: Charakter medzištátného vyjednavania na pode Rady Európskej únie, Mezinárodní vztahy 1/2009: Konzultace: Vyjednávání, str. 99

²⁵⁰ KARLAS, J. BENEŠ, Regionální režimy, Mezinárodní vztahy 3/2008, str. 5 – 21, str. 7.

²⁵¹ GULLOVÁ, S., MULLEROVÁ, F.: Mezinárodní obchodní a diplomatický protokol, 2008, str. 207

²⁵² KARLAS, J. BENEŠ, Regionální režimy, Mezinárodní vztahy 3/2008, str. 5 – 21, str. 9

²⁵³ JEHLIČKA, P.: Mezinárodní politika životního prostředí, http://www.kap.zcu.cz/opory/studijni_texty/kniha_stat_prostor/kap.Jehlicka.doc4.

²⁵⁴ Oran R. Young je profesorem na Bren School Environmentální vědy a Managementu na Univerzitě v Kalifornii, Santa Barbaře, kde je ředitelem Programu pro vládnutí k udržitelnému rozvoji. Je autorem publikace např. *The Institutional Dimensions of Environmental Change* (MIT Press, 2002).

²⁵⁵ HASENCLEVER, A., MAYER, P., RITTBERGER, V.: Tteorie mezinárodních režimů, Centrum strategických studií, 2005, str. 68.

Tabulka 4: Faktory přispívající k úspěchu institucionálního vyjednávání ²⁵⁶

I. Faktory povzbuzující integrativní vyjednávání ²⁵⁷
A) Smluvní prostředí zamlžuje zónu dohody a zahaluje budoucí distribuci úspěchu
B) Exogenní krizový šok
II. Faktory podporující úspěch integrujícího vyjednávání
A) Dosažitelnost spravedlivého řešení
B) Dosažitelnost charakteristického řešení
C) Dosažitelnost jasného a účinného mechanismu dodržování
D) Směs podnikavého, strukturálního a intelektuálního vedení – vůdcovství leadership

Zdroj HASENCLEVER, A., MAYER, P., RITTBERGER, V.: Teorie mezinárodních režimů,

Centrum strategických studií, 2005, str. 68.

První soubor hypotéz se shoduje s analytickou stránkou modelu a vztahuje se k externím nebo předchozím podmínkám vyjednávání, jež dovolují nebo zlepšují činnost faktorů, které model označuje za napomáhající (vzniku) režimu v našem případě režimu udržitelného rozvoje. Environmentální režim²⁵⁸ udržitelného rozvoje byl definován výzkumníky z Ecologic Institutu, který navazuje na režim integrace environmentální politiky a předchází režimu změny klimatu na úrovni EU. O režimu udržitelnosti se na úrovni EU jedná v otázce potravinové bezpečnosti.²⁵⁹ Režim pro udržitelný rozvoj je uznáván jako pojem ve spojení se všeobecným systémem preferencí (GSP). GSP je na úrovni EU uplatňován od roku 1971 a zahrnuje obecný režim, zvláštní režim pro nejméně rozvinuté země – Everything but Arms a - speciální pobídkový režim pro udržitelný rozvoj a dobrou vládu („Special Incentive Arrangements“, tzv. GSP+) – je určen pro země, které jsou ohroženy obchodem s drogami, nelegálním obchodem, korupcí atd. Tyto státy musí prokázat, že dodržují určité standardy ochrany životního prostředí a práv pracujících a v této oblasti musí přijmout mezinárodní úmluvy.

Při studiu vzniku mezinárodního režimu Young předpokládá, že „institucionální vyjednávání může uspět, pouze pokud projednávané problémy vyhovují smluvním interakcím“. Jinými slovy, smluvní prostředí musí být takové, aby „nepřítomnost plně specifikované zóny dohody podpořila integrující vyjednávání a přítomnost nedokonalých informací zaručovala, že závoj nejistoty převládne.²⁶⁰ Young očekává, že vnější šoky a krize „zvýší pravděpodobnost úspěchu úsilí o vyjednávání podmínek režimů. Druhá skupina hypotéz považuje působení těchto faktorů za samozřejmost a specifikuje další proměnné, které mohou vychýlit rovnováhu v institucionálním vyjednávání. Z pravidla k jednomyslnosti

²⁵⁶ HASENCLEVER, A., MAYER, P., RITTBERGER, V.: Teorie mezinárodních režimů, str. 68.

²⁵⁷ Integrativní vyjednávání je vzhledem k pozičnímu vyjednávání efektivnější strategií. Hlavní rozdíl mezi těmito dvěma styly je, že místo přesvědčování se v integrativním vyjednávání snažíme více naslouchat a místo argumentů používáme otevřené otázky. Zaměřujeme se zde nikoliv na hájení vlastních pozic, ale na zjišťování zájmů a potřeb druhé strany. Namísto stanoviska já vs. ty zaujímáme postoj my vs. situace/problém

²⁵⁸ Mezinárodní environmentální režimy v této definici znamenají pojem instituce soubor ustavených a strukturovaných sociálních praktik. Co se týče očekávání aktérů režimu pak znamená, že režim vytváří rámec pro jejich interakce a že aktéři berou režim v úvahu, a to jak při přípravě a tvorbě plánů, tak při jejich realizaci. Viz JEHLIČEK, P.: Mezinárodní politika životního prostředí.

²⁵⁹ Komise nastínila reakci EU, jejímž cílem je zmírnění dopadů růstu světových cen potravin, 20. 5. 2008 v Bruselu, IP, 09/763 <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/763&format=HTML&aged=0&language=CS&guiLanguage=fr>

²⁶⁰ HASENCLEVER, A., MAYER, P., RITTBERGER, V.: Teorie mezinárodních režimů str. 68.

může být vyvozeno, že dosažitelnost uspořádání, která budou přijata všemi účastníky, jsou spravedlivá. Dvě další hypotézy poukazují na podmínky, jejichž přítomnost není považována pro vznik režimu za nezbytnou, zvyšují však pravděpodobnost dosažení dohody – dosažitelnost charakteristického řešení, které je definováno jednodušší a dosažitelnost „jasných a účinných“ mechanismů dodržování.²⁶¹ Poslední hypotéza je založena na tvrzení, že účinné vedení je důležité pro úspěch. Vůdce je brán jako podnikatel nebo zprostředkovatel, který využívá všech vyjednávacích dovedností a chytrosti (spíše než moci) k představení problémů způsobem, aby to usnadnilo dohodu, a hrozí-li nebezpečí, že jednání uvíznou na mrtvém bodě, přinášejí nové institucionální alternativy.²⁶²

Úspěšné institucionální vyjednávání přispívá k efektivní regionální spolupráci (regionalismus).²⁶³ Teorie institucionálního vyjednávání staví na obecnějších myšlenkách institucionalismu racionální volby. Tento přístup vychází z tvrzení, že v sociálním prostředí dochází k problémům kolektivního jednání. I tehdy, když mají aktéři společné zájmy, ztěžují jejich spolupráci vysoké transakční náklady a nejistota (uncertainty).²⁶⁴ Při výzkumu pokroku a dosažení konsensu se naráží na řadu překážek, z nichž nejvýznamnější je nedostatek dat. Tady je problém v nedostatku dat při jednáních na nejnižších úrovních jednání Rady EU. Jako účastníci přímého pozorování mi úroveň zasedání pracovních skupin Rady EU byla odkryta. Pro vnějšího pozorovatele je tento proces nemožné zachytit. Jako přímý pozorovatel jsem mohla získávat informace a údaje o zájmech aktérů a průběhu jednání, procesu socializace a dalších procesech, které vedou ke konsensu.²⁶⁵ Konsenzus by měl být výsledkem dialogu s účastí relevantních zainteresovaných skupin a měl by vést k identifikaci mezer ve schopnostech institucionálního potenciálu a možnostech, technických a vědeckých požadavků a potřeb zdrojů pro zvýšení poznatků a správy v oblasti životního prostředí, nutných pro integraci životního prostředí a rozvoje.²⁶⁶ Při výběru vhodného přístupu sehrává důležitou roli také další faktor – charakter vzájemných vztahů mezi státy. Rada se v posledním desetiletí stala jedním z hlavních objektů výzkumu obhájců konstruktivismu, neboť se podle nich při jejím fungování projevují faktory, které jsou pro konstruktivistické přístupy charakteristické: Rada je zvláštní prostředí, mezi jejíž prvky patří opakovanost jednání, dlouhodobá interakce většiny aktérů s velmi častou frekvencí setkání či akceptace společného cíle posunout integrační proces vpřed.²⁶⁷ Rada EU je svou koncepcí shromáždění navzájem rovných zástupců členských vlád ztělesněním mezivládního přístupu.²⁶⁸ Členské státy prostřednictvím Rady vydávají zákony pro Evropskou unii, stanovují její politické cíle, koordinují své národní

²⁶¹ Ibidem, str. 69.

²⁶² Ibidem, str. 70.

²⁶³ Viz CIHELKOVÁ, E.: *Nový regionalismus: Teorie a případová studie EU*, C.H. Beck, 2007.

²⁶⁴ KARLAS, J. BENEŠ, *Regionální režimy*, str. 8.

²⁶⁵ ZBÍRAL, R.: *Teorie a praxe vyjednávání v Radě EU*, str. 180

²⁶⁶ *Národní mechanismus a mezinárodní spolupráce při vytváření potenciálu v rozvojových zemích: Programový dokument*, [http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/B56F757C1507C286C12570500034BA62/\\$file/37.htm](http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/B56F757C1507C286C12570500034BA62/$file/37.htm)

²⁶⁷ ZBÍRAL, R.: *Teorie a praxe vyjednávání v Radě EU*, str. 103

²⁶⁸ KARÁSEK, T.: *Integrační teorie a „evropská armáda“*, 7.9. 2004, http://www.europeum.org/dispatch_article.php?aid=730, staženo 28.8.2008.

politiky a řeší spory mezi sebou a s dalšími institucemi. Rada je orgán, který lze charakterizovat jako současně nadnárodní i mezivládní organizaci.

I.4.8. Rozhodování v EU a reflexe v politikách EU

Samozřejmě již dříve si badatelé uvědomovali, že některá rozhodnutí jsou činěna na úrovni nadnárodních institucí (Komise, Soudní dvůr, případně Parlament) nebo jsou v kompetenci členských zemí, např. v rámci vyjednávání v Evropské radě, Radě či COREPERu. Nicméně v literatuře věnované mechanismům rozhodování v EU převažoval názor, že jednou ze základních funkcí národních států je sdružování (agregace) národních zájmů a že právě národní státy tyto národní zájmy pak reprezentují na evropské úrovni rozhodování. Je rovněž potvrditelné, že společným rozhodnutím členské státy přenesly demokratickým rozhodnutím významné části svých suverénních pravomocí na společné instituce (Evropskou komisi, Radu EU, Evropský parlament, Evropský účetní dvůr, Evropský soudní dvůr atd.) a podřizují se tak rozhodnutím těmito institucím. Rozdělení pravomocí mezi instituce EU reflektuje potřebu rovnováhy mezi členskými státy a jejich zájmy a chrání národní suverenitu a potřebu udržet si výhody spolupráce a koordinace. Na úrovni EU hovoříme často o dvojí vládě, kterou zastávají dvě instituce, a to Evropská komise a Evropská rada. Evropský parlament je jediným přímo voleným zastupitelským orgánem v EU, ze kterého vychází demokratická legitimita. Pravomoci Evropského parlamentu vůči Radě EU a Evropské komisi se postupně rostly, a to díky posilování jeho pravomocí, které podporovaly členské státy EU, aby snížily demokratický deficit. Význam těchto institucí spočívá především ve skutečnosti, že institucionální uspořádání má vliv na politické závěry.²⁶⁹

Všechny politiky v EU jsou tvořeny na základě kompromisu, na kterém se dohodnou členské státy EU. Každý jednotlivý stát si ovšem vytváří svou vlastní politiku. Na druhé straně jsou i ovlivňovány prostorem EU, ve kterém se pohybují a jsou jimi ovlivňovány.²⁷⁰ Úkolem vyjednávacích týmů členských zemí je pak zvolit z příslušné nabídky optimální způsob řešení, který nejvíce odpovídá jejich národním zájmům. Velkou výhodou evropských nadnárodních institucí jsou často efektivnější materiální zdroje a širší přístup k informacím, zejména když řešená problematika je technicky složitá. V takovémto případě pak nadnárodní instituce mají větší možnost návrhem různých variant řešení určitým způsobem ovlivnit výsledky vyjednávání. Formálně přijímá rozhodnutí Rada na úrovni ministrů členských států, ale v praxi se návrh směrnice projednává nejdříve na nižších úrovních aparátu Rady, které posvěcují její další schválení na vyšších stupních. Pochopitelně, finální politické rozhodnutí v otázkách, ve kterých je největší míra politizace, se v mezistátním vyjednávání uskutečňují na půdě Rady EU. Jedná se ale až o závěrečný stupeň, na kterém je v podstatě ve velkém

²⁶⁹ ROSAMOND, B.: Theories of European Integration Basingstoke: Macmillan and New York: St. Martin's Press, 2000 str. 113.

²⁷⁰ ROVNÁ, L., KASÁKOVÁ, Z., VÁŠKA, J.: Evropská unie v členských státech a členské státy v EU, Str. 8 - 9

množství agendy učiněno jenom formální schválení.²⁷¹ Vzhledem k tomu, že na těchto úrovních se zúčastňují vyjednávání experti domácích ministerstev, většinou se uplatňuje jiný pohled na věc. Rozhodování v Radě EU je extrémně komplexním procesem. Při formálním a neformálním rozhodování hraje zásadní roli konsensus. Konsensus je definován jako vyjednávací proces, v jehož průběhu jsou zájmy aktérů vnímány a prosazovány tak, aby žádný z aktérů nebyl proti přijetí konečné dohody.²⁷²

Při tvorbě strategický materiálů lze využít při vyjednávání aplikaci teorie koalic. Koalice jsou zde analyticky pragmatičtější, které jsou nespokojeny s řešením daného problému. Aktéři koalic vykazují široký konsensus týkající se jádra politiky, ale jsou nakloněni menší míře konsensu v sekundárních aspektech.

Mezistátní vyjednávání na úrovni Rady je značně komplexní a ve většině případů zahrnuje současné řešení vícero problémů unie. Izolované vyjednávání o jediné otázce nebo výhradně o jediném aspektu vnáší do hry problémy. Vícepoložkové multi-issues vnáší do hry určitou míru příbuznosti zájmů aktérů. Každou položku lze chápat jako určitou štěpnou linii, která jednotlivé strany rozděluje podle toho, jaké řešení v této otázce preferují. Na základě toho se následně formují koalice, bloky aktérů jejichž preference jsou podobné.²⁷³ Teorie koalic se v obecné rovině zabývají podmínkami pro spolupráci a koordinaci tří a více aktérů, které mají více či méně podobné zájmy/preference. Při sektorových jednáních je pravděpodobné, že koalice států budou uvnitř jednotlivých odvětví do velké míry stabilní a budou vycházet z dlouhodobějších zájmů členských států. Naopak při historických jednáních na nejvyšší úrovni budou vyjednávači hledat balíkové dohody a budou ochotni ustoupit v té oblasti, kterou považují ze své národní perspektivy za méně důležitou. Koalice se tak budou tvořit napříč odvětvími a budou vykazovat mnohem nižší míru stability než sektorové koalice.

Teorie koalic předkládá otázky významu vazeb mezi koaličními partnery a interpretuje strategické kroky aktérů k přístupu k dané koalici a tudíž vychází z evropské tradice studia koalic, která klade důraz na empirický výzkum. Její přínos je spojen především s důrazem na význam společenského kontextu při utváření koalic. Zahrnuje do studia úvahy o významu politické kultury pro utváření koalic, historickou perspektivu a tradici.²⁷⁴

Východiskem pojetí zájmů je jejich charakteristika v obecné rovině, která definuje zájem státu jako dlouhodobý růst životní úrovně občanů v jeho hmotné i nehmotné podobě. V tomto obecném pojetí (podle této definice) neexistuje zásadní nesoulad mezi ekonomickými zájmy členských států a zájmy EU. Ekonomiky příslušných států se více a více propojují.

Mezivládní přístup je nadřazený pro účel porozumění komplexního vyjednávání mezi členskými státy, přesto má některé slabiny. EU je současně nadnárodní identitou a mezivládním systémem. Důležité jsou tudíž oba směry. V úvodní fázi je to nadnárodní Evropská komise, která má monopol na návrh a formulaci politik. Poslední krok ovšem

²⁷¹ BELKO, M.: Charakter medzištátného vyjednavania na pode Rady Európskej únie, Mezinárodní vztahy 1/2009: Konzultace: Vyjednávání Konzultace: Vyjednávání, str. 98

²⁷² ZBÍRAL, R.: Teorie a praxe vyjednávání v Radě EU, str. 85

²⁷³ BELKO, M.: Charakter medzištátného vyjednavania na pode Rady Európskej únie, Mezinárodní vztahy 1/2009: Konzultace: Vyjednávání, str. 100

²⁷⁴ ŘÍHOVÁ, B.: Přehled moderních politologických teorií, Portál, 2006, str. 121

politického procesu náleží Radě EU, který je podobný jako při schvalování mezivládních smluv – zahrnuje vyjednávání za zavřenými dveřmi. O tom, jak bude vypadat konečný legislativní akt záleží na Radě EU, případně v proceduře spolurozhodování i na EP.²⁷⁵ Evropská komise poté získává legitimizační roli při naplňování tohoto aktu. Např. v případě Lisabonské strategie je to Evropská komise, která ji zaštiťuje na úrovni EU. Samozřejmě u řady zejména klíčových politických a ekonomických rozhodnutí tento mechanismus nadále funguje. Rozdělení moci mezi členskými státy EU je důležitým aspektem rozhodovacího procesu. Dokonalé měřítko moci pravděpodobně neexistuje. Nejpřímějším a nejlogičtější měřítkem politické moci členských států je jejich podíl na počtu hlasů v Radě EU. Pro účely zkoumání moci konkrétního státu je schopnost ovlivnit rozhodnutí EU, přesněji řečeno moc státu vytvořit nebo naopak zhatit vítěznou koalici v Radě EU.²⁷⁶

1.4.9. Prioritní směry členských zemí v oblasti udržitelného rozvoje

Strategie udržitelného rozvoje členských zemí EU se vytvářejí podle změn sociálně-ekonomických podmínek jak v EU, tak v ekonomice světové. V roce 2004 Evropská komise zpracovala studii pod názvem: „National Sustainable Development Strategie in the European Union –A First Analysis by the European Commission“, která sloužila jako referenční dokument, ze kterého bylo možné čerpat při zpracování obnovené/aktualizované Strategie udržitelného rozvoje EU 2006.²⁷⁷

Analýza předkládala přehled priorit 20 členských zemích EU, které přijaly v SUR a celkové zacílení zkoumaných dokumentů do roku 2004. Jejím obsahem bylo shrnutí oblastí priorit, institucionálního zázemí a indikátorů v členských zemích EU (v té době 20 zemí z 25 přijalo EU SUR), které jsou obsahem strategií udržitelného rozvoje.

²⁷⁵ Who governs the environmental policy in the EU? A study of the process towards a common climate change, Research at CICERo, http://www.cicero.uio.no/publications/detail.aspx?publication_id=50&lang=EN , staženo 8.8.2007, Cicery Policy Notes, str. 29

²⁷⁶ BALDWIN: *Ekonomie evropské integrace*, str. 113

²⁷⁷ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT, *National Sustainable Development Strategies in the European Union, .A first analysis by the European Commission* April 2004, http://ec.europa.eu/sustainable/docs/sustainable_development_strategies.pdf, staženo 7.7.2007, str. 9.

Tabulka 5 Zaměření a rozsah strategie udržitelného rozvoje

Země	Životní prostředí	Tři dimenze	Tři dimenze plus další dodatečná
Staré členské státy	Itálie	Rakousko, Německo, Finsko, Řecko, Dánsko, Irsko, Lucembursko, Portugalsko, Španělsko, Švédsko a Velká Británie	Francie (kulturní, regionální vládnutí), Belgie (vládnutí), Nizozemí (vládnutí)
Nové členské státy	Maďarsko	Kypr, Estonsko, Slovinsko	Slovensko, Slovinsko, Polsko, Česká republika – kulturní Litva – regionální

Zdroj „National Sustainable Development Strategie in the European Union – 2004 – A First Analysis by the European Commission, str. 12, http://ec.europa.eu/sustainable/docs/sustainable_development_strategies.pdf.

Obsah jednotlivých strategií se liší podle toho, zda jde pouze o rámce pro politiku, nebo o konkrétní akční programy. OECD doporučuje ve své metodice pro sestavování strategií, aby zahrnovaly jak dlouhodobé strategické směrnice pro politiku, tak střednědobé cíle, které by zahrnovaly konkrétní úkoly. Všechny země aplikují klasický tři dimenzionální přístup ve svých SUR. Některé kladou hlavní důraz na rozvoj konkurenceschopnosti, inovace a ekonomický růst (např. Švédsko, Lotyšsko, Polsko). Itálie zase zvolila dvoudimenzionální přístup a zdůrazňuje nutnost oddělení ekonomického růstu od degradace životního prostředí. Slovensko, Slovinsko, Česká republika doplňují k hlavním dimenzím udržitelného rozvoje – dimenzi kulturní. V případě Litvy je dodatečná dimenze regionální. Některé země také kladou důraz na vzdělávání. Součástí strategií je také vnější dimenze udržitelného rozvoje. Mix sektorového, tématického a regionálního přístupu udržitelného rozvoje obsahují SUR německá, lotyšská, irská a slovenská.²⁷⁸ Často mezi témata jsou zařazeny cíle správy věcí veřejných (governance). Zdůrazňuje se tak nutnost změny způsobu politik. Cestou k tomu má být větší koherence a integrace politik.²⁷⁹

Státy chtějí rovněž uvádět cíle strategie do reality a praxe.²⁸⁰ Snahou, jak se alespoň pokusit přehledně zmapovat pokrok v jednotlivých oblastech, je indikátorová revize pokroku naplňování SUR. Zpráva uvádí, že národní strategie udržitelného rozvoje obsahují indikátory v těchto zemích: Velká Británie, Dánsko, Francie, Švédsko, Finsko, Portugalsko, Česká

²⁷⁸ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT, National Sustainable Development Strategies in the European Union, .A first analysis by the European Commission April 2004, http://ec.europa.eu/sustainable/docs/sustainable_development_strategies.pdf, staženo 7.7.2007, str. 15.

²⁷⁹ MEZŘICKÝ, J.: Environmentální politika a udržitelný rozvoj, str. 153

²⁸⁰ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT, National Sustainable Development Strategies in the European Union, .A first analysis by the European Commission April 2004, http://ec.europa.eu/sustainable/docs/sustainable_development_strategies.pdf, str. 19

republika a Lotyšsko např. mapují pokrok v pravidelných situačních zprávách o naplňování indikátorů udržitelného rozvoje.²⁸¹

Na úrovni EU i mimo ni existují také regionální strategie udržitelného rozvoje, které stmelují regionálně příbuzné země. Severské země přišly s návrhem Severské strategie udržitelného rozvoje (2005 – 2008) – Dánsko, Švédsko, Finsko – v EU a jsou k ní připojeny rovněž státy mimo EU a jsou to členové Evropského hospodářského prostoru – Norsko a Island, ve které koordinují opatření, která jsou důležitá pro regionální význam. Otázky, které tato strategie pokrývá jsou klimatické změny, biodiverzita, přírodní a kulturní prostředí, moře, chemické látky, potravinová bezpečnost, energetika, doprava, zemědělství, podnikání a průmysl, rybolov, lov a akvakultura, lesnictví, znalostní společnost, nástroje a efektivní zdroje, veřejná účast a místní agenda 21. Byla přijata rovněž regionální Baltická udržitelná strategie, jejíž proces byl zahájen v roce 1996 mezi 11 zeměmi (Dánsko, Švédsko, Norsko, Finsko, Island, Německo, Rusko, Polsko, Estonsko, Lotyšsko a Litva) a EU, spolu s mezivládními organizacemi, mezinárodními finančními institucemi a nevládními organizacemi.²⁸²

V některých zemích byly vytvořeny institucionální struktury, které mají uplatňovat principy udržitelného rozvoje v praktické rovině. Důležitým předpokladem účinného fungování rad je jejich meziresortní a vládní charakter. Problematika udržitelného rozvoje je natolik komplexní a vyžaduje důsledný dlouhodobý soulad ekonomického, sociálního a environmentálního rozvoje založený na vyváženosti jednotlivých politik státu, které se nemohou řešit v rámci jednoho resortu. Země, které zřídily speciální instituce pro oblast udržitelného rozvoje jsou např. Belgie, Česká republika, Slovensko, Rakousko, Švédsko, Velká Británie, Itálie atd. Tyto meziministerské instituce jsou tvořené buď je z reprezentantů politicko-byrokratických, nebo zahrnují také představitele nevládních organizací, hospodářské a sociální aktéry atd. Někde se koordinátorem stal úřad předsedy vlády.²⁸³

Jak se ukazuje na prioritách v národních strategiích udržitelného rozvoje, tak jednotlivé členské země EU mají jak shodné, tak odlišné priority v rámci ekonomické, sociální a environmentální politiky.

I.4.10. Model víceúrovňového vládnutí

Nezávisle na mezivládních, nadnárodních a neoinstitucionálních teoriích se objevuje nový přístup k procesu evropské integrace vymezený Gary Marksem²⁸⁴ a je znám jako systém průběžného vyjednávání na několika úrovních – nadnárodní, národní, regionální, lokální. Tento přístup je nazýván „multi-level governance“ tedy tzv. víceúrovňové vládnutí. Evropský integrační proces se v případě víceúrovňového režimu vládnutí stává pouze jednou

²⁸¹ Ibidem, str. 19

²⁸² Ibidem, str. 17

²⁸³ MEZŘICKÝ, Environmentální politika a udržitelný rozvoj, str. 153

²⁸⁴ viz MARKS, G., HOOOGHE, L.: Multi-level governance and European Integration, European Integration online Papers (EIoP), Vol. 5, No. 11, October 12, 2001

z relevantních rovin jednání. V pojetí zastánců tohoto přístupu znamená integrace státu a jeho příslušnosti k supranacionálnímu celku sice v principu omezení způsobené ovlivněním státní suverenity, ale současně si uvědomují přínos sjednocení spočívající v rozšíření negociačního prostoru pro jednotlivé státy. Státy totiž při realizaci zájmů na nadnárodní úrovni mohou evropské instituce pojímat jako spojence národních politických reprezentací. Nadnárodní úroveň jim umožňuje realizovat obtížné cíle a politickým stranám a zájmovým skupinám nabízí nástroj nátlaku. V neposlední řadě nadnárodní úroveň otevírá z hlediska této koncepce možnost delegovat provádění nepopulárních opatření z národní úrovně na vyšší stupeň, a tím získat více prostoru na domácí politické scéně.²⁸⁵ Na integraci v rámci víceúrovňového vládnutí je nahlíženo jako na proces, v němž je politická autorita sdílena několika úrovněmi organizace vlády. Evropské instituce disponující relativní autonomií působí jako aktéři s nezávislou rolí, zatímco národní státy ztrácejí kontrolu nad politickým procesem, protože jednotlivé úrovně „vlády“ jsou vzájemně propojeny. Propojení jednotlivých úrovní umožňuje interakce aktérů jednotlivých úrovní a tím i „obejití“ doposud dominantní státní úrovně, která se tímto oslabuje na úkor nevládních aktérů.²⁸⁶

Přístup označovaný souhrnným pojmem víceúrovňové vládnutí se snaží postihnout komplexitu Evropské unie, v níž se prolínají jednotlivé úrovně moci, a neomezovat se pouze na chování států či pouze na bruselskou institucionální arénu. Díky komplexnosti celého procesu evropské integrace a jeho nepřehlednosti, vzájemné prostupnosti, dynamice a dějových zvratech se jeví stěží dosažitelné vyvinout jednu obecně uplatnitelnou teorii evropské integrace.

Model víceúrovňového vládnutí není definován jenom svou mnohoúrovňovostí, ale i pojmem „governance“, který je širší než pojem politika, zahrnuje i správní oblast a oblast implementace rozhodnutí. V základním dokumentu, který je věnován vládnutí v kontextu EU (European Governance, 2001), je klade důraz na identifikaci dlouhodobých cílů, na strategické plánování a hodnocení (strategic planning and reporting) a na zajištění koherence diferencovaných veřejných politik.²⁸⁷ K podstatným relevantním faktorům strategického vládnutí řadíme globalizaci a informační a komunikační revoluci. Projekt Bílé knihy o evropském vládnutí zdůraznil velký význam rozhraní evropského „governance“. Na jedné straně jde o citlivost ke globálním výzvám a k celosvětové solidaritě, na druhé straně o vytvoření nástrojů vládnutí, které by zmírňovaly zřejmě i méně očekávané komplikace na poli hospodářské, sociální a ekologické soudržnosti. Udržitelný rozvoj je založený na integraci a rovnováze cílů ekonomických, sociálních a ekologických, je stále silící strategie, která tvoří

²⁸⁵ FIALA, P., PITROVÁ, M.: Evropská unie, str. 18

²⁸⁶ CÍSAŘ, O.: . Teorie mezinárodních vztahů a evropská studia, Politologický časopis, 2002, č. 1, 50-67., str. 54. CÍSAŘ, O.: Transnacionální politické sítě. Jak mezinárodní instituce ovlivňují činnost nevládních organizací. Brno: MPÚ, 2004, str. 86 - 87.

²⁸⁷ POTŮČEK, M.: Vládnutí v České republice v době globalizace, http://iss.fsv.cuni.cz/ISS-50-version1-071003_potucek.pdf, Pracovní verze příspěvku na konferenci FSV UK „Střední Evropa v Unii a Unie ve Střední Evropě“, Praha, 20.-22.9. 2007, str. 14.

jeden z pilířů celkového rozvoje. Základním předpokladem dosažení udržitelného rozvoje je tzv. správné řízení věcí veřejných (angl. "good governance"²⁸⁸).

Strategie udržitelného rozvoje je velkou příležitostí, jak přenést do praxe koncept „dobrého vládnutí“, který by měl být hlavním motivem celé strategie a ne se skrývat jen v jedné z klíčových priorit efektivního státu.²⁸⁹ Strategická dimenze vládnutí zahrnuje dimenze víceúrovňového vládnutí, interakci trhu, státu a občanského sektoru a síťování aktérů. Další předpoklady existence a rozvíjení strategického vládnutí je: globální etika, zdroje poznání (včetně schopnosti anticipovat), specializované institucionální zdroje a nástroje²⁹⁰ a sociální kapitál. Ke klíčovým aktérům strategického vládnutí řadíme politické elity a jejich „volbu společnosti“ a představitele občanské společnosti (s „vynořujícími se novými strategiemi“).²⁹¹

Od 90. let minulého století se o EU začíná hovořit jako o politickém systému. Simon Hix při obhajobě pojetí EU jako politického systému vychází z klasické Almondovy a Eastonovy definice²⁹², podle níž hlavní charakteristiky demokratických politických systémů zahrnují čtyři klíčové body: 1) Stabilní a jasně definovaný soubor institucí pro kolektivní rozhodování a soubor pravidel upravujících vztahy mezi institucemi a uvnitř institucí. 2) Občané a společenské skupiny se snaží skrze politický systém realizovat své politické tužby, a to buď přímo anebo prostřednictvím organizací jako jsou zájmové skupiny a politické strany. 3) Kolektivní rozhodnutí v politickém systému mají důležitý dopad na distribuci ekonomických zdrojů a alokaci sociálních a politických hodnot napříč celým systémem. 4) Probíhá kontinuální interakce mezi politickými výstupy, novými požadavky na systém, novými rozhodnutími atd.. Pojetí EU jako politického systému může být například předpokladem k užití jakéhokoliv z dalších přístupů a rámec víceúrovňového vládnutí lze využít i v kombinaci s různými variantami institucionalismu. Jednotlivé přístupy se tak mezi sebou liší spíše zaměřením se na určitý fenomén než přijetím různých předpokladů či generováním kontradiktorních hypotéz..Všechny politické systémy potřebují ke svému rozvoji stabilní, adaptované, komplexní, autonomní a vnitřně soudržné instituce. V 90. letech 20. století se začalo více diskutovat o přeshraničních aktivitách nestátních aktérů.

²⁸⁸REITSCHMIEDOVÁ, A.: Strategické řízení k udržitelnému rozvoji, Příloha , [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/CENMSFK2CK1O/\\$FILE/03_Strat%20rizeni%20k%20UR.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/CENMSFK2CK1O/$FILE/03_Strat%20rizeni%20k%20UR.pdf), staženo 8.7.2007.

²⁸⁹ Úvod, Centrum pro otázky životního prostředí, UK, http://www.czp.cuni.cz/Projekty/sdcz/cast_ii.htm, staženo 8.9.2009.

²⁹⁰ viz DROR, Y.: The Capacity to Govern. The Club of Rome, 2001 ,Franck Cass Publisher, London

²⁹¹ POTUČEK, M: Vládnutí v České republice v době globalizace a evropské integrace.

http://iss.fsv.cuni.cz/ISS-50-version1-071003_potucek.pdf, str. 14

²⁹² Easton zkoumá politický systém jako model vztahů, které se objevují mezi ústavou vymezenými politickými institucemi a všemi politicky relevantními institucemi, organizacemi a skupinami v procesu utváření politiky. Politický systém je definován prostřednictvím interakcí, které spojují společnost a mocenskou sféru, ŘÍHOVÁ, B.: Přehled moderních politologických teorií, Portál, 2006, str. 22.

Například podle S.J. Bulmera nejsou instituce jen neutrální pole, na kterém se odvíjí hra politických sil. Jedním z důvodů je skutečnost, že instituce mění podmínky přístupu politických aktérů k politickému procesu.²⁹³

V případě zapojení neziskového sektoru do tvorby politik na úrovni EU to byla Evropská komise, která se snažila překonávat identifikovaný zdrojový deficit nestátních aktérů a rozvojem „evropské občanské společnosti“ bojovat proti vlastnímu demokratickému deficitu. Dnes se každá politika a právní předpis EU předkládá ke konzultaci se všemi zúčastněnými stranami, tj. nevládními organizacemi, občanskými sdruženími a odborníky. Evropská komise (EK) poskytla příležitosti pro prezentaci nevládních organizací sledujících veřejný zájem. Do popředí se dostala reprezentace zájmů různých environmentálních hnutí, obhájců spotřebitelů a do určité míry se dostalo hlasu i odborovým organizacím a profesním sdružením. Jedním z mechanismů pro zapojování veřejnosti a občanských organizací do rozhodovacího procesu v EU je princip partnerství a veřejné konzultace. Princip partnerství je podle Nařízení naplněn, pokud jsou "Akce Společenství ... připravovány v úzké spolupráci, dále jen v "partnerství", mezi Komisí a členským státem společně s orgány a subjekty, (...), zejména s regionálními a místními orgány a jinými příslušnými veřejnými orgány, hospodářskými a sociálními partnery, všemi ostatními subjekty v tomto rámci". Princip partnerství pro prosperitu, solidaritu a bezpečnost nabídl i ve svém programu strategických priorit EK její předseda José Manuel Barroso.

Další z forem zapojení jsou veřejné konzultace, které jsou vedeny především předkladatelem legislativních návrhů - Evropskou komisí. Komise musí také zajistit konzultovanému materiálu odpovídající publicitu a přizpůsobit komunikační kanály potřebám konzultovaných.²⁹⁴ Obecné principy zapojování veřejnosti je možné shrnout do bodu, které vycházejí z Aarhuské úmluvy²⁹⁵ a z dokumentu Sdělení Evropské komise č. 704 „O posílení spolupráce při konzultacích a dialogu – všeobecné principy a minimální standardy pro konzultace Komise se zainteresovanými stranami“. Obecné principy definují prostředí, ve kterém konzultace probíhají, jsou následující: spoluúčast, otevřenost, odpovědnost, efektivnost a souvislost.²⁹⁶ Spolupráci s nevládními organizacemi zmiňuje Maastrichtská smlouva (1992). Protokol č. 7 připojený k Amsterodamské smlouvě (1997) a týkající se aplikace principů subsidiarity a proporcionality stanoví, že "Komise by měla (...) před návrhem legislativy široce konzultovat, a všude, kde je to možné, zveřejnit konzultační

²⁹³ BULMER, S. J., RADAELLI, C. M. 2005. The Europeanization of National Policy. In: The Member States of the European Union. Eds. BULMER, S., LEQUESNE, CH. . Oxford: OUP. str.338-359.

²⁹⁴ Viz TRNKA, D.: LINEK, L.: Nové způsoby vládnutí a proměna vztahu veřejné správy a občanů www.soc.cas.cz/download/113/Linek_Trnka_slon.pdf, staženo 5.5.2007. Ke konzultacím by měl být (ovšem nikoliv pouze) využit Internet a jednotný přístupový bod. Komise musí pro konzultace poskytnout dostatečné lhůty – 8 týdnů pro písemné odpovědi a jednání oznámit 20 pracovních dnů předem. Výsledky konzultací jsou povinně zveřejňovány

²⁹⁵ Aarhuská úmluva usiluje o zlepšení informovanosti veřejnosti o stavu životního prostředí a jeho dopadu na lidské zdraví. Dle Aarhuské úmluvy má každý právo takové informace získat. Důraz je přitom kladen na aktivní přístup veřejné správy v poskytování informací, na uživatelsky srozumitelné a přístupné formy poskytování informací s maximálním využitím internetu a elektronických médií.

²⁹⁶ viz Východiska pro zapojování veřejnosti do přípravy strategických dokumentů - http://www.osnoviny.cz/uploads/Dokumenty_ke_stazeni/vychodiska.pdf, staženo 8.7.2007.

dokumenty." Základní pravidla pro konzultace stanoví metodika „Obecné zásady a minimální standardy pro konzultace Evropské komise se zainteresovanými stranami (COM(2002(704), která platí od roku 2003 a je dobrovolně používána všemi pracovišti Evropské komise. Jak název napovídá, obsahuje základní pravidla pro průběh a zajištění konzultačních procesů veřejné konzultace.

K veřejným konzultacím²⁹⁷ dochází prostřednictvím komunikace prostřednictvím Evropského parlamentu, neformalizovaných přímých kontaktů zainteresovaných skupin se zástupci evropských institucí, lobbyingem, kdy evropská sdružení, podobně jako ta národní, hájí zájmy svých členů, provádí monitoring legislativy, zapojují se do rozhodovacího procesu v EU a informují členskou základnu o klíčových událostech. Široké pole působnosti horizontálních asociací vyžaduje reagovat na předložené návrhy včas a akceschopně konzultovat se členy. Silná orientace na hájení pozic obvykle ubírá možnost zavádět strategické plány a zaujmout proaktivní přístup. Z tohoto důvodu bývají podnikatelská sdružení často označována spíše za defenzivní. Dle Tonyho Longa z nevládní organizace WWF jsou podnikatelské asociace z 25 % negativní, ze 70 % reaktivně-defenzivní a z 5 % proaktivní.²⁹⁸ Dále prostřednictvím práce Hospodářského a sociálního výboru, Výboru regionů. Novým způsobem participace je pak hodnocení dopadů regulace. Jde o poměrně nový způsob participace občanů. Jedná se o soustavu postupů směřujících k systematickému hodnocení negativních a pozitivních dopadů navrhované či existující regulace (zákonů, vyhlášek apod.). Velmi důležitou součástí procesu RIA²⁹⁹ jsou systematické konzultace s těmi subjekty, kterých se připravovaná regulace bude týkat.³⁰⁰ Přístup veřejnosti k hodnocení vlivů na životní prostředí je vyjádřen směrnicí EIA. První směrnice EIA byla implementována v roce 1985 a od té doby byla mnohokrát novelizována. Vyžaduje od členských států implementovat do jejich národních legislativ princip, kdy je podmínkou schvalování projektů i posouzení dopadu na životní prostředí. Směrnice o Strategickém hodnocení životního prostředí rozšiřuje povinnost vyhodnocovat dopad na životní prostředí s využitím konzultací i na koncepci, plány a programy (Evropská komise 2001).

Evropská komise podporuje účast veřejnosti a nevládních organizací ve tvorbě strategických materiálů a společně s dalšími organizacemi pořádá různá fóra a zasedání, které se zabývají udržitelným rozvojem.³⁰¹ do občanské společnosti³⁰² zahrnutí: „sociální partneři“ - subjekty pohybující se na trhu práce (odborníky, zaměstnavatelské svazy). Organizace zastupující sociální a ekonomické hráče (profesní sdružení, svazy průmyslu a podnikatelů,

²⁹⁷ viz ZWIRNER, W., BERGER, G., SEDLACKO, M: Participatory Mechanisms in the Development, Implementation and Review of National Sustainable Development Strategies, ESDN Quaterly Report, September 2008., http://www.sd-network.eu/?k=quarterly%20reports&report_id=10#qr14, staženo 8.5.2009

²⁹⁸ VLÁČIHOVÁ, A.: Nevládní organizace mají v EU větší vliv než podnikatelská zastoupení <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/podnikatelske-prostredi/eu-organizace-vetsi-vliv-nez-podnik-zast/1000520/52008/>, staženo 4.7.2007.

²⁹⁹ Hodnocení dopadu regulace.

³⁰⁰ LINEK, L.: : Nové způsoby vládnutí a proměna vztahu veřejné správy a občanů, www.soc.cas.cz/download/113/Linek_Trnka_slon.pdf

³⁰¹ Stakeholders form our society viz http://ec.europa.eu/sustainable/civil_society/index_en.htm

³⁰² Evropská komise nemá vlastní definici občanské společnosti. Při své činnosti proto vychází z definice navržené a užívané Evropským ekonomickým a sociálním výborem.

asociace měst, obcí či krajů atd.), nevládní organizace (NGOs, NNO) - které sdružují lidi se společným zájmem - např. ekologické organizace, lidskoprávní, spotřebitelské, vzdělávací, dobročinné atd., CBOs (community-based organisations) - organizace založené na lokální - místní úrovni, které především sledují a prosazují zájmy svých členů - např. organizace mládeže, rodin, organizace jejichž prostřednictvím se občané účastní místního života a náboženské komunity.³⁰³

V současné době působí na evropské úrovni minimálně 900 organizací (především asociací a sítí). Vedle nevládních neziskových organizací NNO mezi ně patří komerční subjekty či zaměstnanecké svazy z řady oborů. Více jak 20 milionů Evropanů zastupuje v Bruselu neformální uskupení evropských ekologických organizací tzv. Zelená 10, k níž patří např. Evropská environmentální kancelář, Greenpeace, Světový fond pro ochranu přírody (WWF), Mezinárodní přátelé přírody, CEE Bankwatch Network, Přátelé země, Birdlife International, Climate Action Network Europe, European Federation for Transport and Environment, European Public Health Alliance, a komentují vývoj politiky životního prostředí a udržitelného rozvoje EU. Přípravují společná stanoviska, tiskové atd.

Jedinou institucí EU, která sdružuje zástupce organizací občanské společnosti je komise Evropského hospodářského a sociálního výboru a je součástí skupiny III. "Různé zájmy". Přísluší k ní třetina členů výboru a sdružuje například zástupce organizací řemeslníků, zemědělců, malých a středních podniků, svobodných povolání, spotřebitelů, ochránců životního prostředí, družstev, spolků, sdružení pro otázky rodiny a sdružení hájící zájmy zdravotně postižených. Spolupracují zde zástupci neziskových organizací, univerzit, svobodných povolání, farmářů, rybářů... proto ten všezahrnující název skupiny. Evropská unie tak aktivně komunikuje s občanskou veřejností a zainteresovanými skupinami.

V podnikatelské sféře existuje Světová podnikatelská rada pro udržitelný rozvoj, (mám v počítači) která nechala vypracovat (1989) Podnikatelskou chartu udržitelného rozvoje, kterou schválila v duchu udržitelného rozvoje roku 1991. Obsahuje 16 ekonomických principů podnikového managementu. Světová podnikatelská rada sdružuje přes 120 podniků, bank a regionálních rad pro udržitelný rozvoj z 36 států všech kontinentů.

V oblasti udržitelného rozvoje je aktivní Síť ESDN – Evropského udržitelného rozvoje, která sdružuje odborníky veřejné správy evropských zemí. Pravidelně organizuje konference pro výměnu příkladů dobré praxe na úrovni EU a pozitivních zkušeností národních států při prosazování národních strategií udržitelného rozvoje. Mimo tuto Síť funguje ještě síť Evropských poradních rada pro životní prostředí a udržitelný rozvoj. Síť je jedinečným místem pro spolupráci mezi Radami pro udržitelný rozvoj zemí v EU a poskytuje nezávislá a vědecká stanoviska k oblasti životního prostředí a udržitelného rozvoje.³⁰⁴

³⁰³ Občanská společnost na evropské úrovni, registr CONECCS, <http://obcan.ecn.cz/index.shtml?apc=ej--1-&t=238614>

³⁰⁴ EAAC byla založena v únoru 2006 ve Vídni jako organizace, navazující na mnohaletou tradici evropských konferencí o národních strategiích udržitelného rozvoje, ve snaze zefektivnit výměnu příkladů dobré praxe a pozitivních zkušeností národních států při prosazování strategie udržitelného rozvoje, rozšířit informovanost o hlavních tendencích udržitelného rozvoje, prosadit vertikální integraci a součinnost mezi úrovní evropskou, národní, regionální i místní. V čele sítě stojí Řídící výbor.. <http://www.eeac-net.org/> staženo 8.5.2007.

Problematika udržitelného rozvoje je záležitostí celé Evropské unie a její společnosti. Na přípravě a provádění politiky udržitelného rozvoje by se tedy měl podílet celý společensko – politický systém. Ten je možné chápat jako relativně se reprodukující jednotu vazeb a závislostí, k nimž dochází mezi lidmi, sociálními skupinami a institucemi EU v procesu tvorby, uplatňování a kontroly udržitelného rozvoje. Ve skutečnosti se na tvorbě konceptů, plánů, aktivit, koncepcí a strategií udržitelného rozvoje podílí jen některé subjekty politického systému a rozhodování o nich e řešeno na té nejvyšší úrovni. Ve členských státech EU jsou to vlády, které navrhují, schvalují, rozhodují a koordinují strategie a programy.³⁰⁵

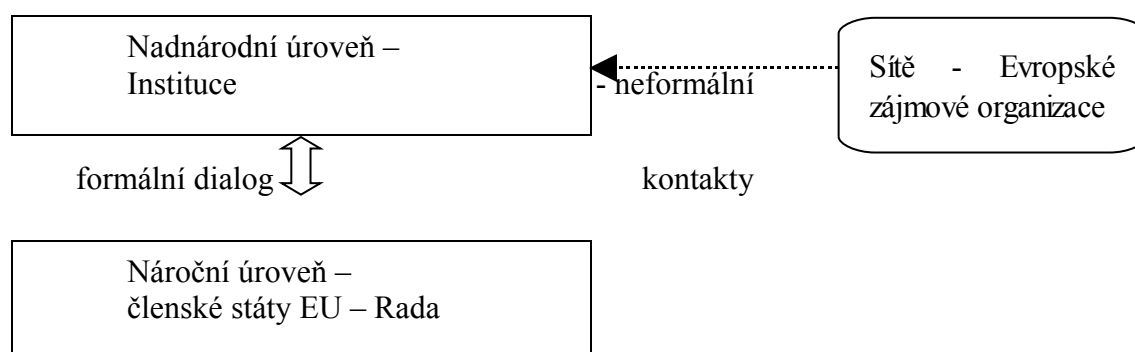
Na úrovni EU je rozdělena tvorba strategie mezi několik aktérů. Do fáze přípravy na úrovni EU Strategie udržitelného rozvoje bylo zapojeno nejširší spektrum aktérů (nadmárodní instituce a členské státy) a i laická a odborná veřejnost (jednotlivci i organizace). Finální vyjednávání o obsahu a rozhodnutí o SUR EU, ale bylo na Radě EU.

Při studiu polity tudíž představuje klíčovou výzvu zapojení obou perspektiv jak nadnárodní (Komise, Evropský parlament), tak i mezivládní. Právě o takový přístup se pokouší disertační práce v případě II. části o směřování EU k udržitelnému rozvoji. Což dokazuje, že ani intergovernmentalismus, ani supranacionalismus izolovaně nevysvětlí posilování problematiky udržitelného rozvoje na úrovni EU. Naopak proces integrace vysvětlí nejlépe jejich kombinace.

Práce vychází z racionálních předpokladů (sledování vlastních zájmů aktérů) a zaměřuje se na rozbor výsledků mezivládního vyjednávání (primární právo), činnosti ES/EU (sekundární právo a činnost ES/EU obecně) a na aktivity jednotlivých institucí Unie, tedy na výzkum supersystémové a systémové úrovně.

Důležitým východiskem pro pochopení tvorby obnovené SUR EU je analýza institucionální rámce, v němž se politická rozhodnutí v rámci konkrétních institucí odehrává, tedy procedurálního charakteru, v jehož rámci se jednotliví aktéři pohybují.³⁰⁶

Schéma 5 přípravy strategie udržitelného rozvoje EU na nadnárodní úrovni:

³⁰⁵ MEZŘICKÝ, Environmentální politika a udržitelný rozvoj, str. 59

³⁰⁶ FIALA, V.: Teoretické a metodologické problémy EU, str. 120

I.5. STRATEGICKÉ ŘÍZENÍ A INSTITUCE EU

I.5.1. Evropská komise /EK/ - pravomoci a stálé organizační zabezpečení politiky udržitelného rozvoje

Na nadnárodní úrovni k aplikaci strategického plánování v Evropské unii dochází v Evropské komisi.³⁰⁷ Komise si na začátku svého funkčního období stanoví strategické cíle pro následujících pět let činnosti. Evropská komise také připravuje každoroční program, ve kterém stanovuje svou agendu. Politické priority stanovené v roční politické strategii jsou převedeny na konkrétní cíle v legislativním programu³⁰⁸ a v pracovním programu Evropské komise.³⁰⁹ Nové programové iniciativy jsou řízeny Sekretariátem EK (Strategic Planning and Programming Union) a organizovány v systémech čtvrtletních až několika ročních programů.³¹⁰

Evropská komise Romana Prodiho představila svůj strategický program v únoru 2000 v Evropském parlamentu. Prodiho Evropská komise si vytkla tyto čtyři základní strategické cíle : 1. Vytváření nových forem evropského rozhodovacího procesu. 2. Stabilizace situace v Evropě a posílení hlasu EU ve světě. 3. Vytvoření nové hospodářské a sociálně-politické agendy. 4. Vytvoření prostoru svobody, vnitřní bezpečnosti a práva v Evropě. Další strategickou prioritou Komise bylo upevňování kvality života. To představovalo nejen tradiční důraz na ochranu životního prostředí, ochranu spotřebitele nebo bezpečnost potravin, ale také vytvoření prostoru zajišťujícího osobní bezpečnost nebo vymahatelnost práva.³¹¹ Iniciativou EK bylo např. vytvoření federální rady pro udržitelný rozvoj. Toto fórum mělo radit při vývoji politických koncepcí a vytvořit most k navázání kontaktů s různými evropskými subjekty. Jeho hlavním úkolem bylo dávat doporučení Komisi a také vytvářet propojení mezi různými sektory. Fórum pravidelně předkládalo zprávy, ve kterých se vyjadřovalo k různým otázkám jako byl udržitelný rozvoj, rozšiřování EU, udržitelné zemědělství, sjednocování environmentální legislativy EU.³¹² Fórum ukončilo svou činnost rozhodnutím Evropské komise z 26.9.2001.

Jako východisko pro vytvoření nové sociální a hospodářské agendy za Prodiho Komise bylo vyhlášení Lisabonské strategie v březnu 2000. Barrosova Evropská komise se

³⁰⁷ Prohlášení Evropské komise o správě a řízení, V Bruselu 30.5.2007, http://ec.europa.eu/atwork/synthesis/doc/governance_statement_cs.pdf, staženo 9.6.2008

³⁰⁸ The Commission at Work, http://ec.europa.eu/atwork/programmes/index_en.htm, staženo 9.6.2008.

³⁰⁹ SENDEN, LINDA, A.J.: Soft Law, Self-regulation and Co-regulation in European Law: Where do they Meet? Electronic Journal of Comparative Law, Vol. 9, No. 1, January 2005 Interinstitutional workplanning with the European Parliament and Council (2003/C/321/01), http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=943063 Interinstitutional workplanning with the European Parliament and Council (2003/C/321/01), http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=943063, staženo 9.6.2008.

³¹⁰ LEVY, R.: European Commission overload and the pathology of management reform: Garbage Cans, Rationality and risk aversion, Public Administration, Volume 84 Issue 2, str. 423 – 439.: 23 May 2006, <http://www3.interscience.wiley.com/journal/118609443/abstract?CRETRY=1&SRETRY=0>, staženo 8.6.2007.

³¹¹ JAKŠ, J.: Program Prodiho Komise a transformace EU, 26.3.2000, http://www.europeum.org/dispatch_article.php?aid=206, staženo 3.5.2007.

³¹² Teoretická východiska, souvislosti, instituce, K udržitelnému rozvoji: vytváření podmínek, str. 223

ujímala své funkce v době překotně se měnící Evropy – jen pár měsíců po historicky nejrozsáhlejším a nejambicióznějším rozšíření EU o deset nových členských států a v rámci příprav na završení rozšíření EU vstupem Bulharska a Rumunska na začátku roku 2007.³¹³

Evropská komise J. M. Barrosa si stanovila strategické cíle pro Evropu 2010³¹⁴: partnerství pro obnovení evropské prosperity, solidarity a bezpečnost. Podpora růstu a vytváření pracovních míst byly zařazeny mezi hlavní priority EU. Evropská komise se zavázala připravit půdu oživení Lisabonské strategie pro růst a zaměstnanost. V dokumentu „Strategické cíle 2005 – 2010“ se jasně hovořilo, že ochrana životního prostředí zůstává hlavním závazkem, který EU má vůči budoucím generacím. Bylo nutné podporovat ekologické inovace a podněcovat ekologickou účinnost: dlouhodobým řetězovým přínosem pro produktivitu a inovace měly být dané klíčové odvětví environmentální technologie přispět ke konkurenceschopnosti evropské ekonomiky.³¹⁵ V roce 2005 se EK rozhodla zvolit novou prioritu, kterou bylo bezpečná, udržitelná a konkurenceschopná energetika.

Vypovídající hodnotu o váze problematiky udržitelného rozvoje dokládá stanovení priority konkurenceschopnosti v roce 2005 jako nejvyšší priority EU, zatímco otázkám životního prostředí byla přiřazena až druhá kategorie.³¹⁶

Provádění pracovního programu úzce sledují ústřední útvary Evropské komise. EK musí dbát na uskutečňování politických priorit, které vymezily v souladu s pracovním programem Komise. Sbor komisařů a jednotliví komisaři proto mohou vydávat pokyny pro útvary, které jim podléhají.³¹⁷ Evropská komise je zodpovědná za přibližně 30 ucelených oblastí.³¹⁸ Za dosažení uspokojivého stupně vnitřní koordinace a rámce takového množství rozličných úkolů je hlavním problémem Evropské komise. Tento problém vyvěrá z kombinace faktorů: počet oblastí, za které má Evropská komise odpovědnost, povaha otázek, které svým obsahem spadají do více oblastí, existence velkého množství generálních ředitelství v současné době 40³¹⁹ a speciálních služeb a nedostatek politického řízení shora, které je obvykle v národních státech poskytováno vládou. Koordinace je oblast, ve které generální ředitelství a kabinetev evropských komisařů musí spolupracovat. Klíčová koordinační fáze procesu přípravy politiky trpí propletením rolí vrcholných úředníků EK a jejich protějšků či protivníků v kabinetech. Největším možným řešením tohoto problému by

³¹³ Stav Unie v roce 2009: zásadní úspěchy Barrosovy Komise, Generální ředitelství pro komunikaci Evropská komise, květen 2009, <http://ec.europa.eu/publications/booklets/others/82/cs.doc>, staženo 8.8.2009.

³¹⁴ STRATEGICKÉ CÍLE 2005 – 2009 Evropa 2010: Partnerství pro evropskou obnovu Prosperita, solidarita a bezpečnost, KOM(2005) 12 v konečném znění, v Bruselu dne 26.1.2005 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0012:FIN:CS:PDF>, str. 8, staženo 9.7.2007.

³¹⁵ STRATEGICKÉ CÍLE 2005 – 2009 Evropa 2010: Partnerství pro evropskou obnovu Prosperita, solidarita a bezpečnost, KOM(2005) 12 v konečném znění, v Bruselu dne 26.1.2005 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0012:FIN:CS:PDF>, str. 8, staženo 9.7.2007.

³¹⁶ Evropská komise byla podle ekologických organizací málo zelená, <http://www.euractiv.cz/zivotni-prostredi/clanek/evropska-komise-byla-podle-ekologickych-organizaci-malo-zelena-006121>, 11.6.2009

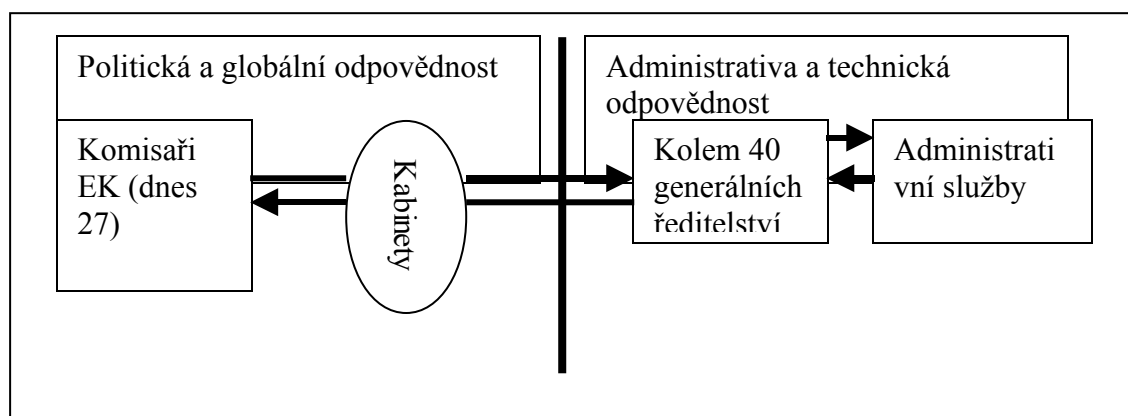
³¹⁷ Prohlášení Evropské komise o správě a řízení, V Bruselu 30.5.2007 http://ec.europa.eu/atwork/synthesis/doc/governance_statement_cs.pdf

³¹⁸ Prohlášení Evropské komise o správě a řízení, V Bruselu 30.5.2007, http://ec.europa.eu/atwork/synthesis/doc/governance_statement_cs.pdf

³¹⁹ Welcome to the Secretariat-General of the European Commission, http://ec.europa.eu/dgs/secretariat_general/index_en.htm, staženo 8.8.2007.

mohlo být vytvořit jasnou dělicí linii mezi administrativní a politickou koordinací. Existují zde i mechanismy podporující koordinaci na úrovni služeb. Tyto však nemohou postačovat pro všechny problémy koordinace, zejména ty, kde se objevují otázky ohledně priorit Evropské komise a kde je jasná politická dimenze. EK vypracovala seznam 230 různých činností, které byly seskupeny do přibližně 30 politických oblastí. Pro každou činnost jsou stanoveny specifické cíle, které útvary Komise provádějící příslušnou činnost zařazující do ročních plánů řízení. Odpovědný útvar pak sleduje plnění svého plánu řízení pomocí ukazatelů stanovených pro každý cíl ve výroční zprávě o činnosti podává zprávy o plnění hlavních cílů. V řídicí skupině je předsedkyní generální tajemnice, spolupracující generální ředitelé a kabinety odpovídající za centrální služby. Skupina tak koordinuje strategické otázky související s horizontálními nástroji, například strategickým plánováním, programováním a vnitřní kontrolou, a pravidelně přezkoumává vhodnost postupů na úrovni EK.

Obrázek 1: Struktura Evropské komise

Zdroj GUÉGUEN, D.: The New Practical Guide of the EU Labyrinth, str. 65, 7th ed, 2005, EIS Publishing, Bruxelles

Jistý stupeň koordinace zajišťuje Generální sekretariát³²⁰ (Secretariat General of the European Commission)³²¹ a zejména jeho právní služby³²². Generální sekretariát Evropské komise podporuje v pracovní činnosti všechny evropské komisaře s jejich generálními ředitelstvími. Zajišťuje celkovou koherenci činnosti EK – při tvorbě politik a jejich protlačování v ostatních institucích. Hlavní náplně činnosti GS je podpora každodenní práce EK, zajištění, aby legislativa EU byla správně aplikována, pomoc odborům EK v kontaktech s občanskou společností a podpora předsedy EK v hlavních klíčových politikách jako je partnerství pro růst a zaměstnanost, udržitelný rozvoj a debata o budoucnosti EU.³²³

³²⁰ BOISSIERE, B.: The EU Sustainable Development Discourse – an Analysis, str. 33 odpověď J.M. Barroso na dotaz europoslanců, který z útvarů EK zajišťuje udržitelný rozvoj, http://ec.europa.eu/dgs/secretariat_general/mission/index_en.htm, 8.8.2007.

³²¹ Welcome to the Secretariat-General of the European Commission http://ec.europa.eu/dgs/secretariat_general/index_en.htm, staženo 8.8.2007.

³²² http://ec.europa.eu/dgs/legal_service/mission_en.htm

³²³ Welcome to the Secretariat-General of the European Commission, http://ec.europa.eu/dgs/secretariat_general/index_en.htm

Nejzajímavější příkladem koordinace politik na úrovni EU je environmentální politika a Integrovaný (mainstreaming) environmentálních cílů do „ne“ environmentálních politik jako zemědělství, doprava a energetika. Problematiku integrace environmentální politiky do dalších sektorů a prioritu udržitelného rozvoje má speciálně na starosti kromě Generálního sekretariátu, který spadá pod předsedu Evropské komise, rovněž evropský/á komisař/ka pro životní prostředí. V Prodiho Evropské komisi byla komisařkou pro životní prostředí Švédka Margot Elisabeth Wallström, která je v současnosti místopředsedkyní EK a má na starosti institucionální vztahy a komunikační strategii EK. Na její místo v Barrosově Evropské komisi nastoupil Řek Stavros Dimas³²⁴, který se do prosazování politiky ochrany životního prostředí a udržitelného rozvoje pustil velmi energicky, a to i přesto že byl na počátku svého úřadování obviňován z nedostatku zkušeností v této oblasti. Mezi hlavní priority, které si vytkl, patřil boj proti klimatické změně, ochrana biodiverzity, posílení vztahu mezi životním prostředím a zdravím, chemická legislativa REACH, integrace environmentálních aspektů do ostatních sektorových politik, Lisabonská strategie, vazba mezi životním prostředím a konkurenceschopností a konečně potřeba úzké spolupráce s Evropským parlamentem. Stavros Dimas rovněž zdůraznil nutnost posílení oblasti výzkumu a vývoje, podporu zavádění environmentálních technologií a tím zvýšení konkurenceschopnosti.

Za oblast životního prostředí pod komisařem S. Dimasem od roku 2004 je zodpovědné generální ředitelství pro životní prostředí. Cílem GŘ je ochrana, zajištění a zlepšení životního prostředí pro současné a budoucí generace. Čtyřmi hlavními prioritami GŘ (2002 – 2012) jsou klimatická změna, příroda a biodiverzita, zdraví a kvalita života, přírodní zdroje a odpady.³²⁵ GŘ má okolo 750 úředníků a jeho struktura je následující:

Generální ředitelství pro životní prostředí:

Kabinet generálního ředitele

Ředitelství A: komunikace, právní záležitosti a civilní ochrana

Ředitelství B: Ochrana přírodních zdrojů

Ředitelství C: Klimatická změna a ovzduší

Ředitelství D: Voda, chemické látky a koheze

Ředitelství E: Mezinárodní záležitosti a LIFE

Ředitelství F: Zdroje

a Ředitelství G: Udržitelný rozvoj a integrace, které vede ředitel Timo Mäkelä a spadají pod něj udržitelný rozvoj a ekonomické analýzy, životní prostředí a průmysl, věda a výzkum, inovace a udržitelná spotřeba a výroba.³²⁶

Z hlediska udržitelného rozvoje je rovněž důležité Ředitelství: Mezinárodní záležitosti, kde se probírají otázky rozvojové politiky a životního prostředí. Sehrálo významnou roli při přípravách na Světový summitu o udržitelném rozvoji (2001 – 2002)..

³²⁴ Stavros Dimas je bývalý poslanec řeckého parlamentu a člen řecké vlády, který v minulosti působil ve funkcích ministra obchodu, ministra zemědělství a ministra průmyslu, energetiky a technologie.

³²⁵ Environment Directorate General, http://ec.europa.eu/dgs/environment/index_en.htm, staženo 8.6.2006.

³²⁶ Who is who in the Environment DG, <http://ec.europa.eu/dgs/environment/directory.htm>, staženo 8.5.2007.

Mimo generální ředitelství pro životní prostředí se oblastí udržitelného rozvoje zabývá také GŘ pro obchod pod komisařem/kou pro obchod, kde funguje ředitelství C pro udržitelný rozvoj a bilaterální vztahy. Významným ředitelstvím je GŘ B pod GŘ pro ekonomické a sociální záležitosti – ekonomické služby a reformy: reformy pod strategií udržitelného rozvoje. Další GŘ, která se zabývají udržitelným rozvojem, jsou AGRI (Zemědělství a místní rozvoj), TREN (energetika a doprava) – 1. Ředitelství pro vnitřní trh a udržitelnost a RTD Výzkum 1 Udržitelný rozvoj.

Za nejdůležitější elementy udržitelného rozvoje, které jsou v kontextu evropské politiky důležité a Evropská komise má za ně zodpovědnost jsou: přísné dodržování veškerých norem, limitů a jiných předpisů, které jsou obsaženy v takzvaném environmental acquis, uplatnění postupů v rámci tzv. procesu EIA (environmental impact assessment), účinná legislativa směrnice o integrované prevenci a omezení znečištění (IPPC), která je založena na koncepci nejlepší dostupné techniky, informace o stavu prostředí, propagační aktivity – Zelený týden, prováděná opatření, rozvojové záměry a podobně, účast veřejnosti a elementů občanské společnosti je v této souvislosti naprosto nutnou podmínkou, součástí celé politiky je transparentní stanovení cílů, které by měly být kvantifikovány.

Integrace environmentálních zřetelů do hospodářských a jiných aktivit v souladu s článkem 6 Amsterodamské smlouvy, ekonomické nástroje, které mají nejrůznější podobu, jako jsou různé poplatkové systémy a v poslední době stále více zdůrazňovaná ekologická daňová reforma, rovněž se postupně uplatňují tržně kompatibilní nástroje, například obchodovatelná povolení, dobrovolné aktivity průmyslu, charakterizované celou řadou iniciativ jako je EMAS³²⁷, normy řady ISO³²⁸ 14000, efektivita a ekodesign.

I.5.2 Statistický úřad Evropské komise EUROSTAT³²⁹

Indikátory udržitelného rozvoje³³⁰ se zabývá intenzivně Statistický úřad Evropské komise EUROSTAT³³¹. Udržitelný rozvoj dnes patří mezi priority tohoto úřadu. Nyní je dostupných přibližně 120 ukazatelů udržitelného rozvoje. EUROSTAT, neboli Evropský statistický úřad, není - jak by se mohlo na první pohled zdát - samostatnou institucí EU, nýbrž je jako "generální ředitelství" součástí Evropské komise. Úkolem EUROSTATU je poskytovat Evropské unii přesná statistická data, na základě kterých může Unie provádět

³²⁷ je zkratka z angl.názvu "Eco-Management and Audit Scheme", což je název programu Evropské unie, který byl zaveden Nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č.1836/1993, o dobrovolné účasti organizací v systému řízení podniků a auditu z hlediska ochrany životního prostředí (EMAS). V roce 2001 bylo uvedené nařízení novelizováno a nahrazeno stejnojmenným Nařízením č.761/2001 ze dne 19.března 2001.

³²⁸ označení ISO mají všechny normy vydávané Mezinárodní normalizační organizací (International Organization for Standardization), kte <http://slovník.ekopolitika.cz/i.shtml#iso-normy> byla založena v r.1947. Označení ISO vzešlo z řeckého "isos", což znamená stejný, totožný;

³²⁹ Oficiální webová stránka EUROSTATU, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>

³³⁰ Udržitelný rozvoj v České republice, [http://www.czso.cz/xs/edicniplan.nsf/t/BE00436599/\\$File/1321090701.pdf](http://www.czso.cz/xs/edicniplan.nsf/t/BE00436599/$File/1321090701.pdf), staženo 8.5.2007.

³³¹ Tyto ukazatele geograficky pokrývají Evropu jako celek stejně tak jako jednotlivé členské státy EU, kandidátské země a členské země Evropského hospodářského prostoru (EEA – European Economic Area).

statistická srovnávání jak mezi jednotlivými členskými státy, tak mezi regiony. Evropský statistický systém (EUROSTAT) nepracuje sám, nýbrž je součástí tzv. Evropského statistického systému (ESS), který zahrnuje vedle EUROSTATU ještě národní statistické úřady, ministerstva, evropské agentury a centrální banky, a to nejen v členských státech EU, ale i na Islandu, v Norsku a Lichtenštejnsku. V rámci ESS má EUROSTAT při harmonizaci statistik řídicí úlohu.

Výbor schvaluje pětiletý statistický program, který stanovuje hlavní cíle pro dané období. Ukazatele udržitelného rozvoje společnosti vyvinula Unie s pomocí národních odborníků. V dubnu 2006 započala z iniciativy EUROSTATU další etapa prací na rozvíjení souboru indikátorů a měření udržitelného rozvoje. Služby Komise a EUROSTAT pokračují ve vývoji nových indikátorů a zlepšování kvality těch existujících.

I.5.3. Evropská rada

Evropská rada³³² funguje jako strategický orgán odpovědný za základní politická rozhodnutí, řešení závažných politických problémů a určování směru vývoje evropské integrace. Slouží jako fórum pro vrcholovou politickou diskusi v krizových situacích a často napomáhá vyřešit případné spory a neshody mezi členskými státy. Její nezaložení mohlo znamenat vytvoření velké mezery v klasickém rozhodovacím procesu. Každá Evropská rada přijímá Závěry předsednictví. Rozhodnutí přijatá na zasedáních Evropské rady jsou hlavními podněty pro vymezení obecných politických směrů Evropské unie.³³³ Směry, které určuje Evropská rada, pak provádí Rada EU. Evropská rada projednává předpisy a dokumenty výrazně meziresortního nebo strategického charakteru; cílem je, aby stanoviska prezentovaná k těmto dokumentům členskými státy respektovala tento meziresortní charakter a byla tak vyvážená.

V souladu s Lisabonskou strategií se od roku 2000 summit konaný na jaře věnuje ekonomickým a sociálním otázkám a záležitostem týkajícím se životního prostředí.³³⁴ Na Evropské radě Evropská komise představuje své Bílé a Zelené knihy. Mezi důležité summity Evropské rady z hlediska udržitelného rozvoje, který je horizontální politikou v EU, patří např. cardiffský summit (1998).

I.5.5. Rada EU

Rada je hlavním rozhodovacím orgánem v EU a reprezentativní orgán zájmů států, jejíž jednání určuje Jednací řád Rady EU³³⁵. Největším objemem činnosti Rady je podíl na

³³² Setkání Evropské rady se konají minimálně dvakrát ročně v Bruselu, případně další schůzky hostí země, která právě předsedá Radě EU.

³³³ European Council Meetings, <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=429&lang=cs>, staženo 8.8.2007.

³³⁴ Evropská rada, <http://www.euroskop.cz/90/sekce/zakladni-informace/>, staženo 7.6.2006.

³³⁵ Rules of the Procedure of the Council, http://europa.eu/legislation_summaries/other/o10003_en.htm, staženo 5.5.2009.

legislativním procesu. Rada EU je politickou institucí, která zastupuje členské státy navenek a schvaluje návrhy předložené Komisí, a to buď sama, nebo společně s Evropským parlamentem. Rada se schází na úrovni ministrů podle příslušného zaměření. Frekvence zasedání Rady je různá, podle jednotlivých oblastí. Konfigurací Rady je devět, které se zabývají hlavními politikami EU.

Problematikou udržitelného rozvoje se hlavně zabývají Rady - pro životní prostředí, - pro hospodářské a finanční záležitosti, - pro zaměstnanost a sociální politiku a - pro konkurenceschopnost. Udržitelný rozvoj se může vyskytnout na agendě i zbyvajících 5 Rad EU. Asistentem Rady EU je Výbor stálých zástupců (COREPER I. a II.) a přípravnou úrovní jsou pak výbory expertní pracovní skupiny Rady EU, které pomáhají analyzovat jednotlivé otázky a připravovat podklady. Návrhy předpisů obdržené od Evropské komise sekretariát Rady postoupí k projednání nejprve odborné pracovní skupině (PS). Ta tyto návrhy posoudí a poté je předá jedné z formací Výboru stálých zástupců. Jednání pracovních skupin se účastní vždy věcně příslušní zástupci stálého zastoupení členského státu při EU a obvykle (dle potřeby) expert z členského státu za příslušný návrh. Způsob, kterým Rada přijímá rozhodnutí, se řídí podle ustanovení v jednotlivých člácích zakládacích smluv.

Hlavní fórum k vyjednávání, které má v gesci problematiku udržitelného rozvoje je Rada pro životní prostředí. Omezenost kompetencí Rady pro životní prostředí ovšem determinuje její schopnost obsáhnout odborně další dimenze udržitelného rozvoje. Ekonomickou dimenzí udržitelného rozvoje řeší Rada pro konkurenceschopnost a Rada pro energetiku a sociální dimenzi pak Rada pro zaměstnanost.

Všechny zmíněné úrovně Rad se protínají v Generálním sekretariátu. Tento uzlový bod zastává tradiční administrativně manažerské funkce, ale stále více se zabývá také konkrétními politickými úkoly. Generální sekretariát Rady EU je k dispozici předsednictví, kterému napomáhá v jeho úloze nalézat kompromisní řešení, koordinovat práce a vyhodnocovat situace. Zabezpečuje souvislost jednání Rady. K dispozici je mu Právní služba – Legal Service, která poskytuje vyjádření Radě a jejím výborům. Velký počet úředníků se zabývá překlady, přepisováním. V současnosti má asi 2700 zaměstnanců a tvoří ho osm generálních ředitelství, která poskytují intelektuální a praktickou infrastrukturu, připravují průběh zasedání, udržují archiv, poskytují právní služby, zajišťují překlady a komunikaci s veřejností i médií. GS Rady poskytuje hlavně předsednictví nepostradatelné služby.

Na stálých zastoupeních členských států EU, na nichž působí diplomaté, kteří se účastní zasedání pracovních skupin nebo Výboru stálých zástupců, jsou poradci pro udržitelný rozvoj pouze na dvou misí – Švédska na úseku Životní prostředí a udržitelný rozvoj (2 pracovníci) a Francie (1 expert, který je zodpovědný za ekologii a udržitelný rozvoj).³³⁶

³³⁶ BOISSIERE, B.: The EU Sustainable Development Discourse – an Analysis, str. 29

I.5.6. Předsednictví Rady EU³³⁷

Členské státy se v půlročních intervalech střídají v předsednictví Rady. Zástupci dané země předsedají všem sektorovým jednáním, připravují a projednávají přijatelné kompromisy a hledají řešení problémů, usilují o zachování soudržnosti a konzistentnosti rozhodování.

Z hlediska problematiky udržitelného rozvoje byla důležitá předsednictví Švédska, Španělska a Rakouska, za jejich řízení EU byly schváleny strategie v oblasti udržitelného rozvoje. Nevládní organizace vyhodnotily činnost rakouského předsednictví jako pozitivní, a to hlavně v oblasti přijetí Strategie udržitelného rozvoje.³³⁸ Od španělského předsednictví se očekávalo, že posílí tzv. cardiffský proces a strategii udržitelného rozvoje. Španělské předsednictví mělo rovněž kriticky zhodnotit možnosti vnější politiky EU, a to jak může přispět k udržitelnému rozvoji v rozvojových zemích, a na přípravných jednáních zformulovat „Global Deal“ - globální díl zodpovědnosti mezi průmyslovými a rozvojovými státy. Španělsko v této agendě nemělo převratné úspěchu. Kritici naopak zdůrazňují, že se tato agenda za Španělů vůbec nepohla kupředu.

Dánské předsednictví³³⁹, které následovalo po španělském a za něhož proběhl Světový summit o udržitelném rozvoji, vše muselo za španělské předsednictví dotáhnout, i když mělo pouze 2 měsíce k přípravě na summit v Johannesburgu.

I.5.7. Zástupce evropského lidu - Evropský parlament

Evropskou platformou, která využívá politický nátlak k integraci hledisek životního prostředí do jiných sektorů je Evropský parlament, ze kterého vychází demokratická legitimita EU. Nejsilnější politické frakce v EP jsou politická uskupení Evropské lidové strany a Evropské socialistické strany. Následuje Evropská liberální, demokratická a reformní strana, Evropská federace stran Zelených, Evropská sjednocená levice. Pro srovnání uvádíme pozici Evropské lidové strany a Evropské socialistické strany k problematice udržitelného rozvoje.

³³⁷ Pravomoci do vstupu v platnost Lisabonské smlouvy - do 30.11.2009

³³⁸ Nevládní organizace vyhodnotily činnost rakouského předsednictví, <http://www.zelenykruh.cz/cz/aktuality/nevladni-organizace-vyhodnotily-cinnost-rakouskeho-predsednictvi/>

³³⁹ Dánské předsednictví, http://www.evropska-unie.cz/download/cz/informacni_listy/predsednictvi/Danske_predsednictvi_2002.pdf, staženo 8.6.2007.

Tabulka 6: srovnání přístupu dvou hlavních frakcí EP k udržitelnému rozvoji

Evropská lidová strana	Evropská socialistická strana
<p>Udržitelný rozvoj:</p> <ul style="list-style-type: none"> - podporuje model udržitelného růstu, který je ekologicky a sociálně odpovědný; - podporuje převedení důležité role na lokální správy pro implementaci politik udržitelného rozvoje; - podporuje produkci čisté energie a udržitelnou dopravu. 	<p>Udržitelný rozvoj:</p> <ul style="list-style-type: none"> - podporuje nový přístup udržitelného rozvoje, který je citlivý k ochraně životního a sociálního prostředí; - podporuje dosažení udržitelného globálního rozvoje; - podporuje princip solidarity, který je platný pro celou společnost.

GUÉGUEN, D.: The New Practical Guide of the EU Labyrinth, str. 65, 7th ed, 2005, EIS Publishing, Bruxelles

Evropská lidová strana je přesvědčená, že udržitelný a ekologicky správný rozvoj musí být jádrem pojetí evropské politiky životního prostředí. Místo boj s příčinami by se měla politika životního prostředí zaměřit na vznik příčin. Zdůrazňujeme, že podnikání by mělo být provozováno v takovém rámci, kde bude za škody na životním prostředí, které způsobí, nést zodpovědnost. Ta musí být dobře vymezena a její systém musí být založen na jasných pojmech, postupech a důsledcích.

Evropští socialisté hájí tradiční hodnoty sociálního státu. Důraz kladou na sociální jistoty, zaměstnanost, ochranu zaměstnanců, rovnoprávnost různých společenských skupin, především žen a menšin, ochranu spotřebitele a ochranu životního prostředí v rámci udržitelného rozvoje. V sekretariátu Evropské socialistické strany funguje oddělení udržilného rozvoje a konkurenceschopnosti, které má na starosti věcně příslušné výbory Evropského parlamentu.

Nejsilnějším proponentem udržitelného rozvoje je politická frakce Zelených, která se poprvé dostala do EP v roce 1984. V roce 1980 přijali Zelení svůj základní program v podobě tzv. Saarbrückenského programu, jenž pak byl aktualizován v roce 2002. Aktuální program stanovil základní hodnoty Zelených, ke kterým patří udržitelný rozvoj, ochrana přírodních zdrojů a prosazování využívání obnovitelných energií.³⁴⁰ V roce 2004 byla v Evropském parlamentu založena Evropská strana zelených sjednocením zelených stran členských zemí. Ve volbách získala 42 křesel, což tvoří 5,5% z celkového počtu křesel EP.

EP jako reprezentující instituce má jedinečnou roli v politické struktuře EU: dostává se pravidelně do spojení s Radou EU na formální úrovni a s Evropskou komisí neformální kontakty. Komise musí Parlament plně a okamžitě informovat o svých návrzích a

³⁴⁰ Rámcová dohoda o vztazích mezi Evropským parlamentem a Evropskou komisí, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+RULES-EP+20090309+ANN-13+DOC+XML+V0//CS&language=CS&navigationBar=YES> <http://www.euroskop.cz/8628/sekce/evropsti-zeleni/>, staženo 7.6.2007.

iniciativách v oblasti právních předpisů a rozpočtu. Evropská komise a Evropská centrální banka jsou mu přímo odpovědné. Dále má EP funkce kontrolní, rozpočtové a legislativní. EP rozhoduje o legislativě EU v rámci procedury spolurozhodování, která je řádným legislativním postupem v oblasti životního prostředí. Pro přijímání textů legislativního či jiného charakteru Evropský parlament užívá, stejně jako jeho národní protějšky, systém zpravodajů. Tento systém spočívá v tom, že o jednotlivé texty (buď návrhy Evropské komise či parlamentní rezoluce) se stará zpravodaj (vybraný poslanec v rámci příslušného výboru). Jakmile je text v nějaké podobě schválen ve výboru, jde na plénum. Evropském parlamentu je vnitřně členěn do výborů a je řízen předsednictvem. V EP neexistuje jako takový Výbor pro otázky udržitelného rozvoje: Nejčastěji se, ale tato problematika řeší na úrovni Výboru pro životní prostředí, veřejného zdraví a ochrany spotřebitele, který vznikl v roce 1973. V minulém období měl tento výbor 63 členů. Problematika je tak řešena ve Výboru pro ekonomické a monetární záležitosti a Výboru pro zaměstnanost a sociální záležitosti.³⁴¹ Procedurální záležitosti v EP řeší Jednací řád (pravidelně aktualizován), který řeší koordinaci přidělených agend ve výborech EP a rozdělení pravomocí mezi nimi.

Evropskému parlamentu se nepodařilo vytvořit vnitřní kapacity, které by explicitně prosazovaly udržitelný rozvoj, ke kterým vybízí Sdělení EK „Communication for integration“ (COM/98/0333 final). Od roku 1994 funguje v Evropském parlamentu Meziskupina pro udržitelný rozvoj. Jednací řád čl. 32 EP povoluje Evropskému parlamentu vytvářet meziskupiny, kde jednotliví poslanci nebo jiná neoficiální seskupení poslanců složená z členů různých parlamentních výborů s cílem umožnit neformální výměnu názorů na konkrétní otázky napříč různými politickými skupinami a podporovat kontakty mezi poslanci a občanskou společností.³⁴² V únoru 2009 byla tato meziskupina přejmenována na Intergroup pro klimatickou změnu, biodiverzitu a udržitelný rozvoj. Tato meziskupina umožňuje evropským poslancům debatovat a formulovat stanoviska k politice udržitelného rozvoje.

Další orgány, které se podílejí na podporování udržitelného rozvoje jsou konzultační fóra - Hospodářský a sociální výbor a Výbor regionů.

I.5.8. Hospodářský a sociální výbor - EHSV

Hospodářský a sociální výbor zastává stanoviska hospodářské a sociální sféry (výrobci, zemědělci, dopravci a široká veřejnost), má při rozhodování sice jen poradní funkci, jeho úlohu však nelze zlehčovat. Jeho role pozvolna roste. Pořádá veřejná slyšení a má stálé podvýbory pro společné komunitární politiky (zemědělství, doprava atd.). Evropská komise, Rada EU a na základě Amsterdamské smlouvy také Evropský parlament mohou využít poradního stanoviska Výboru kdykoli to uznají za vhodné. Ve vymezených oblastech (vnitřní

³⁴¹ BOISSIERE, B.: The EU Sustainable Development Discourse – an Analysis, str. 27

³⁴²Jednací řád Evropského parlamentu, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+RULES-EP+20090714+RULE-032+DOC+XML+V0//CS&language=CS&navigationBar=YES>, staženo 5.6.2007.

trh, vzdělání, ochrana spotřebitele, životní prostředí, regionální rozvoj, sociální záležitosti) jsou dokonce povinni konzultovat návrhy zákonných norem před jejich přijetím.

Členové EHSV jsou rozděleni do tří skupin: do Skupiny I „Zaměstnavatelé“, do Skupiny II „Zaměstnanci“ a do Skupiny III „Různé zájmy“. EHSV se dále skládá z šesti sekcí a čtyř orgánů podobných parlamentním výborům, které se specializují na konkrétní oblasti. V rámci orgánů působí Středisko pro sledování udržitelného rozvoje. První schůze Střediska EHSV pro sledování udržitelného rozvoje se uskutečnila 7. prosince 2006. Tento nový orgán byl vytvořen ve shodě se Strategií EU pro udržitelný rozvoj přijatou Evropskou radou v červnu 2006, která stanoví: „Evropský hospodářský a sociální výbor by měl hrát aktivní úlohu při zapojení veřejnosti, mj. tím, že bude katalyzátorem diskuse na úrovni EU. Výbor se vyzývá k přípravě vstupů do bienální zprávy Komise o pokroku včetně souhrnu nejlepších postupů od jeho členů.“ Středisko má úzce spolupracovat s Evropskou komisí, Evropským parlamentem a zúčastněnými stranami.³⁴³ Před založením tohoto střediska fungovala od roku 2002 konzultativní komise k průmyslové transformaci, která řešila průřezové otázky.³⁴⁴

I.5.9. Výbor regionů (VR)

Výbor regionů má rovněž poradní funkci a je ustaven smlouvou a skládá se ze zástupců regionálních a místních orgánů. Ve VR působí zástupci oblastních a místních samosprávných orgánů jednotlivých členských zemí a plní poradní funkci pro ostatní rozhodovací a výkonné orgány EU. Smyslem vytvoření výboru bylo umožnit zástupcům regionů vyjádřit svůj názor na opatření Společenství, která se jich bezprostředně dotýkají. V rámci VR působí šest odborných komisí a jednou z nich je i Komise pro udržitelný rozvoj (DEVE), která se zabývá udržitelností, ochranou životního prostředí, revizí Lisabonské strategie či udržitelným růstem. V případech přímo vymezených Smlouvami je Výbor regionů povinen být konzultován.³⁴⁵ Maastrichtská smlouva stanovila pět oblastí, kde probíhají konzultace: ekonomická a sociální soudržnost, školství, mládež, kultura, ochrana veřejného zdraví transevropské sítě a sítě energetické infrastruktury a Amsterodamská smlouva k nim přidala dalších pět: politiku zaměstnanosti, sociální politiku, životní prostředí, odborné školení pracovníků a dopravu.

Dále existují orgány, které zabezpečují finanční zdroje pro aplikaci udržitelného rozvoje a informační kapacity.

I.5.10. Evropská investiční banka (EIB)

Evropská investiční banka má svou vlastní subjektivitu a jejími členy jsou členské státy EU. EIB je veřejnou bankou, která byla založena Smlouvou o ES jako privilegovaná finanční instituce pro dosažení cílů Evropské unie prostřednictvím vlastních investic a

³⁴³EHSV Info, <http://eesc.europa.eu/activities/press/eescinfo/2007/info-01-2007-cs.pdf>, str. 4. staženo 5.5.2007.

³⁴⁴ Boissiere, B.: The EU Sustainable Development Discourse – an Analysis str. 34

³⁴⁵ GUÉGUEN, D.: The New Practical Guide of the EU Labyrinth . Practical Guide to the EU Labyrinth, str. 94

investic, které pomáhá vytvářet; vzhledem k tomu, že na zasedání Evropské rady v Lisabonu a v Göteborgu byl potvrzen podíl EIB na dosažení cílů EU Úkolem EIB je přispívat k vyváženému a nerušenému rozvoji společného trhu v zájmu EU. EIB podporuje též udržitelný rozvoj v kandidátských zemích a v potenciálních kandidátských zemích, v zemích sousedících s EU na jihu a východě a v dalších partnerských zemích. V Evropské investiční bance funguje v rámci divize projektů oddělení udržitelného rozvoje.

I.5.11. Evropská agentura pro životní prostředí (EEA – European Environment Agency)

EEA je specializovaná agentura EU zaměřená na poskytování spolehlivých a nezávislých informací. Je hlavním zdrojem informací pro všechny osoby, které jsou zapojeny do přípravy, přijímání, provádění a vyhodnocování politiky v oblasti životního prostředí, jakož i širokou veřejnost. Cílem EEA je napomáhat EU a členským zemím při tvorbě informovaných rozhodnutí zaměřených na zlepšování životního prostředí, integraci různých aspektů ochrany životního prostředí do hospodářské politiky a usilovat o udržitelný rozvoj. Kromě podpory udržitelného rozvoje má EEA napomáhat k dosažení podstatného a měřitelného zlepšení životního prostředí v Evropě prostřednictvím poskytování včasných, cílených, relevantních a spolehlivých informací politickým činitelům i veřejnosti. Členství je otevřeno i zemím, které nejsou členskými státy Evropské unie. V současné době máme 32 členských zemí: 27 členských států EU a Island, Lichtenštejnsko, Norsko, Turecko a Švýcarsko.

II. část

EVROPSKÁ UNIE SMĚŘUJE K PRVNÍ STRATEGII UDRŽITELNÉHO ROZVOJE EU

II. 1. První zmínky o udržitelném rozvoji na úrovni EU

V roce 1988 byla v závěrech Evropské rady poprvé zmíněna problematika udržitelného rozvoje. Odkaz na udržitelný rozvoj souvisel s reakcí EU na aktuální stav životního prostředí související s rozšiřováním ozónové díry³⁴⁶ a s obavami se změnami klimatu.³⁴⁷ Evropská rada na Rhodosu v prosinci 1988³⁴⁸ přijala Deklaraci o životním prostředí³⁴⁹, která byla doplněna k závěrům Evropské rady. V dokumentu byla zdůrazněna důležitost ochrany životního prostředí. Ačkoliv tato deklarace explicitně nezmiňuje zprávu G. H. Bruntlandové o udržitelném rozvoji, hovoří o významu podpory udržitelného růstu a zdůrazňuje kvalitu života. V té době se k myšlence Bruntlandové zprávy pozitivně klaní Velká Británie v čele s Margaret Thatcherovou, která v roce 1988 prohlásila: "Politika vlády Jejího Veličenstva se bude řídit koncepcí udržitelného rozvoje".

Další Evropská rada v roce 1990 v Dublinu³⁵⁰ představila hlavní vodítka a směry pro budoucí aktivity v oblasti životního prostředí, hlavně jednala o budoucím 5. Environmentálním akčním programu. V závěrech této Evropské rady se hovoří o závazku Evropského společenství naplňovat koncept udržitelného rozvoje a princip prevence a předběžné opatrnosti. V závěrech Evropské rady v odkazu na dokončení vnitřního trhu se uvádí, že rozvoj musí být udržitelný a environmentálně ohleduplný.³⁵¹

Všeobecnému přijetí konceptu udržitelného rozvoje se dostalo na Konferenci Spojených národů o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiro v roce 1992. Od tohoto data jsou výzvy k udržitelnému rozvoji v té či oné formě běžnou součástí programových dokumentů vlád vyspělých států a mezivládních organizací.³⁵² Evropská unie sama reagovala na vývoj na mezinárodní scéně. Po proběhlé Konferenci o životním prostředí a rozvoji tzv. Summit země /1992/, kde v čele v delegaci EU/ES stál tehdejší předseda Evropské rady J. M. Barrosa se Evropská unie přihlásila k jejím závazkům a uznala koncept udržitelného rozvoje.

³⁴⁶ Ztenčování ochranné ozónové vrstvy Země. jednou z jeho příčin je totiž pravděpodobně skleníkový efekt způsobený celkovým oteplováním zemské atmosféry.

³⁴⁷ Declaration on the Environment, http://www.europarl.europa.eu/summits/rhodes/rh2_en.pdf, staženo 1.1.2008., str. 1; AZMANOVA, A., PALLERMAERS, M. : Sustainable Development and European Union, VUP, BR, 2008, str. 21

³⁴⁸ Summit Rhodes, http://www.europarl.europa.eu/summits/rhodes/default_en.htm, staženo 2:2:2009.

³⁴⁹ K dispozici: http://www.europarl.europa.eu/summits/rhodes/rh2_en.pdf, str. 1

³⁵⁰ European Council in Dublin, http://www.europarl.europa.eu/summits/dublin/default_en.htm, staženo 5.4.2009.

³⁵¹ BEDER. S: The Hidden Messages within the Sustainable Development, Social Alternatives, <http://www.uow.edu.au/~sharonb/esd/alternatives.html>, staženo 7.11.2007.

³⁵² K otázce souladu ochrany životního prostředí a hospodářského rozvoje, *Sociologický časopis* 3/96 <http://www.czp.cuni.cz/Osoby/Moldan/Publikace/t056.htm>, staženo 5.4.2009.

II.2. Maastrichtská smlouva a udržitelný rozvoj

Jednání o Maastrichtské smlouvě, které byly vedeny v době konání Konference v Riu, ještě explicitně nezakotvily koncept udržitelného rozvoje do primárních smluv ES/EU. Určitým úspěchem byl kompromis, když se v Maastrichtské smlouvě objevil cíl udržitelného růstu, který spojuje ekonomický a sociální rozvoj, který je udržitelný a vyvážený³⁵³ Koncept udržitelného pokroku je explicitně zahrnut do nového čl. Smlouvy o ES a zavádí „udržitelný a neinflační růst respektující životní prostředí“.³⁵⁴

Jediná část Maastrichtské smlouvy, která jasně zmiňuje udržitelný rozvoj je Hlava XVII. Tato hlava se věnuje rozvojové spolupráci. V čl. 130 se v Maastrichtské smlouvě uvádí, že politika Společenství v oblasti rozvojové spolupráce, která představuje doplnění odpovídajících politik prováděných členskými státy, podporuje: udržitelný hospodářský a sociální rozvoj rozvojových zemí, a především těch nejvíce znevýhodněných z nich, hladké a postupné zapojení rozvojových zemí do světového hospodářství, boj proti chudobě v rozvojových zemích.³⁵⁵ Evropská unie tímto uznala udržitelný rozvoj jako adekvátní cíl pro rozvojové země, sama ovšem tento cíl ještě nezavedla pro své vnitřní politiky.³⁵⁶ Ačkoliv se nepodařilo právní zakotvení udržitelného rozvoje do zakládajících smluv. Otázky udržitelného rozvoje byly řešeny na úrovni politickém diskursu v evropských institucích.

Evropská komise si tuto problematiku vzala za svou v dokumentu evropská Bílá kniha o hospodářském rozvoji, zaměstnanosti a konkurenceschopnosti z roku 1993, která udržitelnému růstu/rozvoji věnuje samostatnou kapitolu. Tato kniha vznikla z popudu Evropské rady v červnu 1993 v Kodani, když vyzvala Evropskou komisi, aby předložila Bílou knihu o střednědobé strategii v oblasti růstu, konkurenceschopnosti a zaměstnanosti. Tomuto rozhodnutí předcházela zevrubná diskuse mezi hlavami států a šéfy vlád, věnovaná slabým stránkám evropských ekonomik.³⁵⁷

II.3. Environmentální akční program pro udržitelný rozvoj³⁵⁸

Na Maastrichtskou smlouvu a konferenci v Riu navázal Pátý environmentální akční program Společenství, který dostal název „Směrem k udržitelnosti“. Evropská komise v souladu se závěry ER v Dublinu připravila tento nový akční program, který jako hlavní cíl definoval udržitelný rozvoj (1992-2000). Tento program, který Komise označila jako "bod zlomu pro Společenství" poskytuje rámec pro nový přístup, podle kterého je ochrana

³⁵³ A AZMANOVA, A., PALLERMAERS, M.: Sustainable Development and European Union, Str. 22,

³⁵⁴ Sustainable development and Community Environment Policy, PE 313.273, str. 7

³⁵⁵ Maastrichtská smlouva, http://www.euroskop.cz/gallery/2/758-smlouva_o_eu_puvodni_verze.pdf, staženo 2.5.2009, str. 38, v českém překladu je trvalý, ačkoliv v anglickém se hovoří o sustainable.

³⁵⁶: A AZMANOVA, A., PALLERMAERS, M.: Sustainable Development and European Union, Str. 22

³⁵⁷ White Paper on Growth, Competitiveness and Employment: Preparing the Next Stage. COM (94) 219 final, 1 June 1994

³⁵⁸ Resolution of the Council and the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council of 1 February 1993 on a Community programme of policy and action in relation to the environment and sustainable development.

životního prostředí propojena s širší koncepcí udržitelného rozvoje a který má být zaveden do všech ekonomických sektorů a politických oblastí.³⁵⁹

Program stanoví dlouhodobé cíle, které se vztahují buď k jednotlivým cílovým skupinám nebo k věcným tématům environmentální politiky. K jeho hlavním cílům patří: snížit okyselování ovzduší, minimalizovat produkci odpadů, podporovat recyklaci a opětovné používání skla, papíru a plastů, podpořit zavádění finančních stimulačních nástrojů k využívání čistějších paliv atd. Pátý environmentální akční program je prvním environmentálním akčním programem, který dokázal formulovat operativní cíle pro integraci environmentální politiky (Environmental Policy Integration - EPI)³⁶⁰ do sektorových politik. Pokouší se o přesun od čistě environmentálních politik k integraci environmentální politiky do pěti ekonomických sektorů: zemědělství, energetiky, průmyslu, turistiky a dopravy. Navrhuje strukturální změny ve prospěch hromadné dopravy, efektivního využívání energie a prevence vzniku odpadů, a dále stanoví střednědobé a dlouhodobé cíle pro omezování některých znečišťujících látek a navrhuje nástroje pro dosažení těchto cílů. Aby umožnil nezbytné podstatné změny, program prosazuje také rozšíření rozsahu politických nástrojů, přenesení středu pozornosti z legislativních opatření, prosazovaných v dřívějších Akčních programech, na ekonomické nástroje (daně a poplatky, stejně jako subvence), dobrovolné dohody s průmyslem, partnerství a sdílenou zodpovědnost.³⁶¹

V roce 1995 Evropská komise publikovala průběžnou zprávu o výsledcích Pátého EAP (Směrem k udržitelnosti: Zpráva o pokroku EK k 5. EAP a aktivitám souvisejícími s životním prostředím a udržitelným rozvoje - Towards Sustainability: The European Commission's progress report and action plan on the fifth programme of policy and action in relation to the environment and sustainable development)³⁶², ve které identifikovala dosažené úspěchy, ale zároveň konstatovala nutnost dalšího úsilí. Na základě závěrů zprávy rozhodla Komise společně s Evropským parlamentem (Rozhodnutí č. 2179/98/EC) dne 24. září 1998³⁶³ o vyhodnocení výsledků 5. akčního programu a o vypracování zprávy „Global Assessment – Globální hodnocení“. Zároveň byly stanoveny tyto priority: integrace environmentálních aspektů do politiky v ostatních oblastech, rozšíření spektra nástrojů pro dosahování udržitelného rozvoje (jde o nástroje ekonomické a politické), podpora místních a regionálních iniciativ, posílení legislativy, zvyšování informovanosti veřejnosti a zohledňování aspektů udržitelného rozvoje v mezinárodní spolupráci.

³⁵⁹ <http://www.czp.cuni.cz/info/EU/Integrace/3.htm>

³⁶⁰ Princip integrace (principle of integration). Tato zásada znamená, že principy ochrany životního prostředí musí být zahrnuty ve všech ostatních politikách zemí Evropské unie.

³⁶¹ Limity a perspektivy Akčních programů ochrany životního prostředí
<http://www.czp.cuni.cz/info/EU/Integrace/3.htm>, staženo 7.7.2007.

³⁶² Fifth European Community environment programme: towards sustainability
http://europa.eu/legislation_summaries/other/128062_en.htm, staženo 7.7.2007.

³⁶³ Decision No 2179/98/EC of the European Parliament and of the Council of 24 September 1998 on the review of the European Community programme of policy and action in relation to the environment and sustainable development "Towards sustainability",
http://europa.eu/legislation_summaries/other/128062_en.htm, staženo 7.7.2007.

II.4. Evropské konzultační fórum o životním prostředí a udržitelném rozvoji

Pod 5. Environmentálním akčním plánem Evropská komise vytvořila v roce 1997 European Consultative Forum on the Environment and Sustainable Development – Evropské konzultativní fórum o životním prostředí a udržitelném rozvoji. Toto fórum bylo nezávislým poradním orgánem, jehož členy byly nevládní organizace, podnikatelé a průmysl, spotřebitelé, zemědělci, místní a regionální úřady a akademické instituce a reprezentovalo široké spektrum názorů na udržitelný rozvoj, ale sjednocovalo přání, aby se udržitelný rozvoj uskutečnil. V roce 2000 toto konzultativní fórum vydalo zprávu „Udržitelné vládnutí“³⁶⁴ založené na práci expertní pracovní skupiny s důrazem na politiku, implementaci a vládnutí. Zpráva poukazuje na malý zájem národních států k implementaci environmentálních hledisek do politik a rozhodovacích procesů. Otázkou pak pro Fórum bylo, jak dále překlenout tento problém neudržitelného vládnutí. Forum doporučuje několik specifických institucionálních opatření jako je zřízení European Sustainability Council - Evropská udržitelná rada (poradní orgán EU) pro instituce EU, právo spolurozhodování Evropského parlamentu ve všech legislativních procedurách, transformaci Evropské komise v politický orgán (s volbou předsedy) a mnoho dalších podnětů. Také požaduje nové procedury pro udržitelnost jako jsou udržitelná správa, legislativní procedury a všeobecný monitorovací systém.

II.5. Amsterodamská smlouva

Mezivládní konference k plánované revizi Maastrichtské smlouvy se uskutečnila 1996 – 1997. Podkladový materiál konference kladl důraz na otázky ochrany životního prostředí a navrhoval rozšíření Smlouvy ve smyslu podpory uplatnění principu integrace, tj. zavedení tzv. environmentální dimenze do všech politik ES (např. doplnění čl. 46 – dovozní omezení, 39 – CAP, 74, Doprava atd.). Každý legislativní návrh podle podkladového materiálu měl obsahovat hodnocení vlivu navrhovaných opatření na životní prostředí. V oficiálním vyjádření Evropské komisi k mezivládní konference 1996 nazvanému „Posílení politické unie a příprava na rozšíření“ se konstatuje: „životní prostředí s vysokou úrovní ochrany je jedním z hlavních zájmů“. Evropská komise dále podpořila, aby ustanovení Smlouvy o EU týkající se udržitelného rozvoje bylo posíleno.³⁶⁵

Amsterodamská smlouva nakonec zakotvila koncept udržitelného rozvoje do primárních smluv. Udržitelný rozvoj se stal součástí preambule a má specifický význam pro Evropský soudní dvůr, který využívá metodu ustanovování cílů v preambuli pro interpretaci smluv.

V článku 2 se uvádí, že posláním Společenství je vytvoření společného trhu a hospodářské a měnové unie prováděním společných politik nebo činností uvedených

³⁶⁴ Sustainable Governance, Institutional and Procedural Aspects of Sustainability., http://www.pedz.uni-mannheim.de/daten/edz-bn/gdu/00/governance_en.pdf, European Commission 2000, staženo 4.4.2007.

³⁶⁵ KOČÍKOVÁ, P.: Evropská unie a životní prostředí, politiky, strategie a legislativa, MONTANEX, 1998, Str. 50

v člancích 3 a 3a a *podporovat harmonický, vyvážený a udržitelný rozvoj hospodářských činností, vysokou úroveň zaměstnanosti a sociální ochrany, rovné zacházení pro muže a ženy, trvalý a neinflační růst, vysoký stupeň konkurenceschopnosti a konvergence hospodářské výkonnosti, vysokou úroveň ochrany a zlepšování kvality životního prostředí, zvyšování životní úrovně a kvality života, hospodářskou a sociální soudržnost a solidaritu mezi členskými státy.*“ Zároveň se v tomto článku označuje jako jeden z cílů též zlepšení kvality prostředí.

Velmi důležité rozvinutí konceptu udržitelného rozvoje pak představuje článek 6, který zní: *„Požadavky ochrany prostředí musí být integrovány do formulací i uskutečňování politik a aktivit společenství, o kterých hovoří článek 3 (v článku 3 jsou vyjmenovány všechny činnosti společenství zejména v hospodářské oblasti), zejména s ohledem na dosažení udržitelného rozvoje“.* Integrovaná zásada znamená, že principy ochrany životního prostředí musí být zahrnuty ve všech ostatních politikách zemí Evropské unie. Princip integrace životního prostředí vychází z poznatku, že pouhá existence politiky životního prostředí nemůže vést ke zlepšení životního prostředí, jež jsou potřebná jako součást udržitelného rozvoje. Změny nutné ke snížení vysoce problémové zátěže životního prostředí v odvětví rybolovu, zemědělství, dopravy, energetiky i v jiných oblastech s cílem dosáhnout udržitelného rozvoje lze provést pouze v rámci procesu integrace v oblasti životního prostředí v těchto odvětvích.³⁶⁶

Amsterodamská smlouva tak odstartovala diskusi k tématu udržitelného rozvoje a řada otázek týkajících se UR byla řešena na pravidelných jednáních Evropské rady na konci 90. let.

II.6. Evropská rada v Lucemburku červen 1997

Ještě před tím, než Amsterodamská smlouvou vešla v platnost, lucemburská Evropská rada pověřila Evropskou komisi, aby vypracovala strategii, která bude věnována integraci environmentálních aspektů do politik. Konkrétně ER vyzvala všechny Rady, aby sledovaly aplikaci integračního principu a konceptu udržitelného rozvoje do svých politik a vytvořily tak vlastní strategie integrace environmentálních hledisek do svých politik a rovněž vyzvala EK, aby představila zprávu, jaký dělá Společenství pokrok uvádění těchto principů do praxe. Evropská rada tak uznala koncept udržitelného rozvoje, jako celkový rámec pro jeho aplikaci v dalších politikách.³⁶⁷

V roce 1997 byl spuštěn lucemburský proces, který dále posílila Amsterodamská smlouva, v níž se vůbec poprvé objevila kapitola o zaměstnanosti. V rámci lucemburského procesu věnují státy EU hlavní pozornost strukturálním reformám trhů práce. Cílem je zvýšit

³⁶⁶ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2004:0394:FIN:CS:PDF>
Začlenění zřetelů na životní prostředí do dalších oblastí politik- hodnocení Cardiffského
Procesu – 1.3. 2009

³⁶⁷ AZMANOVA, A. PALLEMAERS, M. : Sustainable Development and European Union, Str. 26

efektivitu politik zaměstnanosti zaměřením na problémové skupiny na národních trzích práce, které představují například mladí pracovníci, ženy nebo lidé v předpenzijním věku.

K dosažení těchto cílů byly vytvořeny takzvané směry pro zaměstnanost (Employment Guidelines), které stojí na čtyřech pilířích celkové politiky zaměstnanosti: zaměstnatelnosti, podnikavosti, přizpůsobivosti a rovných příležitostech. Poprvé byly tyto orientační směry formulovány Evropskou radou v Lucemburku (červen 1997), v dalším každoročně, od roku 2003 na tříleté období.

II.7. Evropská rada v Cardiffu – červen 1998

Ve dnech 15.-16. června 1998 proběhl ve waleském Cardiffu pravidelný summit Rady Evropské unie (EU). Summit se uskutečnil po historických rozhodnutích z 3. května 1998 o tom, že 11 členských zemí EU splnilo podmínky pro připojení se k jednotné měně a rozhodnutí z 1. června 1998 o vytvoření Evropské centrální banky. Summit věnoval značnou pozornost problematice životního prostředí a otázce rozšiřování EU. Na summitu v Cardiffu v červnu 1998 byl položen základ procesu, který se snaží monitorovat strukturální reformy v členských státech. EU si uvědomila, že pokud chce udržet krok s USA, musí podstoupit celou řadu reforem. Cardiffský proces věnuje pozornost reformám na trhu zboží, kapitálu a pracovních sil. Každý rok jednotlivé země sestavily zprávu, ve které popsaly reformy a inovace, jež podnikly.

Evropská rada podpořila, že zdravé životní prostředí je hlavní pro zabezpečení kvality života obyvatelstva EU a ekonomická prosperita musí být kombinována s ochranou životního prostředí. Summit přivítal předložení návrhu strategie EK, jak dosáhnout efektivního uplatnění environmentálního faktoru ve všech oblastech činnosti EU a schválil princip, že důležité návrhy rozhodnutí a směrů činnosti EU musí být doprovázeny hodnocením dopadů na životní prostředí. Cardiffský summit tak přispěl ke zvýšení politického profilu integračního principu. Toto jednání na nejvyšší úrovni odstartovalo tzv. cardiffský proces³⁶⁸, v jehož rámci byli vyzváni představitelé Evropské komise, kteří mají na starosti politiky zemědělskou, dopravní a energetickou, k definování svých vlastních integračních strategií. Integraci v oblasti životního prostředí se dostalo institucionálního podnětu na cardiffské Evropské radě. Cardiffská ER si vyžádala, aby jednotlivé útvary Rady vypracovaly příslušné strategie. Odborné skupiny pro dopravu, energetiku a zemědělství, vytvořené na tomto zasedání, začaly připravovat oborové strategie, jež měly zohledňovat problematiku životního prostředí.

³⁶⁸BERGER, G., GJOKSI, N.: Sustainable development strategies beyond Europe, ESDN, <http://www.sd-network.eu/?k=quarterly%20reports>, staženo 5. 4.2009.

II.8. Evropská rada ve Vídni – prosinec 1998

V prosinci 1998 na summitu ve Vídni představily cardiffské skupiny výsledky své práce, vyvolalo to značné zklamání. Ukázalo se totiž, že v současném přístupu k otázkám životního prostředí naprosto chybí jakákoliv jasná koncepce či vize do budoucna – skupiny totiž pouze mírně modifikovaly již existující strategie.

Nicméně Evropská rada potvrdila ve dnech 11.-12.12.1998 ve Vídni svůj závazek integrovat environmentální aspekty do všech oblastí politiky EU. Vídeňská Evropská rada rozšířila proces započatý v Cardiffu o další tři oblasti, jejichž politiky měly být sladěny s cíli politiky ochrany životního prostředí. Novými politikami byl jednotný vnitřní trh, průmysl a ekonomický rozvoj. Radu EU vyzvala k dalším krokům a EK k vypracování příslušné zprávy do zasedání v Kolíně nad Rýnem. Evropská rada měla posoudit vývoj v těchto oblastech na svém zasedání v Helsinkách. Jednotná strategie politiky související se změnami klimatu měla být rovněž projednána na zasedání v Kolíně nad Rýnem.

Ve Vídni byla schválena tzv. „Vídeňská strategie pro Evropu“ obsahující 4 hlavní body: podporu zaměstnanosti, hospodářského růstu a stability, zlepšení bezpečnosti a kvality života, reformu jednotlivých oblastí politiky EU i institucí EU, podporu stability a prosperity jak v rámci Evropy, tak i v celosvětovém měřítku. Na těchto principech měla být připravena „Deklarace tisíciletí“, která bude schválena na zasedání ER v Helsinkách v prosinci 1999.

II.9. Evropská rada v Kolíně nad Rýnem – červen 1999

Zasedání Evropské rady (ER) se konalo ve dnech 3. a 4. června 1999. Hlavními okruhy jednání byly personální záležitosti Rady EU (jmenování generálního tajemníka a jeho zástupce), dále hospodářský růst, zaměstnanost, konkurenceschopnost a udržitelný rozvoj v EU, budoucnost EU v 21. století a vztahy se třetími zeměmi. Významné místo v jednání o hospodářském růstu, zaměstnanosti, konkurenceschopnosti a udržitelném rozvoji bylo věnováno v Evropském paktu zaměstnanosti.³⁶⁹ Koordinace politiky zaměstnanosti byla posvěcena Amsterodamskou smlouvou a další výzvou EU byla koordinace makroekonomického dialogu. Jeho ambicí bylo přivést k jednomu stolu hlavní aktéry tvorby ekonomických politik, aby si mohli neformálně vyměnit názory na aktuální ekonomické otázky. Cílem bylo zvýšit soulad mezi vývojem mezd a monetární a fiskální politikou tak, aby bylo dosaženo příznivých podmínek pro stabilní ekonomický růst a vysokou zaměstnanost (udržitelný rozvoj). Kolínská Evropská rada problematiku ochrany životního prostředí dále posunula tím, že rozhodla o nutnosti definovat vhodné prostředí pro energetické zdanění a pověřila Radu ECOFIN (ekonomické a finanční záležitosti) k dalšímu jednání, které by vedlo k harmonizaci zdanění energií na unijní úrovni.

³⁶⁹Evropský pakt zaměstnanosti, [//www.vlada.cz/scripts/modules/catalogue/detail.php?catalogueID=1&linkvalue=6338&lid=4](http://www.vlada.cz/scripts/modules/catalogue/detail.php?catalogueID=1&linkvalue=6338&lid=4), staženo 5.5.2007.

ER uvítala rozhodnutí svolat zvláštní schůzku Evropské rady věnovanou zaměstnanosti, hospodářské reformě a sociální soudržnosti (zaměřenou na Evropu inovací a vědomostí) v průběhu předsednictví Portugalska na jaře 2000 a zhodnotit na ní pokrok dosažený od zasedání v Kolíně nad Rýnem a pokrok cardiffského a lucemburského procesu. Hodnocení se měli zúčastnit představitelé vlád členských států, EK, Evropského parlamentu, sociálních partnerů a Evropské centrální banky.³⁷⁰

II. 10. Nová Evropská komise³⁷¹ a výzva udržitelného rozvoje

V září 1999 Evropský parlament zvolil předsedou Evropské komise Romana Prodiho³⁷², který měl před sebou nelehký úkol. Musel obnovit důvěryhodnost úřadu, kterou potopila skupina Lucemburčana Jacquase Santera se svými rozsáhlými korupčními skandály. R. Prodi při představování svého nového týmu komisařů sdělil, že Komise bude intenzivně pracovat na tom, aby zpětně získala důvěru evropských občanů v instituce EU. Podle jeho názoru “bude EK úspěšná pouze tehdy, když se odváží vyslovit ty problémy, které jsou skutečnou záležitostí každodenního života lidí. Témata, jako zaměstnání, růst, výzva k udržitelnému rozvoji, která vedou k tvorbě blahobytu, sociální spravedlnosti a kvalitě života, musí být prioritní pro novou Komisi”. Romano Prodi rovněž podpořil “výzvu k udržitelnému rozvoji”, která je pro novou exekutivu špičkovou prioritou.

Na úvod Prodiho mandátu osm vedoucích environmentálních organizací vyzvalo nově zvoleného předsedu k tomu, aby převzal vůdčí roli/tzv. leadership v myšlence prosazování integrace environmentálních aspektů do politik EU. Tyto skupiny (mezi nimi jsou např. Greenpeace, Světový fond přírody, EEB - Evropský úřad pro životní prostředí) ve svém dopisu Prodimu vyjádřily naději v jeho vedení, které má dát nový impuls k vytvoření „environmentálně a sociálně stabilní Evropy”.³⁷³

Komisařka pro životní prostředí Margot Wallströmová při svém uvedení do funkce sdělila novinářům, že se neobává, že by R. Prodi svůj jasně vyjádřený záměr - integrovat životní prostředí do všech ostatních oblastí politiky - nesplnil, zejména proto, že v tomto směru má zajištěnou vydatnou podporu všech komisařů.³⁷⁴

Sama komisařka Margot Wallströmová uvedla, že by ráda viděla, aby environmentální zájmy byly “součástí každodenní práce” všech komisařů a direktorátů Komise, ale připustila, že uhájení environmentálního portfolia ji může občas postavit do konfliktu s kolegy. M. Wallströmová uvedla, že je rozhodnuta a připravena na všechny druhy boje, neboť podle vlastních slov, je neústupná a tvrdohlavá, což oponenti měli záhy poznat a přiznala, že ačkoliv

³⁷⁰ Dialogu se účastní ECOFIN, Rada ministrů práce a sociálních věcí, zástupci ECB i centrálních bank zemí stojících mimo Eurozónu a sociální partneři.

³⁷¹ Složení Prodiho Evropské komise, <http://www.ekolist.cz/eu-inst-ek.shtml>, staženo 5.3.2007.

³⁷² President of the European Commission, http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/infoBios/setimes/resource_centre/bio-archive/prodi_romano; 5.5.2008.

³⁷³ Press Release European Commission, www.mzp.cz/archiv – již nedostupný

³⁷⁴ Press Release European Commission – [ww.mzp.cz/archiv](http://www.mzp.cz/archiv) - již nedostupný

její dosavadní proměnlivá ministerská kariéra nezahrnuje přímé zkušenosti s tvorbou environmentální politiky, považuje za předčasné diskutovat o tom, co sama pokládá za prioritní. Dala však najevo, že podporuje myšlenku na zavedení 6. environmentálního akčního programu, který považuje za nezbytný. Komisařka tak upozornila na problém v integraci environmentálních zájmů do hlavních politických oblastí Evropského společenství (politika otevřených hranic, podpora zemědělství, strukturální fondy, které podporují rozvoj v chudších zemích EU) zůstává stále jen zbožným přáním. Dále uvedla, že Generální ředitelství zodpovědné za ochranu životního prostředí (DG XI) není samostatně dostatečně silný k prosazení takového vývoje.³⁷⁵

Sama otázka, co by mělo následovat po 5. akčním programu, kterou nadnesla komisařka a který došel v roce 2000, byla kontroverzní, jelikož revizní zpráva 1996 - 1998³⁷⁶ o programu, kterou EP používá k nátlaku na novou sadu detailních cílů a časových rozvrhů, byla zapeklitou záležitostí, která zanechala trpkou příchut' u mnohých členů Komise a Rady ministrů.

Do konce roku 2000 tedy nakonec měl být připraven návrh Šestého environmentálního akčního programu, při jehož vytváření chtěla Evropská komise brát v úvahu především: diskuse s členskými zeměmi, zainteresovanými skupinami obyvatel, výsledky Eurobarometru 1999³⁷⁷, výsledky probíhajících studií a výzkumů (hodnotící zprávy Evropské agentury pro životní prostředí) a názory veřejnosti. V tomto mezidobí se hlavně čekalo na vyhodnocení 5. Environmentálního akčního programu.

II.11. Zpráva Evropské komise o plnění 5. EAP

Hodnocení Evropské komise bylo přijato 24. listopadu 1999 jako součást třísložkové zprávy - „Global Assessment -COM(1999) 543“ to zároveň se Zprávou o integraci otázek životního prostředí a udržitelného rozvoje do politiky Společenství (SEC/99/1942) a se Zprávou o indikátorech životního prostředí a integrace (SEC(99)1942), které byly připravované pro evropský summit v Helsinkách.

Globální hodnotící zpráva byla rovněž konzultována s členskými státy a zájmovými skupinami v EU.³⁷⁸ Zpráva uvádí, že legislativa, uvedená v 5. environmentálním akčním programu (EAP) EU, udělala během svého realizačního období 1992 - 2000 málo pro zlepšení životního prostředí Evropy. Podle Komise zde sice byly určité přínosy v environmentální

³⁷⁵ Směřuje EU k trvale udržitelnému rozvoji, <http://www.czp.cuni.cz/info/EU/Bruzura/iv.htm>, staženo 7.6.2007.

³⁷⁶ Významným krokem v procesu zohledňování environmentálních hledisek v činnosti různých sektorů bylo zasedání Evropské rady v Cardiffu v roce 1998 (tzv. „Cardiffský integrační proces“). Odborné skupiny pro dopravu, energetiku a zemědělství, vytvořené na tomto zasedání, začaly připravovat oborové strategie, jež měly zohledňovat problematiku životního prostředí. Když však v prosinci 1998 na summitu ve Vídni představily tyto skupiny výsledky své práce, vyvolalo to značné zklamání. Ukázalo se totiž, že v současném přístupu k otázkám životního prostředí naprosto chybí jakákoliv jasná koncepce či vize do budoucna – skupiny totiž pouze mírně modifikovaly již existující strategie.

³⁷⁷ EUROBAROMETER oficiální stránka, http://ec.europa.eu/public_opinion/standard_en.htm, staženo 6.3. The Sixth Environment Action Programme of the European Community 2002-2012, 2009.

³⁷⁸ <http://ec.europa.eu/environment/newprg/global.htm#how>, stažen 7.7.2009.

legislativě, přesto však akční program je neúspěchem zejména ve využívání příslušných finančních nástrojů a iniciativ, a tudíž ve zlepšování celkového stavu životního prostředí v Evropě.

Na podporu svého tvrzení uvádí Komise zjištění, uvedená ve zprávě Evropské agentury pro životní prostředí - EEA za rok 1999 “Životní prostředí v EU na přelomu století”³⁷⁹, předpovídající zvýšení emisí oxidu uhličitého přispívajících ke změně klimatu i trvajícím ohrožení přírodních zdrojů a biodiverzity. Globální posouzení 5. EAP obviňuje všechny členské státy z toho, že se na neúspěchu programu podílely tím, že nedostatečně plnily legislativu EU a nedostatečně zaváděly faktor environmentálních nákladů do veškerých svých aktivit. EU rovněž neudělala žádný reálný závazek, pokud jde o integraci environmentální politiky do ostatních sektorů. Proto Zpráva volá po udržitelnějším mezisektorálním přístupu, který by obsahoval i akce na zvýšení povědomí veřejnosti.

Zpráva připouští ve své druhé části, že je obtížné měřit integraci environmentálních zájmů do jiných oblastí politiky bez přesného souboru ukazatelů. Tato část zprávy, nazvaná Ukazatele pro životní prostředí, zahrnuje předchozí práce EEA, týkající se tzv. “headline indicators” (ukazatelů jednotlivých druhů znečištění životního prostředí, dále uváděny jako “hlavní ukazatele”). Hlavní ukazatele by měly usnadnit pohled na evropské životní prostředí, tak jak je prezentováno v dodatcích k rozsáhlým zprávám o stavu životního prostředí a měly by poskytovat jasný obraz stavu životního prostředí, a to podle těchto kategorií: kvalita ovzduší, kvalita vody, kvantita vody, příroda a biodiverzita, využití krajiny, chemikálie, odpad, využívání zdrojů a urbanistické oblasti. Zpráva přináší různé typy indikátorů podle příslušných sektorů. Pro oblast rozvojové spolupráce je přitom používána skupina indikátorů vytvořených OECD/DAC (OECD/DAC Working Set of Core Indicators). Tyto indikátory se vztahují k jednotlivým cílům rozvoje, jako jsou: snížení extrémní chudoby, univerzální základní vzdělání, rovnoprávné postavení mužů a žen, snížení dětské a kojenecké úmrtnosti, snížení mateřské úmrtnosti. Skutečnost, že budou k dispozici ukazatele o zlepšování životního prostředí v jednotlivých sektorech, není ještě dostačující.

Koncepce udržitelného rozvoje by měla být objasněna na základě “ukazatelů udržitelného rozvoje”, což byla práce, kterou Eurostat hodlal dokončit v březnu 2001 a předložit na pracovním zasedání OSN o ukazatelích. Tyto ukazatele měly kombinovat tři aspekty udržitelného rozvoje - ekonomický, environmentální a sociální - do jednoho soustředěného obrazce. Soubor ukazatelů “vnitřního environmentálního profilu” (tj. do jaké míry jsou otázky životního prostředí začleněny do politik EU) by měl být vypracován odborně školeným personálem.

³⁷⁹ “Environment in the European Union at the turn of the Century” (Životní prostředí v Evropské unii na přelomu století), Evropská agentura životního prostředí, 1999”

Komise také zveřejnila zprávu o strategiích pro integraci environmentální politiky do šesti klíčových sektorů: zemědělství³⁸⁰, rozvoj, energetiky³⁸¹, průmysl, vnitřní trh³⁸² a doprava.³⁸³ Zpráva o integraci uvádí, že je nutné zlepšit environmentální aspekty ve všech oblastech aktivit.³⁸⁴

Ve svém závěru pak zpráva Global Assessment konstatuje, že vzhledem k ekonomické globalizaci a globální povaze problémů životního prostředí zaujala EU v rámci mezinárodního společenství vedoucí roli při úsilí o snížení emisí skleníkových plynů, zabránění poškozování ozónové vrstvy a při ochraně biodiverzity. V souvislosti s přípravou Šestého EAP zpráva Global Assessment hodnotí stávající akční program pozitivně, jakožto dokument, který stanovil dosud platné principy. Závěry Globálního hodnocení a zprávy o stavu a trendech životního prostředí vedly k tomu, že budoucí program se má soustředit na následující prioritní problémy, které byly seskupeny pod těmito čtyřmi hlavními tituly: (i) boj proti změnám klimatu; (ii) příroda a biologická rozmanitost – chránit unikátní zdroje, (iii) životní prostředí a zdraví; (iv) zajištění udržitelného hospodaření s přírodními zdroji a s odpady.³⁸⁵ Tyto okruhy totiž nebyly dostatečně převedeny do praxe a Šestý EAP by proto měl tyto nedostatky napravit.

II.12. Evropská konference – Udržitelnost 21. století

Finsko, které předsedalo Radě EU ve 2. pololetí 1999 vyhlásilo jako hlavní prioritu integraci environmentální politiky do jiných oblastí, jakými byla doprava, zemědělství a energetika.³⁸⁶

Ve dnech 5. a 6. listopadu 1999 se v Helsinkách konala konference „Udržitelnost 21: hledání cest transformace trhu zohledňující principy udržitelného rozvoje a jejich praktické

³⁸⁰ Strategie Rady pro integraci zájmů ochrany životního prostředí a udržitelného rozvoje do společné zemědělské politiky schválená Radou pro zemědělství, <http://www.mzp.cz/www/zamest.nsf/defc72941c223d62c12564b30064fdcc/8aeb718a3ee5b59ac12568af004982a9?OpenDocument>, staženo 8.8.2009

³⁸¹ Zpráva Evropské radě o Strategii pro integraci environmentálních hledisek a trvale udržitelného rozvoje do energetické politiky, Brusel 3.12.1999, č. 13773/99A, <http://www.mzp.cz/www/zamest.nsf/5eafc5e970f63e14c1256c5500784c48/7a7e030d9eb3f3e7c1256874002841e6?OpenDocument>, staženo 8.8.2008.

³⁸² Integrace ochrany životního prostředí a trvale udržitelného rozvoje do politiky vnitřního trhu Brusel 30.11.1999, č. 13622/99, staženo 8.8.2007.

<http://www.mzp.cz/www/zamest.nsf/0/dcf16899b74f842fc12568af00488720?OpenDocument>, staženo 8.8.2007.

³⁸³ Ekologický monitor, <http://www.env.cz/ris/vis-edice.nsf/6f1ff016b2876036c12568db0070f2be/3e458da13445b5ebc1257419002c2735?OpenDocument&ExpandSection=6>, staženo 6.5.2009.

³⁸⁴ Commission Working Document: From Cardiff to Helsinki and beyond: Report to the European Council to Integrating Environmental Concerns and Sustainable Development to into Communities Policies, Brussels, 24.11.1999, SEC(1999) 1941 final, http://ec.europa.eu/environment/newprg/pdf/sec991941_en.pdf, staženo 7.6.2007, str. 2

³⁸⁵ Životní prostředí naše budoucnost: Naše volba Akční program pro životní prostředí v Evropě, na počátku 21. století, <http://www.czp.cuni.cz/knihovna/6EAP/6AP/1.htm>, staženo 4.4.2008.

³⁸⁶ EKO VIS MŽP, Informační zpravodaj, ročník 9, 1999, [http://www.mzp.cz/_C12569A100033F93.nsf/0/A3693456F053A4BBC1256F2E00448114/\\$FILE/EKO99_06.PDF](http://www.mzp.cz/_C12569A100033F93.nsf/0/A3693456F053A4BBC1256F2E00448114/$FILE/EKO99_06.PDF), staženo 7.6.2006.

uplatňování“ (Sustainability 21: Looking at how markets can be transformed to incorporate sustainable principles and practices)³⁸⁷. Konferenci pořádalo Evropské konzultační fórum pro otázky životního prostředí a udržitelný rozvoj³⁸⁸ (European Consultative Forum on the Environment and Sustainable Development) a zúčastnili se jí politici, pracovníci veřejné správy, zástupci nevládních organizací, představitelé akademické obce i zástupci obchodní a podnikatelské sféry. Na programu jednání byly především úvahy o budoucnosti Evropské unie (byly brány v potaz i budoucí členské země střední a východní Evropy) z hlediska perspektiv udržitelného rozvoje. Cílem konference pak bylo na základě shrnutí referátů a diskusních příspěvků jednotlivých účastníků zformulovat konkrétní doporučení pro výkonné orgány Evropské Unie. Tato doporučení byla na závěr konference předána předsedovi Evropské rady jako podklad pro nadcházející jednání zástupců EU na Evropském summitu v Helsinkách.³⁸⁹

II.13. Evropská rada v Helsinkách³⁹⁰

Evropská rada se sešla v Helsinkách 10. a 11. prosince 1999. Hlavním tématem zasedání Rady byl proces rozšiřování Evropské unie, jehož novou etapu zasedání zahájilo. Na svém zasedání schválila tzv. „Prohlášení tisíciletí“ a učinila řadu rozhodnutí. Prohlášení tisíciletí se zaměřilo na výzvy, kterým EU čelila na prahu nového století a třetího tisíciletí. Evropská unie měla zaměřit především na ty úkoly, které mají zásadní význam pro bezpečnost a blahobyt lidí, kteří v ní žijí. Před Evropou stála realita informační společnosti a globalizace. Bylo třeba se starat o stárnoucí populaci a reagovat na očekávání mladých. Celoživotním učením a inovacemi bude nutné rozvíjet své lidské zdroje a podporovat dynamickou, otevřenou, o vědomosti se opírající evropskou ekonomiku, aby byl zajištěn udržitelný růst a snížena nezaměstnanost.³⁹¹

Značná pozornost však byla věnována také problematice udržitelného rozvoje. ER vzala na vědomí Globální hodnocení 5. Akčního programu ochrany životního prostředí a Zprávu o indikátorech ochrany životního prostředí a integrace vypracovanou Evropskou komisí a vyzvala Evropskou komisi, aby do konce roku 2000 připravila návrh 6. Akčního programu. V Prohlášení tisíciletí byl opět zdůrazněn cíl udržitelného rozvoje: „Evropa si jasně uvědomuje nutnost boje proti prudkému lokálnímu i celosvětovému zhoršování životního

³⁸⁷ European Consultative Forum on the Environment and Sustainable Development, 5-6.11.1999, http://www.eeac-net.org/workgroups/docs/proc-sust21_en.pdf, staženo 4.11.2005

³⁸⁸ Informace o tomto orgánu jmenovaném Evropskou komisí a složeném ze zástupců nevládních organizací, průmyslu a obchodu, spotřebitelů, představitelů místních a regionálních správ, odborů, z akademické sféry a dalších zainteresovaných stran, jsou dostupné na internetové adrese <http://europa.eu.int/comm/environment/forum>, staženo 7.6.2008.

³⁸⁹ Evropská konference o udržitelnost v Helsinkách, [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/MZPMSFHXLDSX/\\$FILE/helsinky_1999.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/MZPMSFHXLDSX/$FILE/helsinky_1999.pdf), str. 55., staženo 7.7.2007.

³⁹⁰ HELSINKI EUROPEAN COUNCIL 10 AND 11 DECEMBER 1999 http://www.europarl.europa.eu/summits/hell_en.htm, staženo 6.6.2009.

³⁹¹ Sborník z národního fóra, VŠFS, 2004, http://www.znalostniekonomika.cz/dokumenty/2004_sbornik.pdf, str. 5, staženo 7.7.2009.

prostředí. Společně budeme přijímat opatření, abychom dosáhli udržitelného rozvoje a příštím generacím zaručili vyšší kvalitu života“.

Od Helsinské Evropské rady v prosinci 1999 se očekávalo, že přinese další impuls k procesu integrace environmentální politiky. Nicméně přestože se zavázala ke generální revizi procesu integrace, Rada ve skutečnosti nevyhodnotila strategie pro integraci, které předložily Rady pro zemědělství, dopravu a energetiku. Rady pro dopravu, zemědělství a energetiku, předložily konečné práce Evropské radě v Helsinkách v prosinci 1999. Tyto neakční strategie byly jednoduše bez komentáře přijaty. Počáteční zprávy, které předložily Rady pro vnitřní trh, rozvoj a průmysl, byly také přijaty bez dalších komentářů nebo diskusí. Rada zdůraznila, že po dokončení sektorových strategií musí následovat jejich okamžitá implementace, a vyzývala, aby bylo prováděno pravidelné hodnocení, sledování a monitorování, aby tyto strategie mohly být upravovány a prohlubovány.

Evropská rada oslabila závazek, vložený na sektorové Rady, který se týkal obsahu strategií pro integraci. Zatímco původně bylo od sektorových Rad požadováno, aby předložily vyčerpávající strategie "včetně časového plánu pro další opatření a souboru indikátorů", summit v Helsinkách namísto toho požadoval strategie "s možností začlenění časového plánu pro další opatření a soubor indikátorů", a tlak, který byl na Rady vyvíjen, aby vypracovaly ambiciózní strategie, byl tedy významně oslaben. Bylo také politováníhodné, že žádné další Rady nebyly požádány, aby předložily strategie pro integraci environmentálních zájmů. Dalším oslabením byla skutečnost, že Evropská rada ukončila běžnou praxi, podle které byly této Radě dvakrát ročně podávány Zprávy o pokroku, dosaženém ve vývoji a implementaci strategie. Je jasné, že rozhodnutí provést další hodnocení až 1,5 roku po Helsinkách vyústilo v "Bruselu" v povážlivé zpomalení procesu integrace, který beztoho neprobíhal nijak nadšeně.³⁹²

Úspěchem summitu bylo, že Evropská rada uložila Evropské komisi, aby předložila v červnu 2001 dlouhodobou strategii udržitelného rozvoje z hlediska ekonomického, sociálního a z hlediska ochrany životního prostředí, která bude zároveň příspěvkem EU k desetiletému hodnocení procesu zahájeného v Rio de Janeiro stanovenému na rok 2002.

Dále se Evropská rada v Helsinkách rovněž zaměřila na koordinaci politiky ekonomického růstu a vytváření pracovních příležitostí. ER uvítala zprávu Rady EU o koordinaci hospodářské politiky a zdůraznila její důležitost v posilování její koordinace s politikou zaměstnanosti a strukturální politikou³⁹³, aby byl plně využit potenciál jednotného trhu a jednotné měny. Plánované mimořádné zasedání ER v Lisabonu 23. a 24. března 2000 mělo být příležitostí k dalšímu rozvíjení těchto otázek.

³⁹²Hlavní směry vývoje životního prostředí, <http://www.czp.cuni.cz/Info/EU/Integrace/4.htm>, staženo 7.7.2009.

³⁹³ Pokusy o koordinaci hospodářské politiky Evropské Unie (EU) existovaly již před zasedáním Evropské rady v Lisabonu. Jednalo se o Lucemburský proces (1997) zaměřený na politiku zaměstnanosti; Cardiffský proces (1998) zaměřený na strukturální politiku, resp. strukturální reformy; Kolínský proces (1999) zaměřený na makroekonomický dialog s hospodářskými a sociálními partnery. Mimo těchto procesů byly pomůckou pro uspořádání hospodářské politiky také Hlavní směry hospodářské politiky (od roku 1993) a Směry zaměstnanosti (od roku 1998). Ve spojitosti s přijetím jednotné měny euro se pak stal dalším důležitým nástrojem pro koordinaci hospodářské politiky stal Pakt stability a růstu a na něj navazující programy jednotlivých členských států EU.

II.14. Evropská rada v Lisabonu

Portugalské předsednictví v roce 2000 mělo tyto hlavní priority: intenzivní projednávání kapitol o přístupových smlouvách kandidátských zemí pro vstup do EU v roce 2004, projednávání finančního rámce EU pro období 2000 – 2006 a zejména nákladů spojených s budoucím rozšířením. Třetí významnou prioritou bylo přijetí nového strategického cíle EU zaměřeného na posílení zaměstnanosti, ekonomické reformy a sociální soudržnosti jako nedílné součásti ekonomiky založené na znalostech.³⁹⁴

Myšlenka nového strategického rámce vychází z politicko-ekonomické situace na konci 90. let 20. století. V tomto období se podařilo úspěšně rozšířit EU o nové členské státy³⁹⁵ a částečně dokončit vnitřní trh. Nicméně přes tyto úspěchy se EU potýkala také se značnými problémy, na něž se později snažil reagovat právě nový strategický rámec. V této době se stále silněji ozývalo volání po uskutečnění ekonomických reforem, krácení nadměrných a dlouhodobě neudržitelných sociálních výdajů a naopak navýšení výdajů a investic do vědy, výzkumu a lidských zdrojů, kde Evropa dlouhodobě zaostávala za USA a Japonskem. EU byla v devadesátých letech navíc sužována poměrně velkou nezaměstnaností³⁹⁶, existencí chudoby a sociální exkluze (vyloučení) a nedostatečně rozvinutým sektorem služeb, s čímž souvisela neustále se zvětšující kvalifikační propast pracovníků v oblasti informačních technologií. Bylo tak učiněno rozhodnutí, že pokud si Evropa přeje zachovat svůj sociální model a dále nabízet svým občanům šance, zaměstnání a odpovídající kvalitu života, musí začít neprodleně jednat - také vzhledem k rostoucímu konkurenčnímu tlaku z Asie a nízkému přírůstku evropského obyvatelstva.

Na svém mimořádném zasedání v Lisabonu ve dnech 23. a 24. března 2000 se Evropská rada³⁹⁷ zabývala novými strategickými cíli v oblasti zvyšování zaměstnanosti, ekonomických reforem a sociální soudržnosti jako součásti ekonomiky založené na znalostech. Představitelé se zavázali z EU do roku 2010 udělat nejkonkurenceschopnější znalostní ekonomiku světa, která by byla schopná udržitelného hospodářského růstu s více pracovními příležitostmi a s větší sociální soudržností.

Novým strategickým cílem EU pro příští desetiletí bylo dosažení světového prvenství v konkurenceschopnosti a dynamické ekonomice založené na znalostech a schopnosti udržitelného hospodářského růstu, který zaručí větší množství lepších pracovních míst a větší sociální soudržnost. K tomu bylo zapotřebí: a) připravit přechod k ekonomice a společnosti založené na znalostech lepší politikou v oblasti budování informační společnosti a ve

³⁹⁴ Portugalské předsednictví v EU, <http://www.euroskop.cz/417/sekce/portugalsko-v-evropske-unii/>, staženo 7.7.2009.

³⁹⁵ Jednalo se o proces tzv. Severního rozšíření, kdy se k 1.1.1995 členy EU stalo Finsko, Švédsko a Rakousko.

³⁹⁶ Na přelomu tisíciletí dosahoval počet nezaměstnaných v EU více než patnáct milionů osob, což odpovídá 64,4% míře zaměstnanosti. Pro srovnání například USA měly ve stejné době míru zaměstnanosti 81,9% (URBAN, L.: Lisabonská strategie: jak si stojí v poločase. Mezinárodní politika, ročník 29, č. 1, 2005, s. 19).

³⁹⁷Lisbon European Council 23.- 24.3.2000, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00100-r1.en0.htm; staženo 7.7.2007.

výzkumu a vývoji, urychlit proces strukturálních reforem na podporu konkurenceschopnosti a inovací a dokončit budování vnitřního trhu, b) modernizovat evropský sociální model, investovat do lidského potenciálu a odstranit sociální vyloučení, c) a trvale udržet zdravý hospodářský obraz EU a příznivé podmínky hospodářského růstu uplatňováním odpovídající makroekonomické politiky. Kvantitativní cíle Lisabonské strategie do roku 2010 byly tyto: průměrný ekonomický růst by měl být 3 %, vytvoření 20 miliónů nových pracovních míst, zvýšení počtu zaměstnaných občanů na 70 % (z 59%), zvýšení výdajů na vědu a výzkum na 3 % HDP (z 1,89%) a růst investic do vyššího vzdělání na 2 % HDP (z 1,28 %). Pokud by Evropa dosáhla stanovených cílů, její reálný HDP by se zvýšil o 12 – 13% a zaměstnanost o 11%.³⁹⁸

Lisabonské zasedání Evropské rady výtýčilo celkem 8 směrů, kterými se má ubírat „radikální transformace evropské ekonomiky“: 1. Informační společnost pro všechny; 2. Vytvoření evropského výzkumného prostoru; 3. Odstranění překážek pro podnikání, zejména pro malé a střední podniky; 4. Ekonomická reforma spojená s dokončováním vnitřního trhu; 5. Vytvoření integrovaných finančních trhů; 6. Lepší koordinace makroekonomických politik; 7. Aktivní politika zaměstnanosti a 8. Modernizace evropského sociálního modelu.³⁹⁹ Do ekonomického pilíře spadaly hlavní směry 1-6, v sociálním pilíři byly obsaženy hlavní směry číslo 7 a 8.⁴⁰⁰ Schválená lisabonská strategie (2000) měla nejprve dva pilíře ekonomický a sociální. Další okruh Udržitelný rozvoj a kvalita života. byl přidán na Stockholmském summitu v roce 2001.

II.15. Na cestě k první strategii udržitelného rozvoje⁴⁰¹ EU

II.15.1. Příprava vnitřní dimenze EU SUR

V Evropské komisi převažoval od počátku názor, že není vhodné přípravou strategie udržitelného rozvoje zmocnit GŘ pro životní prostředí EU, protože by tím byl zdůrazněn pouze jeden pilíř udržitelného rozvoje tedy environmentální.⁴⁰² Prodi proto pověřil Forward Studies Unit (dále FSU)⁴⁰³, která byla službou Evropské komise a její výstupy se již datují od roku 1997, aby pracovala na přípravě EU SUR.

³⁹⁸ KLOUDOVÁ, J.: Lisabonská strategie a Evropská unie: v kontextu s Čínou jako z nově vznikající ekonomikou., <http://www3.ekf.tuke.sk/work/Konferencia%20Herlany/zbornikCD/doc/Kloudova.pdf>, str. 2, staženo 7.4.2009.

³⁹⁹

⁴⁰⁰ Lisabonská strategie., http://ec.europa.eu/ceskarepublika/abc/policies/art2377_cs.htm, staženo 7.4.2009

⁴⁰¹ The Lisbon Strategy and the EU Strategy for Sustainable Development, <http://www.clubofrome.at/events/2006/brussels/guide.html>, staženo 7.6.2007.

⁴⁰² DALAL-CLAYTON, B.: The EU Strategy for Sustainable Development: Process and Prospects, International Institute for Environment and Development Environmental Planning Issue, No 27, leden 2004, 1-27, http://www.nssd.net/pdf/eustrategy_14jan2004.pdf, str. 7, staženo 7.6.2007. Forward Studies Unit, <http://209.85.135.132/search?>

[q=cache:vvhM0KrOrW8J:ec.europa.eu/comm/cdp/amato/index_en.htm+forward+studies+unit&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz](http://209.85.135.132/search?q=cache:vvhM0KrOrW8J:ec.europa.eu/comm/cdp/amato/index_en.htm+forward+studies+unit&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz), staženo 7.5.2009.

⁴⁰³ Forward Studies Unit, http://209.85.135.132/search?q=cache:vvhM0KrOrW8J:ec.europa.eu/comm/cdp/amato/index_en.htm+forward+studies+unit&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz, staženo 7.5.2009.

Nakonec bohužel její mise nebyla úspěšná a rok 2000 byl shledán jako ztraceným obdobím, kdy probíhaly pouze filozofické diskuse o strategii udržitelného rozvoje, které neměly ovšem náplň praktickou, která se měla týkat postupu ve zpracování EU SUR. FSU nakonec nezpracovala přesvědčivý návrh EU SUR (Full Text of the Report) a ani skupina poradců pod Romanem Prodim neprokázala vlastní zájem a odhodlání se ve tvorbě EU SUR více angažovat.⁴⁰⁴

Po téměř roce, kdy nebyl patrný jakýkoliv pokrok někteří komisaři a to především M. Wallström se začali obávat budoucích následků této nečinnosti. Dne 27. 10. 2000 pracovní skupina /task force/, která měla vyhodnotit pokrok FSU veřejně projevila své obavy z nedostatečného postupu ve zpracování EU SUR a společně s evropskými environmentálními organizacemi (Evropským environmentálním byrem, Přáteli země a Přátelé mezinárodní přírody) začali jednat.

Ještě před říjnovým prohlášením byl uspořádán workshop v září, kde byl zpracován dokument „Vytvoření nové Evropy: Pracovat směrem k UR - Shaping the New Europe: Working towards the SD“⁴⁰⁵. Na přípravě tohoto dokumentu se podílelo Evropské environmentální byro a další spolupracující organizace. Tento dokument přímo vyzývá Evropskou komisi, aby hrála hlavní roli při tvorbě Strategie udržitelného rozvoje a navrhuje ji, aby vycházela ze svých deklarovaných strategických priorit pro období 2000 – 2005, poněvadž kvalita života, globální zodpovědnost, nová sociální a ekonomická agenda a nové formy vládnutí mohou být základními principy nové strategie udržitelného rozvoje EU, kterou bude schvalovat švédské předsednictví EU. Tento materiál také obsahoval doporučení, aby nová EU SUR již měla v sobě i externí dimenzi a navrhoval připravit malou skupinu tzv. Task Force, která bude v EK zpracovávat akční program pro EU SUR. Hlavními oblastmi, na které by se EU SUR měla zaměřit byly zemědělství, doprava, průmysl a energetika. Výsledkem této iniciativy bylo vytvoření malé pracovní skupiny v listopadu 2000, v níž byli reprezentanti GŘ pro životní prostředí, GŘ pro sociální záležitosti, GŘ ECOFIN – pro hospodářské a finanční záležitosti, GŘ Rozvoj a zmiňovaná Forward Studies Unit. Nezávisle na těchto aktivitách švédské ministerstvo životního prostředí a Evropské environmentální byro uspořádaly konferenci zájmových skupin, která měla diskutovat o EU SUR a jejíž závěry měly být zohledněny v práci pracovní skupiny.⁴⁰⁶

Úkolem pracovní skupiny – Task force bylo v EU SUR vytipovat několik témat a zdůraznit vzájemnou propojenost mezi nimi.⁴⁰⁷ Pracovní skupina se zaměřila pouze na vnitřní dimenzi EU SUR a vnější dimenzi nechala na později.⁴⁰⁸ Skupina připravila seznam témat, která se mají objevit v nové EU SUR: sociální exkluze a chudoba, veřejné zdraví, demografie

⁴⁰⁴ DALAL-CLAYTON, B.: The EU Strategy for Sustainable Development: Process and Prospects, International Institute for Environment and Development Environmental Planning Issue, No 27, leden 2004, 1-27, http://www.nssd.net/pdf/eustrategy_14jan2004.pdf, str. 7

⁴⁰⁵ European Environmental Bureau: Shaping the New Europe: Working Towards Sustainable Development, <http://www.eeb.org/publication/2000/shaping-joint-version.pdf>, staženo 7.6.2008.

⁴⁰⁶ DALAL-CLAYTON, B.: The EU Strategy for Sustainable Development: Process and Prospects, http://www.nssd.net/pdf/eustrategy_14jan2004.pdf, str. 7

⁴⁰⁷ AZMANOVA, A., PALLEMAERS, M.: Sustainable Development and European Union, str. 55

⁴⁰⁸ DALAL-CLAYTON, B.: The EU Strategy for Sustainable Development: Process and Prospects, str. 8

a stárnutí, energetika a změna klimatu, přírodní zdroje, doprava a mobilita. Tyto oblasti byly poté dále vysvětleny v dalším dokumentu, který byl projednáván 5. prosince 2000. V opozici proti návrhu skupiny byla řecká komisařka pro zaměstnanost Diamantopoulos, která si stála za stanoviskem, že sociální záležitosti jsou součástí Lisabonské strategie a byla proti zahájení novému procesu začlenění této dimenze do EU SUR.⁴⁰⁹

II.15.2. Analytická zpráva a 6. Environmentální akční program

Analytická zpráva, která byla vydána jako konzultační dokument mohla stavět na již stávajících pravidlech evropské ekonomické, sociální a environmentální politiky a také vycházet z Environmentálních akčních programů. 6. Environmentální akční program se stal environmentální komponentem EU SUR. V roce 2001 byl zahájen v pořadí Šestý environmentální akční program s názvem „Životní prostředí 2010: naše budoucnost, naše volba“ byl přijat v proceduře spolurozhodování (Nařízení 1600/2002/EC).⁴¹⁰

Tento program platí od roku 2002 do roku 2012 a z něj mělo vzejít několik legislativních dokumentů a nových strategických přístupů. 6. EAP podporuje, aby politika ochrany životního prostředí zaujímala inovační přístup a hledá nové způsoby spolupráce s nejširšími vrstvami společnosti. 6. EAP poukazuje na to, že je třeba zlepšit implementaci stávající environmentální legislativy. Dokument uvádí, že důrazné legislativní aktivity Evropského soudního dvora musí být kombinovány s podporami pro nejlepší metody a s politikou veřejných informací. Je nezbytně třeba prohloubit integraci zájmů životního prostředí do ostatních politik, například veškeré politické iniciativy Komise musí být plně hodnoceny z tohoto hlediska. Pokrok by měl být měřen pomocí indikátorů. Spolupráce s trhem prostřednictvím zájmů podniků a spotřebitelů přispěje k udržitelnějším modelům výroby a spotřeby. Podniky by neměly být prostě penalizovány za selhání; měly by být zavedeny systémy pro odměňování dobrého jednání. Spotřebitelé potřebují informace, které by jim umožnily zvolit produkty, příznivé pro životní prostředí, a pak mohou ovlivňovat trh. Měly by být přiznávány státní subvence na metody, které jsou příznivé pro životní prostředí. Podniky musí být podporovány v inovacích, např. u čistých technologií. Jednotliví občané činí každodenně rozhodnutí, která mají přímý nebo nepřímý dopad na životní prostředí. Kvalitnější a snadno dostupné informace o životním prostředí a o praktických záležitostech povedou k vytváření vlastního názoru a snadnějšímu rozhodování. Plánování využívání půdy a hospodárné rozhodování v členských státech. Společenství může poskytovat podporu prostřednictvím prosazování nejlepších metod a využíváním Strukturálních fondů. Tyto přístupy měly být uplatňovány v celé šíři problematiky životního prostředí.

⁴⁰⁹ DALAL-CLAYTON, B.: The EU Strategy for Sustainable Development: Process and Prospects, str. 8

⁴¹⁰ EU Environment Guide 2007, Amcham, str. 4

Dále byla věnována zvláštní pozornost čtyřem prioritním oblastem činnosti⁴¹¹: 1) změna klimatu – snížit emise skleníkových plynů do roku 2008 o 8% a globální emise od 20 – 40% do roku 2020; 2) příroda a biologická rozmanitost – bojovat proti hrozbě vymýcení druhů a jejich původního prostředí v Evropě; 3) životní prostředí a zdraví a kvalita života – zlepšení risk management systémů pro chemické látky, strategie pro ochranu proti pesticidům, ochranu vody a kvality ovzduší 4) přírodní zdroje a odpad – zvýšení recyklace odpadu a péči o odpad⁴¹². Raději než soustředění se na fixaci specifických environmentálních cílů pro následující období, se Komise rozhodla definovat své aktivity v sedmi tématických strategiích, které vycházejí ze 4 hlavních priorit 6 EAP.⁴¹³ Tyto strategie byly představeny v Evropském parlamentu a v Radě a přijaty ve společném rozhodnutí v čl. 251 (společném rozhodnutí) Smlouvy. Tématické strategie byly rovněž konzultovány s dalšími zájmovými skupinami, průmyslem, NGOs, veřejnou správou a sociálními partnery a pokrývají tyto oblasti:⁴¹⁴ 1. Znečištění ovzduší (přijata 21. září 2005), 2. Mořské prostředí (přijata 24. 10. 2005), 3. Prevence a recyklace odpadů (přijata 21. 12. 2005), 4. Udržitelné přírodní zdroje (přijata 21. 12. 2005), 5. Městské prostředí (přijata 11. 1. 2006), 6. Půda (přijata 22. 9. 2006) a 7. Pesticidy (přijata 12. 7. 2006).

Analytický konzultační dokument přijal stejný tématický přístup jako 6. EAP, i když měl ucelenější rozsah. Větší důraz byl kladen na environmentální aspekt udržitelného rozvoje než na ekonomický a sociální, který byl zdůrazněn v Lisabonské strategii. Hlavně zdůrazňoval v ekonomických otázkách ta témata, jako jsou efektivnost, nákladová efektivnost a kvalita politického rozhodování.⁴¹⁵

13. prosince 2000 na neformálním setkání EK pod vedením Romana Prodiho předseda EK vyzval pracovní skupinu k užší spolupráci se švédským předsednictvím a Evropskou komisí a podpořil témata, které navrhla pracovní skupina. EK se dohodla na ustavení další pracovní skupiny (tzv. working group) pro tvorbu EU SUR, kterou uvedl Vankeuhelen – belgický reprezentant v Evropské komisi a vedoucí oddělení udržitelného rozvoje. Tato pracovní skupina měla vše konzultovat s Evropským parlamentem, Evropskou komisí, členskými zeměmi a dalšími zájmovými skupinami.⁴¹⁶ Výsledek její činnosti měl být představen na jarní ER ve Stockholmu

Dne 1. ledna 2001 převzalo Švédsko po Francii předsednictví v Radě EU a mezi třemi hlavními prioritami, které si stanovila švédská vláda, byly: životní prostředí a udržitelný rozvoj, udržitelný růst a plná zaměstnanost a rozšíření Evropské unie (tzv. 3 E).

⁴¹¹ Souhrn návrhu 6.EAP, Centrum pro otázky životního prostředí, http://www.czp.cuni.cz/knihovna/6EAP/souhrn_navrhu_6AP.htm, staženo 7.6.2009. aEU Environment Guide, str. 4

⁴¹² Ibidem,, str.4.

⁴¹³ Ibidem, str. 4

⁴¹⁴ Tamtéž str. 4

⁴¹⁵, DALAL-CLAYTON, B.: The EU Strategy for Sustainable Development: Process and Prospects, str. 9

⁴¹⁶ AZMANOVA,A., PALLEMAERS, M: Sustainable Development and European Union, str. 56

II.15.3. Konzultační proces

Pracovní skupina připravila návrh konzultačního dokumentu - „Diskusní dokument k přípravě strategie Evropské unie pro udržitelný rozvoj“ v polovině února 2001 a následně byl připomínkován službami Evropské komise. Finální dokument byl uvolněn k vnějším komentářům na konci března 2001⁴¹⁷. Smyslem tohoto diskusního dokumentu bylo poskytnout analytickou základnu pro EU SUR. Text vyjadřoval počáteční názory úředníků Komise na problémy a příležitosti udržitelného rozvoje. Diskusní dokument neuváděl specifické cíle a opatření. Ty měly být obsaženy v návrhu strategie pro udržitelný rozvoj, kterou Komise měla předložit na zasedání Evropské rady v Göteborgu. V souladu s výše uvedeným bylo účelem dokumentu vyvolat diskusi a podnítit příspěvky ostatních institucí EU a občanské společnosti. Úředníci Komise navrhli soustředit debatu na 10 okruhů. Uzávěrka dodání připomínek pak byla do 30. dubna 2001.⁴¹⁸

Tabulka 7: Diskusní dokument ke strategii udržitelného rozvoje:

<p>Otázky</p> <ol style="list-style-type: none">1. Umožní soustředění se na omezený počet nejpalčivějších problémů funkčnost koncepce udržitelného rozvoje? Vyjadřuje šest zde zvolených témat dlouhodobé problémy, s nimiž je evropská společnost konfrontována?2. Tento dokument se soustředí na problémy udržitelného rozvoje v Evropě. Existují nějaké případy, kdy by akce sloužící k nasměrování evropské společnosti na udržitelnější cestu rozvoje mohly ztížit dosažení trvale udržitelného rozvoje v globálním měřítku? Jak mohou reformy politiky EU podpořit celosvětové úsilí dosáhnout udržitelného rozvoje?3. Je-li trvale udržitelný rozvoj dlouhodobou záležitostí, pak by měl mít jasný význam i pro přístupující země. Nakolik jsou problémy, s nimiž se tyto země potýkají, odlišné od současných problémů ve členských státech?4. Máte stejný názor na analýzu příčin těchto problémů a jejich potenciální nápravu tak, jak je zde uvedeno? Máte nějaké doplňky k souboru politických nástrojů?5. Jaká praktická opatření lze přijmout, aby zásada "politické integrace" mohla být lépe převáděna do konkrétních akcí za účelem dosažení lepší slučitelnosti politik v jednotlivých sektorech?6. Vlády samy o sobě trvale udržitelný rozvoj zařadit nemohou. Nepostradatelnou roli musí sehrát podnikatelská sféra, pracující a občanská společnost. Jak zařídíme, aby k tomu došlo?7. Jak můžeme zajistit, aby náklady na přizpůsobení se trvale udržitelnému rozvoji byly minimalizovány a nabízené příležitosti uchopeny?8. Ve kterých oblastech trvale udržitelného rozvoje spatřujete jasnou politickou úlohu pro Evropskou unii?
--

⁴¹⁷ viz Commission's "Consultation paper for the preparation of a EU strategy for sustainable development" (SEC (2001)517, 27 March 2001)

⁴¹⁸ Diskusní dokument k přípravě strategie Evropské unie pro trvale udržitelný rozvoj: shrnutí <http://www.czp.cuni.cz/info/EU/StrTUR/strategie%20TUR.rtf>, str. 4.

9. Které jsou nejnaléhavější kroky, jež by Evropská unie měla učinit v rámci strategie EU pro udržitelný rozvoj?

10. Které specifické cíle by podle Vás měly být zahrnuty do strategie EU pro Göteborg? S jakými opatřeními by se mělo počítat, aby bylo zajištěno jejich provádění?

V dokumentu se hovořilo, že EU SUR by se měla soustředit na malý počet témat. Dále na průřezový přístup, který umožňuje nové pohledy se zohledněním přesahů do jiných sektorů způsobených rozhodnutími v rámci dalších sektorových programů. V první řadě měla mít Strategie udržitelného rozvoje přidanou hodnotu tím, že bude kladen větší důraz na aktivity, které mají dlouhodobý aspekt.⁴¹⁹

Soubor témat, na které se EU SDS měla zaměřit, byl vybrán na základě kritérií: závažnost, časová dimenze a nevratnost a evropská dimenze. Témat takto vybraných bylo šest: Změny klimatu a čistá energetika, Zdraví občanů, Řízení přírodních zdrojů, Chudoba a vyloučení ze společnosti, Stárnutí populace a demografie a Mobilita, způsob využívání území a územní rozvoj.

Obsahem dokumentu byla analýza okruhu problémů, které vedly v těchto oblastech k neudržitelným trendům. Řada problémů uvedená v částech dokumentu měla společné příčiny. Uvedené problémy se vyznačovaly komplexem vzájemných působení mezi sektory. Některé měly dlouhodobý charakter a vyznačovaly se tím, že se postupně vyostřují. Mezi příčiny problémů patřily nesprávné stimuly, neslučitelnost politiky v jednotlivých sektorech, krátkodobé myšlení v politické praxi, setrvačnost politiky, omezené znalosti, nedostatky v komunikaci a dialogu. Proto bylo nutná zlepšení integrace politiky na všech úrovních tak, aby se různé strategie navzájem doplňovaly a nikoli aby směřovaly různými směry. Integrace politik by měla stát na začátku politického rozhodovacího procesu.

Materiál se dále zabýval nejdůležitějšími nástroji, které by mohly a měly být použity jako stavební kameny strategie udržitelného rozvoje. Jedním z těchto stavebních kamenů byla zásada, aby náklady a dopady všech politických opatření byly zkoumány systematictěji. Dalším bylo stanovení konkrétních, ambiciózních a dosažitelných dlouhodobých cílů, které jsou nezbytné k tomu, aby politika pro udržitelný rozvoj získala nějakou podstatu a aby bylo posíleno porozumění a podpora pro tuto politiku ze strany obyvatelstva. Náprava cen („getting prices right“) tak, aby ceny lépe odrážely skutečné společenské náklady různorodých aktivit. Dokument upozorňoval, že existuje mnoho různých způsobů, jak změnit ceny nebo jiné stimuly pro podniky a spotřebitele, aby podporovaly udržitelný rozvoj. K přímým metodám patří mj. vytvoření obchodovatelných vlastnických práv (např. práva na emise). Prosazována by měla být na úrovni Společenství snaha zahrnout do sektorových politik všeobecné zájmy jako je např. podpora zaměstnanosti, regionální rozvoj a ochrana životního prostředí.

⁴¹⁹Diskusní dokument k přípravě strategie Evropské unie pro trvale udržitelný rozvoj: shrnutí <http://www.cz.puni.cz/info/EU/StrTUR/strategie%20TUR.rtf>, str. 12.

Výzva pro politiku technologického rozvoje spočívala v tom, aby dokázala ovlivňovat inovace tak, aby udržitelný rozvoj mohl profitovat z tržních řešení. Důležitá byla rovněž věda a výzkum a aby nové výzkumy byly pečlivě recenzovány kolegy výzkumníků, aby se jim dostalo větší věrohodnosti. Důvěra v použití vědeckých informací měla být rovněž posílena nezávislou syntézou důkazů tak, aby tyto informace mohly být sdělovány širšímu publiku a aby jim toto publikum dokázalo rozumět. Lepší informace pro výrobce i spotřebitele jsou důležité pro zvýšení efektivity opatření, které mají podporovat změny v chování. Významné jsou indikátory, které představují základnu pro posuzování pokroku, kterého bylo dosaženo na cestě k dlouhodobému cíli udržitelného rozvoje.

K diskusnímu dokumentu se vyjádřilo několik organizací, které ovšem negativně hodnotily především krátkou dobu k odřípkání dokumentu. K materiálu vydaly zprávu sektorům „SUR EU – pohledy zájmových skupin - EU Strategy for Sustainable Development: Stakeholder Views“ evropské nevládní organizace v čele s Evropským environmentálním byrem, která obsahovala oddělené komentáře vypracované specializovanými zájmovými skupinami, které se týkaly jednotlivých částí dokumentu.⁴²⁰

V souvislosti s konzultací představitelé EU také vyjádřili své znepokojení nad rolí Evropského parlamentu s ohledem na jeho oslabenou pozici v zapojení do tvorby EU SUR, což oslabuje její legitimitu. S ohledem na omezený čas Evropský parlament nemohl na tomto procesu efektivněji spolupracovat i vzhledem k tomu, že neexistoval v Evropském parlamentu výbor, který se zabývá výhradně udržitelným rozvojem ani institucionalizovaně jednat. K diskusnímu dokumentu se vyjádřila pouze politická frakce Zelených, ale její pozice k dokumentu byla dosti kritická. Frakce např. obvinila R. Prodiho z neznalosti problémů životního prostředí. 14. března 2001 přesto Evropský parlament podpořil dokument Evropské komise.

II.15.4. Evropská rada ve Stockholmu – březen 2001

Následně se ve dnech 23. a 24. března 2001 ve Stockholmu konalo první výročí jarního zasedání Evropské rady (ER) o ekonomických a sociálních otázkách. Jednání se soustředilo na způsoby dosažení strategického cíle pro nastávající desetiletí stanovené v Lisabonu. ER se zaměřila na demografický problém stárnutí obyvatelstva a skutečnost, že lidí v produktivním věku stále ubývá, diskutovala o tvorbě většího množství kvalitnějších pracovních míst, poskytla strategické vedení pro směry hospodářské politiky pro dosažení udržitelného hospodářského růstu a stabilních makroekonomických podmínek, dohodla se na zlepšení jednacích postupů, aby se jarní zasedání mohlo stát místem pro každoroční vyhodnocování ekonomických a sociálních problémů. V tomto smyslu se zasedání v Göteborgu v červnu, jak již bylo avizováno mělo zabývat otázkou udržitelného rozvoje.

⁴²⁰ DALAL-CLAYTON, B.: The EU Strategy for Sustainable Development: Process and Prospects, str. 10

Rada zvolila pragmatičtější a konstruktivnější přístup, jelikož neměla mnoho času na větší rozbor. Zásadní pro ni bylo, aby byl konsensus přijatelný pro všechny členské státy. Rada na několika úrovních se v období mezi 4. dubnem a 30. dubnem 2001 dohodla, že minimálně 6 hlavních priorit bude součástí budoucí strategie. Veřejné konzultace rovněž probíhaly. V dubnu se konala konference v Hospodářském a sociálním výboru.⁴²¹

II.15.5. Evropská komise a finalizace Sdělení

Odpovědi a náměty k diskusnímu dokumentu byly Evropskou komisí analyzovány a dokument byl revidován. Konflikty a neshody nad některými částmi textu byly vyřešeny na různých úrovních podle jejich charakteru a důležitosti. Mnoho otázek probíhalo v diskusi s kontaktní skupinou osob v různých klíčových GŘ (životní prostředí, sociální záležitosti a hospodářství) Text v důležitých otázkách (například transport pricing⁴²²) se řešil na úrovni vysokých úředníků a posléze v kolégiu Komisařů.

V květnu 2001 bylo konečně zveřejněno finalizované „Sdělení Udržitelná Evropa pro lepší svět“. Sdělení mělo 3 části: souhlas průřezových návrhů pro zajištění budoucí tvorby koherentní politiky, navrhovalo budoucí revize společných politik (například zemědělská politika, rybolovu a dopravy), které by měly brát v úvahu problematiku udržitelného rozvoje. Dále shrnutí hlavních cílů EU širokých měřítek, jak bojovat s výzvami před nimiž EU stojí: klimatická změna, ohrožení veřejného zdraví, ubývání přírodních zdrojů, dopravní znečištění a problémy se zneužitím půdy. Dále se Sdělení zaměřovalo na to, jak bude strategie vždy na jaře projednávána a vyhodnocena. Sdělení navrhovalo vytvoření Výboru pro udržitelný rozvoj v Evropském parlamentu a zřízení Kulatého stolu ke strategii udržitelného rozvoje s nezávislými experty - tzv. stakeholder fórum.⁴²³

II.15.6. Evropský parlament (EP) a Sdělení Evropské komise

Výbory EP se zabývaly přípravou EU SUR pro Göteborg v dubnu a v květnu 2001. Hlavním výborem Evropského parlamentu, který se zabýval dokumentem Sdělení Udržitelná Evropa pro lepší svět byl Výbor pro životní prostředí, ochranu spotřebitele a zdraví a i další výbory. Také Výbor pro hospodářské a měnové záležitosti a pro zaměstnanost a sociální záležitosti vyjádřily svá stanoviska ke Sdělení.

Ve své finální zprávě EP uvedl, že je nutné zdůraznit environmentální dimenzi udržitelného rozvoje s odkazem k 6 Environmentálnímu akčnímu programu, který poskytuje zásadní bázi pro strategii udržitelného rozvoje. Bohužel to vycházelo hlavně z přesvědčení europoslanců, že udržitelný rozvoj má pouze environmentální dimenzi.

⁴²¹Ibidem, s. 12

⁴²² Vliv dopravy na životní prostředí je v současné době skutečně globálním problémem.

⁴²³ AZMANOVA, A., PALLEMAERS, M: Sustainable Development and European Union, str. 71

Dále poslanci podpořili hlavní priority, ale mírně zkritizovali skutečnost, že dokument vychází hlavně z ekonomické roviny. Na základě této zprávy EP vydal rezoluci 31.5.2001, která byla založena na hlavních výsledcích zprávy. Zpráva se soustředila na politiku zemědělskou a její environmentální reformu a rybolovnou politiku. Zpráva také vyzvala k založení speciální instituce pro udržitelný rozvoj. Měla být vytvořena Rada pro EU SUR, která měla monitorovat, vyhodnotit a sledovat další vývoj EU SDS a revidovat indikátory.⁴²⁴ Dále rovněž zdůraznila nutnost vypracování externí dimenze strategie udržitelného rozvoje, která by se věnovala reformě Světová obchodní organizace - WTO. Tímto Evropský parlament přidal svůj příspěvek k SUR EU

II.15. 7.Rada pro životní prostředí a téma udržitelného rozvoje

Poté, co se vyjádřil Evropský parlament, bylo již v kompetenci Rady EU se k návrhu zavázat. Poslední zasedání Rady ministrů životního prostředí členských zemí Evropské unie za předsednictví švédského ministra životního prostředí K. Larssona se konalo ve dnech 7. až 8. června 2001 a bylo připraveno pro následné zasedání Evropské rady v Göteborgu (15. – 16. června 2001). Radě ministrů životního prostředí se podařilo dosáhnout politické shody o společné pozici k návrhu rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady o novém 6. Akčním programu životního prostředí Evropských společenství (EAP) na roky 2001/2 – 2010. Mimořádná pozornost byla věnována přípravě Světového summitu o udržitelném rozvoji, který se konal v září 2002 v jihoafrickém Johannesburgu. Rada EU potvrdila závazek zpracovat a odsouhlasit do konání summitu národní strategie udržitelného rozvoje všech členských zemí, případně provést kritické vyhodnocení stávajících. Podle EU by se měl summit soustředit na ochranu přírodních zdrojů jako základu pro ekonomický a sociální rozvoj. Na světové a národní úrovni by mělo k r. 2015 dojít ke zvratu současných negativních trendů. Dále musí dojít k jasnému oddělení ekonomického růstu a tlaku na životní prostředí. Udržitelný rozvoj a ochrana přírodních zdrojů musí být chápány i jako nezbytné předpoklady pro zachování bezpečnosti ve světě. Summit by se měl soustředit na problematiku vody, energií, degradace půdy a biologické rozmanitosti. Summit by měl dále prosazovat synergií mezi ochranou životního prostředí a likvidací chudoby. Tomu by mělo napomoci plnění morálního závazku vyspělých zemí poskytovat rozvojovou pomoc nejchudším zemím světa ve výši 0,7 % HDP v souladu s doporučením OSN.

Předsedající švédský ministr prezentoval souhrnnou zprávu o pokroku a úspěších strategie integrování environmentálních požadavků do sektorových politik EU (tzv. Cardiffský proces). Do té doby bylo zpracováno 9 sektorálních strategií (např. doprava, energetika, zemědělství, vnitřní trh, rybolov, rozvojová spolupráce).

⁴²⁴Ibidem, str. 61

II.15.8. Evropská rada v Göteborgu

Klíčové zasedání Evropské rady (ER) se uskutečnilo ve dnech 15. – 16. června 2001 ve švédském Göteborgu. Summitu členských zemí EU se zúčastnili i předsedové vlád kandidátských zemí. ER se věnovala otázce rozšíření EU, odsouhlasila strategii udržitelného rozvoje, diskutovala problematiku ekonomického růstu a strukturálních reforem, sociální otázky (postavení důchodců a péče o věkově starší populaci), společné postoje zemí EU k aktuálním otázkám mezinárodních vztahů (Blízký východ a Balkán). Na tomto summitu se šéfové členských zemí dohodli na zákazu výroby nejjedovatějších chemikálií do roku 2020, projednali návrh 6. akčního programu pro životní prostředí a postoupili ho do Evropského parlamentu a zabývali se i tzv. Integračními dokumenty (Integration papers), které navrhují, jak donutit environmentálně nejškodlivější sektory (jako je doprava či energetika) brát větší ohledy na životní prostředí. Nejzásadnějším výstupem bylo přijetí Strategie udržitelného rozvoje Evropské unie.

Evropské radě se podařilo schválit Strategii udržitelného rozvoje, která završila politický závazek EU k hospodářské a sociální obnově, a dodává jí třetí dimenzi, tj. dimenzi ochrany životního prostředí, a zavádí nový přístup do politiky EU. Strategie udržitelného rozvoje EU měla zajistit, aby se EU stala nejlépe konkurenceschopnou ekonomikou a zároveň nejzodpovědnější společností ve vztahu k přírodě a životnímu prostředí. Ve Sdělení „Udržitelná Evropa pro lepší svět“ (COM (2001) 264) si EU vytýčila šest hlavních dlouhodobých prioritních oblastí 1) boj proti změně klimatu a prosazování používání čisté energie, 2) životní prostředí a zdraví, zvláště veřejné zdravotnictví, bezpečnost a kvalita potravin, snížit používání chemických látek, boj s infekčními chorobami a resistencí vůči antibiotikům, 3) odvrátit ubývání přírodních zdrojů, revize společné zemědělské politiky, revize společné politiky rybolovu v r. 2002, integrovaná politika výrobků, snižování odpadů, 4) doprava - věnovat pozornost vlivu dopravy na růst HDP, využít cenové politiky k podpoře různých druhů dopravy, především železniční, vodní a veřejné dopravy, 5) bojovat proti chudobě a sociálnímu vyloučení, a 6) vypořádat se s ekonomickými a sociálními dopady stárnutí společnosti. Dlouhodobé cíle byly stanoveny v časovém horizontu do roku 2010, s výjimkou problematiky změny klimatu a energetiky (2020), s jejich každoročním průběžným sledováním a rozsáhlým vyhodnocením včetně vypracování návrhů na aktualizaci Strategie při nástupu nové Evropské komise v r. 2005.

Strategie udržitelného rozvoje byla postavena na principu koordinované kontroly hospodářských, sociálních a environmentálních důsledků všech oblastí politiky, jejímiž výsledky se musí řídit veškeré rozhodování. SUR podporuje stanovení správných cen výrobků a služeb tak, aby lépe vyjadřovaly skutečné náklady, které na ně společnost vydává, může lépe stimulovat spotřebitele při rozhodování co vyrábět, nebo co koupit. Ke zlepšení koordinace řízení a rozhodování na úrovni členských států ER vyzvala členské státy k vypracování vlastních národních strategií udržitelného rozvoje, zdůraznila důležitost

konzultací se všemi příslušnými subjekty a vyzvala členské státy, aby stanovily odpovídající národní postupy těchto konzultací.

Ke zlepšení koordinace řízení a rozhodování na úrovni EU, ER stanoví na svých každoročních jarních zasedáních nezbytné politické zásady na podporu udržitelného rozvoje v EU. ER vyzvala instituce EU ke zlepšení koordinace vnitřní politiky jednotlivých sektorů. Horizontální příprava Strategie udržitelného rozvoje bude nadále koordinována Radou pro všeobecné záležitosti. Evropská rada vzala na vědomí, že EK zahrne do svého akčního plánu efektivnějšího řízení, které má být předloženo ER v Laeken, mechanismy, které zaručí, že všechny hlavní politické návrhy budou obsahovat hodnocení dopadu na udržitelný rozvoj (tedy hodnocení potenciálu hospodářského, sociálního a environmentálního).

Za účelem efektivní kontroly Strategie udržitelného rozvoje ER vyzvala Radu EU, aby pro účely realizace strategie prozkoumala návrhy obsažené ve zprávě EK, zejména ty, které se týkají hlavních cílů a opatření a 6. Akčního programu ochrany životního prostředí, bude na svých pravidelných jarních zasedáních hodnotit pokrok v realizaci strategie v souladu se závěry ze zasedání ER ve Stockholmu. ER vzala na vědomí, že EK bude hodnotit realizaci Strategie udržitelného rozvoje ve svých výročních zprávách podle hlavních ukazatelů, které budou stanoveny před zasedáním ER na jaře 2002. Současně EK předloží zprávu hodnotící možnosti ekologických technologií podporovat hospodářský růst a zaměstnanost. ER podpořila práci EK na přípravě legislativních návrhů, týkajících se označování a zjišťování geneticky modifikovaných organismů, požádala Radu EU, aby v 6. Rámcovém programu výzkumu a vývoje EU věnovala patřičnou pozornost energiím, dopravě a ochraně životního prostředí.

Rada EU byla rovněž vyzvána, aby dokončila a dále rozvíjela sektorové strategie, aby mohla co nejdříve předložit výsledky své práce před zasedáním ER na jaře 2002. Ve své práci má postupovat v souladu s 6. Akčním programem ochrany životního prostředí a se Strategií udržitelného rozvoje. Již schválenou EU SUR se dne 9. července 2001 zabývalo Evropské environmentální byro, které zorganizovalo konferenci v Bruselu ve spolupráci s novým belgickým předsednictvím k tématu „Implementing the EU Sustainable Development Strategy“.

Po schválení Sdělení ke strategii udržitelného rozvoje byla úkolová skupina (task force), která byla zodpovědná za její zpracování, byla rozpuštěna a Generální tajemník vytvořil síť generálních ředitelství k udržitelnému rozvoji, která se scházela každé 3 měsíce.

II.15.9. Cesta k vnější dimenzi EU SUR

Požadavek Evropské rady v Göteborgu zněl jasně, aby Komise vytvořila Sdělení k externí dimenzi udržitelného rozvoje. První Sdělení k přípravě Světového summitu o udržitelném rozvoji (Ten Years after Rio: Preparing for the World Summit on Sustainable Development in 2002) bylo předloženo k diskusi pro Evropskou radu v únoru 2001, několik měsíců před zasedáním v Göteborgu. Obsahovalo tyto klíčové priority: energii, vodu, finance,

globalizaci obchodu a byl doplněn text k Rozvojovým cílům tisíciletí a jejich cílům, které mají průřezový charakter – životní prostředí a rozvoj. Sdělení bylo prezentováno Radě komisaři pro životní prostředí a rozvoj v březnu 2001.⁴²⁵

Na práci na tomto dokumentu byla vytvořena generálním tajemníkem řízena Inter-Service Group (ISG), kterou tvořilo GŘ pro životní prostředí, rozvoj a obchod, které bylo předsedáno úředníkem z úřadu generálního tajemníka. První setkání expertů se uskutečnilo v září 2001 a první návrh dokumentu připravilo generální ředitelství pro rozvoj v říjnu 2001, aby tento dokument byl připraven k revizi do prosince 2001. V průběhu této přípravy nebyla dána možnost zájmových skupin se do tohoto procesu zapojit.

Vedoucí Rady EU, kterým bylo belgické předsednictví ve druhé polovině roku 2001 si stanovilo jako jednu z priorit životní prostředí, která byla rozčleněna do několika cílů – postoupit v jednáních o Kjótském protokolu a jeho ratifikace v roce 2002, příprava Světového summitu o udržitelném rozvoji v roce 2002 (Rio + 10), implementace EU SUR a integrace problematiky životního prostředí do rozvojových politik ostatních odvětví.

První návrh Sdělení byl připraven v listopadu 2001 a týkal se problematiky chudoby. Chudoba a sociální vyloučení v EU byly jedním ze šesti témat, které byly součástí vnitřní dimenze EU SUR. Priorita odstraňování chudoby a udržitelný rozvoj byla velmi důležitá. Kontext, ve kterém se o odstraňování chudoby usiluje, je stále globalizovanější a vzájemně závislejší svět; tato situace vytvořila nové příležitosti, ale také nové výzvy.⁴²⁶ Vypracování specifické strategie boje proti chudobě bylo jednou ze základních podmínek zabezpečení udržitelného rozvoje. Efektivní strategie simultánního řešení problémů chudoby, rozvoje a životního prostředí, by se měla na počátku zaměřit na zdroje, výrobu a obyvatele a měla by zahrnout demografické problémy, kvalitnější zdravotní péči a vzdělávání, práva žen, úlohu mládeže a domorodých obyvatel a místních komunit a proces demokratické účasti na zdokonaleném vládnutí.⁴²⁷ Odstranění chudoby a hladu je první cíl Rozvojových cílů tisíciletí.

První kompletní předloha dokumentu byla následně rozeslána mezi ISG k formální konzultaci. S předlohou ovšem nesouhlasilo GŘ pro životní prostředí a obchod, jelikož se jejich pohledy na otázky, které byly řešeny v dokumentu, rozcházel. Další GŘ text vyhodnotili, jako zbytečně alarmující až katastrofický. Problém také spočíval v tom, že bylo obtížné sjednocovat stanoviska různorodých generálních ředitelství. Jelikož všechna generální ředitelství měla rozdílné priority. GŘ pro rozvojovou pomoc se koncentrovalo na Mezinárodní konferenci o financování rozvoje v Monterrey, GŘ pro obchod zase na rozvojové kolo v Doha a GŘ pro životní prostředí na Světový summit o udržitelném rozvoji v Johannesburgu.⁴²⁸ Přitom všechny mezinárodní konference byly velmi důležité.

⁴²⁵ DALAL-CLAYTON, B.: The EU Strategy for Sustainable Development: Process and Prospects str. 16.

⁴²⁶ Viz - Společné prohlášení Rady a zástupců vlád členských států zasedajících v Radě, Evropského parlamentu a Komise o rozvojové politice Evropské unie: „Evropský konsensus“, (2006/C 46/01), EVROPSKÝ KONSENSUS O ROZVOJI Rozvoj jako výzva,

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:046:0001:0019:CS:PDF>, staženo 7.5.2008.

⁴²⁷ Boj proti chudobě, Programová oblast, Agenda 21, [http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/B56F757C1507C286C12570500034BA62/\\$file/3.htm](http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/B56F757C1507C286C12570500034BA62/$file/3.htm), staženo 7.6.2009.

⁴²⁸ DALAL-CLAYTON, B.: The EU Strategy for Sustainable Development: Process and Prospects, str. 19

Aby nedocházelo ke třenicím mezi třemi zainteresovanými GŘ, a aby bylo dosaženo kompromisu u cílů a celkové vyváženosti strategie, GŘ pro vnější vztahy - DG Relex se připojilo k ISG a asistovalo vytvoření nového návrhu, který byl vydán v lednu 2002. Tento dokument rovněž prošel připomínkovým řízením mezi službami EK v únoru 2002 a byl zrevidován a upraven na základě negociací. Finální rozhodnutí u problematických otázek bylo řešeno na seniorní úrovni dle potřeby: v úřadu generálního tajemníka EK anebo na úrovni kabinetu, zvláštním zasedání EK (20 Chefs de Cabinet).

Finální dokument (Směrem ke globálnímu partnerství pro udržitelný rozvoj“ (COM (2002) 82) - Towards a Global Partnership for Sustainable Development) byl schválen Evropskou komisí a vydán 13.2.2002. Dokument byl představen komisařem pro rozvojovou pomoc Poulem Nielsenem. Finální dokument zdůrazňoval vedoucí úlohu Evropské unie ve světě při prosazování udržitelného rozvoje. V neposlední řadě se globální rozměr zabýval mezinárodními cíli a zaměřil se na priority uvedené v příspěvku EU k Světovému summitu o udržitelném rozvoji, jakými byly globalizace, obchod pro udržitelný rozvoj, boj s chudobou, sociální rozvoj, udržitelné řízení přírodních a ekologických zdrojů, zlepšování propojení politik EU, lepší řízení na všech úrovních a financování udržitelného rozvoje.

Sdělení EK bylo dále postoupeno Evropskému parlamentu a následně Evropské radě, která se k němu měla vyjádřit na summitu v Barceloně 15. – 16. 3. 2002. Před Evropskou radou v Barceloně se dne 4.3.2002 konala Rada pro životní prostředí, která posvětila obsah Sdělení EK k externí dimenzi udržitelného rozvoje. Rada pro životní prostředí si navíc dovolila zdůraznit environmentální dimenzi udržitelného rozvoje. V rámci veřejné konzultace nebyli opominuti aktéři jako Evropský hospodářský a sociální výbor a Výbor regionů.

Evropská rada v Barceloně se věnovala mj. problematice rozšíření EU a naplňování Lisabonské strategie. Podle Evropské rady měla Lisabonská strategie a SUR EU stimulační vliv na kandidátské země při přijímání a realizaci klíčových hospodářských a sociálních cílů a cílů v oblasti životního prostředí.

ER uvítala rozhodnutí Evropských společenství ratifikovat Protokol z Kjóto a vyzvala členské státy, aby ukončili národní ratifikaci do června 2002. Uznala důležitost 6. akčního programu pro oblast životního prostředí a uvítala pokrok dosažený v jednáních mezi Evropským parlamentem a Radou EU pokud jde o jeho konečné schválení. Dále ocenila záměr Evropské komise předložit v roce 2002, v návaznosti na zprávu o technologiích ochrany životního prostředí, Akční plán odstraňování překážek, které brání jejich zavádění. Pozitivně ohodnotila také úmysl urychlit práci na přípravě směrnice o poplatcích za využívání infrastruktur. ER vyzvala Radu EU, aby do prosince 2002 schválila směrnici o energetické dani a zároveň zdůraznila nutnost zvýšení efektivity energií do roku 2010. Věnovala též pozornost otázce rozvojové pomoci. Bylo dohodnuto zvýšit do roku 2006 zahraniční pomoc v celé EU v průměru o 0,39 %.

Na zasedání Evropské rady v Barceloně (2002) byla přijata s ohledem na sledované téma a v souvislosti s přípravou na Světový summit o udržitelném rozvoji v Johannesburgu (WSSD) tzv. Vnější dimenzi SUR EU - v rámci sdělení Komise „Směrem ke globálnímu

partnerství pro udržitelný rozvoj“ (COM (2002) 82). Sdělení Komise stanovilo velmi podrobný a integrovaný systém opatření, které mají přispět ke světovému udržitelnému rozvoji v jeho vnějším rozměru prostřednictvím šesti cílů: 1) inkorporovat obchod do služeb udržitelného rozvoje a zvládnout tak globalizaci, 2) bojovat proti chudobě a podporovat sociální rozvoj, 3) zajistit udržitelnou správu přírodních a environmentálních zdrojů, 4) zvýšit soudržnost politik Evropské unie, 5) zlepšit správu věcí veřejných na všech úrovních a 6) financovat udržitelný rozvoj.

Světovému summitu v Johannesburgu 2002 se věnovala rovněž červnová Evropská rada v Seville 2002. ER vyjádřila odhodlání hrát při přípravě summitu vedoucí úlohu a vyzvat další rozvinuté země, aby se připojily k jejímu pozitivnímu programu globalizace, obchodu a financí, aby společně pomohly rozvojovým zemím získat přístup na své trhy tak, aby globalizace přinesla prospěch všem. V duchu partnerství a odpovědnosti EU podporovalo iniciativy zejména v oblasti pitné vody a hygieny, energií (včetně obnovitelných) a zdraví. Zvláštní pozornost byla věnována Africe. ER zdůraznila přání EU, aby byly v Johannesburgu přijaty jasné a konkrétní politické zásady s přesným harmonogramem.

Komisařka EU pro životní prostředí M. Wallström ještě před červnovou ER navštívila v polovině května 2002 Kodaň, aby s dánskou vládou projednala detaily dánského předsednictví v EU v návaznosti na připravovaný Summit v Johannesburgu. Rozhovory se zaměřily na program a priority dánské vlády a také na pokrok v přípravách na světový summit o udržitelném rozvoji v Johannesburgu. Jiným důležitým úkolem pro nadcházející dánské předsednictví bylo uzavření jednání o rozšíření EU. Pokud jde o vnější aspekty environmentální politiky Společenství, Dánsko navrhovalo, aby se pokračovalo v jednáních o sérii dokumentů, které nebyly uzavřeny nebo dokonce byly ponechány stranou španělským předsednictvím.⁴²⁹

M. Wallström vedla intenzivní rozhovory s dánským premiérem a dánským ministrem životního prostředí, a to ještě před svým vystoupením na konferenci na vysoké úrovni, uspořádané na oslavu rozšíření EEA (Evropská agentura pro životní prostředí), jejíž vedení sídlí právě v Kodani. Navrhla, aby se této příležitosti využilo k vedení rozhovorů s ministry životního prostředí z kandidátských zemí, kteří navštívili konferenci. Komisařka se sešla také s představiteli nevládních organizací, Konfederací dánského průmyslu, Dánského parlamentního výboru pro životní prostředí a s bývalým dánským ministrem životního prostředí Svenem Aukenem.

Na mezinárodní úrovni se diskuse soustředila v podstatě na přípravy na konferenci o udržitelném rozvoji v Johannesburgu (26. srpna – 4. září 2002). Nadcházející dánské předsednictví sdílelo obavy, již vyjádřené Evropskou komisí, týkající se odkladů a obtíží, se kterými se ve světovém měřítku setkáváme v souvislosti s přípravami na tuto konferenci. Hovory se dotkly rozsahu urychlování procesu a ochoty EU hrát klíčovou roli. Nadcházející dánské prezidentství souhlasilo také s Komisí v požadavku, aby agenda na summitu byla

⁴²⁹

omezena na pět nebo šest priorit – vodu, energii, zdraví a přírodní zdroje (zejména lesy) a jednání o nich by měla vyústit v budoucí pevné závazky a kvantifikovatelné cíle v souvislosti s akčním programem. Představitelé dánské vlády naznačili, že toto téma již bylo diskutováno s administrativou USA a že se pokračuje v udržování kontaktů mezi EU a USA. Avšak dosud nebylo jasné, zda prezident G. Bush navštíví summit osobně – jak bylo požadováno Evropany – nebo zda, což je za současné situace pravděpodobnější.⁴³⁰ Nakonec se summitu zúčastnil ministr zahraničí C. Powell.

V předvečer zahájení Světového summitu o udržitelném rozvoji vydal Poul Nielson před svým odletem do Johannesburgu následující prohlášení: "Svět si nemůže dovolit neúspěch Johannesburgu. Na to jsou výzvy stojící před touto planetou a jejími obyvateli prostě příliš velké. Chudoba a zhoršování životního prostředí představují globální problémy, jež vyžadují naléhavá globální řešení, a tento summit nabízí významnou příležitost k dosažení hmatatelných výsledků k zajištění slušného života dalším generacím. Johannesburg musí znamenat přechod od slov k činům. Evropská unie je podle komisaře odhodlána se ke svým povinnostem postavit čelem a hrát vedoucí úlohu v dosažení úspěšného výsledku. Snaží se stanovit konkrétní kvantifikovatelné cíle a harmonogram realizace Rozvojových cílů tisíciletí (Millennium Development Goals) spolu s adekvátní politickou deklarácí. Podle názoru Evropské komise svět potřebuje silnější řízení v oblasti ekonomické i ekologické. Jako vedoucí obchodní partner rozvojových zemí a jejich partner při poskytování pomoci se Evropská unie zaměřuje na budování mostů a dosažení shody se všemi partnery. Musí mít stále na mysli, že při vstupu do posledního kola jednání o znění dokumentů je cílem sjednotit svět na tom, aby se dohodl na způsobu vytváření podoby naší společné budoucnosti."⁴³¹

Summit v Johannesburgu měl být akčním summitem s důrazem na implementaci a na stanovení konkrétních, obsahově i časově vymezených cílů mezinárodního společenství ve vybraných oblastech. Tyto představy se však vzhledem k přetrvávajícím názorovým rozdílům ukázaly jako příliš ambiciózní. Mezi nejspornější témata patřil obchod a financování, a to konkrétně otázka, zda může Summit formulovat závazky jdoucí za rámec dohody dosažené na Mezinárodní konferenci o financování rozvoje v mexickém Monterrey v březnu 2002⁴³² a na ministerském zasedání Světové obchodní organizace v Doha v listopadu 2001⁴³³. Složitě diskuse se vedly o dalším postupu v oblasti energetiky, oceánů a rybolovu, ochrany klimatu a biodiverzity, využívání chemických látek atd.

⁴³⁰ MŽP archiv - http://www.mzp.cz/ris/vis-articles.nsf/Index_Entries/658F264E5668C8D6C1256DBA006FEE24?OpenDocument, staženo 7.6.2009

⁴³¹ Svět nemůže dopustit neúspěch v Johannesburgu: Prohlášení komisaře pro rozvoj a humanitární pomoc Poula Nielsona, 25.8.2002, http://ecomonitor.cz/txt_tzpr_full.stm?x=100675, staženo 7.6.2009.

⁴³² Financování pro rozvoj - vznikla v roce 1999 na půdě OSN. Hlavním cílem je mobilizace zdrojů pro financování rozvoje v nejvíce potřebných oblastech světa. Bylo identifikováno 6 hlavních témat: mobilizace domácích zdrojů v rozvojových zemích, mobilizace mezinárodních zdrojů (přímé zahraniční investice a jiné soukromé toky), mezinárodní obchod jako motor rozvoje, rozvojová pomoc, zadlužení rozvojových zemí a systémové otázky.

⁴³³ Kolo jednání z Doha: na konci roku 2001 se členové WTO v Doha v Kataru usnesli na zahájení nového kola jednání o světovém obchodu. Jeho snahou je stejně jako u předcházejících osmi kol dále liberalizovat světový obchod. Hlavním cílem kola jednání z Doha je ale především podpořit zapojení rozvojových zemí do světového obchodu a pomáhat jim v boji proti chudobě.

Teprve dohoda v otázce globálního snížení podílu osob bez přístupu k základním hygienickým službám a spojení zdravotních služeb nejen s obecnými lidskoprávními standardy, ale i se specifickými kulturními a náboženskými hodnotami, umožnila konečné odsouhlasení textu Implementačního plánu.

Hlavními hráči při snahách dosáhnout konsensu byly členské země Evropské unie, podporované kandidátskými zeměmi pro vstup do EU včetně České republiky, USA, podporované s jistými výhradami Kanadou, Japonskem, Austrálií, a rozvojové země sdružené ve Skupině 77 a Číny. Jako již tradičně radikálním seskupením prosazujícím nejen vysoké standardy ochrany životního prostředí, ale i ucelené chápání udržitelného rozvoje byla Evropská unie. USA, dominující světové ekonomice a snažící se o zajištění podmínek pro svůj další hospodářský růst, přistupovaly k případným novým závazkům pragmaticky a spíše apelovaly na efektivnější využívání stávajících možností než navrhopvat rozšiřování aktivit bez patřičného finančního a institucionálního zajištění. Rozvojové země v zájmu likvidace především chudoby a zajištění elementárních podmínek pro miliardy svého obyvatelstva upřednostňovaly klást důraz na priority srozumitelné jejich obyvatelstvu, jako jsou přístup k vodě, k potravinám, ke zdravotní péči, vzdělání apod. Transfer a zavádění nových technologií, šetrných k ekosystémům a odpovídající principům udržitelného rozvoje, nejsou myslitelné bez zahraniční pomoci. Přitom jen několik málo hospodářky vyspělých zemí je schopno poskytovat rozvojovou pomoc ve výši 0,7 % HDP (Dánsko 1,01 % v r. 2001, Norsko 0,83 %, Nizozemí 0,82 %, Lucembursko 0,80 %, Švédsko 0,76 %), jak je doporučováno předchozími konferencemi OSN. Naopak od konání UNCED pomoc poklesla z 0,33 % na 0,22 % HDP vyspělých zemí v r. 2001 (nejnižší podíl rozvojové pomoci z členských zemí OECD - členů Jen ve srovnání z rokem 2001 a 2000 poklesl objem rozvojové pomoci o 3 mld. USD.⁴³⁴

Za pozitivní rysy „Implementačního plánu“, přijatého dne 4. září 2002 v závěrečný den summitu, bylo možné pokládat oblast vod, která v mnohém akceptovala rozvojové cíle tisíciletí, především cíl snížit o polovinu počet osob bez přístupu k nezávadné pitné vodě a k odpovídajícím sanitárním službám do roku 2015. Zde se projevilo vzájemné pochopení rozvojových zemí a zemí Evropské unie. Evropská unie přislíbila do této oblasti pomoc ve výši 1,4 mld. EUR v r. 2003. Úspěchu bylo dosaženo v oblasti zemědělství a rybolovu, kdy všichni účastníci přislíbili zastavit nešetrné využívání mořských zdrojů a vytvořit nová ochranná pásma pro mořskou faunu a flóru do r. 2015. Rybolov měl být do roku 2015 uveden do souladu s udržitelným zachováním mořských ekosystémů, protože dnes téměř 70 % mořských ryb se nachází v krizi kvůli intenzivnímu neudržitelnému rybolovu. Byla přislíbena pomoc africkým zemím při zvyšování produktivity zemědělské výroby a zajištění potravinové bezpečnosti.

Relativně dobrého výsledku si zajistila ochrana životního prostředí, kdy bylo dosaženo shody v nezbytnosti zastavit do r. 2010 pokles biologické rozmanitosti. Zvláštní pozornost

⁴³⁴ Světový summit o udržitelném rozvoji, <http://www.mzp.cz/www/zamest.nsf/62c5044df2e98482c12564ce0052d352/9e0074e009ceac1256c400022af0f?OpenDocument>, staženo 7.6.2009.

měla být věnována tropickým deštným pralesům, mokřadům a korálovým útesům. Kvůli tlaku USA a řady rozvojových zemí je závazek menší, než jaký např. přijala dubnová konference smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti v Haagu v roce 2002. Implementační plán vyjádřil podporu vyřazování olovnatého benzínu z užívání, dalšímu zkoumání vlivů těžkých kovů na životní prostředí, odsouhlasil vypracování desetiletého plánu na zajištění, že výrobky budou vyráběny a užívány tak, aby neškodily životnímu prostředí, zvláštní pozornost bude věnována bezpečné výrobě a zacházení s chemickými látkami.

Obtížná jednání probíhala k otázkám zajištění zdravotní péče a likvidace chudoby, které jsou prioritními pro většinu rozvojových zemí. Světová obchodní organizace nakonec souhlasila s tím, že ochrana patentů a autorských práv by neměla bránit rozvojovým zemím při zajišťování léků a lékařských přípravků a měla by přispět k jejich dostupnosti. Problém HIV zaujal rovněž přední místo v jednání, kdy nakonec byl do Implementačního plánu zahrnut závazek snížit výskyt HIV u mladé generace ve věku mezi 15 – 24 lety o 25 % v nejvíce postižených zemích do r. 2005 a celosvětově do r. 2010. Citlivou byla otázka postavení žen při plánování rodiny, kdy ze strany rozvojových zemí byl jasný požadavek tolerovat kulturní a sociální tradice při přístupu žen ke zdravotní péči. Implementační program zahrnuje závazek vypracovat programy na snížení dětské úmrtnosti o dvě třetiny k r. 2015.

Při vyjednávání otázky likvidace chudoby nebyly významnějším způsobem překročeny předcházející závazky obsažené v Deklaraci cílů tisíciletí z r. 2000 a dalších specializovaných konferencí OSN. Implementační plán obsahoval kompromisní shodu, snížit o polovinu počet obyvatel planety, kteří musí vyžít pouze s 1 USD na jeden den do roku 2015, významně zlepšit bytové a životní podmínky minimálně 100 milionů obyvatel příměstských slumů do r. 2020 a vytvořit dobrovolný fond solidarity na financování likvidace chudoby. V tomto směru summit jednoznačně podpořil Nové ekonomické partnerství pro rozvoj Afriky (NEPAD), které by mělo přinést na africký kontinent mnohem více mnohostranné a dvoustranné pomoci a zároveň přimět vlády afrických zemí efektivněji využívat zahraniční a domácí zdroje v zájmu udržitelného rozvoje.

Především kvůli neochotě USA nebylo dosaženo výraznějšího a konkrétnějšího posunu v oblasti energetiky, především ve vztahu ke zvyšování podílu obnovitelných zdrojů energie a úspor energie. Nakonec byly dohodnuty pouze dobrovolné regionální a národní cíle pro dosažení přístupu k obnovitelným zdrojům energie, jako jsou solární, větrná nebo energie z mořských vln. Implementační plán se vyslovil pro rušení dotací v oblasti energií jen tam, kde to bude shledáno vhodným. Na summitu potvrdily Rusko a Kanada, že i přes negativní postoj USA, tyto dvě energetické velmoci přistoupí k ratifikaci Kjótského protokolu k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu, aby umožnily jeho vstup v platnost. Členské země Evropské unie, podporované kandidátskými zeměmi, vyjádřily rozčarování nad velmi slabým závazkem mezinárodního společenství v Implementačním plánu v oblasti energetiky, a přijaly vlastní Deklaraci k obnovitelným zdrojům energie a k úsporám energie. Členské země EU hodlaly zvýšit podíl obnovitelných zdrojů na primární výrobě energie na 15 % v r. 2010. Evropská unie přislíbila mezinárodnímu společenství pomoc ve výši 700 mil. EUR na pomoc

v této oblasti v r. 2003. Mezi nejvýznamnější partnerské iniciativy patří projekty v prioritních oblastech (voda, energetika, zdraví, zemědělství a biodiverzita), které ve spolupráci s partnery (EU, Kanada aj.) připravily USA a které mají pro nejbližší léta zajištěny prostředky v objemu několika miliard dolarů. Bezprostřední finanční přínos ostatních partnerských iniciativ je odhadován na čtvrt miliardy dolarů.⁴³⁵

Světový summit v Johannesburgu na závěr svého jednání přijal Johannesburgskou deklaraci, která potvrzuje nejvyšší politickou podporu prosazování udržitelného rozvoje a spoléhá na úzkou, konstruktivní spolupráci všech aktérů mezinárodních vztahů (vlády, mezinárodní organizace a integrační seskupení, mezinárodní finanční instituce, státní a soukromý sektor), ale i aktérů na domácím poli (občanská společnost, zaměstnavatelé, odbory, apod.).⁴³⁶

II. 16. OBDOBÍ 2002-2005 SLEDOVÁNÍ NAPLŇOVÁNÍ STRATEGIE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE A PŘÍPRAVA NA JEJÍ REVIZI

II. 16.1. Evropské rady jako diskusní platforma k vyhodnocení strategie udržitelného rozvoje

Důležité pro každé naplňování strategie udržitelného rozvoje je její pravidelné vyhodnocování. Za monitoring pokroku v prosazování obou dokumentů byla zodpovědná Evropská komise, která své nálezy předkládá na Evropských radách.⁴³⁷ Tento postup vyhodnocování se osvědčil rovněž v případě Lisabonské strategie.⁴³⁸ K řízení lisabonského procesu nebyl zřízen žádný zvláštní orgán. Odpovědným aktérem se stala Evropská rada jako strategický, koordinující, kontrolní a hodnotící orgán.⁴³⁹ Mimo obvyklého sledování aktuální agendy, včetně lisabonského procesu, v rámci každého ze summitů.

Lisabonská strategie byla rozpracována na pravidelných jarních zasedáních Evropské rady, kde byla vždy hodnocena, dále obohacována a rozšiřována o další opatření. Konkrétně

⁴³⁵What has been achieved in Johannesburg, http://ec.europa.eu/environment/wssd/johannes_achievements_en.html, staženo 7.6.2009.

⁴³⁶

⁴³⁷ AZMANOVA, A., PALLEMAERS, M: Sustainable Development and European Union, str. 33

⁴³⁸ viz dokumenty: CEC Commission of the European Communities, 2002: Delivering Lisbon. Making change happen. COM (2002) 18 final.

CEC Commission of the European Communities, 2003: Structural indicators. COM (2003) 585 final.

CEC Commission of the European Communities, 2004a: Report from the Commission to the Spring European Council: Delivering Lisbon–150 Reforms for the enlarged Union. COM (2004) 29 final.

CEC Commission of the European Communities, 2004b: Strengthening the implementation of the European Employment Strategy. Proposal for a Council decision On Guidelines for the employment policies of the Member States. Recommendation for a Council recommendation On the implementation of Member States' employment policies, COM (2004) 239 final.

⁴³⁹ CHALMERS, D., LODGE, M: The Open Method of Coordination and the European Welfare State. In: carr Discussion paper No. 11. June 2003, ESRC Centre for Analysis of Risk and Regulation, London, 2003, str.2.

se sešla následující hodnotící zasedání Evropské rady: ve Stockholmu (březen 2001), v Barceloně (březen 2002) a v Bruselu (březen 2003, březen 2004 a v březnu 2005).⁴⁴⁰

V oblasti sociální agendy Evropská rada v Lisabonu doporučila, aby na summitu v Nice (2000) byl přijat Evropský sociální program (European Social Agenda). Na setkání v Nice tak schválila Evropská rada tento program, který v souladu se závěry přijatými Lisabonskou Evropskou radou a na základě sdělení Komise definuje konkrétní akční priority ve všech oblastech sociální politiky pro příštích pět let pomocí šesti strategických vodítek.⁴⁴¹ Tato agenda představuje důležitý krok směrem k posílení a modernizaci evropského sociálního modelu, pro nějž je charakteristické neoddělitelné sepětí mezi ekonomickou výkonností a sociálním pokrokem.

Co se týče Strategie udržitelného rozvoje političtí lídři na Evropských radách nevěnovali tomuto dokumentu významnou pozornost. Strategie udržitelného rozvoje měla být projednávána vždy na pravidelných jednáních jarní Evropské rady, tj. ve stejném datu, kdy byla vyhodnocována Lisabonská strategie. Agenda Evropských rad tak byla dostatečně obsáhlá a značně vytížená. Problematika udržitelného rozvoje se dostala do stínu diskusí o konkurenceschopnosti EU.⁴⁴² Syntentické (jarní) revize měly okolo 30 stran včetně příloh a dodatků, ale pouze dvě se týkaly environmentálních otázek.

První revize pokroku v naplňování strategie udržitelného rozvoje, které bylo publikováno v lednu 2002, bylo kritizováno pro malý důraz na environmentální aspekt strategie, jelikož všude dominovala agenda ekonomické a sociální politiky. Např. španělské předsednictví samotné environmentálním problémům nevěnovalo speciální pozornost, jen se snažilo naplňovat určené termíny a úkoly.⁴⁴³ V hlavní zprávě o naplňování se nevyskytoval ani jeden environmentální indikátor.

Na barcelonské Evropské radě v březnu 2002 tj. rok po Göteborgu byla vyzvána Evropská komise zahájit práci na novém soboru indikátorů pro sledování strategie udržitelného rozvoje. Evropská komise nakonec zpracovala 7 environmentálních indikátorů.⁴⁴⁴

Zpráva z ER z roku 2002 pouze vyvodila jako hlavní neudržitelné trendy problém skleníkových plynů, situaci v dopravě a jako lék na nápravu zavádění environmentálně čistých technologií. V roce 2003 Zpráva zase zdůrazňovala problémy v energetice, dopravě a v technologiích. Připouštěla, že je nutné naplňovat závazky a přistoupit k větším koherentnosti interní a externí strategie. V roce 2004 před největším rozšířením EU v dějinách už tato pravidelná zpráva jasně poukazuje nedostatečnou implementaci cílů SUR.

⁴⁴⁰ viz European Council Meetings, <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=432&lang=en>, staženo 6.5.2009.

⁴⁴¹ ORINIÁKOVÁ, P.: Evropský sociální program, <http://www.cpkp.cz/jc/esp.html>, staženo 7.4.2009.

⁴⁴² Velká témata roku 2005, <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/velk-tmata-roku-2005>, staženo 7.6.2007.

⁴⁴³ DALAL-CLAYTON, B.: The EU Strategy for Sustainable Development: Process and Prospects, str. 18

⁴⁴⁴ Barcelona sustainability indicators agreed, <http://www.endseurope.com/6081>, staženo 6.6.2008.

II. 16.2. Aktivity Evropské komise v otázce naplňování strategie udržitelného rozvoje

Evropská komise se snažila být v otázce strategie udržitelného rozvoje aktivní. Předseda Evropské komise Romano Prodi ustanovil dvě pracovní skupiny, které se měly zabývat hodnotami a budoucností Evropské unie. Úkolem první skupiny vedené polským filozofem Krzysztofem Michalskim bylo hledat duchovní a kulturní perspektivy v rozšířené Evropě. Měly být tak definovány hodnoty a faktory tvořící základnu pro soužití Evropanů. Druhá pracovní skupina měla formu kulatého stolu a měla uvažovat o vývojovém modelu pro EU. Přitom by měla být analyzována očekávání a potřeby společnosti a do podzimu měly být provedeny návrhy reforem.

Druhá pracovní skupina ve formě kulatého stolu expertů byla zřízena v lednu 2003 a byla řízena Dominique Strauss-Kahnem⁴⁴⁵, bývalým francouzským ministrem financí a dnešním výkonným ředitelem Mezinárodního měnového fondu, aby poskytla vysoce expertní stanoviska předsedovi Evropské komise k problematice udržitelného rozvoje. Skupina byla složena z osobností, jakými byly polský ministr zahraničních věcí Bronislaw Geremek, bývalý belgický ministr životního prostředí Magda Aelvoet, portugalský držitel Nobelovy ceny za literaturu José Saramago, německý bývalý guvernér Bundesbank Hans Tietmeyer a bývalý předseda společnosti British Petroleum lord Simon of Highbury. Skupina měla 14 členů a sešla se sedmkrát mezi lednem 2003 a dubnem 2004. Skupina pracovala na zprávě, která měla dát odpověď na otázku: Jaký bude další mobilizující mýtus pro Evropu? Zpráva měla být citlivou odpovědí na „trojakou krizi“ (instituce, projekt, teritorium) EU. Jako prostředek k nápravě nabádala k vytvoření politické Evropy, která překonala „technický projekt“, kterým byla minulost v EU. Strauss – Kahn začal pozorováním, že existuje „evropský společenský model“, založený na čtyřech základních hodnotách: nenarušitelná ochrana lidských práv, kultura jako prostředek emancipace, model udržitelného rozvoje a vize světového uspořádání v multilateralismu.⁴⁴⁶ Konečná zpráva Strauss – Kahn byla prezentována Evropské komisi dne 18. května 2004. Tato zpráva v 50 návrzích shrnula svá doporučení, jak vytvořit politickou Unii. Ve shrnutí navrhuje tato doporučení: investovat do znalostí (např. vytvoření Evropské agentury pro vědu a výzkum), rozvíjet evropské průmyslové politiky, vytvořit dynamický vnitřní trh, reformovat makro-ekonomické vládnutí v EU (reforma paktu Stability a růstu, institucionalizace Euro-group), integrovat „preventivního environmentálního princip“ v evropském modelu, vytvořit Radu pro udržitelný rozvoj, sociální ochranu, fiskální federalismus v EU (zrušit prahy na vlastní rozpočtové zdroje a zvýšit rozpočet zavedením evropské daně v podobě doplňkové dávky k dani z příjmu právnických osob) a v otázce evropského demokratického prostoru podpořit větší sounáležitost k EU ve školách a mezi lidmi a definovat evropské teritorium.⁴⁴⁷

⁴⁴⁵ viz životopis D.S. Kahna - <http://www.imf.org/external/np/omd/bios/dsk.htm>, staženo 7.6.2009.

⁴⁴⁶ Kontroverzná správa Strauss-Kahna, 24.5.2004, Euroactiv, <http://www.euractiv.sk/?a=show&cid=1831&sid=124&pid=124>, staženo 6.5.2009.

⁴⁴⁷ Strauss-Kahn report: new mobilising 'myth' or omnibus of old stories?[, <http://www.euractiv.com/en/future-eu/strauss-kahn-report-new-mobilising-myth-omnibus-old-stories/article-117984>, staženo 7.6.2009.

Sama Evropská komise ovšem nechtěla příliš tuto zprávu zviditelňovat. Žádné tiskové prohlášení nebylo zveřejněno na oficiální stránce Evropské komise RAPID News. Rovněž se spekovalo o tom, že vládly neshody ve skupině nad výsledky této zprávy.⁴⁴⁸

Komise Romana Prodiho měla připravit půdu pro nastupující Komisi k revizi strategie udržitelného rozvoje a provést její hodnocení. Práce této činnosti byla koordinována Úřadem generálního tajemníka. První setkání mezi jednotlivými službami proběhlo od 15. – 19. 9. 2003.

II. 16.3. Vyhodnocení pokroku – energetika, normotvorba a externí dimenze

Již na počátku bylo jasné, že Strategie udržitelného rozvoje bude mít především symbolickou hodnotu. Přesto v několika oblastech, které úzce souvisely s ekonomickou problematikou bylo překročeno k určitým reformám. V sektoru energetiky stanovil již Lisabonský proces cíl vytvořit Evropský prostor energií, který obsahuje dílčí úkoly: liberalizace trhů s energií (elektřina a plyn), vybudování transevropských energetických sítí, propojení elektrizačních soustav do roku 2005 v rozsahu cca 10 procent, aplikace jednotné energetické daně, vytvoření sazebníku pro přeshraniční přenos elektrické energie a stanovení finančních pravidel na Transevropské energetické sítě - Trans European Energy Networks.⁴⁴⁹ Od zasedání Evropské rady, které se konalo v Bruselu 20. až 21. 3. 2003, bylo na poli liberalizace trhu s energií dosaženo velkého pokroku. K této problematice byly schváleny následující předpisy: směrnice 2003/54/ES Evropského parlamentu a Rady týkající se společných pravidel pro vnitřní trh s elektřinou a rušící směrnici 96/92/ES; směrnice 2003/55/EC Evropského parlamentu a Rady týkající se společných pravidel pro vnitřní trh se zemním plynem a rušící směrnici 98/30/EC; rozhodnutí 1230/2003/ES Evropského parlamentu a Rady, kterým se přijímá víceletý program akcí v oblasti energetiky : "Inteligentní energie - Evropa" (2003 až 2006)⁴⁵⁰.

Teprve po setkání EU v Lisabonu v roce 2000 bylo odstartováno množství ambiciózních reforem v oblasti normotvorby v EU a lepší regulace s cílem osvobodit evropské podnikatele od zbytečných administrativních nákladů. Program byl zacílen na modernizaci platného práva⁴⁵¹. Jedním z praktických opatření k realizaci těchto politik na poli lepší regulace bylo v listopadu 2000 zřízení pracovní skupiny složené ze zástupců členských států pod předsednictvím správního soudce francouzské Státní rady Dieudonné Mandelkerna za účelem prozkoumání toho co by mělo být zlepšeno – jak při tvorbě politik, tak při navrhování nové regulace v institucích EU. Závěrečná zpráva skupiny byla vydána v

⁴⁴⁸ Ibidem, staženo 7.6.2009.

⁴⁴⁹ viz Program Inteligentní energie pro Evropu, <http://www.mpo.cn/dokument27786-strana1.html>, staženo 7.6.2009, Lisabonský proces – Evropský prostor energií, <http://hn.ihned.cz/c1-13678500-lisabonsky-proces-evropsky-prostor-energi>, staženo 7.6.2009.

⁴⁵⁰ Lisabonský proces – Evropský prostor energií <http://hn.ihned.cz/c1-13678500-lisabonsky-proces-evropsky-prostor-energi>, staženo 7.6.2009.

⁴⁵¹ RYS, L.: Evropský rozměr lepší regulace, Ministerstvo vnitra, http://www.law.muni.cz/edicni/sborniky/cofola2008/files/pdf/sprava/rys_rudolf.pdf, staženo 7.6.2009.

listopadu 2001. Tato zpráva se setkala s všeobecným pochvalným souhlasem na setkání Evropské rady v prosinci 2001 v Laekenu a její doporučení byla ve velké míře přijata institucemi EU. Tato pracovní skupina pracovala s mnoha zdroji, včetně zpráv o regulatorní reformě v téměř dvaceti zemích OECD. Mezi hlavní závěry patřilo, že k dosažení a prosazení lepší regulace je zapotřebí vysoká úroveň politické podpory napříč vládami členských států, přidělení přiměřených zdrojů a jednoznačná politika lepší regulace. Tato politika měla užívat nástroje jako je hodnocení dopadů regulace (impact assessment), zjednodušování regulace (simplification) a konzultace s veřejností /adresáty regulace/ (consultation). Politika lepší regulace měla způsobit především změnu kultury formulování obecných politik a přijímání nové regulace.⁴⁵² V květnu 2002, Komise vydala sdělení o Hodnocení dopadu/Impact Assessment (COM(2002)276 final), která signalizovala zájem schválit dopady regulace - Impact Assessment jako prostředek ke zlepšení kvality a koherentnosti procesu rozvoje. V roce 2003 zavedla Komise nový mechanismus posouzení dopadů jako nástroj, jenž má přispět ke zlepšení soudržnosti politiky. Je určen tak pro posuzování ekonomických, environmentálních a sociálních dopadů významných návrhů politik integrovaným způsobem a pro zajištění toho, aby byly kompromisy mezi konkurujícími si cíli explicitnější. EK provedla mnoho posouzení dopadů u širokého rozsahu politik, od návrhů směrnice týkající se zajištění po hlavní zásady společného trhu s cukrem a financování sítě Natura 2000. Pokud jde o vnější vztahy, byly v souvislosti se všemi významnými obchodními jednáními zahájeny studie dopadu udržitelnosti

Rovněž určitého pokroku bylo dosaženo v implementaci externí dimenze strategie udržitelného rozvoje skrz programy spolupráce s rozvojovými zeměmi (energetika a vodní programy) či v revizi společné rybolovné politiky (v červnu 2003). V letech 2002 a 2003 Komise publikovala několik akčních plánů a sdělení, např. Sdělení o akčním plánu týkajícím se budoucnosti rybolovu ve Středomoří), Strategii pro udržitelný rozvoj evropské akvakultury, Akční plán pro potírání nelegálního, nehlášeného a neregulovaného rybolovu, sdělení týkající se vytvoření jednotné inspekční struktury v rámci SRP, sdělení o integrovaném systému pro uzavírání partnerských dohod v oblasti rybolovu se třetími zeměmi.⁴⁵³

Naplňování priorit v externí dimenzi udržitelného rozvoje byla především ovlivněna mezinárodním kontextem. Problém byl multilaterálního jednání o budoucnosti světového obchodu. Optimismus z Dohá však vystřídal pesimismus ovlivněný neúspěchem ministerské konference WTO v Cancúnu (Mexiko, září 2003). Konference byla považována za významný mezník v implementaci Rozvojového programu z Dohá. Zasedání mělo navíc přijmout řadu rozhodnutí a politických impulsů pro další jednání. Bohužel k tomu nedošlo a konference je tak považována za promarněnou příležitost z hlediska pokroku v dalších negociacích. Současně však lze považovat za pozitivní, že byl potvrzen mandát k mnohostranným

⁴⁵² RYS, L.: Evropský rozměr lepší regulace, http://www.law.muni.cz/edicni/sborniky/cofola2008/files/pdf/sprava/rys_rudolf.pdf

⁴⁵³ Zelená kniha o reformě společné rybářské politiky, <http://www.euroskop.cz/8451/12978/clanek/zelena-kniha-o-reforme-spolecne-rybarske-politiky/>, staženo 7.6.2009.

jednáním z Dohá a nebyl ani zpochybněn termín ukončení jednání. Po konferenci v Cancúnu došlo k přerušení činnosti negociačních orgánů. V únoru 2004 Generální rada WTO přijala rozhodnutí o jmenování předsedů negociačních orgánů a v průběhu března došlo k obnově jejich činnosti.

Priorita podpora účasti veřejnosti na společenském dění v EU byla součástí strategie udržitelného rozvoje EU. V prosinci 2002, Evropská komise vydala Sdělení o posílení konzultačního procesu v EU: Posílené spolupráci při konzultacích a dialogu – všeobecné principy a minimální standardy pro konzultace Komise se zainteresovanými stranami Towards a reinforced culture of consultation and dialogue – General principles and minimum standards for a consultation of interested parties by the Commission (COM(2002) 704 final, 11.12.2002). Tato rámcová metodika začala platit od roku 2003 a je dobrovolně používána všemi pracovišti Evropské komise. Jak název napovídá, obsahuje základní pravidla pro průběh a zajištění konzultačních procesů, které jsou důležité pro přípravu strategických plánů na úrovni EU.⁴⁵⁴

II. 16.4. Revize strategií EU

II.16.4.1. Revize Lisabonské strategie

V porovnání s vývojem v USA a Asii, kde již v polovině roku 2003 byl registrován ostrý vzestup ekonomického výkonu, zlepšení dosažená v eurozóně byla prozatím skromnější.⁴⁵⁵ V září 2003 se summit EU v Bruselu nenesl v tak optimistickém duchu. Francie i Německo prožívaly silnou ekonomickou stagnaci. Přesto se evropští politici shodli na řešení situace neobvykle rozsáhlou průmyslovou politikou. Dohodli se na tom, že během příštích 10 let vynaloží 220 miliard euro na výzkum a vývoj a na stavbu mostů a železnic. Tím podle předsedy Evropské komise Romana Prodiho mají vytvořit na půl miliónu pracovních míst a tempo růstu ekonomiky se zvýší o jedno procento.⁴⁵⁶

Irsko si ve svém programu předsednictví vytklou využít současného mírného oživení hospodářského růstu v Evropě a pohnout s reformami, které si Unie již dávno slíbila na papíře.⁴⁵⁷ Irové se rozhodli snažit dospět k nalezení shody mezi Lisabonskou strategií a cíli Unie v oblasti životního prostředí tím způsobem, že se soustředí na podporu technologií a konkurenceschopnosti. Irsko hodlalo v půlročním období předsednictví pokračovat v podpoře progresivního přístupu k ochraně životního prostředí a udržitelnému rozvoji, a to posunem v legislativních programech Unie a interní environmentální politice. Irsko také mělo v úmyslu

⁴⁵⁴ Principy zapojování veřejnosti do přípravy strategických dokumentů, <http://www.ucastverejnosti.cz/dokumenty/metodika-zapojovani-3-verze.doc>, staženo 7.6.2009.

⁴⁵⁵ Vývoj ekonomiky na přelomu roku 2003 – 2004, [http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/7800445431/\\$File/15160409.pdf](http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/7800445431/$File/15160409.pdf), staženo 7.6.2009.

⁴⁵⁶ Free Europe: Joshua Livestro: Bush Boom, Euro Bust, www.techcentralstation.com, 13.11.2003, staženo 7.6.2008.

⁴⁵⁷ KRÍŽ, P.: Irské předsednictví: úkoly, výzvy a priority, http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=681&cid=0&nolang=0&type=0&page=18, staženo 7.5.2007.

pracovat na Akčním plánu pro ekologické technologie. V tomto kontextu "bylo zvláště důležité investovat do inovací a šetrnějších technologií tak, aby zajistily nejen přínos životnímu prostředí, ale i ekonomickou výhodu", tvrdila irská reprezentace.⁴⁵⁸

Nizozemské předsednictví podpořilo rovněž cíle tří pilířů strategie udržitelného rozvoje a lisabonské strategie a chtělo využít své předsednictví k jejich realizaci, podpořit udržitelný rozvoj a upozornit na to, že spíše než vytvářet nové dohody, je třeba implementovat již ty existující. Zvláštní pozornost proto měla být věnována fungování pracovních trhů, vnitřnímu trhu, zdravým veřejným rozpočtům a plnění Paktu stability a růstu⁴⁵⁹, zjednodušování legislativy a snižování administrativního břemene pro podnikatele.⁴⁶⁰

Na nizozemské předsednictví také připadl poločas v tzv. lisabonské strategii, která měla za cíl do roku 2010 vytvořit z EU nejkonkurenceschopnější ekonomiku na světě s přihlédnutím k sociálním aspektům a ekologii.⁴⁶¹ Formování nové Komise a nového Evropského parlamentu na podzim 2004 zvýšilo tlak na revizi Lisabonské strategie. Komise pod vedením José Manuela Barrosa představila po svém nástupu pragmatičtější agendu orientovanou na růst a tvorbu pracovních míst.

Již v roce 2003 alarmovala Sapirova zpráva (Independent High-Level Study Group 2003)⁴⁶² a sama Komise dospěla ještě před uplynutím poloviny období pro plnění strategie k závěru, že původní cíl nemůže být dosažen včas.⁴⁶³ V březnu 2003 uváděla Komise ve své zprávě, že „rychlost a hloubka pokroku je všeobecně nedostatečná k tomu, aby bylo možno dosáhnout cílů stanovených v Lisabonu pro rok 2010“. Romano Prodi v lednu 2004 prohlásil, že „dosažený pokrok je zatím ‚hubený‘ a nedává záruku, že vytyčené strategické cíle budou splněny“. Uváděl, že sice byla vytvořena nová pracovní místa, avšak je jich méně, než je žádoucí; investice do výzkumu, vzdělání a inovací jsou neuspokojivé, konkurenceschopnost Unie se nezlepšuje a prováděné reformy jsou „nesourodé a izolované“. Měl tím mimo jiné na mysli, že pokrok jedné země je znehodnocován pomalým postupem jiných zemí. Prodi si navíc stěžoval, že mnohé členské země nejednají zodpovědně, protože doposud nezavedly 40% směrnic, které se vztahují k lisabonským cílům.⁴⁶⁴

⁴⁵⁸ Irské předsednictví slibuje důraz na udržitelný rozvoj, 13.1.2004, <http://www.ekolist.cz/zprava.shtml?x=160554>, staženo 13.3.2007.

⁴⁵⁹ Pakt stability a růstu se skládá ze tří částí: definice nadměrného deficitu; ochranné ruky projektované na povzbuzení vlád, aby se vyhnuly nadměrným deficitům; opravné ruky, která předepisuje, jak by měly vlády reagovat na nedodržení maximální výše deficitu a zahrnuje použití sankcí. Pakt se vztahuje na všechny členské státy EU, ale použití opravné ruky je možné jenom v případě zemí eurozóny. Nadměrné deficity Pakt definuje deficit jako nadměrný, jestliže překračuje 3 % HDP.

⁴⁶⁰ Nizozemské předsednictví, http://www.euroskop.cz/gallery/6/1859-list_nizozemi.pdf, staženo 6.5.2007.

⁴⁶¹ Bilance nizozemského předsednictví je dobrá, http://www.europeum.org/disp_kalend_entry.php?page=1&kalid=2343&to=2005-01-01%2000:00:00&from=2004-07-01%2000:00:00, staženo 7.6.2009.

⁴⁶² AN AGENDA FOR A GROWING EUROPE Making the EU Economic System Deliver Report of an Independent High-Level Study Group established on the initiative of the President of the European Commission, Chairman of the Group, André Sapir Members Philippe Aghion, Giuseppe Bertola, Martin Hellwig, Jean Pisani-Ferry, Dariusz Rosati, José Viñals, Helen Wallace, str. 1 – 183, <http://www.euractiv.com/ndbtext/innovation/sapirreport.pdf>, staženo 6.5.2009.

⁴⁶³ HISHOW Ognian N. - Lessons from Lisbon, or Why Leisure Harms, str. 70 – 74, 2005, str. 70

⁴⁶⁴ URBAN, L.: Proč se nedaří Lisabonské strategii: na okraj Wim Kokovy zprávy, Integrace, 10.1.2005, <http://www.euractiv.cz/print-version/analyza/pro-se-neda-lisabonsk-strategii-na-okraj-wim-kokovy-zprvy>, staženo

Zásadním způsobem ke změnám přispěla ale až zpráva expertní skupiny pod vedením bývalého nizozemského premiéra Wima Koka, která na žádost Komise před hodnocením Lisabonské strategie v jejím poločase, připravila v listopadu 2004 analýzu strategie a návrhy pro druhou polovinu období.

Zpráva hovoří o zklamání z dosavadního vývoje, rozebírá příčiny neuspokojivých výsledků, navrhuje změny a doporučuje priority, na něž je třeba se soustředit. Její jazyk i faktický materiál šli za obvyklý sebe ospravedlňující tón⁴⁶⁵. Příčiny viděla v příliš velkém množství a nekoherenci priorit, nedostatku koordinace a politického závazku implementovat. Navrhovala zúžit rámec priorit, soustředit se na nastartování růstu a zaměstnanosti, vytvořit národní implementační programy a jmenovat reprezentanta dohlížejícího na koordinaci národního pokroku. Skupina Wima Koka⁴⁶⁶(Report from the High Level Group Chaired by Wim Kok 2004).⁴⁶⁷

Zatímco původní dokument je správně považován za kompromis mezi ekonomickým a sociálně-enviromentálním pohledem, Kokova zpráva byla velmi kritická a hovořila o „promarněných šancích“ a „zklamání nad vývojem evropské ekonomiky“.

Kokova zpráva konstatovala, že se sice podařilo zvýšit počet nových pracovních míst, ale cíl do roku 2010 je pro EU jako celek nesplnitelný. Postup ke znalostní ekonomice byl ohrožen tím, že podíl výdajů na výzkum a vývoj v HDP stagnoval a také postup v ekonomických reformách byl pomalý. Příčiny neúspěchu nové strategie byly sice nalezeny ve zhoršených podmínkách světové ekonomiky, ve vytyčení mnoha cílů, které si často protirečily, hlavně však v tom, že většina členských zemí nevezala strategii za svou a že ji podporovaly pouze deklaratorně. Zpráva vyšla v období jmenování nové Evropské komise.

Barrosova opakovaná zdůrazňování nutnosti změn Lisabonské strategie spolu se závěry summitu v listopadu 2004, který projednával Kokovu zprávu, vedly k tomu, že se revize Lisabonské strategie stala hlavním tématem bruselského summitu Evropské rady v březnu 2005.⁴⁶⁸ Barrosova komise v roce 2005 chtěla odstranit nedostatky původní strategie. Byla tak dohodnuta revize strategie s cílem odstranit některé nedostatky, které se objevily během prvních let aplikace. Řada změn vyšla z práce Kokovy expertní skupiny. Bylo provedeno jednoznačné vymezení priorit: strategie dostala pouze dva cíle: dosáhnout vyššího a trvalého růstu a vytvářet více pracovních míst a také lepší pracovní místa. To je klíčem pro splnění záměrů také v sociální a ekologické oblasti. Vlády členských zemí dostaly nový úkol: zpracovat a každoročně předkládat Národní program pro růst a zaměstnanost, do čehož mají být vtaženy také národní parlamenty.⁴⁶⁹

7.6.2008.

⁴⁶⁵ CSABA L.: - Poetry and Reality about the Future of the Union: Reflections on the Dimensions and Nature of the Re-launch of the Lisbon Strategy, str. 61 – 65, str. 3.

⁴⁶⁶ President Prodi and Mr Wim Kok announce the establishment of the High-level Group on the Lisbon Strategy <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/04/518&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>, staženo 6.6.2009.

⁴⁶⁷ viz Kok report, http://ec.europa.eu/growthandjobs/pdf/kok_report_en.pdf, staženo 6.6.2009.

⁴⁶⁸ Ibidem, str. 63

⁴⁶⁹ Lisabonská strategie a vnitřní, <http://www.euroskop.cz/8742/sekce/lisabonska-strategie-a-vnitni-trh/>, staženo 6.6.2009.

Současně s hodnocením lisabonské strategie předložila Evropská komise aktualizovanou sociální agendu EU. Tato agenda mapovala opatření, která mohou přispět k zajištění větší soudržnosti EU a dalšího rozvoje sociálního modelu EU v reakci na neudržitelné trendy. Tímto způsobem má sociální agenda přispívat k dosažení cíle udržitelného rozvoje.

II. 16.4.2. Odstartování revize Strategie udržitelného rozvoje

První Fórum zájmových skupin k vyhodnocení strategie udržitelného rozvoje bylo zorganizováno již v září 2002 Hospodářským a sociálním výborem. Účast na tomto zasedání byla ze strany Evropské komise nízká. Otázky, které se zde řešily na platformě pracovních skupin se týkaly dopravy a energetiky, udržitelné spotřeby a výroby, zemědělství a veřejné účasti na rozhodování.⁴⁷⁰

Na oficiálním zahájení revize SUR EU se čekalo na novou Evropskou komisi J. M. Barrosa. Evropská komise totiž musí provést celkové hodnocení Strategie udržitelného rozvoje na začátku každého svého mandátu. Toto opatření bylo uvítáno při zasedání Evropské rady v červnu a listopadu 2004. Důvody k tomuto kroku vyvstávaly z aktuálních vývojových trendů, jakými bylo zhoršování neudržitelných trendů, zejména rostoucí tlak na přírodní zdroje, biologickou rozmanitost a klima a dále přetrvávající nerovnoprávnost a chudoba a rostoucí ekonomické a sociální výzvy způsobené stárnutím obyvatelstva. K tomu bylo nutné připočítat nízkou ekonomickou výkonnost Evropy ve srovnání s jinými zeměmi jako např. USA. Evropskou unii rovněž k tomu nutily nové mezinárodní závazky, nové bezpečnostní hrozby jako terorismus a rozšíření EU o 10 zemí. Své stanovisko ke Strategii udržitelného rozvoje EU v dubnu 2004 představil Evropský hospodářský a sociální výbor.

30. července 2004 byly Evropskou komisí zahájeny veřejné konzultace k její revizi⁴⁷¹ Konzultace trvaly 12 týdnů. Výsledky konzultace sloužily jako dobrý základ pro revizi strategie z roku 2001. V rámci této veřejné debaty se zapojili občané a zájmové skupiny (téměř 1 400 právnických a fyzických osob). Na základě výsledků těchto konzultací Evropská komise měla předložit hodnotící zprávu.

1. ledna 2005 převzalo Lucembursko od Nizozemí předsednictví Evropské unie. Lucembursko spolu s Velkou Británií představilo plán pro celý rok 2005⁴⁷². Jak se v dokumentu zdůrazňuje, je nyní kontinuita mezi předsednictvími obzvlášť důležitá, vzhledem k řadě strategických rozhodnutí, jež bude nutné v průběhu roku přijmout (zejména nová finanční perspektiva a Lisabonská strategie). Rada se v roce 2005 měla také intenzivně

⁴⁷⁰ DALAL-CLAYTON, B.: The EU Strategy for Sustainable Development: Process and Prospects, International Institute for Environment and Development Environmental Planning Issue, str. 18

⁴⁷¹ Consultation launched to prepare for review of the EU Sustainable Development Strategy, Reference: IP/04/1010 Date: 30/07/2004, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/04/1010&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>, staženo 6.6.2009.

⁴⁷² Barroso presents the European Commission Plan, <http://www.europa-nu.nl/9353000/1/j9vvh6nf08temv0/vgytl4skqkxx?ctx=vh7fglp4j1zt>, stažen 6.6.2009.

věnovat pokroku v zavádění ETAP (Akční plán pro environmentální technologie),⁴⁷³ jehož cílem je hledání synergií mezi ochranou životního prostředí a ekonomickým růstem a k podpoře uvádění environmentálních technologií na trh. Obě předsednictví měla také aktivně působit na mezinárodních jednáních, mimo jiné při zhodnocení Rozvojových cílů tisíciletí a na dalším zasedání smluvních stran Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu⁴⁷⁴

Obecnou prioritou lucemburského předsednictví číslo jedna byla příprava jarního summitu Evropské rady v březnu 2005 v Bruselu, jehož hlavním tématem bylo střednědobé vyhodnocení Lisabonské strategie (EU), která se měla stát znalostní společností s konkurenceschopnou ekonomikou, jež současně naplňuje sociální a environmentální ambice svých občanů. Plánem bylo, že v návaznosti na tzv. Kokovu zprávu měla Evropská rada potvrdit pokračování Lisabonské strategie v jejích třech pilířích a úžeji vymezit priority pro další postup. V červnu 2005 pak měla být dosažena dohoda o nové finanční perspektivě, tj. rozpočtu EU na roky 2007-2013, jejíž projednávání jejího obecného rámce i konkrétních finančních nástrojů bylo již zahájeno během nizozemského předsednictví.

Lucemburské předsednictví se rovněž hodlalo zabývat zprávou Evropské komise o naplňování Strategie udržitelného rozvoje EU a vymezit její roli vůči Lisabonské strategii; chápalo Strategii udržitelného rozvoje jako širší rámec pro všechny politiky EU, rozhodně ne jako environmentální pilíř Lisabonské strategie. V několika částech agendy lucemburského předsednictví byl plán naplněn. Bohužel v případě schválení Finanční perspektivy na roky 2007 – 2013 nedošlo k dohodě.

Co se týče revize Strategie udržitelného rozvoje čekalo se na nástřel revize SUR EU Evropskou komisí.

II.16.4.3. Evropská komise – První sdělení k revizi strategie udržitelného rozvoje EU

V únoru 2005 bylo zveřejněno první Sdělení k revizi Strategie udržitelného rozvoje EU „Hodnocení Strategie udržitelného rozvoje EU: Prvotní vyhodnocení a budoucí směřování“ (COM (2005) 37)⁴⁷⁵, které vyhodnotilo její implementaci a naznačilo další směr práce na této revizi. Podle Sdělení Komise se nepodařilo zvrátit rozvojové trendy, které jsou dlouhodobě neudržitelné. K nim patří: klimatické změna čistá energie, ohrožení veřejného zdraví, chudoba a sociální vyloučení, ztráta biodiverzity a vyčerpání přírodních zdrojů,

⁴⁷³ Akční plán pro environmentální technologie (09.02.2004)
Dnes 28.1.2004 přijala Evropská komise Akční plán pro environmentální technologie (Environmental Technology Action Plan - ETAP), který má přispět k rozvoji a širšímu uplatňování environmentálních technologií. Plán zahrnuje 12 prioritních akcí pro EK, národní a regionální vlády, průmysl apod. Tyto akce jsou soustředěny např. na spuštění 3 technologických platform (technologická platforma pro vodík a palivové články, pro fotovoltaiiku a pro zásobování vodou). Jiným důležitým elementem je mobilizace finančních nástrojů.

⁴⁷⁴ životní prostředí v EU: 2005 přelomový rok,
http://www.naseevropa.cz/portal/port_data.nsf/927b725e08d36a78c1256ea50030ae62/4ae7d39a024b7a28c1256f8c00484006?OpenDocument, staženo 7.6.2009.

⁴⁷⁵ SDĚLENÍ KOMISE RADĚ A EVROPSKÉMU PARLAMENTU Hodnocení strategie udržitelného rozvoje, Akční platforma V Bruselu dne 13.12.2005, KOM(2005) 658 v konečném znění., <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0658:FIN:CS:PDF>, staženo 7.7.2007.

rostoucí objem dopravy, jehož růst se nedaří oddělit od růstu HDP, globalizace s negativními dopady na životní prostředí a společnost jako celek, Rozvojové cíle tisíciletí, začlenění rozvojových zemí do světové ekonomiky. Ačkoliv bylo dosaženo určitého pokroku při provádění strategie a nelze očekávat okamžité výsledky, je jasné, že nás čeká ještě mnoho práce. EK uvedla, že existuje jen málo znamení, na jejichž základě by bylo možné se domnívat, že většina hrozeb pro udržitelný rozvoj byla odvrácena. Zmíněné hrozby vyžadují naléhavou a neustálou pozornost. Z tohoto pohledu je Hodnocení strategie předložené Komisí velmi kritické. „Zrychluje se změna klimatu, stále více vyčerpáváme přírodní zdroje, v sázce je biologická rozmanitost a obrovským problémem je, jak překlenout ekonomickou propast mezi Severem a Jihem,“ uvedl ke zprávě předseda Komise José Manuel Barroso. „Nedosáhli jsme takových výsledků, o které jsme usilovali. Mnoho problémů se zhoršuje, místo aby se zlepšovaly“, říká zpráva. Problém je i v tom, že Strategie udržitelného rozvoje a Lisabonská strategie se sice vzájemně doplňují, ale každá se zaměřuje jiným směrem a má jiný časový rámec. Rozhodnutí v Göteborgu zajistit každoroční monitorování strategie na jarních zasedáních Evropské rady nesplnilo očekávání. V hodnocení byl navržen posílený systém podávání zpráv. Zaměření hodnocení strategie se mělo soustředit na krátkodobé a střednědobé plnění cílů strategie, přičemž současné zprávy o otázkách udržitelného rozvoje budou co nejvíce propojeny a zjednodušeny. Rovněž měla být více vyjasněna institucionální odpovědnost (zejména úloha Evropské rady a Evropského parlamentu) v procesu monitorování. Co se týče budoucnosti, Komise vyjmenovává šest širších oblastí zvýšeného zájmu: potvrzení principů evropské strategie udržitelného rozvoje a rovnosti všech tří dimenzí (ekonomický růst a zaměstnanost, sociální zajištění, ochrana životního prostředí), potvrzení nového přístupu v environmentální politice s vyváženým posuzováním jejích dopadů a širším využíváním tržních nástrojů, odhalení spojitosti mezi trendy, které nejsou z dlouhodobého hlediska udržitelné, jasnější cíle, úkoly a termíny pro jejich splnění, efektivnější sledování a monitorování, převzetí strategie za vlastní a zlepšená spolupráce mezi veřejným a soukromým sektorem v oblasti ochrany životního prostředí. Komise proto hodlá strategii přepracovat a zpřesnit její cíle.

II.16.4.4. Zasedání Jarní Evropské rady 2005

Únorové vyhodnocení EK bylo předloženo na jarním summitu Evropské rady v březnu 2005, kde bylo v kontextu diskuse nad střednědobým vyhodnocením plnění Lisabonské strategie (která byla usazena do širšího rámce udržitelného rozvoje) přijato rozhodnutí o aktualizaci Strategie, která měla být předložena do konce roku 2005.

K zasedání Evropské rady ve dnech 22. a 23. března 2005 zpřístupnil EUROSTAT všem uživatelům své webové stránky⁴⁷⁶ s ukazateli udržitelného rozvoje, které byly nedávno schválené Evropskou komisí. Většina ze zpřístupněných ukazatelů uvádí údaje od roku 1990.

⁴⁷⁶ viz - Indicators for Sustainable Development, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/sdi/introduction>, staženo 7.6.2008.

Pokrývají Evropu jako celek stejně jako členské státy EU, kandidátské země a členy Evropského hospodářského prostoru. Ukazatele byly navrženy za pomoci národních expertů. Odrážejí různorodé priority schválené v Göteborgu (změnu klimatu, veřejné zdraví, řízení přírodních zdrojů, dopravu, stárnutí společnosti, sociální vyčlenění a chudobu) a dále v Barceloně v roce 2002 (globální partnerství pro udržitelný rozvoj), stejně jako závazky, které EU učinila rovněž v roce 2002 na summitu o udržitelném rozvoji v Johannesburgu (vzorce výroby a spotřeby, dobré řízení). V závislosti na dostupných údajích ukazatelé dokládají změny, které je možno pozorovat od roku 1990 jak na evropské, tak i národní úrovni. Signifikance indikátorů je v tom, že osvětlují podstatu problémů popisovaných ve strategii udržitelného rozvoje EU a budou využity k monitorování zavádění této strategie. Proto jsou tyto informace velmi významné pro politiky a rovněž pro každého, kdo se zajímá o otázky udržitelného rozvoje. Ukazatele jsou představeny ve formě předdefinovaných tabulek doplněných o vysvětlující text o použité metodologii a budou pravidelně aktualizovány. Údaje pocházejí především z národních statistických úřadů, ale také z dalších dostupných zdrojů (služeb Komise, státní správy jednotlivých zemí, nevládních organizací, výzkumných projektů). Služby Komise a Evropský statistický systém (ESS) se zároveň zavázaly pokračovat ve vytváření nových ukazatelů a zkvalitňování těch stávajících.⁴⁷⁷

Evropská rada dále uvítala ještě Sdělení EK Společně k růstu a zaměstnanosti⁴⁷⁸, která reagovala na výsledky zmiňované Kokovy zprávy. Evropská rada požádala Komisi, Radu a členské státy, aby neprodleně zahájily oživení uvedené strategie na základě následujících prvků zaměřených na růst a zaměstnanost. U příležitosti oživení Lisabonské strategie Evropská rada znovu potvrdila, že na Lisabonskou strategii jako takovou by mělo být pohlíženo v širším kontextu požadavku udržitelného rozvoje, podle něž je třeba řešit současné potřeby, aniž by byla ohrožena schopnost budoucích generací uspokojit svoje potřeby. Evropská rada souhlasila s přijetím Prohlášení o hlavních zásadách udržitelného rozvoje na svém zasedání v červnu roku 2005. Tato nová, obsažnější a ambicióznější strategie, která zahrnuje cíle, ukazatele a účinný postup sledování, by měla být podpořena pozitivní dlouhodobou vizí a plně integrovat vnitřní a vnější rozměry. Nová strategie měla být přijata do konce roku 2005 a Komise naznačila, že v příslušné době předloží příslušné návrhy.⁴⁷⁹

Měsíc po Evropské radě se v dubnu 2005 Hospodářský a sociální výbor uspořádal konferenci za účasti zainteresovaných stran s cílem strategii udržitelného rozvoje revidovat.⁴⁸⁰

⁴⁷⁷ Strategie udržitelného rozvoje EU – Udržitelný rozvoj v číslech; 120 ukazatelů je k dispozici online na webových stránkách Eurostatu, 22. března 2005 12:47, http://www.ecomonitor.cz/txt_tzpr_full.stm?x=231335, staženo 7.6.2008.

⁴⁷⁸ SDĚLENÍ JARNÍMU ZASEDÁNÍ EVROPSKÉ RADY, Společně k růstu a zaměstnanosti, Nový začátek lisabonské strategie Sdělení předsedy Barrosa, po dohodě s místopředsedou Verheugenem V Bruselu dne 2. 2. 2005 KOM(2005)24, http://ec.europa.eu/growthandjobs/pdf/COM2005_024_cs.pdf, staženo 7.7.2007.

⁴⁷⁹ Evropská rada v březnu (22.-23.3.2005) v Bruselu, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/CS/ec/84356.pdf, staženo 6.6.2007.

⁴⁸⁰ <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/kritick-hodnocen-strategie-udritelneho-rozvoje>

II.16.4. 5.Červnová Evropská rada

V červnu 2005 na zasedání Evropské rady bylo přijato v příloze: Prohlášení o hlavních zásadách pro udržitelný rozvoj (COM (2005) 0218), které mělo sloužit jako základ pro aktualizaci Strategie. Prohlášení nebo-li Deklarace stanovila explicitně, že „obnovená lisabonská agenda je základní součástí cíle, který zastřešuje udržitelný rozvoj, využívá také pohonu dynamičtějšího hospodářství k naplnění našich širších sociálních ambicí a ambicí v oblasti životního prostředí. Součinnost mezi těmito dvěma strategiemi má umožnit přiblížit se k dynamické a udržitelné společnosti.“ Toto prohlášení mělo sloužit jako koncepční báze pro aktualizovanou Strategii udržitelného rozvoje EU. Prohlášení odsouhlasilo 10 principů budoucí SUR EU a potvrdilo 4 klíčové cíle (environmentální, sociální, ekonomické a globální).

Tabulka 8: DEKLARACE ZASEDÁNÍ EVROPSKÉ RADY V ČERVNU 2005
PROHLÁŠENÍ O HLAVNÍCH ZÁSADÁCH UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

Evropská unie a její členské státy se budou pro dosažení těchto cílů v Evropě a ve světovém měřítku snažit ctít a uskutečňovat, sami a se svými partnery, tyto cíle a zásady:

Klíčové cíle

OCHRANA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Zajistit schopnost země vytvářet příznivé podmínky pro život v celé jeho rozmanitosti, respektovat meze přírodních zdrojů planety a zajistit vysokou úroveň ochrany a zlepšování kvality životního prostředí. Předcházet a omezovat znečišťování životního prostředí a podporovat trvale udržitelnou výrobu a spotřebu, aby hospodářský růst již nadále nevedl ke zhoršování životního prostředí.

SOCIÁLNÍ SPRAVEDLNOST A SOUDRŽNOST

Podporovat demokratickou, zdravou, bezpečnou a spravedlivou společnost založenou na sociální integraci a soudržnosti, která respektuje základní práva a kulturní rozmanitost, zajišťuje rovnoprávnost mezi muži a ženami a bojuje proti všem formám diskriminace.

EKONOMICKÁ PROSPERITA

Podporovat prosperující, inovační, konkurenceschopnou, ekologickou ekonomiku bohatou na znalosti, která zaručuje v celé Evropské unii vysokou životní úroveň a plnou a kvalitní zaměstnanost.

PŘEVZETÍ MEZINÁRODNÍ ODPOVĚDNOSTI

Povzbuzovat vytvoření demokratických institucí, založených na míru, bezpečnosti a svobodě, na celém světě, a bránit stabilitu těchto institucí. Aktivně podporovat udržitelný rozvoj na celém světě a dbát, aby byly vnitřní a vnější politiky Evropské unie slučitelné s globálním udržitelným rozvojem a jejími mezinárodními závazky.

Obecné zásady politik

PODPORA A OCHRANA ZÁKLADNÍCH LIDSKÝCH PRÁV

Zajistit, aby lidské bytosti byly ve středu zájmu politik Evropské unie, a to podporováním základních práv, vedením boje proti všem formám diskriminace a přispíváním ke snížení bíd a odstranění sociálního vyloučení na celém světě.

SOLIDARITA V RÁMCI JEDNÉ GENERACE A MEZI GENERACEMI

Reagovat na potřeby současných generací, aniž by byla ohrožena schopnost budoucích generací v Evropské unii i jinde uspokojovat své potřeby.

OTEVŘENÁ DEMOKRATICKÁ SPOLEČNOST

Zaručit občanům uplatňování jejich práv na přístup k informacím a k právní ochraně. Poskytnout všem zúčastněným stranám a sdružením možnosti konzultací a účasti.

ÚČAST OBČANŮ

Posílit účast občanů na rozhodování. Lépe informovat a zlepšovat povědomí veřejnosti o udržitelném rozvoji. Informovat občany o jejich vlivu na životní prostředí a o způsobech dosažení udržitelnějších variant.

ÚČAST PODNIKŮ A SOCIÁLNÍCH PARTNERŮ

Posilovat sociální dialog, sociální odpovědnost podniků a partnerství veřejného a soukromého sektoru za účelem podpory spolupráce a společné odpovědnosti při zajišťování udržitelné výroby a spotřeby.

SOUDRŽNOST POLITIK A ŘÍZENÍ

Podporovat soudržnost mezi všemi politikami Evropské unie a mezi akcemi uskutečňovanými na místní, regionální, celostátní a celosvětové úrovni za účelem zvýšení jejich příspěvku k udržitelnému rozvoji.

INTEGRACE POLITIK

Podporovat integraci hospodářských, sociálních a environmentálních otázek tak, aby byly soudržné a vzájemně se posilovaly, na základě plného a důsledného využívání nástrojů, jejichž cílem je zdokonalit tvorbu právních předpisů, jako jsou vyvážené posuzování dopadu a konzultace zúčastněných stran.

VYUŽÍVÁNÍ NEJLEPŠÍCH DOSTUPNÝCH ZNALOSTÍ

Dbát, aby politiky byly vypracovávány, posuzovány a prováděny na základě nejlepších dostupných znalostí a aby byly z ekonomického, sociálního a environmentálního hlediska zdravé a nákladově efektivní.

ZÁSADA PŘEDBĚŽNÉ OPATRNOSTI

V případě vědecké nejistoty provádět hodnotící postupy a vhodná preventivní opatření, aby se zabránilo škodám na lidském zdraví a životním prostředí.

ZÁSADA „ZNEČIŠŤOVATEL PLATÍ“

Zajistit, aby ceny odrážely reálné náklady společnosti na výrobní činnost a spotřebu a aby znečišťovatelé platili za škody na lidském zdraví a životním prostředí, jež způsobí.

Zdroj Závěry Evropské rady 16. – 17.6.2005⁴⁸¹

Evropská komise J. M. Barrosa na začátku svého mandátu kladla důraz na ekonomický rozvoj, s čímž se ztotožňovala také britská reprezentace⁴⁸², která vedla Radu EU ve 2. pol. roku 2005.⁴⁸³ Ekonomické reformy a výzvy globalizace řešil neformální summit v Hampton Court v říjnu 2005 společně s finanční udržitelností evropských penzijních systémů.

⁴⁸¹ European Council June 2005, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ec/85349.pdf, staženo 6.6.2006.

⁴⁸² Britské předsednictví, http://www.euroskop.cz/gallery/6/1863-list_uk.pdf, staženo 7.6.2007.

⁴⁸³ BEGG, I., LARSSON, Allan: A „Smart Growth“ Strategy for Sustainable Development, CER, http://www.cer.org.uk/pdf/briefing_sustainable_begg_larsson.pdf, staženo 5.5.2007, str. 1

II.16.4.6. Britské předsednictví a strategie udržitelného rozvoje

Velkou Británii čekal nelehký úkol v rámci revize Strategie udržitelného rozvoje EU a návržení následných kroků po revizi Strategie. Velká Británie se měla zaměřit na formulování obsahu nové Strategie udržitelného rozvoje EU. Další prioritou byla oblast udržitelné spotřeby a výroby a případný vznik Rámce udržitelné spotřeby a výroby. A v neposlední řadě také Velká Británie měla podporovat prosazování environmentálních technologií.⁴⁸⁴ V roce 2005 vydala britská vláda také svou strategii udržitelného rozvoje „Zabezpečení budoucnosti – Strategie udržitelného rozvoje VB - Securing the Future – UK Government sustainable development strategy“ a v ní bylo stanoveno následujících pět principů: žít v rámci možností životního prostředí, zajistit silnou, zdravou a spravedlivou společnost, dosáhnout udržitelné ekonomiky, podporovat zdravé a odpovědné vládnutí (good governance) a zodpovědně využívat spolehlivou vědu.⁴⁸⁵

VB mělo při nástupu velké ambice. Chtělo využít svého souběžného předsednictví G8 a zlepšit situaci ohledně politického vnímání změn klimatu a dotáhnout do konce první kolo jednání o směrnici REACH (o chemických látkách). VB chtěla taky začít diskusi o obnovení unijní strategie udržitelného rozvoje a o dalším směřování EU v oblasti čistoty ovzduší. Zároveň však probíhala jednání o reformě rozpočtu na léta 2007-2013 a Británie na bruselské půdě řešila především svůj rabat, slevu z příspěvku do společné pokladny, případně dotace zemědělcům. Finanční perspektiva byla na agendě celý půlrok a tím pádem aktualizace strategie udržitelného byla v ústraní.⁴⁸⁶ Velké Británie se podařilo dojednat rámec budoucího víceletého rozpočtu až na summitu 15. a 16. prosince 2005 v Bruselu.⁴⁸⁷ Pozitivní výsledek britského předsednictví je možné shledávat ve snaze prosadit do nové finanční perspektivy 2007 – 2013 progresivní prvky podporující globální konkurenceschopnost EU, které se projevují zejména v její první sub-kapitole 1a. nazvané "Udržitelný růst", neformálně zvaná "Lisabon". Tato kapitola zahrnuje vnitřní politiky od podpory vědě a výzkumu až po vydání na podporu sociálních nákladů restrukturalizace apod.. Kromě jiného 21. září 2005 byl zveřejněn návrh 7. Rámcového programu (RP) Evropského společenství pro výzkum, technický rozvoj a demonstrace. V 7. RP. budou podporovány oblasti jako např. - udržitelný rozvoj, klimatické změny, potraviny, energie, doprava, chemikálie, alternativní metody testování zvěře nebo zvířat a další.

Britskému předsednictví se podařila dohoda k REACH, vyjednání finanční perspektivy, ale kvalitní návrh strategie udržitelného rozvoje byl jeho neúspěchem.

⁴⁸⁴ ETAP, http://www.6rp.cz/dokums_novinka/com_2004_etap_en_1153_1.pdf, staženo 5.5.2006. [http://www.mzp.cz/AIS/web-pub.nsf/\\$pid/MZPRDFBJ898Y/\\$FILE/1_Priority%20UK%20p%C5%99edsednictv%C3%AD%20ve%202005.doc](http://www.mzp.cz/AIS/web-pub.nsf/$pid/MZPRDFBJ898Y/$FILE/1_Priority%20UK%20p%C5%99edsednictv%C3%AD%20ve%202005.doc), staženo 6.6.2007.

⁴⁸⁵ Velká Británie v EU, <http://www.euroskop.cz/395/sekce/spojene-kralovstvi-v-evropske-unii/>, staženo 7.6.2007.

⁴⁸⁶ Britské předsednictví: Hip, hop, ale žádné hurá, Euractiv, <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/britsk-pedsednictv-hip-hip-ale-dn-hur>, staženo 7.6.2007.

⁴⁸⁷ Ibidem, <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/britsk-pedsednictv-hip-hip-ale-dn-hur>, staženo 7.6.2007.

Na dalším summitu Evropské rady v prosinci 2005 bylo opět potvrzeno, že se předpokládá přijetí Strategie udržitelného rozvoje v červnu 2006. Návrh Strategie podobě Sdělení pro Radu a Evropský parlament k aktualizované Strategii udržitelného rozvoje EU: Program akcí (COM (2005) 658), která v konečném znění byla předložena dne 13. prosince 2005 Evropskou komisí. Sdělení kladlo silný důraz na šest priorit a identifikovalo klíčové aktivity, které měly být podniknuty v těchto otázkách. Také představuje návrhy pro další efektivní monitorování a následnou aktivitu jako je zpráva o pokroku, která má být vydána Evropskou komisí každé dva roky. Tato revize nebyla zacílena na to, aby nahradila strategii z roku 2001, ale spíše ji měla adaptovat pro období 2005 – 2010. Brala do úvahy všechny cíle, kterých bylo dosaženo a stanovila další konkrétní aktivity pro následující období.⁴⁸⁸

Návrh aktualizované Strategie prohlašoval, že jejím cílem není nahradit, avšak dále rozpracovat Strategii udržitelného rozvoje z r. 2001 do podoby konkrétních opatření pro nadcházející roky. 47 stránkové Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu k Hodnocení strategie udržitelného rozvoje Akční platforma z prosince 2005 byla na základě výsledků hodnocení Strategie, rozpracována do podoby konkrétních opatření pro nadcházející roky v rozsahu členění. První část Akční rámec - (určuje klíčové otázky, které v nadcházejících letech potřebují silnější stimul, navrhuje, aby byl při tvorbě vnitřní politiky zohledněn vnější rozměr udržitelného rozvoje (například globální využívání zdrojů, záležitosti týkající se mezinárodního rozvoje), aby dopad výběru evropských politik na globální udržitelný rozvoj byl posuzován konzistentnějším způsobem, navrhuje způsoby měření pokroku a pravidelné přezkoumávání priorit za účelem usnadnění větší soudržnosti mezi členskými státy a strategiemi EU, doporučuje neustálý dialog s lidmi a organizacemi s hlavními představiteli podnikatelského sektoru, regionálními a místními úřady, nevládními organizacemi, vysokoškolskou inteligencí a občanskými organizacemi). Druhá část Provádění změny — zaměřená na klíčové otázky (zdůrazňuje se několik klíčových otázek, které je zapotřebí prosadit na nejvyšší politické úrovni, aby se zapojila veřejnost, urychlilo rozhodování a jednání na všech úrovních, podpořilo především "společné" myšlení a urychlilo přijímání nových a lepších nápadů. Uznává potřebu pravidelně kontrolovat pokrok a předkládat návrhy, jak žádaného pokroku dosáhnout. Řeší tyto oblasti: 1. změna klimatu a čistá energie, 2. veřejné zdraví, 3. sociální vyloučení, demografie a migrace, 4. řízení přírodních zdrojů, 5. udržitelná doprava a 6. globální problém chudoby a rozvoje. Třetí část Dosahování výsledků (účinnější monitorování, přezkoumání národních strategií s ohledem na strategii Evropské unie nejpozději do konce roku 2006, zejména způsobu, jakým by bylo možné zefektivnit národní nástroje politiky a lépe je začlenit do opatření prováděných nebo navrhovaných na evropské úrovni, lepší tvorba politiky, zlepšování soudržnosti politiky, posouzení dopadů a jiné lepší nástroje regulace, použití nejúčinnější kombinace nástrojů, mobilizace aktérů a znásobení úspěchu). A poté Závěr přezkumu - Strategie si klade za cíl dát dohromady instituce EU, členské státy, podniky, občany a jejich zastupitelské organizace, aby se shodli

⁴⁸⁸ DALAL – CLAYTON, B., S.: A Review of Monitoring Mechanism for National Sustainable Development Strategies, s. 28, IEED, OECD, Environmental Planning Issues, No. 27, July 2006

na jasné vizi a politickém rámci pro jednání. Komise proto vyzývá Radu a Parlament, aby schválily navrhovaný přístup, usilovaly o nutný pokrok v určených oblastech a úzce spolupracovaly při zasedání Evropské rady v červnu 2006, aby se propracovaly k silné a široké podpoře pro sdílenou strategii. Prosincová Evropská rada vzala na vědomí, že Komise předložila sdělení o aktualizované strategii EU v oblasti udržitelného rozvoje na příštích 5 let.⁴⁸⁹ A dále Evropská rada vyjádřila své očekávání, že v červnu roku 2006 bude přijata ambiciózní a komplexní strategie, obsahující cíle, ukazatele a účinný postup sledování, která by měla integrovat vnitřní a vnější rozměr a měla by být založena na pozitivní dlouhodobé vizi, a spojující priority a cíle Společenství v oblasti udržitelného rozvoje do jasné a soudržné strategie, kterou lze jednoduše a účinně sdělit občanům.⁴⁹⁰ K opravdové revizi Strategie udržitelného rozvoje bylo přikročeno až za rakouského předsednictví.

⁴⁸⁹ SDĚLENÍ KOMISE RADĚ A EVROPSKÉMU PARLAMENTU Hodnocení strategie udržitelného rozvoje, Akční platforma

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/CS/ec/87647.pdf

⁴⁹⁰ SDĚLENÍ KOMISE RADĚ A EVROPSKÉMU PARLAMENTU Hodnocení strategie udržitelného rozvoje, Akční platforma, V Bruselu dne 13.12.2005, KOM(2005) 658 v konečném znění

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/CS/ec/87647.pdf

III. část

PŘÍPADOVÁ STUDIE TVORBA OBNOVENÉ STRATEGIE URŽITELNÉHO ROZVOJE EU

III.1. ÚROVNĚ PROJEDNÁVÁNÍ STRATEGIE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

III.1.1. Členské státy a revize Strategie udržitelného rozvoje EU

Jelikož návrh aktualizované Strategie udržitelného rozvoje EU předložený Evropskou komisí nebyl přijat ze strany členských států EU pozitivně a byl kritizován jako nevyrovnaný po obsahové stránce a neodpovídající původním požadavkům červnové Evropské rady v roce 2005⁴⁹¹, ale i komplikovaný s řadou obsahových nedostatků a formálně nedokončený, obsahující mnoho příloh. Zároveň návrh dostatečně nerespektoval první sdělení Komise k hodnocení Strategie, v němž bylo například požadováno zohledňovat strukturální změny v ekonomice směrem k více udržitelným vzorcům výroby a spotřeby, měl potvrdit tři pilíře udržitelného rozvoje a navrhnout způsob vyrovnání se s přetrvávajícími neudržitelnými trendy.

Pro nadcházející rakouské předsednictví⁴⁹² to znamenalo, že bude muset dokončit a předložit vyvážený a kvalitní dokument Strategie udržitelného rozvoje. Rakouské předsednictví si vytklo jako hlavní cíl vybalancovat zájmy všech členských států v Radě. Rakouské předsednictví se rozhodlo dokument předložený Evropskou komisí radikálně přepracovat. Počítalo také s tím, že zahrne do přípravy dokumentu pohledy dalších institucionálních aktérů a rovněž stanoviska zástupců občanské společnosti. Rakouské předsednictví tak stejně jako Evropská komise si uvědomilo význam zintenzívnění komunikace se všemi zainteresovanými partnery včetně nevládních organizací, protože „není možné jednat o budoucnosti EU o nich (evropských občanech) bez nich“.⁴⁹³

Udržitelný rozvoj tak patřil spolu s Lisabonskou strategií mezi klíčová témata rakouského předsednictví.⁴⁹⁴

III.1.2. Friends of Presidency – Přátelé předsednictví

⁴⁹¹ Tyto zásady a cíle byly také ústředním tématem diskusí Evropských hlav států a předsedů vlád v Hampton Courtu v říjnu 2005.

⁴⁹² Rakouské předsednictví v Radě EU, <http://www.eu2006.at/en/http://www.zelenykruh.cz/cz/aktuality/10-ukolu-eeb-pro-rakouske-predsednictvi/>;
http://www.eu2006.at/en/Policy_Areas/European_Council/sustainable_development.html,
<http://old.mzv.cz/wwwo/default.asp?ido=18416&idj=1&amb=3&ParentIDO=>;
http://www.eu2006.at/en/Policy_Areas/European_Council/sustainable_development.html, staženo 6.6.2009.

⁴⁹³ Význam občanské společnosti a kultury pro evropskou komisi ve strategických cílech 2005 – 2009, <http://www.proculture.cz/cultureinfo/evropska-unie/vyznam-obcanske-spolecnosti-a-kultury-pro-evropskou-komisi-v-strategickych-cilech-2005-2009-641.html>, staženo 7.7.2009.

⁴⁹⁴ Rakouské předsednictví v Radě EU, <http://old.mzv.cz/servis/soubor.asp?id=19681>; <http://www.evropsky-parlament.cz/view/cs/press-release/pr-2006/pr-2006-January/pr-2006-January-1.html;jsessionid=94EB49919410BB04EA9773C1B5C65670>

Rakouské předsednictví na začátku svého funkčního období iniciovalo vznik speciální horizontální pracovní skupiny pod Radou EU – tzv. Přátel předsednictví – Friends of Presidency, kde se měl projednávat návrh aktualizované Strategie udržitelného rozvoje EU. Skupina přátel předsednictví (FoP) byla složena ze zástupců členských států a z Evropské komise, kteří byli odborníky na problematiku udržitelného rozvoje. Za rakouské předsednictví tuto skupinu řídilo federální ministerstvo zemědělství, lesů, životního prostředí a managementu vody, které úzce spolupracovalo s rakouským kancléřstvím.⁴⁹⁵ Na této pracovní skupině se scházeli úředníci z ministerstev životního prostředí, zahraničních věcí nebo přímo z kabinetu premiéra.⁴⁹⁶ Do přípravy obnovené SUR byli od počátku zapojeni úředníci z centrál nebo ze stálého zastoupení členských zemí EU (25 + Bulharsko a Rumunsko byli pozorovatelé). Byl vytvořen multikulturní - expertní tým. Zkušenosti ukazují, že kulturní diverzita je výhodná především tehdy, má-li skupina řešit úkol inovační povahy, což může být i formulace SUR EU.⁴⁹⁷

V únoru až květnu 2006 se konalo sedm zasedání pracovní skupiny, jejichž obsahem bylo zejména projednávání způsobu řízení (governance) problematiky udržitelného rozvoje a sledování její implementace, na nichž členské státy podpořily záměr předsednictví připravit kompaktní vyvážený dokument a shodly se na osnově a obsahu dokumentu a doladily problematiku okruhy dokumentu. Členské státy odsouhlasily nutnost synergie EU SUR jako horizontálního dlouhodobého dokumentu s ostatními politikami a strategiemi, které by měly EU SUR rozpracovat konkrétněji v kratších časových obdobích, výraznější provázanost průřezové problematiky s důrazem na udržitelnou spotřebu a výrobu, vzdělávání a zlepšení komunikace směrem k veřejnosti, podporu vědy, výzkumu a inovací.

Základní požadavky na dokument byly formulovány rakouským předsednictvím následovně: zpracovat jeden ucelený dokument místo „balíčku dokumentů“, který bude mít horizontální charakter a bude sdělitelný široké veřejnosti. Členské státy byly vyzvány, aby zformulovaly své návrhy a aktivně působily ve skupině Přátel předsednictví. Na základě jejich připomínek a průběžného vyjednávání zásad strategie a formou řízené diskuse v jednotlivých formacích Rady měl vzniknout text aktualizované Strategie udržitelného rozvoje EU, který měl být přijat v červnu 2006 na zasedání Evropské rady. Byl tedy aplikován tradiční postup tvorby legislativních aktů /bottom-up přístup k přípravě strategie udržitelného rozvoje EU. Podobu strategií ve veřejné politice většinou silně ovlivňují úředníci. Ti se nejčastěji podílejí na textu dokumentu, kdy sami píšou podklady, texty nebo připomínají texty, které napsali jiní úředníci nebo zpracovatelé.⁴⁹⁸ Zpracovatelé/administrátoři, kteří jsou zapojeni do přípravy strategií ji vnímají jako významný dokument a usilují o její plnou

⁴⁹⁵ Renewing the EU Strategy on Sustainable Development: The Perspective of the Austrian EU Presidency http://www.clubofrome.at/events/2006/brussels/p_trattnigg.html, staženo 7.7.2009.

⁴⁹⁶ Renewing the EU Strategy on Sustainable Development: The Perspective of the Austrian EU Presidency http://www.clubofrome.at/events/2006/brussels/p_trattnigg.html, 7.7.2009.

⁴⁹⁷ ZADRAŽILOVÁ, D.: Dana: Mezinárodní management, str. 134 Naopak příliš nepomáhá u rutinních jednoduchých úloh nebo v implementačních fázích projektového řízení. Multikulturní týmy obtížně docilují skupinové koheze a soudržnosti

⁴⁹⁸ POTŮČEK, M.: Strategické vládnutí a Česká republika, str. 222

implementaci. Na druhou stranu politici nejsou do její tvorby zapojeni a nevnímají ji jako prioritu. Dochází tak k „logice disharmonie“ a ztrátě leadership⁴⁹⁹

III.1.3. Jednání na úrovni pracovní skupiny⁵⁰⁰ - Přátelé předsednictví a pozice členských států

Členské státy se již z počátku shodly na tom, že by se strategie udržitelného rozvoje neměla příliš vymezovat vůči jiným strategiím, spíše by měla zdůraznit vzájemné synergie, zformulovat a definovat Strategii udržitelného rozvoje jako koherentní strategie s vyváženým pojetím ekonomického, sociálního a environmentálního pilíře s odkazem na ostatní strategie a sektorové politiky. Strategie dále musí zdůraznit svůj globální prvek, nebezpečí následků nečinnosti, propojení Strategie s krátkodobými a dlouhodobými cíli. Dalšími oblastmi negociací byly průřezové nástroje a přístupy, implementace, monitorování a měření pokroku.

Na prvních zasedáních pracovní skupiny Rady EU došlo k dohodě členských států a rozšíření původních šesti priorit prosincového Sdělení Evropské komise o novou prioritu Udržitelná spotřeba a výroba, která se týkala výroby a služeb, včetně jejich spotřeby, které zajišťují základní potřeby společnosti a kvalitu jejich života, a zároveň zohledňují stejné potřeby budoucích generací⁵⁰¹. Tuto prioritu podpořily státy jako např. Česká republika, Švédsko a Velká Británie, jež toto téma mají zohledněno ve své národní politice např. v Akčních plánech pro udržitelnou spotřebu a výrobu. Udržitelná spotřeba a výroba byla již součástí Agendy 21. V roce 2002 byla na Světovém summitu o udržitelném rozvoji v Johannesburgu dosažena dohoda o vytvoření rámce programů pro udržitelnou spotřebu a výrobu (SCP) a v roce 2003 byl zahájen globální „Marrákešský proces“, který má uvedený rámec vytvořit. Tento globální proces určený k dosažení udržitelnější spotřeby a výroby přezkoumá v letech 2010 a 2011 Komise OSN pro udržitelný rozvoj (CSD).⁵⁰²

Během vyjednávání byly vzneseny požadavky členských států k rozpracování či doplnění některých témat v textu. K zakomponování nových témat do textu SUR EU záviselo na vytváření spojení mezi členskými státy resp. na tvorbě koalic.

V rámci negociací Nizozemí, Německo, Itálie a Lotyšsko chtělo podpořit otázku energetické bezpečnosti, čisté energie a udržitelné dopravy. Portugalsko a Španělsko se zaměřilo na otázky námořní dopravy a ochrany pobřežních oblastí Evropy. Finsko zase na rozvoj lesnictví. Velká Británie, Španělsko, Francie a Švédsko prosazovaly rozpracování adaptačních opatření na klimatickou změnu a podporu „zeleného nakupování“ v SUR EU. Belgie zase kladla důraz na inkorporaci koncepce společenské odpovědnosti podniků do textu SUR. Lotyšsko a Belgie podporovaly zakomponování programu Natura 2000. Česká republika zase zdůrazňovala oblast konkurenceschopnosti a ekonomický rozvoj. Lucembursko a Španělsko, Maďarsko, Estonsko chtěly zdůraznit otázky kvalitní

⁴⁹⁹ STEURER, R.: Sustainable Development Strategies, str. 9.

⁵⁰⁰ Seznam přípravných orgánů Rady

<http://register.consilium.europa.eu/pdf/cs/05/st15/st15180.cs05.pdf>, staženo 7.7.2007.

⁵⁰¹ Partnerství pro udržitelnou spotřebu a výboru, http://www.enviweb.cz/?env=_archiv_haahb_en, staženo 6.7.2009.

⁵⁰² Kontext politiky, Agentura pro životní prostředí, <http://www.eea.europa.eu/cs/themes/households/policy-context>, staženo 7.7.2007.

zaměstnanosti a vytváření pracovních míst, sociální soudržnost, demografické trendy a migraci. Členské státy rovněž navrhovaly změnit pojetí jednotlivých témat ve smyslu „méně obecné, více udržitelné“.

Švédsko, Estonsko a Finsko požadovaly koncentraci Strategie na nebezpečné chemické látky a pesticidy. Dánsko a Švédsko navrhovaly rozpracování závazků v oblasti udržitelné energetické politiky včetně biopaliv s odvoláním na závěry zasedání Evropské rady 23.-24. 3. 2006. Velká Británie, Nizozemsko a Dánsko zdůrazňovaly veřejné zdraví a nutnost zlepšení legislativy u bezpečnosti potravin, vyzvedávaly požadavek zlepšení operativnosti a kontroly systému produkce a využití geneticky modifikovaných potravin a krmiv.

Česko zdůrazňovalo třídímenzionální charakter udržitelného rozvoje a rozpracování ekonomického aspektu. Irsko rovněž považovalo rovnováhu tří pilířů EU SUR, kterou pokládalo za klíčovou. Španělsko se zasazovalo o globální dimenze, podporu strukturálních změn a zajištění vyváženosti mezi třemi pilíři SUR EU. Švédsko chtělo posílit strategii ve smyslu konkretizace cílů a ukazatelů a zdůraznění důležitosti hodnocení dopadů. Důraz podle švédské delegace měl být kladen na tržní nástroje, rovné příležitosti a zajištění soudržnosti s procesy na mezinárodní úrovni. Větší pozornost měla být věnována také mezinárodní dimenzi konkurenceschopnosti a strukturálním změnám.⁵⁰³ Irsko souhlasilo s tím, že globální problémy je třeba řešit na globální úrovni. V této souvislosti proto podle Irska bylo třeba se zamyslet nad tím, zda například systém obchodování s emisemi skutečně přispívá k dosažení udržitelného rozvoje. Státy podpořily tématické prohloubení sedmé „globální“ klíčové oblasti, a to díky koalici států - Velká Británie, Německo, Belgie a Španělsko, které požadovaly rozpracovat jednotlivé klíčové oblasti o vnější rozměr a dopad a zapojení rozvojových zemích do prosazování udržitelného rozvoje (zejména v oblasti klimatických změn, udržitelné spotřeby a výroby, migrace) a o aspekt rovnosti pohlaví jeho zařazení do celého textu. Finsko podpořilo zdůraznění sociálního aspektu globalizace. Členské země podpořily tématické rozšíření klíčové oblasti čl. 7 (navržen název: Facing challenge of sustainable development at global scale). Lucembursko považovalo za nejdůležitější mezinárodní dimenzi udržitelného rozvoje a prosazování environmentálních standardů a dále uvedlo, že stav životního prostředí je globálním problémem, pokud evropské podniky zadají své zakázky mimo EU do zemí s nízkými environmentálními standardy, nebude snaha EU o udržitelný rozvoj mít skutečný přínos. EU bude čelit nesmírnému politickému tlaku a delokalizaci, pokud zpřísní podmínky pouze na svém území.

V hodnocení průřezových nástrojů se členské státy věnovaly doplnění a upřesnění pojetí nástrojů (vzdělávání a výchova, finanční, ekonomické a komunikační nástroje). Například Belgie a Dánsko prosazovaly termín „financování udržitelného rozvoje“ v duchu Monterreyské konference o financování udržitelného rozvoje z jara 2002, Itálie a Nizozemsko požadovaly klást větší důraz na vzdělávání k udržitelnému rozvoji, úlohu výzkumu a vhodně oslovit v textu dokumentu sociální skupiny, jejich zapojení je klíčové z hlediska prosazování změn ve směru k udržitelnosti. Švédsko upozornilo, že se by se neměly opomíjet existující

⁵⁰³ Rada pro konkurenceschopnost v EU

dokumenty Evropské unie, například 7. Rámcový program výzkumu a vývoje, 6. Akční program pro životní prostředí, Strategie Evropské hospodářské komise OSN pro vzdělávání k udržitelnému rozvoji. Kypr navrhl využít vhodné formulace ze stanoviska Rady pro ekonomické a finanční záležitosti k revizi Strategie udržitelného rozvoje a potenciálu tržně orientovaných nástrojů pro udržitelný rozvoj a chtěl prosadit růst a udržitelnosti a roli technologického pokroku jako například Dánsko.

Některé členské státy (Francie, Španělsko a Finsko) požadovaly vypustit koncept ekologické stopy⁵⁰⁴ jako tradičního komunikačního nástroje udržitelného rozvoje. Rakouské předsednictví jej navrhlo zachovat pro jeho alarmující vliv, ale podřídilo se nesouhlasným postojům například Finska a Francie. Irsko navrhovalo přeformulování textu o přenesení zdanění práce na spotřebu a znečištění do obecnější roviny, čímž se v konečném textu stala ekologická daňová reforma krokem, daným členským státům ke „zvážení“.

Členské státy rovněž usilovaly o to, aby témata nebyla tak obecná. Dánsko například usilovalo o to, aby se vyhnulo deklaraci o veřejných informačních kampaních v oblasti veřejného zdraví. Belgie například chtěla vložit pasáž o boji proti kouření či alkoholismu. Švédsko se chtělo zaměřit na chemické látky a pesticidy. Španělsko zase o sociální zapojení a pozici znevýhodněných skupin obyvatelstva na trhu práce. Nizozemí zase dále podporovalo boj s infekčními nemocemi. Lucembursko se chtělo soustředit na další problémy jako je léčba duševního zdraví a podporovalo tvorbu strategie pro multikulturnost.

Implementaci, monitorování a měření pokroku přisuzovala Evropská komise značnou pozornost. Rozhodnutí v Göteborgu zajistit každoroční monitorování strategie na jarních zasedáních Evropské rady nesplnilo očekávání. V hodnocení proto měl být vytvořen posílený systém podávání zpráv. Zaměřit se měl na krátkodobé a střednědobé plnění cílů strategie, přičemž současné zprávy o otázkách udržitelného rozvoje měly být, co nejvíce propojeny a zjednodušeny. Rovněž měla být více vyjasněna institucionální odpovědnost (zejména úloha Evropské rady a Evropského parlamentu) v procesu monitorování.

Monitorování mělo být prováděno zejména na základě ukazatelů udržitelného rozvoje vytvořených Komisí. Ty měly čerpat mimo jiné z různých ukazatelů vyvinutých v rámci procesů odvětvových politik a ze syntézy, která z nich byla provedena v podobě souboru strukturálních ukazatelů, jež monitorují pokrok směrem k cílům stanoveným v lisabonské agendě. Za účelem posílení efektivního monitorování bude také vyvinuto větší úsilí o vytváření budoucích modelů, předpovědí a dalšího shromažďování vědeckých dat.⁵⁰⁵ Jednalo se především o to, že Komise měla předložit každé dva roky (počínaje zářím roku 2007) zprávu o pokroku při provádění strategie udržitelného rozvoje v EU a členských státech, která

⁵⁰⁴ Koncept ekologické stopy (ES) můžeme považovat za účetní nástroj pro počítání ekologických zdrojů. Různé kategorie lidské spotřeby jsou převedeny na plochy biologicky produktivních ploch, nezbytné k zajištění zdrojů a asimilaci odpadních produktů. Jeden ze spoluautorů ES, Kanadán William Rees, ekologickou stopu přibližuje takto: "Kolik plochy (země a vodních ekosystémů) je třeba k souvislému zajišťování všech zdrojů, které potřebují ke svému současnému životnímu stylu a k zneškodnění všech odpadů, které při tom produkuje?" Ekologická stopa je přesně tím, co jsme dosud postrádali - měřítkem toho, jak udržitelné jsou naše životní styly.

⁵⁰⁵ SDĚLENÍ KOMISE RADĚ A EVROPSKÉMU PARLAMENTU Hodnocení strategie udržitelného rozvoje, Akční platforma, V Bruselu dne 13.12.2005, KOM(2005) 658 v konečném znění http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/com/2005/com2005_0658cs01.pdf, staženo 7.7.2007.

bude rovněž obsahovat budoucí priority, směřování a opatření.⁵⁰⁶ Členské země jako Španělsko a Dánsko nebyly nakloněny monitorovacímu systému, jelikož v tom viděly dublování reportovací povinností.

Pokud by šlo o vnitrostátní úroveň, měla zpráva Komise o pokroku vycházet z opatření členských států pro provádění strategie EU pro udržitelný rozvoj a z výsledků získaných na základě dokončených vzájemných hodnocení.⁵⁰⁷ Další možností mohla být dobrovolná vzájemná hodnocení národních strategií udržitelného rozvoje a ta by měla být s první skupinou členských států zahájena v roce 2006 a další skupinou v roce 2007.⁵⁰⁸

Reportovací povinnost byla u některých členských zemí trnem v oku jako například u Itálie, která se obávala, že příslušný text vyvolá pocit, že „dobrovolné“ budou povinné.

Nakonec došlo k dohodě, že proces peer review bude dobrovolný. Nizozemí se přihlásilo jako první země, která dobrovolně podstoupila peer review proces. 7. dubna 2006 vyšla v Úředním věstníku výzva k přihlášení národních strategií udržitelného rozvoje k peer review.⁵⁰⁹ Ukončení podávání přihlášek bylo stanoveno a 16. 5. 2006. Účelem této výzvy k předkládání návrhů bylo určit akce, jež měly být způsobilé pro finanční podporu od Evropské komise, Generálního ředitelství pro životní prostředí. Tato podpora měla formu spolufinancování.⁵¹⁰ Evropská komise navrhovala spolufinancování v maximální výši 50%.

Co se týče termínu další revize strategie udržitelného rozvoje, Švédsko a Německo tlačily na přijetí časového rámce pro další revizi 2009 – 2011. Rakouské předsednictví nechtělo budoucí revizi strategii časově vymezovat. Komise rovněž nechtěla dávat do souvislosti s hodnotící zprávou naplňování SUR EU v roce 2009. Revizi sice měla provést každá nastupující Evropská komise, zdůraznila však, že po přijetí EU SUR se očekává, že všechny členské státy adekvátně zrevidují své národní strategie udržitelného rozvoje. Kompromis nakonec uznal jako termín rok 2011, který bude klíčový pro budoucí aktualizaci strategie udržitelného rozvoje.

Zástupci EK na jednání úspěšně požadovali ustavení instituce „technické kontaktní osoby“ (technical focal point), kdy jmenovaný odborník z každého členského státu měl s Evropskou komisí a předsednictvím spolupracovat na přípravě situační zprávy a informovat o národním vývoji v oblasti udržitelného rozvoje. Smyslem tohoto propojení mělo být prohloubení informovanosti a zvýraznění partnerství členských států a Evropské komise. Výsledky práce těchto odborníků v EK spolu s indikátory, vyhodnocením národních strategií udržitelného rozvoje aktualizovaných v letech 2006 – 2007 a výsledků peer review, které měly být zakomponovány do hodnotící situační zprávy 2007.

Členskými státy byly podány návrhy na doplnění či vyřazení odrážek z operativních úkolů a cílů či příkladů akcí. Dále byly členskými státy sdíleny pochybnosti o správnosti percentuálního vyjádření závazků: největší diskuse se odehrála k návrhu tříprocentního

⁵⁰⁶ Přezkum – obnovená strategie udržitelného rozvoje, http://ec.europa.eu/sustainable/docs/renewed_eu_sds_cs.pdf, staženo 5.5.2009.

⁵⁰⁷ Ibidem, staženo 5.5.2009

⁵⁰⁸ http://ec.europa.eu/sustainable/docs/renewed_eu_sds_cs.pdf

⁵⁰⁹ http://ec.europa.eu/sustainable/news/index_en.htm

⁵¹⁰ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:080:0012:0012:CS:PDF>

ročního závazku zvýšit produktivitu zdrojů (vyvolal nesouhlas mnoha členských států, protože tento cíl zatím nebyl schválen žádným orgánem EU, závazek byl posléze formulován obecně) a k nalezení výstižného názvu pro příklady akcí (klíčové akce či akční priority apod.).

V rámci jednání docházelo i k jednostranným akcím, jako například v případě Lucemburska - svůj návrh na přestrukturování osnovy EU SUR za účelem dosažení její komplexnější podoby: po části A - úvodní definici EU SUR, klíčových cílů a politických principů by následovala klíčová témata jako „výzvy“, oddíl B v následujícím pozměněném pořadí – udržitelná spotřeba a výroba, nakládání s přírodními zdroji, klimatická změna, sociální vyloučení, zdraví, atd.; následovala by část C o synergiích mezi EU SDS a Lisabonskou strategií, synergiích s „knowledge society – znalostní společnost“, vědou a výzkumem, vzděláváním, část D - s finančními a ekonomickými nástroji, část E - integrace strategie do politického rozhodování, část F – komunikace strategie, část G – implementace, monitoring, následné kroky. Takovýto požadavek nebyl akceptován z důvodu nízké podpory u dalších zemí.

Jednání v pracovní skupině byla problematická i vzhledem k tomu, že mnohé členské země namísto sdělení pouze zásadních připomínek k textu předčítaly celý seznam požadavků, což bylo velmi neefektivní. Předsednictví proto většinou podpořilo zasílání písemných připomínek. Předsednictví se snažilo zapracovat nejdůležitější a závažné připomínky do textu a připravit kompromisní dokumenty.

III.1.4. Členské státy a indikátory udržitelného rozvoje

Důležitá diskuse ve FoP probíhala o indikátorech (ukazatelích) udržitelného rozvoje jako agregovaných informacích k měření pokroku ve vztahu k dlouhodobým a střednědobým cílům Strategie udržitelného rozvoje EU, jakož i odhalování „neudržitelných trendů“. Základní výsledky v této oblasti jsou uloženy v dokumentech pod kódovým označením COM(2002) 524 final (Zpráva EK Radě – analýza seznamu indikátorů životního prostředí a klíčových titulkových indikátorů Report from the Commission to the Council – Analysis of the „open list“ of environment – related headline indicators) a COM(2002) 551 final (Communication from the Commission – Structural Indicators).

Rozsáhlá práce na indikátorech jako měření směřování k udržitelnému rozvoji a implementaci cílů EU SDS byla zahájena v roce 2001, kdy byla z odborníků Komise i jednotlivých členských států EU sestavena skupina SDI Task Force (Zvláštní skupina Eurostatu pro metodologické otázky výzkumu indikátorů udržitelného rozvoje, angl. Eurostat Task Force on Methodological Issues for Sustainable Development Indicators). Z metodologických otázek skupina například řešila, zda měřit udržitelný rozvoj jako takový nebo implementaci politik udržitelného rozvoje, zda srovnávat jednotlivé země nebo sledovat vývoj v čase, zkoumat indikátory obecně dostupné nebo tzv. best needed - nejvíce potřebné. Jedním z mnoha výsledků bylo vyhodnocování implementace politik udržitelného rozvoje při

sledování vývoje v čase a začlenění regionální dimenze. Celá soustava strukturálních indikátorů, tak jak byla navržena pro potřebu souhrnné zprávy EK v roce 2002 (Synthesis Report 2002), obsahovala pět dílčích indikátorových soustav s následujícím profilem: všeobecné ekonomické pozadí (11 indikátorů), zaměstnanost (14 indikátorů), obnova a výzkum (12 indikátorů), ekonomická reforma (18 indikátorů), sociální kohese – soudržnost (8 indikátorů) a životní prostředí (13 indikátorů). Celkem se tedy jednalo o 76 indikátorů, přičemž z jejich celkové skladby je zřejmé, že se jedná o základ pro budoucí (oficiální) soustavu indikátorů udržitelného rozvoje, která je od dubna 2002 dále rozpracovávána na úrovni DG - EUROSTAT v rámci činnosti „Task Force on Methodological Issues for Sustainable Development Indicators“.

Tato skupina (task force) byla pro tento účel zvlášť založena. Těchto aktivit se zúčastňovaly i některé nově přistupující země (ČR a Estonsko). Ve skupině indikátorů životního prostředí poskytla ČR v říjnu 2002 v rámci testovací fáze Evropské komisi (DG ENVIRONMENT) pro Synthesis Report 2002 všechny požadované údaje tzv. strukturálních indikátorů, a to v ucelených časových řadách většinou již od roku 1990. Tento přehled obsahoval indikátory emisí skleníkových plynů, energetické efektivnosti hospodářství, výkonů dopravy (t.km, osobo.km a vozo.km), podílu jednotlivých druhů dopravy na celkové dopravě, kvality ovzduší ve městech, komunálního odpadu a podílu obnovitelné energie na celkové spotřebě elektrické energie.

Práci skupina završila v roce 2005 závěrečnou zprávou, vydanou jako publikaci „Measuring progress towards a more sustainable Europe“ (prosinec 2005)⁵¹¹. Indikátory byly projednávány na jednání FoP dne 10. 4. 2006. Projednávání indikátorů udržitelného rozvoje bylo zahájeno prezentací EUROSTATU. SDI rámcově pokrývají původní Strategii udržitelného rozvoje EU z roku 2001 a vnější dimenzi udržitelného rozvoje, tematiku Světového summitu o udržitelném rozvoji a Lisabonskou strategii. Dle významu byly rozčleněny do tří úrovní (tzv. pyramida indikátorů):

úroveň 1 (tzv. titulkové indikátory) obsahuje 12 základních indikátorů pro politické rozhodování v rámci deseti hlavních témat udržitelného rozvoje a k informování veřejnosti ,

úroveň 2 obsahuje 45 indikátorů popisujících pokrok v dosahování hlavních vytýčených cílů v jednotlivých klíčových oblastech i pro informování veřejnosti,

úroveň 3 obsahuje 98 indikátorů pro jednotlivé oblasti k využití na expertní úrovni.

Dvanáct indikátorů nejvyšší úrovně (“titulkových”) bylo chápáno jako nejdůležitější z pohledu klíčových problémů, měly sloužit pro politické rozhodování na nejvyšší úrovni a k informování široké veřejnosti: Míra růstu HDP na obyvatele, populace žijící pod hranicí chudoby po sociálních transferech, současný a budoucí poměr ekonomicky aktivního a závislého obyvatelstva, očekávaná délka zdravého života u mužů a žen, celkové emise skleníkových plynů, domácí materiálová spotřeba a HDP ve stálých cenách, index populace

⁵¹¹ “Measuring progress towards a more sustainable Europe” (prosinec 2005) http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-68-05-551/EN/KS-68-05-551-EN.PDF, staženo 7.6.2007.

druhů ptáků na zemědělských plochách, rybolov nad zdravý biologický rámec, spotřeba energie v dopravě a HDP ve stálých cenách, úroveň důvěry obyvatelstva v instituce EU, oficiální rozvojová pomoc jako % HDP.).⁵¹²

Členské státy v návaznosti na prezentaci pozitivně ocenily již vykonanou práci SDI Task Force a zdůraznily nezbytnost zajištění souladu mezi vývojem sektorových indikátorů a indikátorů udržitelného rozvoje. Mnoho delegátů vystoupilo s doplněním a připomínkami k jednotlivým titulkovým indikátorům, například Německo vyslovilo výhrady k indikátoru zdraví (č. 4), Finsko, Portugalsko a Estonsko k indikátorům biodiversity (č. 8 a 9) i k indikátoru materiálové spotřeby (č. 7), zejména z důvodu údajného nedostatku dat a nesledování těchto indikátorů na národní úrovni. Velká Británie a Itálie požadovaly více propojit indikátory s prioritami zformulovanými ve Strategii udržitelného rozvoje EU. Švédsko podpořilo začlenění titulkových indikátorů do evropské strategie jako první krok k měření pokroku v udržitelnosti na úrovni EU a navrhlo rozpracovat a revidovat tuto sadu v průběhu cyklu řízení v příštích dvou letech, předložilo další návrhy titulkových indikátorů, například udržitelnost důchodového systému, poukázalo také na nezbytnost podchyzení průřezových oblastí (např. gender). Velká Británie navrhla dvě varianty začlenění SDI do Strategie udržitelného rozvoje EU – buď přiřadit ke každé prioritě indikátor, i když titulkovými indikátory nejsou pokryty všechny prioritní oblasti EU SUR, anebo indikátory zařadit do kapitoly řízení. Členské státy v následující diskusi podpořily spíše druhou variantu. Obecně značné výhrady směřovaly proti indikátorům 2. a 3. úrovně.

Španělsko, Finsko a Řecko chtěly od Evropské komise vysvětlení, co se týče mandátu SDI Task Force, procedurální zázemí práce na SDI a kritéria výběru indikátorů. Někteří delegáti (např. Řecko) odmítli souhlasit se začleněním (indikátorů do textu Strategie), pokud nebudou schváleny Evropskou radou. Finsko navrhovalo ponechat v textu pouze odkaz na probíhající práce na SDI.

Představitel EK zdůraznil, že práce na SDI bude koordinována s prací na sektorových a dalších indikátorech.⁵¹³ Informoval, že mandát expertní skupiny vycházel z věcné náplně statistického výboru a nová pracovní skupina pro SDI byla ustavena Evropskou komisí. Evropská komise rovněž uvedla, že výběr indikátorů se řídil politickými prioritami. Politická podpora pracím na SDI byla dána přijetím závěrečné zprávy expertní skupiny. Dále podotkla, že SDI nepokrývají všechny oblasti Strategie, a proto budou dále rozpracovávány; všechny titulkové. SDI vycházela ze schválených metodologií na úrovni EU a členské státy byly povinny je sledovat. Evropská komise hodlala v situační zprávě vycházet z celé sady SDI.

⁵¹² (pro přesnost v anglickém originále: 1. Growth rate of GDP per capita 2. At-risk-of-poverty rate after social transfers, 3. Current and projected old age dependency ratio, 4. Healthy life years at birth by gender, 5. Total greenhouse gas emissions, 6. Gross inland energy consumption by fuel, 7. Domestic material consumption and GDP at constant prices, 8. Population trends of farmland birds, 9. Fish catches outside safe biological limits, 10. Energy consumption by transport and GDP at constant price, 11. Level of citizen's confidence in EU institutions, 12. Official Development Assistance (ODA) as % of Gross National Income (neoficiální překlad

⁵¹³DALAL– CLAYTON, B., S.: A Review of Monitoring Mechanism for National Sustainable Development Strategies, IEED, OECD, Environmental Planning Issues, No. 27, July 2006, str. 27

Dále uvedla, že případné projednávání SDI v Evropské radě by představovalo komplikovaný proces, na který již nezbývá čas.

Francouzi chtěli, aby se další práci nad indikátory věnoval nově vytvořený řídicí výbor zástupců členských států a představitelů Evropské komise, který by v průběhu dalších dvou let posuzoval návrhy vypracované experty Eurostatu a rozhodoval, které indikátory jsou využitelné pro následující situační zprávu. V případě, že tento návrh nebude přijat, požadovala provedení podstatných změn v seznamu indikátorů (přepracování čtyř ze dvanácti).

Předsednictví na jednání upozornilo, že žádost o zařazení indikátorů do Strategie udržitelného rozvoje EU vzešlo ze zasedání Evropské rady a vyzvalo členské státy ke zřetelné podpoře 1) návrhu předsednictví schválit indikátory nejvyšší úrovně (titulkové) pro využití v aktualizované Strategii udržitelného rozvoje EU jako indikativní soubor s ponecháním prostoru pro jejich změny v budoucnu, 2) návrhu Francie na zařazení deseti okruhů témat, 3) návrhu (původně finské delegátky) na uvedení pouhého odkazu na práce Eurostatu na SDI.

Naprostá většina států podpořila návrh předsednictví. Česká republika podpořila návrh předsednictví a společně s Evropskou komisí se připojila k návrhu Švédska, aby byl v textu Strategie u souboru indikátorů uveden časový plán jejich revize pro využití v další situační zprávě. Členské státy tak 10. dubna 2006 odsouhlasily, aby sada dvanácti základních indikátorů (titulkových) byla pojata do revidované SDS EU v rámci kapitoly řízení, s ponecháním prostoru pro jejich změny v budoucnosti. Shodly se, aby Evropská komise dále řídila proces rozpracování indikátorů a aby v průběhu let 2006 - 2007 při přípravách situační zprávy k Strategii udržitelného rozvoje EU byly zohledněny návrhy a připomínky členských států vyjádřené v diskusi či zaslané předsednictví písemně. Nebyl podpořen návrh Francie na ustavení řídicího výboru zástupců členských států a Evropské komise. Náklonnost členských zemí EU k tomuto řešení vyvstávala z toho, že většina zemí EU uplatňuje k monitorování udržitelného rozvoje jen omezený soubor indikátorů. K důvodům limitovaného souboru ukazatelů patří především snazší komunikace s uživateli a dále pak omezené kapacity pro sestavování velkých souborů indikátorů. EUROSTAT navrhl snížení celkového počtu indikátorů na 100 až 120 ukazatelů v porovnání s předchozím počtem 155 indikátorů. Současně bylo navrženo zachovat tříúrovňovou pyramidu ukazatelů. Toto rozlišení tří úrovní indikátorů reflektuje struktura renovované strategie (obecné cíle, operační cíle, akce) a současně přihlíží k diferenciaci potřeb uživatelů.⁵¹⁴

Přestože se členské státy nakonec dohodly na inkorporaci indikátorů do strategie došlo nakonec k neočekávanému zvratu. Na dvou závěrečných zasedáních skupiny v květnu 2006 při finalizaci kapitoly Provádění, monitorování a následná činnost se k vyjmenování seznamu indikátorů udržitelného rozvoje vyslovil zdrženlivě i zástupce Evropské komise a navrhl případný odkaz na celý soubor SDI. Zástupci Itálie a Španělska s odvoláním na zasedání skupiny Friends of Presidency 10. dubna 2006 požadovali úpravu textu v tom smyslu, aby byl

⁵¹⁴Přehled přístupů mezinárodních institucí k měření udržitelného rozvoje, [http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/A8002FCC04/\\$File/1605-07-3.pdf](http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/A8002FCC04/$File/1605-07-3.pdf), staženo 7.7.2006.

seznam SDI označen jako indikativní a počáteční. Kypr a Estonsko navrhly rezignovat na seznam úplně a dát prostor pro národní specifika. Na to předsednictví a několik delegátů opět vyjádřilo zájem nechat soubor indikátorů schválit Evropskou radou před jejich zařazením do textu Strategie.

Návrh nezahrnutí, resp. vyjmutí sady 12 indikátorů/indikativních ukazatelů / z textu revidované SUR byl znovuotevřen na posledním jednání FoP rakouského předsednictvím (pravděpodobně na podnět Evropské komise, která se stavěla poměrně rezervovaně k jejich zahrnutí). Diskuse nad indikátory tak neskončila a pokračovala při doladování textu obnovené EU SDS 8. června 2006 ve Výboru stálých představitelů I..

Výsledkem bylo znění paragrafů 33 – 36 konečného znění textu výše uvedené kapitoly, kdy Komise bude každé dva roky počínaje zářím 2007 předkládat příslušnou situační zprávu, k čemuž “na úrovni EU... využije obsáhlý soubor ukazatelů udržitelného rozvoje, přičemž zohlední monitorovací zprávu Eurostatu o udržitelném rozvoji, která má být aktualizována každé dva roky, jakož i nejnovější vědecké poznatky a vývojové směry v souvislosti s klíčovými činnostmi EU (strategie, akční plány, právní předpisy)”. Předpokládá se další rozpracování indikátorů (včetně tzv. best needed) především v Pracovní skupině EUROSTATU s cílem zvýšení jejich kvality a porovnatelnosti a vypovídací schopnosti, přičemž nejpozději v roce 2007 Rada vyhodnotí dosažený pokrok a zváží, zda bude konkrétní soubor ukazatelů schválen jako nástroj hodnocení pokroku na úrovni EU a pro účely komunikace.

Tak byl oddělen význam a využití indikátorů na evropské a národní úrovni s tím, že členské státy si svůj způsob vyhodnocování udržitelného rozvoje volí samy, stejně tak i svůj set indikátorů, přičemž výsledky práce Eurostatu nad indikátory zůstávají jednou z podstatných součástí hodnotící zprávy Evropské komise o naplňování cílů Strategie udržitelného rozvoje Evropské unie.

III.1.5. Výbor stálých zástupců Evropské unie

Návrh obnovené strategie („renewed strategy“) předložené rakouským předsednictvím v dokumentu 9956/06 identifikoval klíčové cíle udržitelného rozvoje a hlavní politické principy strategie. V rámci diskuse dne 8. 6. 2006 delegace v principu ocenily návrh předsednictví jako vyvážený a uplatnily k němu dílčí připomínky. Z hlediska ČR nepředložila žádná z delegací návrh, aby byla do textu strategie zpětně zařazena vybraná sada indikátorů udržitelného rozvoje. V této souvislosti však byl projednán návrh Španělska, které s podporou Řecka/Kypru/Belgie/Francie navrhlo upravit znění bodů 34 a 35 tak, aby byla zdůrazněna nezbytnost spolupráce Evropské komise s členskými státy na pracovní úrovni při dalším vývoji a revizi souboru indikátorů a úloha Rady při schvalování těchto indikátorů. Návrh byl přijat a předsednictví jej zapracovalo do upraveného kompromisního textu.

Mezi dalšími připomínkami navrhly Delegace navrhly rovněž upravit text z hlediska specifických podmínek a rozdílů mezi členskými státy (Malta), zpřesnit vazbu mezi

energetickou politikou a snižováním dopadů klimatické změny včetně dosažení cílových hodnot spotřeby energie a využívání biopaliv, doplnit nový bod 11bis zdůrazňující aspekt proveditelnosti záměrů (Nizozemí), doplnit požadavek na vymezení mořských oblastí z hlediska Natury 2000 a politiky ochrany moří obecně (Velká Británie) a upravit či zpřesnit znění textu na některých dalších místech.

Předsednictví vzalo většinu připomínek v úvahu a zpracovalo upravený kompromisní návrh k projednání dne 9. 6. 2006. Během navazující diskuse uplatnily připomínky k upravenému textu delegace Švédska a Malty. Oba návrhy, které se týkaly jednak zdůraznění klíčové role energetické politiky v rámci řešení problematiky klimatické změny a jednak zdůraznění výjimek pro existující a budoucí cílové hodnoty ve vztahu k problematice specifických regionů byly přijaty.

Výsledný dokument byl předložen k formálnímu schválení na GAERCu (Radě pro všeobecné záležitosti a vnější vztahy) dne 12. – 13. 6. 2006 a následně na zasedání ER.

III.1.6. Zasedání Rad EU

Při přípravě textu revidované EU SDS byly zohledněny výstupy z debat resortně příslušných ministrů ve formacích Rady. Skupina přátel předsednictví připravila otázky pro zasedání ministrů, které se týkaly toho, jaké cíle, priority, klíčové akce a instrumenty jsou vhodné pro strategii, jaké příspěvky je schopná daná formace předat v EU SDS a jak ještě více dopomoci synergii a jak zajistit koherentní přístup ve vnitřní a vnější dimenzi strategie udržitelného rozvoje na úvodních zasedáních skupiny. Ve dnech 3. a 17. února 2006 Skupina přátel předsednictví pro přezkum strategie EU pro udržitelný rozvoj předběžně projednala a přezkoumala první návrh otázek předsednictví určených k řízení politických rozprav v různých složeních Rady, jichž se přezkum strategie pro udržitelný rozvoj přímo dotýká. Osnova dokumentu byla rovněž prodiskutována.⁵¹⁵

Zapojení všech Rad slibovalo jednotu a synergii přístupu, jak zajistit koherenci mezi vnitřními politikami EU a vnějšími závazky. Hlavní otázky byly:

1. Považujete plány, cíle, klíčové akce a mix politických nástrojů navrhovaných v EU SUR, za vhodné a dostatečné k využití potenciálu výzev udržitelného rozvoje a efektivně řešící neudržitelné trendy ve Vaší působnosti? Je k tomu zapotřebí větší prioritizace a/nebo zvýšené úsilí?

2. Jak může Vaše Rada přispět k dosažení viditelných výsledků a měřitelného pokroku v implementaci EU SUR? Co by mělo být uděláno k posílení koordinace a soudržnosti mezi politikami a procesy, včetně Lisabonské strategie?

⁵¹⁵Přezkum strategie udržitelného rozvoje, <http://register.consilium.europa.eu/pdf/cs/06/st07/st07920.cs06.pdf>, str. 6. , staženo 7.6.2009.

3. *Jak může ambiciózní EU SUR zajistit soudržnost mezi vnitřními politikami EU a jejími mezinárodními závazky a přispět k udržitelnému rozvoji na evropské i globální úrovni, především ve Vaší působnosti.*⁵¹⁶

Rozvrh debaty k otázkám byl následující:

Rada pro životní prostředí ⁵¹⁷	9. března 2006
Rada pro zemědělství a rybolov	20. března 2006
Rada pro dopravu TTE	27.-28. března 2006
Rada pro vnější vztahy GAERC	10. dubna 2006
Rada pro hospodářské a finanční záležitosti	5. května 2006
Rada pro vzdělání EJC	18. května 2006
Rada pro konkurenceschopnost	29.-30.5.2006
Rada pro zaměstnanost a sociální záležitosti	1. června 2006
Rada pro zdraví a ochranu spotřebitele	8./9. června 2006 ⁵¹⁸

Dne 29. března 2006 potvrdil COREPER otázky přezkoumané Skupinou přátel předsednictví s ohledem na Radu ve složení pro obecné záležitosti a vnější vztahy. Rada ve složení pro obecné záležitosti a vnější vztahy se vyzývá, aby na svém zasedání konaném dne 10. dubna 2006 uspořádala politickou rozpravu na základě otázek předsednictví.⁵¹⁹

Předsednictví zpracovalo doplňující 3 pro politickou diskusi na Radě pro konkurenceschopnost (Byla při revizi EU SUR dostatečně vzata v úvahu mezinárodní soutěž a riziko delokalizace, kterým čelí evropské průmyslové oblasti? 2. Bylo zajištěno, aby ambiciózní standardy v oblasti udržitelnosti a životního prostředí byly na multilaterální úrovni a širokém základě dostatečně prodiskutovány tak, aby byla vytvořena jednotná mezinárodní úroveň a do jaké míry je soudržná politika vhodná k zodpovězení otázek souvisejících s ekologickou efektivitou? 3. Jak může být zajištěn soulad mezi ochranou klimatu a hospodářským růstem? Některé ČS vyjádřily preferenci zachování pouze tří všeobecných otázek, jiné předložily návrhy na přeformulování). Definitivní podoba doplňujících otázek

⁵¹⁶ KOPP, U.: The EU SDS Proces, ESDN Quaterly Report, May 2006, http://www.sd-network.eu/?k=quarterly%20reports&report_id=1, 7.8.2009. <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/06/st06/st06799.en06.pdf> Do you consider the objectives, targets, key actions and the implied mix of policy instruments proposed in the SDS Review package, in particular Annex 2,1 are appropriate and sufficient to meet the challenges of Sustainable Development and to efficiently address unsustainable trends in your policy area? Are greater prioritisation and/or stronger efforts necessary to achieve this?

How can your Council formation best contribute to deliver visible results and measurable progress in implementing the EU SDS? What should be done to enhance synergies and coherence across policies and processes, including the Lisbon agenda?

How can an ambitious EU SDS ensure coherence between EU internal policies and its international commitments and contribute to sustainable development at both EU and global level, in particular in your specific policy area?

EU Environment Council, March 2006,

⁵¹⁷<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do>

reference=PRES/06/58&format=HTML&aged=0&lg=cs&guiLanguage=en, staženo 7.6.2009.

⁵¹⁸ KOPP, U.: The EU SDS Proces, ESDN Quaterly Report, May 2006, http://www.sd-network.eu/?k=quarterly%20reports&report_id=1, staženo 7.6.2007.

⁵¹⁹ Přezkum strategie udržitelného rozvoje, <http://register.consilium.europa.eu/pdf/cs/06/st07/st07920.cs06.pdf>, staženo 7.6.2009.

bude schválena na zasedání COREPERu dne 17.5.2006 (Rada pro konkurenceschopnost a sociální záležitosti zasedala až na konci května a na začátku června).

Bohužel podrobné závěry z diskusí z jednání v jednotlivých Radách nejsou veřejnosti k dispozici. Veřejnost může shrnující závěry z debat jednotlivých Rad najít v tiskových prohlášeních. Tak např. Rada pro životní prostředí ve svém komuniké připomněla, že ačkoliv Lisabonská strategie a EU SUR se vzájemně doplňují a jsou podpůrné, rozdělení těchto dvou procesů by mělo být zachováno. Potřeba efektivního a praktického follow-up – budoucích kroků musí být ve strategii zdůrazněna. Komisař Stavros Dimas indikoval zájem spolupracovat s předsednictvím a Radou k posílení návrhu a zajištění revize EU SUR, která musí být převedena do operačních cílů a měřítek, která povedou k jasným výsledkům.⁵²⁰ Členské státy na Radě pro zemědělství a rybolov uznaly jako pokrok směrem k udržitelnému rozvoji reformu Společné rybolovné politiky z roku 2002 a rovněž společné zemědělské politiky v období 2003 – 2004 s ohledem na zavedení cross-compliance⁵²¹ a zdůraznili pozitivní roli Rady s ohledem na examinaci nového organického legislativního rámce, Akční plán Biomasy. Členské státy trvaly na tom, že Lisabonská strategie a SUR se navzájem doplňují.⁵²²

Na Radě pro dopravu se členské státy převážně soustředily na otázku udržitelné dopravní politiky. Pro prosperitu Evropy a pro volný pohyb občanů je mobilita nezbytná. Musí být sníženy negativní dopady mobility v oblasti spotřeby energie a kvality životního prostředí. Kromě opatření, s nimiž se počítá v Bílé knize z roku 2001, jako např. prosazování železničního a námořního spojení u dopravy zboží na velké vzdálenosti, bude k dosažení těchto cílů třeba přijmout další nástroje. Mezi tyto nástroje patří akční plán v oblasti logistiky nákladní dopravy; inteligentní dopravní systémy pro ekologickou a účinnější mobilitu; diskuze na téma jak změnit mobilitu lidí v městských oblastech; akční plán na podporu vnitrozemských vodních cest a ambiciózní program týkající se zelené energie pro nákladní a osobní automobily.⁵²³ Nový směr budování evropské dopravní politiky byl přijat Evropskou komisí 22. června 2006.⁵²⁴ Rada rovněž uznala důležitost užšího propojení mezi vnitřní politikou EU a mezinárodními závazky. Na Radě pro vzdělání byla například zdůrazněna nutnost vzdělávání o udržitelném rozvoji. Na zasedání Rady pro zaměstnanost byl důraz kladen na snižování chudoby (hlavně u dětí a starších lidí) a posílení sociální koheze. Na

⁵²⁰ EU Environmental Council, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PRES/06/58&format=HTML&aged=0&lg=cs&guiLanguage=en>, staženo 7.6.2007.

⁵²¹ Cross-compliance (tzv. křížová shoda) je politický nástroj, který usiluje o propojení ochrany životního prostředí se zemědělskou výrobou, jednou z nejvýznamnějších aktivit ve venkovském prostoru. Tato snaha o integraci základních ekologických standardů do zemědělské produkce se v posledním desetiletí stala významným pilířem reformy Společné zemědělské politiky EU.

⁵²² EU Environmental Council, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PRES/06/70&format=HTML&aged=0&lg=cs&guiLanguage=en>

⁵²³ Ibidem, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PRES/06/70&format=HTML&aged=0&lg=cs&guiLanguage=en>

⁵²⁴ Ibidem, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PRES/06/70&format=HTML&aged=0&lg=cs&guiLanguage=en>

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/818&format=HTML&aged=1&language=CS&guiLanguage=en>

Radu pro zaměstnanost 1.6.2006 připravil společné stanovisko Výbor pro zaměstnanost a Výboru pro sociální ochranu k přezkumu strategie pro udržitelný rozvoj. Výbor pro sociální ochranu souhlasil s tím, že nezbytným předpokladem udržitelného rozvoje jsou dobře navržené systémy sociální ochrany. Prostřednictvím ochrany občanů před zranitelností, podpory jejich blahobytu a posílení jejich schopností, pokud jde o zvládání rizik a změn, přispívá sociální ochrana k zajištění takového politického prostředí, které usnadňuje hospodářský růst. Současně také zajišťuje, aby strukturální úpravy neměly pro blahobyt zranitelných skupin nepřijatelné důsledky. Vhodné aktivační systémy zajistí propojení s trhem práce. Aby byl růst udržitelný, musí být jeho přínosy široce rozšířené. Pro dosažení udržitelného rozvoje je proto nutné zajistit celkovou udržitelnost systémů sociální ochrany, a to zajištěním jejich způsobilosti poskytovat náležitou podporu a jejich schopnosti reagovat na vyvíjející se potřeby občanů, jakož i zajištěním jejich finanční životaschopnosti. Komplexní propojení různorodých rozměrů udržitelného rozvoje poukazuje na význam „spojených“ politik uznávajících vzájemné působení různých sociálních problémů, hospodářských a environmentálních procesů. Kompromisy musí být pečlivě zváženy. Je třeba určit a podpořit takové politiky v oblasti životního prostředí, které přispějí ke snižování chudoby a vyloučení. Výbor pro sociální ochranu v této souvislosti uvítal studii o propojení sociální soudržnosti, sociálního začlenění a udržitelného rozvoje, která bude provedena v rámci akčního programu Společenství pro boj proti sociálnímu vyloučení.⁵²⁵

Problematika udržitelného rozvoje byla na všech zasedáních Rad brána velmi vážně a to, jak na Radě pro vnější vztahy či Radě pro hospodářské a finanční záležitosti. Rada ve složení pro hospodářské a finanční věci se domnívala, že cíle stanovené v původní strategii pro udržitelný rozvoj měly zůstat platné. Tyto cíle by měly podporovat omezený počet prioritních úkolů a závazků, na jejichž základě by bylo možné měřit pokrok. Tvorba politiky v oblastech, na něž se vztahuje strategie pro udržitelný rozvoj by se měla zlepšit prostřednictvím: většího využívání posuzování dopadů, širšího a důslednějšího využívání vysoce kvalitní analýzy nákladů a přínosů v zájmu usnadnění informovaných rozhodnutí. Zejména v globalizovaném prostředí, pravidelného a trvalého hodnocení politik, širšího využívání tržních nástrojů, které přispívají k vytváření vazeb mezi ochranou životního prostředí a hospodářským růstem. Výzva, která představuje změna klimatu, by měla být řešena způsobem, jenž je v souladu s konkurenceschopností, rozvojem a zabezpečením energie, prostřednictvím rozvoje strategií přizpůsobení na regionální, celostátní a mezinárodní úrovni.⁵²⁶ Ne jinak tomu bylo i v případě Rady pro konkurenceschopnost, v jejíž gesci byly Lisabonská strategie, která je navázána na Strategii udržitelného rozvoje EU. Na Radě pro konkurenceschopnost (29.-30. 5. 2006) komisař G. Verheugen řekl, že hospodářský růst je

⁵²⁵ On the review of the EU Sustainable Development Strategy (SDS) (9330/06). http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lisa/89830.pdf, 2733rd Council Meeting Employment, Social Policy, Health and Consumer Affairs Luxembourg, 1-2 June 2006, staženo 7.6.2009.

⁵²⁶ Příspěvek Rady ve složení pro hospodářské a finanční věci k přezkumu Strategie EU pro udržitelný rozvoj, 8681/06, staženo 7.6.2009.

v současnosti možné chápat pouze jako růst udržitelný. To co je špatné pro životní prostředí, není v 21. století dobré ani pro ekonomiku. Rovněž ujistil členské státy, že obnovená Lisabonská strategie je skutečně jedním z pilířů SUR EU a nikoli jejím konkurentem. Dále uvedl, že dosažení cílů SUR EU je dlouhodobým úkolem vyžadujícím strukturální změny, investice do výzkumu a vývoje, inovací a nových perspektivních oborů. EK nemá v úmyslu stanovovat nové cíle a úkoly nad rámech již schválených, chce se soustředit na zajištění soudržnosti těchto cílů a jednotlivých politik navzájem i s mezinárodními závazky EU. Na globální problémy je nutné hledat globální řešení za globální účasti. Revidovaná SUR EU by měla být zastřešujícím rámcem pro specializované politiky, jako je energetická, environmentální či hospodářská.

Rakouské předsednictví kromě zapojení sektorových Rad do tvorby Strategie udržitelného rozvoje zahrnuje do tohoto procesu další instituce EU a občanskou společnost. Rakouské předsednictví zorganizovalo neformální setkání s Evropským parlamentem a pořádalo například konference Evropského hospodářského a sociálního výboru a Výboru regionů. Pravidelně bylo v kontaktu se sítí Evropských environmentálních poradních rad pro udržitelný rozvoj (European Environmental and Sustainable Development Advisory Councils (EEAC)).

III.1.7. Role Evropské komise při přípravě Strategie udržitelného rozvoje

Nová Evropská komise Barrosova byla předkladatelem návrhu revidované Strategie udržitelného rozvoje EU (COM (2005)658) z prosince 2005 a i přes výrazný nesouhlas členských zemí s podobou tohoto dokumentu nechtěla na něm nic měnit. Nakonec se představitelé EK na expertní úrovni účastnili jednání horizontální pracovní skupiny pro předsednictví Friends of Presidency a byli přítomni na veřejných slyšeních se zájmovými skupinami.

Aktivní v debatě k obnovené SUR EU byla na veřejném slyšení Výboru pro hospodářské záležitosti místopředsedkyně Evropské komise a bývalá komisařka pro životní prostředí Margot Wallström (Švédsko), která ve svém projevu vyzdvihla nutnost politické vůle při prosazování Strategie udržitelného rozvoje EU. Zároveň jako představitelka Evropské komise nepřímou naznačila, že příliš ambiciózní Strategie udržitelného rozvoje EU nemusí být zárukou kvality. Komisařka uvedla, že zásadní pro účinnou Strategii udržitelného rozvoje je kvalitní implementační plán a měřitelné cíle. Margot Wallström doporučila ve svém projevu další rozpracování v oblastech energetické politiky a sociálního vyloučení v EU SUR.

III.1.8. Pozice Evropského parlamentu k revizi Strategii udržitelného rozvoje

Výbor životního prostředí, veřejného zdraví a ochrany v rámci regulární procedury grilování komisařů před vstupem do funkce, se soustředil ve svých otázkách na revizi Strategie udržitelného rozvoje, které byly formulovány takto: Jak si např. nový Evropský

komisař představujete začlenění kritéria životního prostředí do lisabonského procesu? Zda bude podporovat přístup, v němž bude v rovnováze hospodářský, sociální i environmentální pilíř? Jak bude podporovat integrovaný přístup v Komisi? Jaké organizační změny v Komisi jsou podle Vašeho názoru nutné, aby byla lépe zohledněna prioritní udržitelného rozvoje. Tehdejší kandidát na komisaře pro životní prostředí Stavros Dimas ve svém dotazníku uvedl, že chce dále podporovat zohlednění ekologických aspektů při investování a využívání veřejných zakázek k vytváření trhů pro ekologické inovace a technologie.⁵²⁷ Zmínil, že Komise podnikla kroky k podpoře integrovaného přístupu ke své práci. Všechny návrhy podle něj měly být podrobeny důkladným mechanismům vnitřních konzultací. To bylo jednou z předností sborového orgánu. Slíbil, že budou také vytvořeny skupiny komisařů, které se budou věnovat zajišťování soudržnosti politik a integraci různých dimenzí udržitelného rozvoje. Dimas uvedl, že jako člen skupiny pro Lisabonskou strategii bude usilovat o to, aby byla dimenze životního prostředí řádně integrována do Nástroje rozšířeného posuzování dopadů (Extended Impact Assessment – ExIA), který byl zaveden s cílem posílit integrovaný přístup k významným návrhům politik. Dle komisaře bylo nutné zajistit, aby nástroj ExIA věnoval pozornost všem třem dimenzím strategie UR a poskytl tak vyvážené a podrobné vyhodnocení legislativního návrhu Komise.⁵²⁸

Poslanci se také ptali na to, jakou činnost bude vyvíjet v úsilí na to, aby byly splněny cíle strategie EU pro udržitelný rozvoj, a jak zajistí, aby hospodářská konkurenceschopnost šla ruku v ruce s udržitelností z hlediska životního prostředí a přispívala k ní. EU Stavros Dimas uvedl, že hospodářský růst je důležitý pro zlepšení prosperity, ale potřebný je vyvážený přístup, který zohledňuje širší nároky občanů EU na vyšší kvalitu života. Životní prostředí a konkurenceschopnost mohou jít ruku v ruce např. v případě snižování objemu odpadů a úspor energie.

Potvrdil, že se co se týče revize SUR EU byly zahájeny konzultace po Internetu. Podle něj měl být přínos Evropského parlamentu k této revizi zcela zásadní. Chtěl veškeré aspekty přípravy konzultovat s Výborem pro životní prostředí, veřejné zdraví a bezpečnost potravin a získat jeho názor v této významné věci.⁵²⁹ Tyto sliby nebyly ze strany Evropské komise naplněny.

Revizí strategie udržitelného rozvoje se věnovala Zpráva o udržitelném rozvoji z hlediska životního prostředí, která byla projednána 1. 12. 2005 a kterou připravila zpravodajka Anne Ferreira z Výboru pro životní prostředí, veřejné zdraví a bezpečnost potravin. Zpráva vyjádřila politování nad tím, že revize strategie udržitelného rozvoje nebyla provedena společně s přezkumem Lisabonské strategie a vyjádřila přání, aby se EU SUR stala dlouhodobou strategií pro EU, a aby definovala nejlepší politický projekt, který by za 50 let

⁵²⁷ Interview with Environmental Commissioner, Euractiv, <http://www.euractiv.com/en/environment/interview-environment-commissioner-stavros-dimas/article-139272#>, staženo 7. 7.2008.

⁵²⁸ Slyšení S. Dimase v EP: http://www.europarl.europa.eu/hearings/commission/2004_comm/pdf/specia_dimas_cs.pdf, str. 10-11

⁵²⁹ Ibidem, http://www.europarl.europa.eu/hearings/commission/2004_comm/pdf/specia_dimas_cs.pdf

dokázal dosáhnout cílů.⁵³⁰ Zpráva uvítala vůli Komise přijmout různá opatření pro udržitelný rozvoj; vzala však s lítostí na vědomí rozpor mezi vyhlášenými záměry a navrhovanými politikami. Zpráva uvedla, že z důvodu zhoršování stavu životního prostředí by neměl být při revizi strategie udržitelného rozvoje kladen důraz především na koordinační opatření a zlepšování znalostí, ale na návrh jasných střednědobých a dlouhodobých akcí a cílů, nástrojů a systému pravidelné kontroly, sledování a vyhodnocování.⁵³¹

V lednu 2006 Evropský parlament projednal Sdělení EK pro Radu a Evropský parlament „Hodnocení Strategie“ a přijal k němu rozsáhlou rezoluci. Evropský parlament identifikoval mnoho neudržitelných trendů (klimatická změna, doprava závislá na fosilních palivech, neoddělení ekonomického rozvoje od využívání přírodních zdrojů, ztráta biodiverzity, zhoršování kvality půd, produkce odpadu, bezpečnost veřejného zdraví atd.).

Evropský parlament upozornil na to, že dokument obsahoval zásadní rozdíly mezi tím, co je deklarováno v úvodní části, a mezi navrhovanými opatřeními, nepostihoval spojitost mezi střednědobým vyhodnocením Lisabonské strategie a EU SUR. Evropský parlament rovněž zdůraznil význam environmentálního vzdělávání a zapojení celé společnosti do řešení otázky udržitelného rozvoje, důležitou roli eko-inovací, které podněcují ekonomický růst a energetické úspory a doporučil více brát v potaz ukazatel ekologické stopy EU.

Evropský parlament kladl velký důraz na to, aby revidovaná strategie znamenala především skutečnou změnu našich způsobů výroby a spotřeby a zamýšlení se nad účely ekonomických činností a žádal, aby s ním byl oficiálně konzultován návrh Komise týkající se revize strategie udržitelného rozvoje, jakmile byla zveřejněna.⁵³²

Návrh na usnesení k obnovené SUR EU Evropský parlament připravil 7. června 2006. V Usnesení Evropského parlamentu o revidované strategii udržitelného rozvoje z 15. 6. 2009 bylo odsouhlaseno sedm klíčových témat, které byly navrženy pro začlenění do revidované strategie udržitelného rozvoje, Zdůraznil význam otázek veřejného zdraví a ochrany biologické rozmanitosti z hlediska ambiciózního cíle odvrátit do roku 2010 úbytek biologické rozmanitosti v EU. Výbor podtrhl význam rovnosti žen a mužů pro udržitelný rozvoj, podpořil posílení zprávy zaměřené na udržitelný rozvoj na vnitrostátní a mezinárodní úrovni a na úrovni EU. Navíc se EP zavázal pořádat pravidelné diskuse o úkolech a cílech obsažených ve strategii udržitelného rozvoje, které budou založeny na příspěvcích všech jeho relevantních výborů. EP trval na tom, že opatření na podporu cílů udržitelného rozvoje by neměla být posuzována pouze z hlediska krátkodobých nákladů.⁵³³

Bohužel z hlediska celkové hodnocení EP poukázal na nedostatečné ambice. EP vyjádřil nespokojenost s nedostatkem pokroku při rozvoji a další realizaci strategie

⁵³⁰ O udržitelném rozvoji z hlediska životního prostředí, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2005-0383+0+DOC+XML+V0//CS>, staženo 9.7.2007.

⁵³¹ Ibidem, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2005-0383+0+DOC+XML+V0//CS#title3>, staženo 9.7.2007.

⁵³² Ibidem, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2005-0383+0+DOC+XML+V0//CS#title3>, stažen 9.7.2007.

⁵³³ Ibidem, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2005-0383+0+DOC+XML+V0//CS#title3>, stažen 9.7.2007.

udržitelného rozvoje, přijaté v roce 2001 v Göteborgu. Evropský parlament byl přesvědčen, že akční platforma Komise pro revizi strategie udržitelného rozvoje je příliš opatrná a slabá a že se jí ve stávající podobě nepodaří mobilizovat veřejné mínění a tvůrce politik na podporu nezbytných úkolů, které před námi leží. Evropský parlament uvítal cennou práci rakouského předsednictví vynaloženou při úsilí o oživení strategie udržitelného rozvoje, při posilování návrhů Komise, při sdružování stávajících cílů a ukazatelů do jednotného ucelenějšího rámce a také při snaze o předložení několika nových koncepcí.⁵³⁴

V debatě na plénu Evropském parlamentu se mohli jednotliví europoslanci k SUR EU vyjádřit. Zástupce ALDE⁵³⁵ MEP Chris Davies upozornil na nutnost hodnotících tabulek, které jasně upozorní na ty státy, které nenaplňují koncept udržitelného rozvoje. Evropská komise by měla být nezávislý arbitr, který by měl nalézt mechanismy, které budou tlačit na země, aby prosazovaly udržitelný rozvoj. Další náměty směřovaly k lepší koordinaci strategií udržitelného rozvoje, který podpořila Fiona Hall MEP (ALDE). Nutnost koordinace dokázala na příkladu podpory biopaliv. V tématu udržitelná výroba biopaliv a podpora další mezinárodní spolupráce v této oblasti je nutná jako snaha zajistit eliminaci negativních dopadů na životní prostředí (vyčerpávání přírodních zdrojů, včetně půdy a vodních zdrojů).

III.1.9. Pozice Evropského hospodářského a sociálního výboru⁵³⁶ k revizi strategie udržitelného rozvoje

Ve dnech 20. – 21. března 2006 se v Bruselu uskutečnilo Veřejné slyšení „Revize strategie udržitelného rozvoje“, kterého se zúčastnila místopředsdkyně Evropské komise Margot Wallström, zástupce rakouského předsednictví, ministr a předseda Rady pro životní prostředí Josef Pröll a generální tajemnice Evropské komise Catherine Day.⁵³⁷

Na veřejném slyšení k revidované Strategii udržitelného rozvoje EU byla prezentována stanoviska jednotlivých institucionálních aktérů a zainteresovaných zájmových skupin (stakeholders). Předseda horizontální pracovní skupiny Friends of Presidency Christopher Müller ocenil úlohu Evropského parlamentu, Evropského hospodářského a sociálního výboru, Výboru regionů a zájmových skupin při projednávání revize Strategie udržitelného rozvoje EU. Účastníky seznámil se závěry Rady pro zemědělství a rybolov, která zasedala 20. 3. 2006 a navrhla rozšíření priorit EU SUR o sedmou prioritu zaměřenou na udržitelnou politiku rybolovu. Müller ve svém projevu zdůraznil témata, která jsou pro EU klíčová: udržitelná spotřeba a výroba, vzdělávání a výzkum, biodiverzita, implementace rozvojových cílů tisíciletí, udržitelný rybolov a nutnost zapojení podnikové sféry a občanské

⁵³⁴ Ibidem, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2006-0272+0+DOC+XML+V0//CS>, staženo 9.7.2007.

⁵³⁵ Liberální politická frakce v EP.

⁵³⁶ Výbor zorganizoval slyšení k revizi strategie udržitelného rozvoje v dubnu 2005.

⁵³⁷ Opening of the Stakeholder Forum on Sustainable Development in the EU, Thursday, 14 April, http://eesc.europa.eu/sustainable_development/forum_14_04_2005/summaries/summary_debates_en.pdf, staženo 7.6.2007.

společnosti na přípravě SUR EU. Poslanec Evropského parlamentu Anders Wijkman (Švédsko, EPP-ED, Výbor pro rozvoj a spolupráci) informoval o založení Pracovní skupiny pro udržitelný rozvoj v Evropském parlamentu, která se měla sejít 21. března 2006 a o aktivním zájmu Evropském parlamentu sledovat revizi Strategie udržitelného rozvoje EU. Z dostupných zdrojů je známo, že žádná taková skupina se nesešla. Wijkman oznámil, že v květnu 2006 se Evropský parlament chystá vyjádřit k návrhu revize Strategie udržitelného rozvoje EU, kterou vypracovává rakouské předsednictví.

Zástupkyně a zpravodajka k EU SUR za Výbor regionů Mona Lisa Norrman se zaměřila ve své prezentaci na sociální pilíř Strategie udržitelného rozvoje EU. Rakouský ministr pro zemědělství, lesy, životní prostředí a vodohospodářství Josef Pröll na konferenci řekl, že předsednictví nemá v záměru sloučit Lisabonskou strategii a Strategii udržitelného rozvoje. Také uvedl, že občané mají větší obavy z nezaměstnanosti a růstu, a proto musí být Lisabonská strategie prioritou, ačkoliv uznal nutnost posílení evropských aktivit při dosažení cílů strategie udržitelného rozvoje a potřebu bojovat proti neudržitelným trendům. Elisabeth Freytag seznámila přítomné s vizí rakouského předsednictví připravit populární verzi Strategie udržitelného rozvoje EU, se založením poradní rady o udržitelném rozvoji a High Level Group (Evropská komise zřídila High Level Group on Competitiveness, Energy and the Environment a poprvé se sešla 28. 2. 2006).

Generální tajemnice Evropské komise (Secretary General) Catherine Day sdělila, že současná urgentnost debaty o problematice energie (Green Paper on Energy) poukázala na „křehkost společného modelu rozvoje“. Také se bránila existenci dvou oddělených strategií, ale podpořila stanovisko, že Lisabonská strategie je součástí strategie udržitelného rozvoje.

Catherine Day prezentovala pracovní program Evropské komise a jeho cíle: vylepšení SUR, pravidelně monitorovat pokrok EK (každá nově zvolená Evropská komise by měla provést revizi SUR EU Evropská rada by měla co dva roky revidovat pokrok SUR EU), vědomostní rámec SUR EU, vytvoření SUR indikátorů ve spolupráci s EUROSTATEM, posílit dialog se zájmovými skupinami, Evropským hospodářským a sociálním výborem a zaměřit se na vypracování výzkumných prací a studií. Několik řečníků vyjádřilo své přání sloučit dvě hlavní strategie EU do jedné: Lisabonskou strategii zaměřenou na růst a pracovní místa a dlouhodobou Strategii udržitelného rozvoje EU.

Zástupce rakouského předsednictví na konferenci přirovnal strategii udržitelného rozvoje k „maratonu“, na což reagovali další účastníci a označili Lisabonskou strategii za „sprint v maratonu“ a vyjádřili, že existuje riziko, že tento „sprint“ by mohl „dovést běžce mimo trať“.

Z dvoudenní konference vyplynulo několik doporučení:

- odsouhlasit šest hlavních priorit navrhovaných v revizi Komise (změna klimatu a čistá energie, veřejné zdraví, sociální vyloučení, řízení přírodních zdrojů, udržitelná doprava, globální chudoba),
- navíc chtěli účastníci dodat sedmou prioritu udržitelného rozvoje, a to konkurenceschopnost a inovace,

- nutnost vyvinout strategii EU pro oblast udržitelné výroby a spotřeby, jak bylo slíbeno na Konferenci v Johannesburgu (2002),
- přijetí nový cíl snížení „ekologické stopy“ („ecological footprint“), jež je indikátor, který stanovuje množství přírodních zdrojů, které jednotlivec, město, region nebo celý stát spotřebují v daném roce a udává tak jak velkou plochu produktivní půdy,
- zajištění konkrétního požadavku: a to zlepšit národní strategie udržitelného rozvoje a akční plány (přítomní se nedokázali shodnout na povinných národních plánech),
- návrh na založení nové Rady pro strategii udržitelného rozvoje nebo společné každoročního setkání ECOFIN-u, GAERC (Rada pro všeobecné záležitosti a vnější vztahy) a Rady pro rozvoj a strategii udržitelného rozvoje; revidovat Lisabon a Strategii udržitelného rozvoje během společného zasedání Evropské rady,
- dopad posuzování udržitelnosti pro všechny fondy a podpory EU; každé předsednictví by mělo zveřejnit cestovní mapu pro strategii udržitelného rozvoje; použít kritéria strategie udržitelného rozvoje při následující revizi dlouhodobého rozpočtu unie v roce 2008,
- ustavit výbory pro strategii udržitelného rozvoje v Evropském parlamentu a Evropském hospodářském a sociálním výboru; přijmout komunikační strategii pro strategii udržitelného rozvoje EU;
- dát jasné pokyny, které zabezpečí soudržnost mezi národními strategiemi udržitelného rozvoje;
- zřídit nezávislou Poradní radu EU pro strategii udržitelného rozvoje.

Dne 17. května 2006 Evropský hospodářský a sociální výbor předložil ke sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu Hodnocení strategie udržitelného rozvoje Akční platforma KOM(2005) Specializovaná sekce „Zemědělství, rozvoj venkova, životní prostředí“, kterou Výbor pověřil přípravou prací na toto téma, přijala stanovisko dne 26.dubna 2006 . Zpravodajem byl pan Ribbe a spolu se zpravodajem panem Derruine. Evropský hospodářský a sociální výbor přijal zamítavé stanovisko k revizi SUR EU, kterou navrhla Evropská komise (137 hlasy pro, 2 hlasy proti a 4 členové se zdrželi hlasování). EHSV uvedl, že nemůže uznat „akční program“ předložený ve sdělení za novou revidovanou strategii. Podle něj Evropská komise skončila u analýzy. EHSV upozornil, že Komise v tomto dokumentu ani neplní doporučení EHSV z dubna 2004, ani svůj vlastní závazek z června 2005. Klíčové akce popsáné v dokumentu jsou vágní a velmi neurčité. Z části se jedná o dávné požadavky resp. sliby, které jsou na stole již více než 30 let a dosud nebyly splněny. Na místech, kde jsou činěna nesmírně důležitá oznámení, však Komise zůstává zdrženlivá. Oznámení Komise o využití mezinárodního obchodu jako nástroje udržitelného rozvoje lze jenom uvítat. Od „akčního programu“ se však očekává, že poskytne rovněž odpověď na otázku, jak toho docílit. Komise by měla objasnit úlohu subjektů tím, že odpoví na otázku, kdo se bude zabývat čím, a to podle pravomocí EU, členských států, sociálních partnerů a

ostatních zainteresovaných stran. EHSV uvedl, že hodlá přispět k diskusi prostřednictvím postupného vytvoření databáze, jež by umožnila šíření osvědčených metod, registrovala obtíže, s nimiž se setkávají subjekty v praxi atd., aby byly posíleny odborné znalosti, na nichž bude moci stavět Komise a zainteresované strany.

Podle EHSV Sdělení nepodporuje skutečně politiku udržitelného rozvoje, nýbrž je naopak důkazem o tom, že se v současnosti EU spíše přešlapuje na místě.⁵³⁸

III. 1.10 Pozice nevládních organizací a dalších zájmových skupin

V souvislosti se zavedeným pravidlem, že dokumenty EU mají být předloženy k diskuse veřejnosti, byl návrh SUR EU rovněž diskutován se zájmovými skupinami.

Na začátku každého předsednictví Evropská environmentální kancelář EEB⁵³⁹ zveřejňuje dokumentu „10 úkolů pro předsednictví“, který má povzbudit Radu EU ke sledování environmentálně příznivější politiky na úrovni EU. EEB vydává tento dokument od roku 1998. V závěru jednotlivých předsednictví vydává také vyhodnocení jejich činnosti.

10 úkolů EEB pro Rakouské předsednictví se odkazovalo na kritického zhodnocení návrhu Komise pro novou Strategii udržitelného rozvoje. Dále se rakouské předsednictví mělo postarat o schválení nové Strategie udržitelného rozvoje se silnou environmentální složkou, založené na pravidlech schválených na zasedání Evropské Rady v červnu 2005, zahrnující komplexní soubor opatření pro krátkodobý horizont - včetně environmentální rozpočtové reformy - a konkrétní soubor nařízení a úkolů pro Komisi, která zde zastává vůdčí a koordinační úlohu. Již na jarním zasedání v roce 2006 zajistit silnější propojení mezi Lisabonským procesem a ambiciózní Strategii udržitelného rozvoje. Trvat na vysoké kvalitě procesů posuzování vlivů na životní prostředí. Stanovisko Zelené desítky bylo přímou odpovědí na revizi Strategie udržitelného rozvoje, kterou zveřejnila Komise v prosinci 2005.

Tuto revizi viděly environmentální organizace jako pozitivní krok vpřed, i když stále lze v ní najít velký prostor ke zlepšení. John Hontelez, generální tajemník Evropské environmentální kanceláře, uvedl: „Doufáme, že ministři životního prostředí vtisknou strategii ambiciózní charakter a že následující Rady ministrů budou následovat jejich příklad – a doufáme, že tento proces povede k dobrému výsledku v červnu t.r. v obnovené SUR EU. Program Zelené desítky se snaží podnítit debatu o tom, jak se EU může stát prosperující a sociálně spravedlivou společností, která respektuje únosné kapacity regionu a světa⁵⁴⁰“

První konference ke „Strategii udržitelného rozvoje EU: environmentální odpověď“ se konala 20. 1. 2006 v Bruselu. Přítomní prodiskutovali se zástupci institucí novou strategii udržitelného rozvoje EU a tématickou strategii o přírodním využití zdrojů, která byla

⁵³⁸ Opening of the Stakeholder Forum on Sustainable Development in the EU, Thursday, 14 April <http://eescopinions.eesc.europa.eu/eescopiniondocument.aspx?language=cs&docnr=736&year=2006>, staženo 7.6.2007.

⁵³⁹ Web - European Environmental Bureau, <http://www.eeb.org/>, staženo 7.6.2009.

⁵⁴⁰ Environmentální organizace navrhují ambiciózní program pro strategii udržitelného rozvoje, <http://www.stuz.cz/view.php?navezclanku=&cislocclanku=2006030301>, staženo 7.6.2007.

publikována v prosinci 2005. Rakouské předsednictví zde představilo své plány ohledně jednání ke strategii udržitelného rozvoje.⁵⁴¹

Další konference, které se uskutečnily byly Konference „Revize a výhled: Potenciál EU Strategie udržitelného rozvoje EU – EU Umweltburo 3. 4. 2006 ve Vídni. Další se konala v Bruselu v Evropském centru podpory Římského klubu a Rakouského předsednictví 5. 4. 2006 – Sympóziium – Občanská společnost – Monitoring EU Strategie udržitelného rozvoje – Od komentování ke sdílenému vlastnictví.

1. – 2. června 2006 se uskutečnila ESDN European Sustainable Development Network v Salzburgu. Konference měla významný poznávací aspekt a přispěla k výměně názorů v celé širší spektra otázek udržitelného rozvoje, zejména v období dokončování a schvalování nového textu EU SUR. Bylo vysloveno mnoho konkrétních připomínek k aktuální verzi textu, navrženému rakouským předsednictvím, do jisté míry byla anticipována souběžná diskuse na zasedání skupiny Friends of Presidency v Bruselu téhož dne o indikátorech. Účastníci na druhou stranu vyjádřili svou spokojenost nad tím, že úloha poradních orgánů v procesu monitorování EU SUR byla dostatečně zapracována do paragrafu 39 a 40 textu.

III.1.11. Schválení obnovené SUR EU

Členské státy se nakonec dohodly kompektním a vyváženém dokumentu. Jediným výrazně problematickým bodem zůstával v části EU SUR věnované monitoringu zařazení konkrétní sady indikátorů, které nakonec nebylo do SUR zakotveno. Seznam indikátorů nakonec nebyl do návrhu předložen a na základě nesouhlasu členských států EU (Řecka, Španělska a Estonska) s odůvodněním, že veškeré indikátory sady musí být schváleny Evropskou radou.

Dne 9. června 2006 byla Strategie udržitelného rozvoje pod číslem 10117/06 zahrnuta do balíčku materiálů, předložených na zasedání Rady pro všeobecné záležitosti a vnější vztahy (GAERC) a následně pak ke schválení na zasedání Evropské rady 15. - 16. června 2006 jako bod 17 závěrečného usnesení. Evropská rada, na jejímž zasedání vedl delegaci České republiky prezident Václav Klaus, aktualizovanou Strategii udržitelného rozvoje EU schválila.

III.1.12. Závěr stanovisek nevládních organizací k přijaté strategii⁵⁴²

Environmentální i sociální organizace adresovaly schválené strategii udržitelného rozvoje kritické hlasy. Podle EEB nepřináší tato nová strategie příliš nového, je však přijatelná a znamená docela dobrý začátek. Přesto je třeba ji přivítat s jistou dávkou

⁵⁴¹ KOPP, U.: The EU SDS Proces, ESDN Quaterly Report, May 2006 http://www.sd-network.eu/?k=quarterly%20reports&report_id=1, staženo 7.7.2009.

⁵⁴² http://www.sd-network.eu/quarterly%20reports/report%20files/pdf/2006-May-The_EU_SDS_process.pdf

opatrnosti. Nová strategie vymezuje cíle a opatření pro oblasti energetiky, změny klimatu, dopravy, udržitelné výroby a spotřeby, využívání přírodních zdrojů, veřejného zdraví, sociální soudržnosti, chudoby a rozvojové pomoci. Stanovuje cíle, prostředky a opatření jak jich dosáhnout. EEB kritizovaly, že evropští političtí představitelé neuposlechli některé z návrhů NGOs. Nová strategie např. nestanovuje jasné střednědobé a dlouhodobé cíle pro snižování objemu skleníkových plynů. Chybí také jasné závazky pro lepší využívání přírodních zdrojů a silnější iniciativa pro zavádění ekologické daňové reformy.⁵⁴³

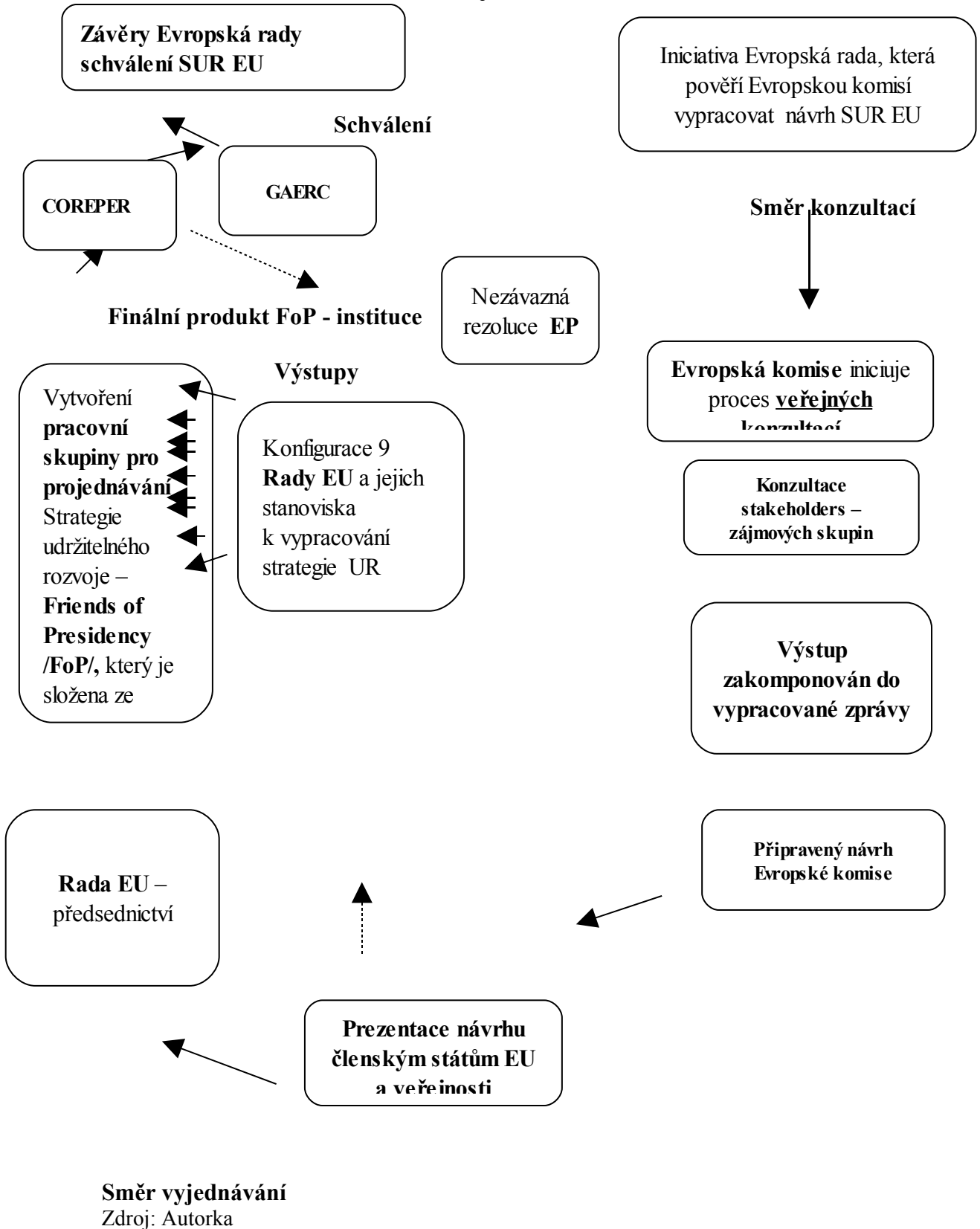
Sociální platforma – Platform of European Social NGOs⁵⁴⁴ obvinila EU z nedostatečně realistické EU SDS a ke svému stanovisku připojila tyto důvody: strategii chybí politický závazek, oddělení od Lisabonské strategie pro růst a zaměstnanost, absence jasných a měřitelných cílů, málo vize ve strategii a slabý implementační a monitorovací proces. Rovněž uvedla, že návrh revize strategie udržitelného rozvoje byl pouhým katalogem naplněným aktivitami současných politik, než-li skutečnou strategií. Rezoluce Sociální platformy doporučuje integrovat EU SDS s revidovanou Lisabonskou strategií, zavést nové formy vládnutí jako byla například nezávislá rada pro udržitelný rozvoj na úrovni EU a rozvinout více indikátorů, které měří blahobyť (nejen HDP).⁵⁴⁵

⁵⁴³ Rada EU přijala revidovanou strategii udržitelného rozvoje – docela dobrý začátek, <http://www.zelenykruh.cz/cz/aktuality/rada-eu-prijala-revidovanou-strategii-udrzitelneho-rozvoje-docela-dobry-zacatek/>, staženo 7.7.2009.

⁵⁴⁴ Platforma 40 reprezentativních evropských federací a sítí nevládních organizací aktivních v sociální oblasti. Členy jsou asociace, které se zabývají starými lidmi, lidmi s postižením, ženami, dětmi, nezaměstnanými, přistěhovalci, chudými, bezdomovci a dalšími. Téměř 20 českých NNO je členem 11 z těchto sítí. Platforma podporuje sociální spravedlnost a participační demokracii prostřednictvím prosazováním zájmů svých členů. Vyslovuje se k základním připravovaným dokumentům EU ze sociálního hlediska, <http://obcan.ecn.cz/index.shtml?apc=ej--1-&t=246605>, staženo 7.7.2009.

⁵⁴⁵ Social NGOs criticise EU sustainable development „catalogue“, www.euractiv.cz, 7.6.2006, staženo 6.6.2007.

Obrázek 2: Schématické znázornění linií tvorby obnovené strategie udržitelného rozvoje EU

III.2.OBSAH STRATEGIE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

Text aktualizované (či obnovené – “renewed”) Strategie Evropské unie⁵⁴⁶ v úvodu obsahuje vymezení pojmu “udržitelný rozvoj” v rámci EU. SUR EU identifikuje klíčové cíle, k jejichž naplnění Strategie směřuje (ochrana životního prostředí, sociální spravedlnost a soudržnost, ekonomická prosperita, splnění mezinárodních závazků) a hlavní politické principy tohoto směřování (zabezpečení a ochrana základních práv, solidarita generací, otevřená a demokratická společnost, podíl občanů na rozhodování, zapojení podnikatelské sféry a sociálních partnerů, soudržnost politik a správa věcí veřejných, integrace politik, využití nejlepších dostupných poznatků, princip předběžné opatrnosti, princip znečišťovatel platí). Výsledný dokument je vyvážený z hlediska formulovaných cílů, příkladů opatření i akcí, nově postihuje vazby mezi tématy, obsahuje nová témata (například energetická bezpečnost Evropy, diverzifikace energetických zdrojů, obnovitelné zdroje energie a rozvoj technologií ke snížení energetické a materiálové náročnosti, modernizace systému sociální ochrany).

Kapitola o využití synergií mezi Strategií udržitelného rozvoje EU jako strategií zaměřenou na zvyšování kvality života, spravedlnost uvnitř generací i mezi generacemi a soudržnost mezi všemi politickými oblastmi a Lisabonskou strategií zaměřenou na opatření ke zvýšení konkurenceschopnosti a hospodářského růstu a podporu vytváření pracovních míst, zdůrazňuje nutnost současné realizace hospodářských, sociálních i environmentálních cílů Evropské unie v rámci globalizace. Zvláštní kapitola je věnována tvorbě politik, mezi něž patří předběžné i následné posuzování vlivů přijatých rozhodnutí, zapojení veřejnosti a zainteresovaných stran do rozhodovacích procesů.

Obnovená Strategie udržitelného rozvoje Evropské unie identifikuje sedm klíčových témat – prioritních oblastí:

1. Změna klimatu a čistá energie,
2. Udržitelná doprava,
3. Udržitelná spotřeba a výroba,
4. Ochrana a řízení přírodních zdrojů,
5. Veřejné zdraví,
6. Sociální začlenění, demografie a migrace,
7. Celosvětová chudoba a problémy udržitelného rozvoje.

Strategie uvádí pro ně dílčí a operativní cíle a programy či příklady navrhovaných opatření a akcí. V oblasti Změna klimatu a čisté energie je jako operativní cíl a úkol stanoveno splnění závazků Kjótského protokolu, realizace nové energetické politiky Evropské unie, opatření na přizpůsobení se změně klimatu, růst spotřeby a výroby energie z obnovitelných zdrojů, rozsáhlé použití biopaliv a zvýšení energetické účinnosti používaných zařízení. Opatření by měla zahrnovat přípravu “post-kjótského” řešení problému klimatu po

⁵⁴⁶ EU oprášíla strategii udržitelného rozvoje, Enviromagazín 4/2006, <http://www.sazp.sk/slovak/periodika/enviromagazin/enviro2006/enviro4/11.pdf>

roce 2012, strategii snížení emisí všech typů ekonomických činností i přezkoumání systému obchodování s emisními povolenkami, analýzy růstu podílu obnovitelných druhů energie a biopaliv, akční plány bioenergií.

Téma Udržitelná doprava pracuje s úkolem oddělení hospodářského růstu a poptávky v oblasti dopravy s cílem snížit emise skleníkových plynů a znečišťujících látek, prosadit šetrné druhy dopravy a přesun dopravy ze silnic na železnici a vodní cesty i modernizaci veřejných dopravních prostředků a rozšíření jejich používání.

Podporou udržitelné spotřeby a výroby lze narušovat železnou logiku souvislosti mezi hospodářským růstem a degradací ekosystémů, rozvíjet environmentální technologie a ekologické inovace, měnit neudržitelné spotřební zvyky občanů. Má být vypracován akční plán Evropské unie s cílem určit a odstranit překážky udržitelné spotřeby a výroby, účinně bude prováděn akční plán podpory environmentálních technologií, proces sdílení osvědčených postupů a odborných poznatků o ekologických veřejných zakázkách, má být vypracována zjednodušená metodika hodnocení ekologických veřejných zakázek.

V oblasti ochrany a řízení přírodních zdrojů bylo nutné dosáhnout stavu, kdy bude zvýšením účinnosti využívání neobnovitelných zdrojů snižována jejich spotřeba a obnovitelné přírodní zdroje měly být využívány v rozsahu, který neohrozí jejich schopnost regenerace. Bude omezován vznik odpadů a podporována jejich recyklace. Mezinárodní závazky vyžadovaly do roku 2010 zastavit proces ztráty biologické rozmanitosti v souladu s Úmluvou o biologické rozmanitosti, do roku 2015 obnovit zničené mořské ekosystémy a přispět podstatnou měrou ke splnění hlavních celosvětových cílů OSN v oblasti lesů. Kromě Strategie EU pro udržitelné využívání přírodních zdrojů Evropské unie zpracovává nové programy rozvoje venkova, reformované politiky rybolovu, legislativní rámce pro ekologické zemědělství a životní podmínky zvířat, akční plán pro využití biomasy a oblast lesů. Členské státy EU by měly dokončit soustavu Natura 2000⁵⁴⁷ a v jejím rámci zlepšit řízení i konkrétní ochranu biologických druhů.

Podpora dobrého veřejného zdraví vyžaduje jak zlepšení mezinárodní spolupráce a ochrany proti zdravotním hrozbám HIV/AIDS, tuberkulóze, malárii a nově se šířícím infekcím, tak omezení četnosti chronických nemocí a onemocnění souvisejících s nezdravým životním stylem industrializovaného světa. Samostatným odvětvím zůstává řešení problematiky chemických látek včetně pesticidů, jejich kontrola a registrace, vyhodnocování a omezování, stejně jako nahrazování jinými, neškodícími životnímu prostředí a zdraví lidí a zvířat. Novým oborem ochrany zdraví je i vyhodnocování bezpečnosti geneticky modifikovaných potravin a krmiv.

Cílem EU v oblasti sociálního začlenění a boje proti chudobě je s pomocí nových pracovních metod rozhodujícím způsobem snížit počty lidí a zejména dětí ohrožených

⁵⁴⁷ NATURA 2000 je soustava chráněných území, které vytvářejí na svém území podle jednotných principů všechny státy Evropské unie. Cílem této soustavy je zabezpečit ochranu těch druhů živočichů, rostlin a typů přírodních stanovišť, které jsou z evropského pohledu nejcennější, nejvíce ohrožené, vzácné či omezené svým výskytem jen na určitém území (endemické). Vytvoření soustavy Natura 2000 ukládají dva nejdůležitější právní předpisy EU na ochranu přírody:

chudobou, podpořit členské státy v úsilí o posílení sociální soudržnosti, modernizaci systémů sociální ochrany, řešení otázky zaměstnání žen a starších pracovníků, jakož i integrace přistěhovalců a jejich rodin. Zvláštní pozornost bude věnována podpoře vzdělání a zaměstnanosti mladých lidí včetně proaktivních opatření – nabídek práce a zvyšování kvalifikace. Bude prováděn Evropský pakt mládeže a Evropský pakt pro rovnost mužů a žen. Analýza důsledků demografických změn na evropské úrovni i v členských státech povede k jejich zohlednění na všech úrovních plánování a investic.

V kapitole Celosvětová chudoba a problémy udržitelného rozvoje rozšiřuje EU svůj potenciál rozvojové pomoci na globální plán udržitelného rozvoje (společná zahraniční a bezpečnostní politika, udržitelný rozvoj jako cíl dvoustranné i mnohostranné rozvojové spolupráce), hlásí se k naplňování cílů Deklarace tisíciletí z roku 2000, závěrů Světového summitu o udržitelném rozvoji (WSSD) z roku 2002, Monterreyského konsensu o financování rozvoje, programu z Dohá a Pařížské deklarace o harmonizaci pomoci. Do roku 2015 má zvýšit Evropská unie objem rozvojové pomoci na 0,7 % hrubého národního důchodu, nové členské státy dosáhnout poměru 0,33 % HND. Členské státy budou realizovat jak lokální strategie pro Afriku, Tichomoří, pro Latinskou Ameriku, tak globální iniciativy typu "Voda pro život". Pasáž uvádí též způsoby prosazování interních evropských cílů externě, například rozvoj výroby, export výrobků a technologických postupů nenáročných na energii a materiál do rozvojového světa.

Na klíčové oblasti navazují průřezové politické nástroje a přístupy, zaměřené na

- vzdělání a odbornou přípravu, vzdělávání k udržitelnému rozvoji,
- výzkum a vývoj,
- finanční a ekonomické nástroje,
- komunikační nástroje.

Vzdělání je investicí do společenského kapitálu, ziskem kompetencí a předpokladem kvalitního zaměstnání, jakož i předpokladem pochopení imperativu směřování k udržitelnosti výroby a spotřeby, využívání energií a dopravních systémů, ke globálnímu zodpovědnému občanství. Probíhající dekáda OSN pro výchovu k udržitelnému rozvoji (2005 - 2014) zahrnuje realizaci pracovního programu "Vzdělávání a odborná příprava 2010" i Strategie EHK OSN pro výchovu k udržitelnému rozvoji.⁵⁴⁸ Evropská rada v roce 2006 má přijmout integrovaný akční program na léta 2007 - 2013 pro celoživotní vzdělávání. V oblasti finančních a ekonomických nástrojů je třeba podpořit transparentnost trhů a cen, zvážit podporu kroků pro přesun od zdanění práce ke zdanění spotřeby, pro zvýšení zaměstnanosti, reformovat systém subvencí a postupně odstraňovat ty, které mají negativní účinky na životní prostředí a nejsou slučitelné s udržitelným rozvojem, zefektivnit mechanismy spolufinancování. Mobilizace vhodných subjektů ke znásobení úspěchu komunikace znamená nejen na úrovni Evropské unie a jejích vedoucích politických představitelů provádět

⁵⁴⁸ UNESCO pro vzdělávání k udržitelnosti pro roky 2005-2015. Evropská hospodářská komise OSN jako příspěvek k dekádě iniciovala vznik regionální strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj, která byla přijata na zasedání na nejvyšší úrovni ve Vilniusu 17. - 18. března 2005 (dále také „Vilniuská strategie“)

informační a osvětové činnosti, komunikační kampaně, ale najít spojení na místní i regionální úrovni při naplňování místních Agend 21 a Aalborských závazků⁵⁴⁹, spojit se s představiteli průmyslu, organizacemi zaměstnavatelů a zaměstnanců, všemi nevládními organizacemi a platformami pracujícími k podpoře udržitelnosti. Následuje kapitola o governance (cyklus řízení) a jeho částech: procesu provádění, monitorování a měření pokroku a následné činnosti.

Zpráva o pokroku při provádění Strategie udržitelného rozvoje EU bude EK předkládána každé dva roky s využitím souboru ukazatelů udržitelného rozvoje, zprávy Eurostatu o monitorování udržitelného rozvoje, nejnovějších vědeckých poznatků a vývojových směrů v činnostech EU. Podklady z jednotlivých členských států budou vycházet z národních zpráv o udržitelném rozvoji a výsledků provedených vzájemných hodnocení, která budou od roku 2006 prováděna na dobrovolné bázi. Pokrok a priority v implementaci Strategie posoudí prosincové zasedání Evropské rady a vztáhne je k prioritám Lisabonské strategie pro růst a zaměstnanost.

Strategie obsahuje požadavek přezkoumat a aktualizovat z hlediska obnovené Strategie udržitelného rozvoje EU národní strategie členských států EU, které mají vycházet v zájmu větší integrace a účinnosti opatření přijatých na úrovni Evropské unie, přičemž časový prostor je ponechán na jejich zvážení a možnostech vnitřní politické podpory. Do června 2007 by měly své národní strategie udržitelného rozvoje mít všechny členské státy EU.

Pro provádění strategie udržitelného rozvoje je zásadní přijímání jasných politických odpovědností. Jasnou úlohu má i Evropský parlament. Evropský parlament bude vyzván, aby v souvislosti s budoucími přezkumy pokroku přispěl svými stanovisky a úzce spolupracoval s Radou a Komisí s cílem zajistit, aby strategie EU pro udržitelný rozvoj měla nejširší možnou podporu. Evropský parlament by mohl rovněž spolupracovat s vnitrostátními parlamenty při propagaci SUR EU. Udržitelný rozvoj předpokládá angažovanost a činnost na místní úrovni. Posílení této angažovanosti vyžaduje aktivní příspěvek sociálních partnerů a celé organizované občanské společnosti.

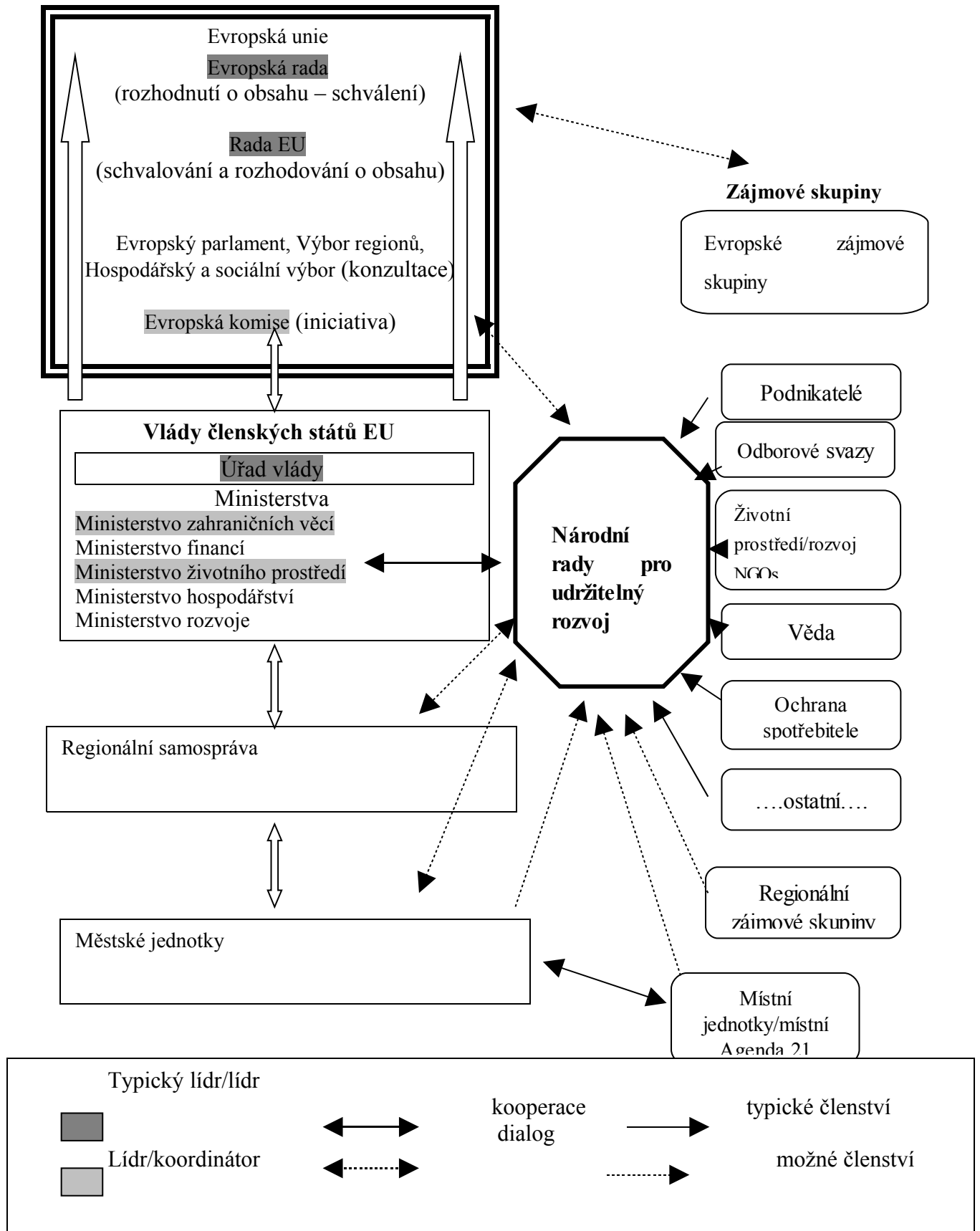
Evropský hospodářský a sociální výbor by se měl aktivně podílet na vytváření odpovědnosti, mimo jiné tím, že bude působit jako činitel podněcující diskusi na úrovni EU, a vyzývá se, aby připravil příspěvek ke dvouleté zprávě Komise o pokroku, včetně souboru osvědčených postupů svých členů. Strategie navrhuje, aby Výbor regionů spolupracoval s regionálními a místními úrovněmi.

Zásadní je, že se členské státy rozhodly, že nejpozději v roce 2011 Evropská rada rozhodne, kdy je třeba zahájit celkový přezkum strategie EU pro udržitelný rozvoj. Od původního návrhu Evropské komise tak došlo ke změně. Evropská komise chtěla zahájit revizi v průběhu roku 2009.

⁵⁴⁹ AALBORG+10 – INSPIRUJÍCÍ BUDOUCNOST, [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/MZPMSFHUHXXF/\\$FILE/Aalborgske_zavazky.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/MZPMSFHUHXXF/$FILE/Aalborgske_zavazky.pdf), staženo 7.6.2009.
www.aalborgplus10.dk

Obnovená strategie udržitelného rozvoje pro rozšířenou Evropu obsahuje soudržnou strategii toho, jak se bude Evropská unie účinněji řídit svým dlouhodobým závazkem za účelem splnění stanovených úkolů a cílů udržitelného rozvoje, sjednocující vnitřní a vnější dimenzi udržitelného rozvoje. Potvrzuje potřebu globální solidarity a uznává význam posílení spolupráce s partnery mimo Evropskou unii, včetně rychle se rozvíjejících zemí, které budou mít na globální udržitelný rozvoj značný vliv.

Obrázek 3: Víceúrovňová úroveň a vztahy několika aktérů při přípravě a implementaci strategií udržitelného rozvoje *Schéma upraveno – výchozí schéma Institutionalising Sustainable Development, str. 69*

VÝSTUPY VÝZKUMU

Ověřování naformulovaných hypotéz přineslo následující výsledky:

Hypotéza č. 1.

Rozhodnutí prohloubit spolupráci v oblasti udržitelného rozvoje dochází pouze v případech, kde se zájmy členských států překrývají a společný postup v řešení environmentálních, ekonomických a sociálních výzev je výhodný pro všechny strany.

Tato hypotéza se potvrdila. Z výzkumu vyplynulo, že členské státy se snaží o dosažení konsensu na úrovni Rady EU, která je rozhodující instituce v prosazování udržitelného rozvoje. V průběhu vyjednávání členské státy usilují o to, aby se dosažené výsledky na evropské úrovni, co nejvíce přibližovaly jejich národním zájmům. V rámci jednání si členské státy ponechávají prostor k manévrování a dávají tak možnost sobě i protihráčům dojít k vzájemně přijatelnému kompromisu v oblasti udržitelného rozvoje.

Z výzkumu je jasné, že pokrok při tvorbě SUR EU byl pozitivně ovlivněn soudržností a konzistentností v prezentaci stanovisek jednotlivých členských států, které deklarovaly společné cíle. Výsledkem je, že se členské státy rozhodly orientovat své priority tak, aby se vzájemně posilovaly.

Hypotéza č. 2.

Při přípravě obnovené strategie udržitelného rozvoje EU bylo zásadní, že byla zřízena dočasná instituce Friends of Presidency na úrovni Rady EU, která přispěla k včasnému zpracování obnovené SUR EU a k jejímu přijetí všemi členskými státy.

Tato hypotéza se potvrdila. Proces vyjednávání o podobě SUR probíhal v 1. pol. roku 2006 na mezivládní úrovni v institucionalizovaném orgánu zvaném FoP. V této platformě se k obsahu SUR (prioritám, cílům a aktivitám) mohly vyjádřit všechny členské státy i Evropská komise. FoP tak umožnila pravidelné sdílení informací o postupu přípravy strategie, názorech a postojích jiných členských států. Díky otevřenosti vyjednávacího procesu ve FoP a složení skupiny z vládních expertů na udržitelný rozvoj a ochotou dopřát sluchu i třetím stranám (názorům Rad EU), došlo k plánovanému přijetí SUR EU bez problémů.

Hypotézy č. 3:

V souvislosti s politikou udržitelného rozvoje EU je to Rada EU, která určuje cíle a aktivity při tvorbě strategie udržitelného rozvoje, přesto mohou evropské nadnárodní instituce jako je Evropská komise a Evropský parlament svými aktivitami podobu strategických materiálů ovlivnit.

Tato hypotéza se v případě tvorby SUR EU v 1. pol. r. 2006 nepotvrdila, jelikož Evropský parlament se s ohledem na své pravomoci uspokojil pouze s vydaním rezolucí, které na podobu SUR EU neměly žádný vliv. Evropský parlament z počátku avizoval, že se k návrhům bude aktivně vyjadřovat speciálně ustavený výbor (březen 2006 – veřejné slyšení EHSV), nakonec ke zřízení výboru nedošlo. Také Evropská komise neprojevovala ambice se

do procesu tvorby více angažovat. Nakonec Evropská komise sama ustoupila od včlenění indikátorů udržitelného rozvoje do strategie, které byly výstupem její dlouholeté práce.

ZÁVĚR

Evropská unie jako největší integrační seskupení světa je vystaveno vlivům probíhajícího procesu globalizace, jakými jsou environmentální limity tak ekonomické a sociální problémy, které vyplývají ze zvyšujících se konkurenčních tlaků světové ekonomiky.⁵⁵⁰ EU musí reagovat na ekonomické a sociální problémy a vypořádat se s negativními jevy. Politika udržitelného rozvoje je ideálním příkladem pro další rozvoj postmoderní společnosti ve světě vzájemných souvislostí. Komplexnost udržitelného rozvoje vyžaduje nadnárodní spolupráci a překračování hranic – těch geografických, ale i institucionálních. Mimořádná schopnost realizovat nové a často obtížné uskutečnitelné politiky se váže ke globálním a regionálním výzvám, kterým Evropská unie čelí. V současnosti je to boj proti změnám klimatu, imigrace a zvýšení výzkumných kapacit a inovací v EU.

Uplatňování principů udržitelného rozvoje a jejich převádění do politické reality je v kontextu aktuálních globalizačních výzev jedním z předpokladů pro udržení či posílení konkurenční pozice EU ve světě.⁵⁵¹ K dosažení udržitelného rozvoje se vyžadují akce na nadnárodní, národní, oblastní i místní úrovni, a také jednání podnikatelské sféry a občanů. Je tedy zásadní, aby politika udržitelného rozvoje měla podporu ze strany obyvatelstva, aby byl naplněn koncept dobrého vládnutí v EU. O tom že kvalita života, která je synonymem pro udržitelný rozvoj je důležitá pro občany svědčí i to, že 80% obyvatel si myslí, že životní prostředí ovlivňuje jejich kvalitu života, a proto je nutné se podílet na jeho ochraně na úrovni EU. Pokud jde o to, zda ochrana životního prostředí stojí v cestě příznivým hospodářským výsledkům nebo zda je motivuje k inovacím, jsou 2/3 Evropanů toho názoru, že ochrana životního prostředí je spíše podnětem k inovacím (63%) než na překážku hospodářským výsledkům (16%).⁵⁵² Z tohoto zjištění lze vyvodit, že i pro občany EU je propojení všech tří pilířů udržitelného rozvoje zcela zásadní.

EU svými politikami a legislativními nástroji prosazuje udržitelný rozvoj do politické a plánované reality, které jsou uskutečňovány třemi postupy, které se v ideálním případě synergicky doplňují. První přístup vyznává integraci principů udržitelného rozvoje do sektorových politik a plánů a na úrovni EU je znám jako tzv. cardiffský proces od roku 1998. Druhý postup je prosazování udržitelného rozvoje na místní úrovni v rámci místní Agendy 21⁵⁵³. Při naplňování cílů udržitelného rozvoje EU hrají důležitou roli městské zóny. V městských zónách spolupůsobí environmentální, hospodářské a sociální aspekty naprosto zásadním způsobem. Integrovaný přístup ke správě životního prostředí na místní úrovni a to zejména k dopravě, založený na účinné konzultaci se všemi zúčastněnými stranami, je klíčem

⁵⁵⁰ Strategie udržitelného rozvoje ČR, <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/koncepce-a-politiky/strategie-udrzitelneho-rozvoje-ceske/1000502/21089/>, staženo 7.5.2009.

⁵⁵¹ POTŮČEK, M. A KOL.: Strategie vládnutí a Česká republika, str. 223

⁵⁵² EUROBAROMETR, 13.3. 2008

⁵⁵³ Místní Agenda 21 (MA21) je programem konkrétních obcí, měst, regionů, který zavádí principy udržitelného rozvoje do praxe při zohledňování místních problémů

k úspěšnému provádění právních předpisů týkajících se životního prostředí a k dosažení dlouhodobého zlepšení kvality.⁵⁵⁴

Poslední postup spočívá ve zpracování nadresortních strategií k udržitelnému rozvoji. Strategické plánování na úrovni EU, které musí představit dlouhodobou vizi o udržitelném rozvoji vyjádřené transparentními cíli a současně také zahrnuje jasné priority, které přijímají a sdílejí všichni. EU z pozice hospodářsky vyspělého uskupení, které spočívá na sdílení globální a regionální odpovědnosti, musí plnit mezinárodní závazky v oblasti udržitelného rozvoje (Agenda 21 a Johannesburgský implementační plán), a přitom ještě musí respektovat institucionální specifika EU a zájmy členských států. Vize dalšího směřování EU se na jedné straně odvíjejí od aspirací Společenství a na druhé straně reagují na regionální a mezinárodně-politickou realitu.⁵⁵⁵ V EU jsou představy dalšího vývoje evropské integrace zakotveny v primárních smlouvách, o kterých rozhodují členské státy EU. EU tak poprvé vzala za svůj koncept udržitelného rozvoje v Amsterodamské smlouvě (vešla v platnost v roce 1999). Strategické cíle v oblasti udržitelného rozvoje dále rozvíjely členské státy na zasedáních Evropské rady v Helsinkách 1999, Göteborgu 2001, Barceloně 2002 a Bruselu 2005 - 2006.

Zvýšené povědomí o rostoucích ekonomických, sociálních a environmentálních problémech přispělo k vytvoření a následnému prohlubování politiky udržitelného rozvoje v rámci EU. Evropská unie nastoupila aktivně v 90. letech minulého století na trajektorii environmentálního režimu⁵⁵⁶ udržitelného rozvoje a stala se nejvýraznější silou prosazující udržitelný rozvoj také na globální úrovni.

Cílem předkládané práce bylo zkoumat roli institucí EU v průběhu vyjednávání o strategii udržitelného rozvoje z hlediska hlavních integračních teorií (mezivládní a nadnárodní teorie evropské integrace). Ústředním aspektem zkoumání byla tvorba strategie na úrovni EU v 1. pol. rok 2006 z pohledu neoinstitucionalismu za podpory teorie koalic. Přidanou hodnotou této práce je propojení teorie s praxí a využívání nejnovějších poznatků aplikace strategického řízení na úrovni EU.

Zahájení diskuse k aktualizované strategii udržitelného rozvoje⁵⁵⁷ iniciovala Evropská komise v létě 2004, kdy bylo nové směřování udržitelného rozvoje na úrovni EU vystaveno připomínkám široké veřejnosti. Postupně tento proces nabíral vyššího stupně důležitosti. V roce 2005 o SUR EU dvakrát jednala Evropská rada, která na svém zasedání v prosinci 2005, kdy byl předložen návrh Evropské komise na revidovanou Strategii udržitelného

⁵⁵⁴ Sdělení o tématické strategii k městskému životnímu prostředí, [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com\(2005\)0718_/com_com\(2005\)0718_cs.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com(2005)0718_/com_com(2005)0718_cs.pdf), staženo 7.7.2009.

⁵⁵⁵ MEZRICKÝ: Environmentální politika a udržitelný rozvoj, str. 147

⁵⁵⁶ Režimy environmentálního vládnutí v Evropské unii jsou rozděleny dle politických priority, které v daném období převažovaly a s tím pak souvisela i dynamika prosazování a schvalování právních a strategických dokumentů. V rámci evropského integračního procesu můžeme vysledovat 4 environmentální režimy: režim vnitřního trhu, integrační režim, režim udržitelného rozvoje a dnes nastupující klimatický režim. To je rozdělení, které zavádí Ingmar von Homeyer z Ecologic Institutu. Předposlední režim udržitelného rozvoje v souvislosti s mezinárodní situací je stále aktuální - <http://ecologic.eu/2809>, staženo 7.7.2009.

⁵⁵⁷ Od roku 2001 do června 2006 tvořily Strategii udržitelného rozvoje dva dokumenty – „Strategie udržitelného rozvoje“, která byla přijata na zasedání v Göteborgu a Sdělení „Směrem ke globálnímu partnerství pro udržitelný rozvoj“ (2002).

rozvoje, se rozhodla tento návrh přepracovat. Členské státy EU totiž dokument EK vyhodnotily jako nekoncepční. Návrh Evropské komise jenom shrnul hlavní trendy a problémy, související s problematikou udržitelného rozvoje a vyjmenoval strategické dokumenty a plány, které byly přijaty na úrovni EU. Zásadní proto bylo vyjednávání o strategii udržitelného rozvoje v 1. pol. r. 2006. Formulace a obsah obnovené SUR EU se odehrával z úrovně bottom – up (z dola nahoru). Tedy od nejnižší úrovně pracovního orgánu Rady EU – pracovní skupiny Friends of Presidency, následoval COREPER (Výbor stálých zástupců), Rada pro všeobecné a vnější vztahy (GAERC) a Evropská rada.

Vize a hodnoty strategie určila Evropská rada (top-down) a prvotní analýzu provedla Evropská komise. Lze tedy shrnout, že na strategickém řízení v EU se tak podílejí dvě instituce Rada a Evropská komise, každá ale jiným způsobem, což charakterizuje samotný systém fungování v EU. Evropská unie stejně jako její členské země, při budování svých strategických kapacit vychází z vlastních historických, politických a kulturních zkušeností.

Proces tvorby obnovené Strategie UR byl tak tradičně zahájen na úrovni Evropské komise, která byla společně s Evropskou radou zmocněna zformulovat návrh strategie. Evropská komise tak byla zapojena do prvotní fáze procesu přípravy obnovené SUR EU. V další rozhodující fázi ovšem byla její role omezena díky iniciativě rakouského předsednictví, mající formu pracovní skupiny Přátelé předsednictví (FoP) na úrovni Rady EU, která vytvořila obnovenou SUR EU za asistence příspěvků klíčových Rad EU. Ve finále tedy aktualizovaná SUR EU byla postavena na seriózním vyhodnocení dostatečného množství podkladů, které vznikaly na základě příspěvků členských států.

Rozbor vývoje směřování EU ke koncepci udržitelného rozvoje charakterizuje zapojení institucí v oblasti tvorby strategie na úrovni EU. Evropská komise nemá v EU schvalovací pravomoci v případě strategických dokumentů, na druhou stranu splňuje mnoho tradičních funkcí, které jsou přiděleny vládám: krátkodobý politický podnět, iniciativa příprava legislativy, monitoring a implementace. V případě obnovené SUR EU Evropská komise vyhodnotila naplňování SUR z let 2001 a 2002 a politicky zaštiťovala prosazování udržitelného rozvoje na úrovni EU prostřednictvím proklamací svých představitelů. Evropská komise předložila návrh aktualizované SUR EU. Přidanou hodnotou Evropské komise bylo, že posilovala debatu se třetími stranami v oblasti udržitelného rozvoje. Tím příprava obsahu obnovené SUR EU naplňovala i předpoklady konceptu dobré strategie. Na základě tohoto nálezu musím konstatovat, že ve srovnání s lety 2001 a 2001 Evropská komise v roce 2006 neovlivnila takovým způsobem finální obnovenou SUR EU.

Další nadnárodní instituce Evropský parlament, který je sice proponentem prosazování udržitelného rozvoje v EU, neměl reálný vliv na podobu SUR EU. EP byl v tomto procesu pouze konzultován. Další orgány jako Evropský hospodářský a sociální výbor a Výbor regionů měly rovněž poradní hlas při zpracování strategií udržitelného rozvoje. Lze tedy potvrdit, že rozhodující institucí v EU v oblasti strategického řízení na úrovni EU je Rada, jejímž vrcholem je Evropská rada.

Evropská rada funguje jako strategický orgán odpovědný za základní politická rozhodnutí, řešení závažných politických problémů a určování směru vývoje evropské integrace. Na úrovni EU je model shodný se strategickým řízením v podnikové sféře. Při formulaci strategií se postupuje nejdříve shora-dolů tak, aby nadřazená úroveň určovala základní cíle svým podřízeným strategiím. Obhájci přístupu top-down /shora - dolů předpokládají, že celá organizace potřebuje usměrňovat prostřednictvím celkových cílů, které určuje výkonný ředitel (ve spojení s představenstvem). V oblasti veřejné politiky přístup shora – dolů je výhodnější použít při existenci pouze jednoho dominantního veřejného programu (např. v politice udržitelného rozvoje).

Zapojením nižších článků strategického řízení do procesu formulace strategií jako je například FoP (za účasti členských států) přispívá k vytváření dobrých podmínek pro následnou realizaci strategií (implementaci). Koncept je pak možné přizpůsobit konkrétním podmínkám širokého spektra organizací.⁵⁵⁸

V tomto případě byl význam ad hoc zřízeného pracovního orgánu Friends of Presidency (FoP) pro výslednou SUR EU zásadní. Pracovní skupina byla tvořena především vládními experty na problematiku udržitelného rozvoje⁵⁵⁹, které vedlo rakouské předsednictví a jejím úkolem bylo identifikovat hlavní priority udržitelného rozvoje, což koresponduje s definicí institucionálního agenta jako poskytovatele expertního zázemí.⁵⁶⁰ Zřízením tohoto orgánu bylo naplněno kritérium vnitřního faktoru k uzavření dohody, které vychází z institucionální teorie vyjednávání o režimech. Dle teorie institucionálního vyjednávání o režimech hrají pozitivní funkci při vyjednávání: zevní i vnitřní příčiny. V roce 2006 přispěly k přijetí SUR EU tyto faktory: zevní příčiny (exogenní šoky) souvisely s definováním mezinárodní pozice EU po jejím rozšíření a s nutností stanovení vize v oblastech budoucí spolupráce jako jsou změna klimatu, energetická bezpečnost, vnější vztahy. Zkušenosti z vyjednávání dále poukazují na to, že průběh negociací je určitě snazší a jednodušší tam, kde firma nebo stát prosperuje.

Vnitřním faktorům, které příznivě ovlivňují konsensus, nahrávalo prosperující ekonomické prostředí v EU. V roce 2006 ekonomika Evropské unie rostla. Hospodářský růst se v roce 2006 zrychlil na 2,7 % v Evropské unii a 2,5 % v eurozóně. Hnacím motorem tohoto růstu – nejsilnějšího od roku 2000 – byla především domácí poptávka, zejména investice. Za těchto příznivých podmínek rostl rovněž počet pracovních míst vytvořených v hospodářství, přičemž míra nezaměstnanosti se v červenci snížila v EU na 8 % a v eurozóně na 7,8 %. Ačkoli vyšší náklady na energie vyvíjely tlak na růst spotřebitelských cen, držela se základní inflace díky lepší produktivitě práce a mezinárodní konkurenci v mezích.⁵⁶¹

⁵⁵⁸ Strategické řízení v oblasti výzkumu a vývoje, <http://www.vsb.cz/shared/uploadedfiles/cpit/dokument1.doc>, stažen 5.4.2008. str. 2

⁵⁵⁹ Na zasedání FoP se účastnili zástupci státní správy členských států. Pravidelně to byli zástupci ministerstev Belgie, České republiky, Německa, Estonska, Dánska, Řecka, Francie, Itálie, Irska, Kypru, Lotyšska, Malty, Litvy, Maďarska, Nizozemí, Rakouska, Portugalska, Slovinska, Slovenska, Finska, Velké Británie a Švédska. Ze stálých zastoupeních to byli diplomatičtí pracovníci Polska, Lucemburska, Španělska a Bulharska. Bulharsko a Rumunsko měly pozorovatelský statut na jednání FoP – kandidáti na vstup 1.1.2007.

⁵⁶⁰ KARLAS, J.: Regionální režimy. S. 11

⁵⁶¹ EUROSTAT Yearbook 2006, Ročenka hospodářských novin 2006.

Vnitřním faktorem, který přispěl k dosažení dohody, bylo také schválení Finanční perspektivy na období 2007 - 2013 v prosinci 2005, která uvádí udržitelný rozvoj, jako jeden ze svých horizontálních principů, čímž je podporováno prosazování udržitelného rozvoje v EU. Dalším interním faktorem bylo vůdcovství rakouského předsednictví při tvorbě strategie udržitelného rozvoje, které je jedním z předpokladů pro úspěch institucionálního vyjednávání. Rakouské předsednictví, co se týče přípravy SUR EU bylo proaktivní, zorganizované a kvalitní po odborné stránce (3 kritéria pro vůdcovství: podnikavé, strukturální a intelektuální).

Založení FoP⁵⁶², která sloužila jako fórum pro výměnu informací a prostředí pro vytváření koalic, které přispěly k rozšíření záběru priorit strategie a k posílení vlastnictví/ownership priorit, které podporovaly členské státy. Díky ní obsah, na kterém se členské státy dohodly, byl nakonec přijat všemi účastníky a byl vyhodnocen jako spravedlivý.

Konsensuální obnovená strategie udržitelného rozvoje je dle členských států soudržnou strategií. Evropská unie tak může účinněji řídit své dlouhodobé závazky za účelem splnění stanovených úkolů a cílů udržitelného rozvoje, sjednocující vnitřní a vnější dimenzi udržitelného rozvoje. Zásadním vzkazem této strategie je, že obnovená Strategie EU pro udržitelný rozvoj a Lisabonská strategie pro růst a zaměstnanost se navzájem doplňují.

Strategie EU pro udržitelný rozvoj tvoří celkový rámec, v němž Lisabonská strategie s obnoveným zaměřením na růst a zaměstnanost poskytuje impuls pro dynamičtější ekonomiku. Obecným cílem obnovené strategie Evropské unie pro udržitelný rozvoj je určovat a rozvíjet činnosti, jež Evropské unii umožní dosáhnout trvalého zvyšování kvality života pro současné i budoucí generace prostřednictvím rozumného využívání zdrojů i potenciálu hospodářství k ekologickým a sociálním inovacím. Při snaze nalézt řešení boje s globálními problémy je patrná snaha skloubit poznatky různých vědeckých oborů a využít co nejširší spektrum prostředků. Tyto nástroje mohou být jak normativní - příkazy, zákazy, normy, limity tak etické - vzdělání, výchova, osvěta a ekonomické. V každém případě se zde jedná o nápravu "shora - dolů" (top-down).

Od této strategické vize jsou odvozeny globální cíle: a) Ochrana životního prostředí (ekosystémy, biodiverzita, zdroje, udržitelná výroba a spotřeba), b) Sociální rovnost a soudržnost (sociální soudržnost, zdraví, bezpečnost, práva, stejná příležitost, kulturní diverzita), c) Ekonomická prosperita (prosperita, inovace, znalosti, eko-efektivita, životní standard, zaměstnanost), d) Mezinárodní odpovědnost (stabilní demokratické instituce, mír, bezpečnost, svoboda, globální udržitelnost, mezinárodní závazky). Součástí strategického řízení je zároveň implementace zvolených strategických plánů, jejich monitorování a vyhodnocení. Státy se rovněž dohodly, že tato obnovená SUR EU se bude vyhodnocovat pravidelně každé dva roky (2007 a 2009) a tato vyhodnocení se poté budou promítat i do přípravy budoucí SUR EU v roce 2011.

⁵⁶² Pracovní skupina Rady EU Friends of Presidency je spíicím orgánem, který je vždy probouzen k životu, kdykoli předsednictví chce řešit nějakou zásadní otázku. Například portugalské předsednictví ustavilo FoP k bezpečnosti potravin. V roce 2004 Nizozemsko za svého předsednictví iniciovalo vznik FoP k vstupu Turecka do EU.

Na základě výstupu výzkumu týkajícího se procesu vyjednávání o SUR EU, mohu doložit, že tvorba strategie udržitelného rozvoje na úrovni EU naplňuje prvek strategického přístupu, a to dosažení široké shody nejdůležitějších aktérů účastnících se tvorby strategie. Pro posouzení role jednotlivých aktérů (stakeholders) při formulaci strategie jsem představila a vyhodnotila jejich postoje, možné zájmy a motivaci k zapojení.⁵⁶³

Z výzkumu v rámci něhož jsem aplikovala model Dalala-Claytona a Basse: „Přístup průběžného zlepšování při řízení strategií udržitelného rozvoje EU“ na proces tvorby strategie udržitelného rozvoje v 1. pol. r. 2006 vyplynulo rovněž pozitivní vyhodnocení přípravy SUR EU. Z předložených informací o průběhu zpracování strategie i v návaznosti na její obsah, mohu odpovědět na tyto otázky: 1. Zda příprava strategie vykážala naplnění v klíčových attributech procesu přípravy a realizace SUR, kterými jsou komunikace, participace, koordinace, informace a učení se? a 2. Zda naplnila 4 základní principy strategického řízení (strategického managementu) – 1. vedení, 2. plánování, 3. implementace, 4. sledování, učení se a přizpůsobování? Závěry potvrzují, že všechna kritéria byla naplněna, až na jedno - určení odpovědnosti, budování kapacit (lidských a institucionálních), které bylo splněno částečně. Viz podrobněji tabulka v dodatku závěru.

Dalším předpokladem úspěšného uplatnění strategického řízení je Drorův model strategického vládnutí⁵⁶⁴ v zemi. Zasazením tohoto konceptu na úroveň EU, lze zjistit následující: V Evropské unii existuje politická vůle angažovat se na ovlivňování budoucnosti, jak na úrovni nadnárodní Evropské komise tak na úrovni mezivládní Evropské rady. Výzvou ovšem pro Evropskou unii s ohledem na její charakter demokratické a stabilní entity spočívá dle mého názoru v propojení dosavadních dvou center exekutivy v EU - Evropské rady, která je závislá na angažovanosti předsednické země a leadershipu Evropské komise. V tomto směru jako vhodný předpoklad budoucího efektivního strategického vládnutí v EU může představovat ustavení funkce předsedy Evropské rady (2,5 roku), kterému bude asistovat (cca 15 členný) tým odborníků⁵⁶⁵, jež může plnit funkci strategického mozku EU.

V Evropské unii jsou si elity vědomy významu strategických voleb orientovaných do budoucnosti. Tvořivý potenciál orientovaný na řešení hlavních problémů budoucnosti je ovšem prokazatelně závislý na obdobích, ve kterých se Evropská unie nachází. V případě podpory nadnárodního přístupu v EU to byla Evropská komise, která iniciovala vznik strategických týmů – např. konec 90. let 20. století (Forward Studies Unit aj) a naopak v období po přistoupení nových členských zemí do EU (2004) docházelo k posilování mezivládního charakteru strategického řízení na úrovni EU, kdy se více angažovaly v tomto směru členské země EU v roli předsednických zemí. Např. za portugalského předsednictví v Radě EU v roce 2007 bylo dohodnuto vytvoření tzv. Reflexní skupiny, nazývané též Rada moudrých. Skupina se má zabývat dlouhodobými výzvami a hrozbami, jimž bude Evropská unie čelit v horizontu let 2020-2030. V čele Reflexní skupiny stojí bývalý španělský premiér

⁵⁶³ STRATEGY SURVIVAL GUIDE, 2004, str. 8

⁵⁶⁴ DROR, 2004, str. 17

⁵⁶⁵ Seminář –Implementace Lisabonské smlouvy v EU, 28.3.2007, Stálé zastoupení Brusel.

Felipe González. Činnost skupina zahájila na podzim 2008. Výsledky svého jednání má pak předložit v červnu 2010. Role této skupiny se ovšem nemůže přeceňovat, jelikož bude záležet na pozici Evropské komise a na dalších rozhodovacích orgánech EU, zda se doporučeními této skupiny budou řídit nebo je ignorovat.

Další Drorovou podmínkou strategického vládnutí je vybudování špičkového mozkového centra pro strategické řízení („strategického mozku“), které je spojeno na úrovni EU především s osobnostmi, které řídí Evropskou komisí a Evropskou radou. Na úrovni Evropské unie neexistuje Rada pro udržitelný rozvoj, která by monitorovala implementaci strategii udržitelného rozvoje či vypracovala strategii udržitelného rozvoje EU. Na národní úrovni existují snad ve všech vyspělých státech poradní orgány odpovědné předsedovi vlády či prezidentovi, které se jmenují Rada pro udržitelný rozvoj nebo podobně, avšak jejich pravomoci a skutečná úloha ve společenském rozhodovacím procesu je podstatně nižší než u sektorových ministerstev.⁵⁶⁶ V Evropské unii takovýto orgán na úrovni Rady ani Evropské komise neexistuje. Do určité míry se jako strategický orgán osvědčila skupina FoP, která po splnění svého úkolu zanikla. Za švédského předsednictví ve 2. pol. 2009 tato skupina FoP byla znovu vzkříšena, aby jednala o vyhodnocení obnovené SUR EU a načrtla nové směry aktivit SUR EU.

S ohledem na výstupy výzkumu tvorby SUR EU 2006 a na aktuální situaci v EU je nutné konstatovat, že v současnosti jedinou akceptovatelnou institucí, která může zastávat funkci strategického rozhodovatele je Evropská rada a Rada EU (zastupuje členské státy). Evropská komise je sice zapojena do úvodní fáze tvorby strategie jako hlavní iniciátor a pak jako monitorovací orgán pro naplňování SUR EU, ale její podobu neschvaluje. V souvislosti s připravovanou post-Lisabonskou strategií nebo-li Strategií 2020 se očekává, že hlavní politické směry určí na jaře roku 2010 Evropská rada.

Posledním důležitým prvkem úspěchu strategie je schopnost realizace strategie. Strategie a politiky musí být skutečně realizovány a musí vyprodukovat žádoucí vstupy. Dne 22. října 2007 předložila Evropská komise první zprávu o pokroku⁵⁶⁷ k obnovené Strategii udržitelného rozvoje. Zpráva prošetřuje výsledky dosažené v realizaci sedmi hlavních cílů a vypočítává politické iniciativy na úrovni evropské i na úrovni členských států, které k těmto výsledkům přispěly. Zpráva ukazuje, že pokrok zjištěný v terénu je poměrně skromný, ale vývoj politických iniciativ vzbuzuje větší naděje a měl by se konkrétně projevit v terénu během příštích let. Tato bilance stavu pak má sloužit jako základ pro rozpravy o nezbytnosti změnit zaměření nebo rytmus politických iniciativ, s cílem nového dlouhodobějšího vymezení nastavení cílů. Dle výstupů zprávy o pokroku EU SUR vypracované Evropskou komisí, Evropská rada bude revidovat pokrok a poskytne další orientaci v politikách, strategiích a instrumentech na své pravidelné prosincové Evropské radě.

⁵⁶⁶ V Johannesburgu nebyl summit o životním prostředí, <http://www.seps.sk/zp/casopisy/zp/2003/zp3/word/moldan.doc>, staženo 7.7.2007.

⁵⁶⁷ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0642:FIN:CS:PDF>

Dle harmonogramu pak 24. 7. 2009 Evropská komise zveřejnila svoje sdělení KOM(2009) 400 o Začleňování udržitelného rozvoje do politik EU. Tři roky po vstupu v platnost obnovené Strategie EU pro udržitelný rozvoj Komise zhodnotila vývoj na úrovni EU a nadnesla úvahu, kam dále by strategie EU mohla v budoucnu pokračovat.⁵⁶⁸ V tomto ohledu musí být dle Evropské komise zváženy tyto otázky: větší synergie s Lisabonskou strategií růstu a zaměstnanosti, účinnější sledování a vynucování členskými státy, komprehensivní monitoring založený na indikátorech udržitelného rozvoje, nově se objevující výzvy – bezpečná energie, adaptace na klimatické změny, bezpečnost potravin, využití půdy, udržitelnost veřejných financí a vnější rozměr udržitelného rozvoje.⁵⁶⁹

Stávající švédské předsednictví se rozhodlo podpořit Strategii udržitelného rozvoje EU s důrazem na strategickém plánování budoucnosti EU a navrhnout hlavní směry její možné aktualizace v roce 2011 ve spolupráci s členskými zeměmi.

Členské země EU a Evropská komise podpořily záměr švédského předsednictví připravit pro prosincové zasedání Evropské rady návrh závěrů obsahující program pro blízkou budoucnost (roadmap). Členské země zdůraznily požadavek zaměřit se na rozpracování SUR EU ve směru koherence s dalšími strategiemi „nejvyšší úrovně“, tj. zejména post - Lisabonskou strategií, na sladění se sektorovými strategiemi a politikami.

Švédské předsednictví oživilo Skupinu přátel předsednictví (Friends of Presidency)⁵⁷⁰, která projednávala Sdělení ke strategii udržitelného rozvoje. V návaznosti na průběh diskuse ve skupině Přátel předsednictví švédské předsednictví zpracovalo příslušný materiál (Zpráva předsednictví k revizi Strategie udržitelného rozvoje) ve formě závěrečné zprávy, která byla předložena na Radě pro všeobecné záležitosti a na prosincové Evropské radě.

Kromě dalšího směřování v oblasti strategického řízení směrem k udržitelnému rozvoji Evropská unie dnes řeší otázku institucionalizace udržitelného rozvoje na úrovni EU. Řada členských států usiluje o to, aby skupina ze zástupců členských států FoP k problematice udržitelného rozvoje měla možnost aktivně participovat na implementaci strategie, i vzhledem k tomu že Evropská komise konzultace se zástupci členských států při implementaci využívá pouze sporadicky a své aktivity na poli udržitelného rozvoje provádí autonomně. Členské státy také usilují o jasný plán implementace Strategie ve formě tzv. „road map – cestovní mapy“ pro období 2010 – 2015, který by jasně a transparentně určil její další směřování, což by mělo identifikovat dlouhodobější vizi udržitelného rozvoje do roku 2050 v duchu Závěrů Evropské rady z 14.12.2007.

V tomto období rovněž probíhá aktualizace Lisabonské strategie nebo-li post-Lisabonské strategie. Členské státy Evropské unie na úrovni Rady EU připravují své příspěvky k prioritám v budoucí Strategii pro růst a zaměstnanost po roce 2010. Pro makro-část Lisabonské strategie je Rada hospodářské a finanční záležitosti, mikro-část – Rada pro

⁵⁶⁸ Komise hodnotí pokrok dosažený v v oblasti udržitelného rozvoje, 24/7/2009, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/1188&format=HTML&aged=0&language=CS&guiLanguage=en>, staženo 7.8.2009.

⁵⁶⁹ Posílení udržitelného rozvoje v politikách EU, <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/aktuality-z-eu-srpen-2009/posileni-udrzitelny-rozvoj-politikach-eu/1001807/54102/>, §, staženo 7.8.2009.

⁵⁷⁰FoP připravila obnovenou Strategii udržitelného rozvoje EU.

konkurenceschopnost, Rada pro zaměstnanost a sociální záležitosti a Rada pro životní prostředí. Implementaci a koordinaci budoucí Lisabonské strategie řeší pracovní skupina - Evropský hospodářský výbor (EPC).

Obnovená SUR EU a post-Lisabonská strategie byly předmětem zasedání Evropské rady v prosinci 2009. Rok 2010 bude tedy zásadní pro budoucnost Evropské unie, jelikož se v něm budou formulovat vize, cíle a priority pro nadcházejících 5 až 10 let v post-Lisabonské strategii na úrovni Evropské rady a analyzovat budoucí výzvy a připravovat se analýza aktualizace SUR EU pro rok 2011. Lze říci, že můžeme očekávat, že se do této diskuse zapojí i nově zvolený předseda Evropské rady Van Rompuy, který bude řídit Evropskou radu a bude tak hlavním zprostředkovatelem shody mezi zájmy členských států v EU. Aktivně dnes ovšem také pracuje II. Barrosova Evropská komise, která má zájem se více prezentovat a ovlivnit celkové dění v EU. V současnosti Evropská komise pracuje na Sdělení k post-Lisabonské strategii a vyhlásila 24.11.2009 veřejné konzultace k budoucí hospodářské strategii EU.

Nové pravomoci také získá Rada pro všeobecné záležitosti a Rada pro zahraniční vztahy, které do tohoto procesu budou chtít být rovněž zapojeny s ohledem na globální rozměr SUR EU a to i s ohledem na své kompetence v oblasti vnějších vztahů EU. V oblasti externí dimenze udržitelného rozvoje se očekává uspořádání konference na vysoké úrovni v roce 2012 v Rio de Janeiro (tzv. Rio+20), které navrhla Brazílie během českého předsednictví v Radě EU. Na tomto jednání bude Evropská unie rovněž hrát stěžejní roli.

V nadcházejícím období bude proto důležité sledovat postupy ve strategickém plánování na úrovni EU a další pokroky v naplňování kritérií strategického řízení a strategického vládnutí v Evropě. V oblasti strategického řízení na úrovni EU je podle členských států stále, co zlepšovat. Např. značné mezery se objevují, co se týče vyhodnocení naplňování SUR EU. Evropská komise je kritizována členskými státy za to, že se vyhodnocení Strategie UR ve formě pravidelných zpráv nepředkládá včas a rovněž členské státy nemají možnost sledovat míru úspěšnosti naplňování stanovených cílů (prozatím se jejich naplňování spíše nedaří). Přestože existují určité problémy na úrovni strategického řízení v EU, můžeme konstatovat, že proces formulace Strategie udržitelného rozvoje EU v 1. pol. roku 2006 naplňuje zmiňované charakteristiky teorie manažerského strategického řízení a modelu „Přístupu průběžného zlepšování při řízení strategií udržitelného rozvoje EU“. Strategické řízení v EU tak můžeme pozitivně hodnotit, jak z hlediska jeho otevřenosti vnějším subjektům, tak i s ohledem na charakter institucionálního vyjednávání o jejím obsahu. Evropský případ je tak možné brát jako vhodný vzor pro praxi přípravy dokumentů tohoto typu i na národních úrovních a zároveň předkládaný teoretický a podrobný výklad tvorby obnovené SUR EU může sloužit jako vhodný model pro budoucí zpracování SUR EU, které má být zahájeno v roce 2011.

PŘÍLOHA K ZÁVĚRU

Tabulka I. Užití přístupu průběžného zlepšování při řízení strategií udržitelného rozvoje 2006 (viz str. 38 - schéma)

STRATEGIE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE V ROCE 2006				
Atributy přípravy a realizace strategie	Strategické řízení/management	Složky principů	Naplňování SUR sledováno na příkladu	Vyazuje prvky správného řízení SUR Ano/Ne/částečně
Komunikace Participace Koordinace Informace Učení se	Vedení Rakouské předsednictví	Zhodnocení témat UR a diskuse priorit	Sdělení Evropské komise Radě a Evropskému parlamentu: Hodnocení strategie udržitelného rozvoje – Akční platforma - KOM(2005) 658 v konečném znění Následná diskuse na FoP	ANO
	Plánování Rada Evropské unie	Konsensus nad vizí a prioritními cíli UR	Úvod – Náš závazek k udržitelnému rozvoji – Obnovená strategie udržitelného rozvoje Výsledek diskuse na FoP	ANO
		Plány a investice pro UR	Finanční a ekonomické nástroje udržitelného rozvoje	ANO
		Určení odpovědnosti, budování kapacit (lidských a institucionálních)	Provádění, monitorování a následná činnost: Z důvodu nepřijetí závazné indikátorové sady UR byla Evropská komise ve spolupráci s členskými státy prostřednictvím	Částečně nejsou inkorporovány do SUR indikátory udržitelného rozvoje, jako tomu je v případě Lisabonské

			Pracovní skupiny pro ukazatele udržitelného rozvoje vyzvána, aby ukazatele dále rozvinula a přezkoumala, aby zvýšila jejich kvalitu a porovnatelnost, jakož i jejich význam v souvislosti s obnovenou strategií EU pro udržitelný rozvoj, přičemž zohlední také další iniciativy zabývající se ukazateli a zaměří se na ty ukazatele, které jsou považovány za nejpotřebnější. Instituce, která by zastřešovala problematiku udržitelného rozvoje nevznikla.	strategie
	Implementace Členské státy EU	Prosazování UR, kontroly a podněty	Provádění, monitorování a následná činnost: Každý členský stát jmenuje zástupce na kontaktní pozici pro otázky strategie udržitelného rozvoje, který bude moci nejpozději do června roku 2007 (a poté ve dvouletých intervalech) poskytovat nezbytné informace o pokroku na vnitrostátní úrovni v souladu s národními strategiemi udržitelného rozvoje a případně zohlední vývoj na nižší než celostátní úrovni. Plně budou využívány také příslušné informace z jiných zpráv členských států	ANO Má-li být SUR úspěšná, je nutné, aby nebyla v rozporu se zájmy rozhodujících stakeholderes – ostatní orgány státní a místní správy v případě EU (Evropský parlament, EHSV, VR, nevládní organizace) . Znalost, očekávání, cílů a rovněž síly/významu rozhodujících stakeholderes byla při formulaci SUR EU známa – ne všechny názory/záměry ovšem mohly být do strategie inkorporovány.

	Sledování, učení se a přizpůsobování Evropská komise	Sledování mechanismů strategie	Provádění, monitorování a následná činnost: Komise předloží každé dva roky (počínaje zářím roku 2007) zprávu o pokroku při provádění strategie udržitelného rozvoje v EU a členských státech, která bude rovněž obsahovat budoucí priority, směřování a opatření.	ANO
	Evropská rada	Sledování výstupů strategie	Provádění, monitorování a následná činnost: Na základě zprávy Komise o pokroku a příspěvků Rady by prosincové zasedání Evropské rady mělo každé dva roky (počínaje rokem 2007) přezkoumat pokrok a priority a poskytnout obecné směry, pokud jde o politiky, strategie a nástroje udržitelného rozvoje, a zohlednit přitom priority v rámci Lisabonské strategie pro růst a zaměstnanost.	ANO

Tabulka II. Možnost ke zlepšení zapojení třetích stran: Ze strany institucí Evropské rady (reprezentující členské státy) a Evropské komise při analýze a zpracování je vhodné brát v potaz znalosti, očekávání, cíle a stanoviska dalších aktérů v Evropské unii, kteří rozhodují o tom, zda se přijatou strategií podaří vykomunikovat/naplnit/zrealizovat.

Zapojení dalších institucí / orgánů stakeholders	Evropský parlament Výbor regionů Evropský hospodářský a sociální výbor Národní parlamenty Regionální uskupení Nevládní organizace atd.	V případě zpracování obnovené Strategie udržitelného rozvoje EU v 1. pol. roku 2006 formou konzultací (dle pravomocí veřejné konzultace	Možnost ke zlepšení při zpracování aktualizace Strategie udržitelného rozvoje v roce 2011
---	---	---	---

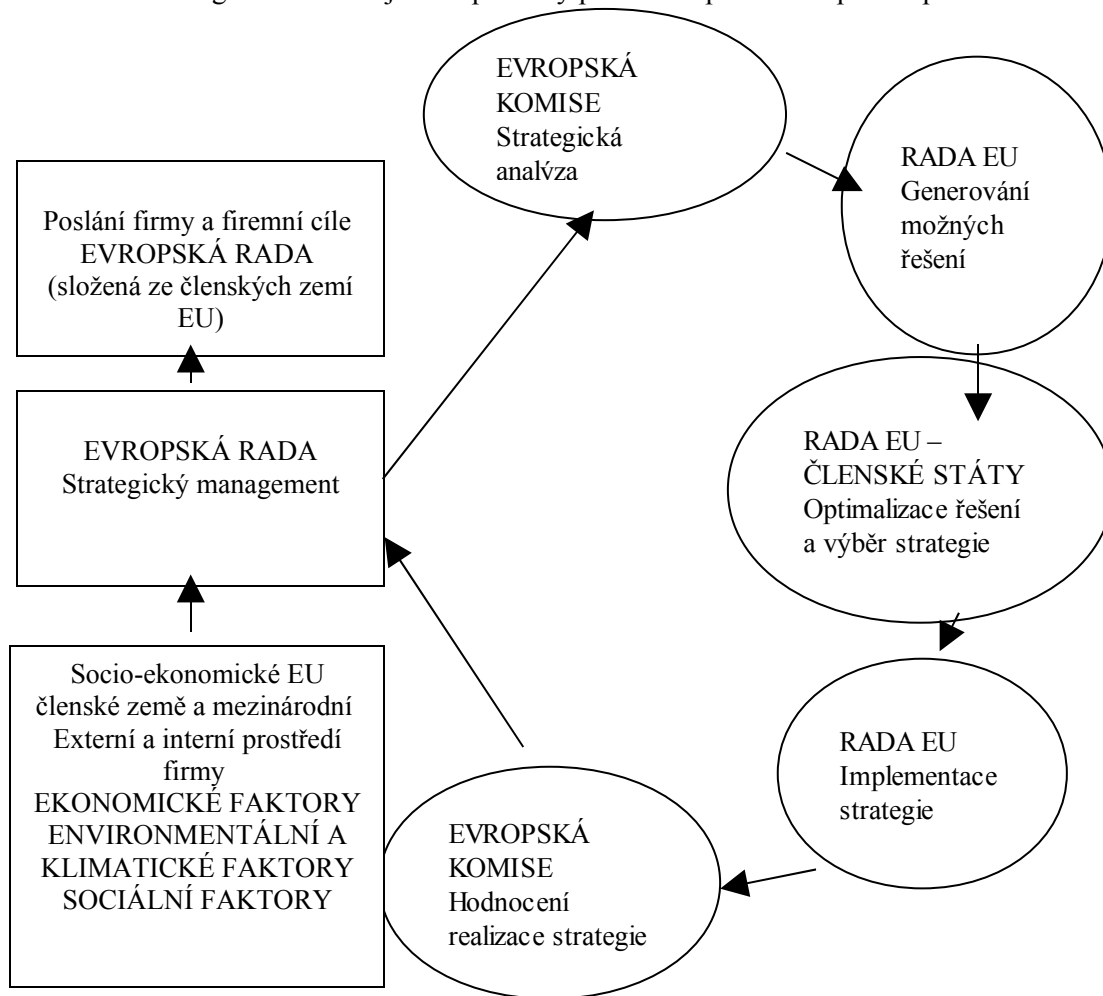
Tabulka III. Klíčové kroky při zahájení nebo zlepšování SUR(viz POTŮČEK: Strategické vládnutí, str. 227)

KROKY	NAPLNĚNÍ SUR 2006	REALIZACE
Zmapování a využití stávajících mechanismů	Ano	Zodpovědnost Evropská komise Strategie ve členských státech EU
Ustavení nebo posílení sekretariátu a nebo koordinačního útvaru SUR	Ne	Neexistuje
Ustavení nebo posílení dozorcí rady nebo obdobného fóra SUR	Ne	Neexistuje
Nalezení nebo zlepšení politické odpovědnosti SUR	Částečně („dvojitá vláda“ – neboli double hat – Evropská komise a Evropská rada)	Prosincová Evropská rada schválení vyhodnocení Evropská komise předloží Dvouleté hodnocení Provádění, monitorování a následná činnost (str. 25- 29)
Nastavení nebo potvrzení mandátu pro SUR	Ano	Evroská rada červen 2006 – prosinec 2009
Zajištění širokého „vlastnictví“ SUR (ministerstva, občanský sektor, soukromý sektor)	Ano	Komunikace, mobilizace zúčastněných subjektů a znásobení úspěchu (str. 25 – 26 obnovené SUR EU
Mobilizace potřebných zdrojů (dovednosti, lidé, instituce, finance)	Ano	Finanční a ekonomické nástroje (str. 24)
Rozpoznání zájmových skupin (stakeholders) a určení jejich rolí v SUR	Ano	Komunikace, mobilizace zúčastněných subjektů a znásobení úspěchu (str. 25 – 26 obnovené SUR EU
Zmapování procesu SUR, shromáždění stávajících strategií a dalších plánovacích procesů	Ano	Období v období revize SUR EU (2004 – 2005) hodnocení 2007 a 2009
Usilování o zlepšování koherence a koordinace strategických rámců na všech úrovních	Ano	Ano – požadavek aktualizace SUR členských zemí EU do roku 2007
Konsensuální nastavení základních pravidel postupu prací	Ano	Ano – Rada EU/Evropská rada
Sestavení plánu a harmonogramu prací	Ano	Ano v rámci opatření jednotlivých priorit
Prosazování SUR	Ano	Evropská rada Provádění, monitorování a následná činnost (str. 25- 29)
Nastavení a zlepšování stálých mechanismů a procesů SUR.	Ano	Při dvouletých hodnocení realizace SUR EU (2007,2009 a 2011)

Tabulka IV. Možnosti ke zlepšení - Institucionalizace

Institucionalizace udržitelného rozvoje na úrovni EU dle národních příkladů nejlepší praxe	Vytvoření Rady pro udržitelný rozvoj	Instituce mezivládního charakteru, která bude koordinovat udržitelný rozvoj EU
	Vytvoření Komisarátu pro udržitelný rozvoj pod předsedou EK	Instituce nadnárodního charakteru – iniciace a vyhodnocení naplňování

Schéma I. Proces strategického řízení jako nepřetržitý proces dle podnikové praxe aplikace na EU

ANOTACE

Cílem předkládané disertační práce je zhodnotit účast institucí při tvorbě Strategie udržitelného rozvoje EU a zjistit, která instituce byla primárně zodpovědná za strategické řízení směrem k udržitelnému rozvoji EU. Účast institucí na tomto procesu byla analyzována z pohledu hlavních integračních paradigmat (mezivládní a nadnárodní) a pomocí modelu tvorby strategií (Průběžného zdokonalování strategií udržitelného rozvoje).

Ústředním aspektem koumání bylo (praktické) strategické uplatnění konceptu udržitelného rozvoje na úrovni EU a sledování různých aktérů, jak tento koncept podporují. Metodou zkoumání byla případová studie analytická a narativní. Výzkum byl zasazen do kontextu prosazování politiky udržitelného rozvoje na úrovni EU.

Klíčová slova: udržitelný rozvoj, Evropská unie, strategické řízení, strategie udržitelného rozvoje, instituce EU

SUMMARY

The aim of the dissertation is to assess the participation of institutions in the process of the formulation of the EU Sustainable Development Strategy and to find out, which of the institution was mainly responsible for leadership in strategic management towards the sustainable development EU. The participation of institutions in this process was analysed from the point of view of main integration theories (intergovernmental and supranational) and by the application of the model of formulation of strategy (Continuous Improvement Approach to Managing Sustainable Development).

The main aspect of this dissertation was to analyse the practical realisation of sustainable development at the EU level as well as to observe various actors which were involved in the process of preparation of the EU Sustainable Development Strategy. The method of analysis was analytical and narrative case study design. The research was embedded in the context of enforcement of sustainable development policy at the EU level.

Key words: sustainable development, the European Union, strategic management, strategy of sustainable development, EU institutions

PŘÍLOHY

Seznam zkratk:

AGRI	Zemědělství a místní rozvoj
ALDE MEP	Europoslanci za stranu liberálů
CBOs	Community-based organisations/Organizace založené na lokální úrovni
CEE Bankwatch Network	mezinárodní síť organizací působících ve střední a východní Evropě, prosazující environmentálně a sociálně vhodné projekty
CESES	Centrum pro sociální a ekonomické teorie
COREPER	Výbor stálých zástupců
COŽP	Centrum pro otázky životního prostředí
DAC	Výbor pro rozvojovou pomoc OECD
DEVE	Komise pro udržitelný rozvoj
DOC	Dokument
EAP	Environmentální akční program
ECOFIN	Rada pro hospodářské a sociální záležitosti
EEA	Evropská environmentální agentura
EEB	Evropské environmentální bureau
EHK OSN	Evropská hospodářská komise OSN
EHSV	Hospodářský a sociální výbor
EIA	Environmental Impact Assessment/Hodnocení dopadů životního
EIB	Evropská investiční banka
EK	Evropská komise
EMAS	system řízení podniku a auditu z hlediska životního prostředí
EP	Evropský parlament
EPC	Evropský hospodářský výbor
EPI	Integraci environmentální politiky (Environmental Policy
ER	Evropská rada
ES	Evropská společenství
ESDN	European Sustainable Development Network
ESS	Evropský statistický systém
ETAP	Evropský akční plán pro environmentální technologie
EU SDS	European Union Sustainable Development Strategy
EU	Evropská unie
EUROSTAT	Statistický úřad Evropské komise
ExIA	Nástroje rozšířeného posuzování dopadů (Extended Impact
FAO	Organizace pro výživu OSN
FoP	Friend of Presidency/Skupina přátel předsednictví
FSU	Forward Studies Unit
G 7	Skupina 7 nejvyspělejších zemí světa
G 77	Skupina 77 zemí světa (Indie, Čína, Brazílie atd.)
GAERC	Rada pro všeobecné a vnější vztahy
GEF	Globální environmentální fond
GŘ	Generální ředitelství
GS	Generary Secretary
GSP	Všeobecným systémem preferencí
GTZ	Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit
HDI	Index lidského rozvoje/Human development index
HDP	Hrubý domácí produkt

HND	Hrubý národní produkt
IISD	Mezinárodní institut pro udržitelný rozvoj
ISG	Inter Service Group/Skupina mezi-slужbami EK
ISO	Mezinárodní organizace pro normy
MLG	Víceúrovňové vládnutí model
NEPAD	Nové partnerství pro africký rozvoj
NGOs	Nevládní organizace
NNO	Nevládní organizace
ODA	Official Development Assistance/Oficiální rozvojová pomoc
OSN	Organizace spojených národů
PS	Pracovní skupina
RAPID	Server aktuálních tiskových zpráv EK
REACH	Legislativa o chemických látkách
RIA	Regulatory Impact Assessment/Hodnocení dopadů
RIO + 5	Konference 1997 v OSN
RIO + 20	budoucí Konference OSN v roce 2012 v Rio de Janeiro
RP	Rámcový program
RTD Výzkum	Ředitelství pro výzkum
SB	Světová banka
SD	Sustainable development/udržitelný rozvo
SDI	Sustainable Development Indicators/Indikátory udržitelného rozvoje
SEA	Strategic Environmental Assessment/Hodnocení
SUR	Strategie udržitelného rozvoje
TREN	Energetika a doprava
UN CSD	Komise pro udržitelný rozvoj OSN
UNCED	Konference pro rozvoj a životní prostředí
UNDESA	Odbor pro ekonomické a sociální záležitosti OSN
UNDP	Rozvojový program OSN
UNEP	Program pro životní prostředí OSN
UR	Udržitelný rozvoj
USD	americký dolar
USA	Spojené státy americké
VB	Velká Británie
VPD	Veřejnoprávní dokumenty
VR	Výbor regionů
VŠE	Vysoká škola ekonomická
WBCSD	Světová podnikatelská rada pro udržitelný rozvoj
WCED	Světová komise pro udržitelný rozvoj
WCS	Světová strategie ochrany životního prostředí
WHO	Zdravotnická organizace OSN
WSSD	Světový summit v Johannesburgu
WTO	Světová obchodní organizace
WWF	Světový fond na ochranu přírody

Seznam tabulek:

Tabulka 1 Předpokládaný příčinný mechanismus strategického řízení k udržitelnému rozvoji v EU.....	str. 9
Tabulka 2 Klíčové racionalistické a konstruktivistické vysvětlení formování koalic	str. 53
Tabulka 3 Faktory přispívající k úspěchu institucionálního vyjednávání	str. 61
Tabulka 4 Úrovně politického systému	str. 64
Tabulka 5 Zaměření a rozsah strategie udržitelného rozvoje.....	str. 69
Tabulka 6 Srovnání přístupu dvou hlavních frakcí EP k udržitelnému rozvoji.....	str. 85
Tabulka 7 Diskusní dokument ke strategii udržitelného rozvoje.....	str.107
Tabulka 8 Deklarace zasedání Evropské rady v červnu 2005.....	str.132

Tabulka I. Užití přístupu průběžného zlepšování při řízení strategií udržitelného rozvoje 2006.....	str.179
Tabulka II.Možnost ke zlepšení zapojení třetích stran.....	str. 181
Tabulka III. Klíčové kroky při zahájení nebo zlepšování SUR.....	str. 182
Tabulka IV. Možnosti ke zlepšení Institucionalizace.....	str.182

Seznam schémat:

Schéma 1: Proces strategického řízení jako nepřetržitý proces dle podnikové praxe.....	str.32
Schéma 2 Komponenty strategického přístupu dle parametrů veřejné správy	str. 33
Schéma 3 Synergie dobrého vládnutí pro udržitelný rozvoj.....	str. 35
Schéma 4 Přístup průběžného zlepšování při řízení strategií udržitelného rozvoje	str. 38
Schéma 5 Příprava strategie udržitelného rozvoje EU na nadnárodní úrovni.....	str. 76
Schéma I. Proces strategického řízení jako nepřetržitý proces dle podnikové praxe aplikace na EU.....	str. 183

Seznam obrázků:

Obrázek 1 Struktura Evropské komise.....	str. 79
Obrázek 2 Schématické znázornění linií tvorby obnovené strategie udržitelného rozvoje EU... ..	str. 161
Obrázek 3 Víceúrovňová úroveň a vztahy několika aktérů při přípravě a implementaci strategií udržitelného rozvoje.....	str. 166

BIBLIOGRAFIE

PRAMENY

Závěry ze zasedání Rad EU (1. pol. 2006)

- 2739th AGRICULTURE and FISHERIES Council meeting - Luxembourg, 19 June 2006 AN EXTERNAL POLICY TO SERVE EUROPE'S ENERGY INTERESTS
- 2705th GENERAL AFFAIRS Council meeting - Brussels, 30 January 2006
- 2706th EXTERNAL RELATIONS Council meeting - Brussels, 30-31 January 2006
- 2708th AGRICULTURE AND FISHERIES Council meeting - Brussels, 20 February 2006 2707th ECONOMIC AND FINANCIAL AFFAIRS Council meeting - Brussels, 14 February 2006
- 2710th EDUCATION, YOUTH AND CULTURE Council meeting - Brussels, 23 February 2006
- 2711st GENERAL AFFAIRS Council meeting - Brussels, 27 February 2006
- 2712nd EXTERNAL RELATIONS Council meeting - Brussels, 27 February 2006
- 2713th ENVIRONMENT Council meeting, Brussels 9 March 2006
- 2714th EMPLOYMENT, SOCIAL POLICY, HEALTH AND CONSUMER AFFAIRS Council meeting - Brussels, 10 March 2006
- 2715th COMPETITIVENESS (Internal market, Industry and Research) Council meeting - Brussels, 13 March 2006
- 2717th TRANSPORT, TELECOMMUNICATIONS AND ENERGY Council meeting - Brussels, 14 March 2006
- 2718th GENERAL AFFAIRS Council meeting, Brussels 20 March 2006
- 2720th AGRICULTURE AND FISHERIES Council meeting - Brussels, 20 March 2006 Twelfth meeting of the Association Council between the European Union and Romania - Brussels, 20 March 2006
- 2720th AGRICULTURE AND FISHERIES Council meeting - Brussels, 20 March 2006
- 2721st TRANSPORT, TELECOMMUNICATIONS AND ENERGY Council meeting - Brussels, 27 March 2006
- 2721st TRANSPORT, TELECOMMUNICATIONS AND ENERGY Council meeting - Brussels, 27 March 2006
- 2722nd GENERAL AFFAIRS Council meeting - Luxembourg, 10 April 2006
- 2723rd EXTERNAL RELATIONS Council meeting - Luxembourg, 10-11 April 2006
- 2727th GENERAL AFFAIRS Council meeting - Brussels, 15 May 2006
- 2728th EXTERNAL RELATIONS Council meeting - Brussels, 15 May 2006
- 2729th EDUCATION, YOUTH AND CULTURE Council meeting - Brussels, 18-19 May 2006
- 2731st COMPETITIVENESS (Internal market, Industry and Research) Council meeting - Brussels, 29 and 30 May 2006
- 2733rd EMPLOYMENT, SOCIAL POLICY, HEALTH and CONSUMER AFFAIRS Council meeting - Luxembourg, 1-2 June 2006
- 2735th TRANSPORT, TELECOMMUNICATIONS AND ENERGY Council meeting, Luxembourg 8-9 June 2006
- 2736th GENERAL AFFAIRS Council meeting, Luxembourg 12 June 2006
- 2737th EXTERNAL RELATIONS Council meeting, Luxembourg 12 June 2006
- 2740th ENVIRONMENT Council meeting, Luxembourg, 27 June 2006
- 5th Environmental Action Programme: Towards Sustainability: A European Community Programme of Policy and Action in Relation to the Environment and Sustainable Development (1992 – 1997)

9th ECOWAS-EU Ministerial Troika Meeting - Vienna, 22 May 2006 - Final Communiqué 2730th AGRICULTURE and FISHERIES Council meeting - Brussels, 22 May 2006

Zápisy z jednání z pracovních orgánů Evropské unie

Zprávy o výsledku jednání pracovní skupiny Rady EU, Friends of Presidency Group on Review of the EU Sustainable Development Strategy (EU SDS)

Zpráva ze zasedání Rady pro životní prostředí 2006

Zpráva ze zasedání Rady pro konkurenceschopnost 2006

Dokumenty k problematice udržitelného rozvoje na mezinárodní a evropské úrovni

18 měsíční program Rady EU – Trio předsednictví, /, <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/18-mesicni-program-rady/udrzitelny-rozvoj-18-program-rady/1001739/49309/>, staženo 30.6.2009.

A Programme for Sustainable Development for the European Union, March 2006

Aalborg commitments (2004)

<http://www.aalborgplus10.dk/media/finaldraftaalborgcommitments.pdf>, staženo 30.6.2009.

Aalborg+10 – Inspirující budoucnost - [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/MZPMSFHUHKKF/\\$FILE/Aalborgske_zavazky.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/MZPMSFHUHKKF/$FILE/Aalborgske_zavazky.pdf), staženo 7.6.2009

Activity Report of the Committee on the Environment, Public Health and Consumer Policy, 1999 – 2004, Parliament, PE 346.894

Agenda 21, http://www.un.org/esa/dsd/agenda21/res_agenda21_00.shtml, staženo 6.6.2009

Akční plán pro environmentální technologie (09.02.2004)

Životní prostředí v EU: 2005 přelomový rok, http://www.naseevropa.cz/portal/port_data.nsf/927b725e08d36a78c1256ea50030ae62/4ae7d39a024b7a28c1256f8c00484006?OpenDocument, staženo 7.6.2009.

An Agenda for a growing Europe - Making the EU Economic System Deliver Report of an Independent High-Level Study Group established on the initiative of the President of the European Commission, Chairman of the Group, André Sapir Members Philippe Aghion, Giuseppe Bertola, Martin Hellwig, Jean Pisani-Ferry, Dariusz Rosati, José Viñals, Helen Wallace, str. 1 – 183, <http://www.euractiv.com/ndbtext/innovation/sapirreport.pdf>, staženo 6.5.2009.

Barcelona sustainability indicators agreed, <http://www.endseurope.com/6081>, staženo 6.6.2008.

Boj proti chudobě, Programová oblast, Agenda 21, [http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/B56F757C1507C286C12570500034BA62/\\$file/3.htm](http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/B56F757C1507C286C12570500034BA62/$file/3.htm), staženo 7.6.2009.

Brundtland Report, 42/187. Report of the World Commission on Environment and Development, 11.12.1987, <http://www.un.org/documents/ga/res/42/ares42-187.htm>, staženo 7.8.2009

CEC Commission of the European Communities, 2002: Delivering Lisbon. Making change happen. COM (2002) 18 final.

CEC Commission of the European Communities, 2003: Structural indicators. COM (2003) 585 final.

CEC Commission of the European Communities, 2004a: Report from the Commission to the Spring European Council: Delivering Lisbon–150Reforms for the enlarged Union. COM (2004) 29 final.

CEC Commission of the European Communities, 2004b: Strengthening the implementation of the European Employment Strategy. Proposal for a Council decision On Guidelines for the employment policies of the Member States. Recommendation for a Council recommendation On the implementation of Member States' employment policies, COM (2004) 239 final.

CEEP Opinion: on the Lisbon Strategy adn its Environmental Policy Dimension, November 2005

Commission Communication „A Sustainable Europe for a Better World: A European Strategy for Sustainable Development“ COM(2001)264 final, Commission

Commission Communication „Draft Declaration on Guiding Principles for Sustainable Development COM(2005), 658), Communication „On the Review of the Sustainable Development Strategy: A Platform for Action) COM(2005)658 final (December 2005).

Commission Communication „The World Summit on Sustainable Development one year on: implementing our commitments“ COM(2003)829

Commission of a White Paper on European Governance, 25 July, 2001

Commission proposes bold EU Strategy for Sustainable Development (press release IP/01/710)

COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT, National Sustainable Development Strategies in the European Union, A first analysis by the European Commission

Commission Working Document: From Cardiff to Helsinki and beyond: Report to the European Council to Integrating Environmental Concerns and Sustainable Development into Communities Policies, Brussels, 24.11.1999, SEC(1999) 1941 final, http://ec.europa.eu/environment/newprg/pdf/sec991941_en.pdf, staženo 7.6.2007. str. 2

Commissioner Dimas at Dubai environmental meetings to advance global sustainability agenda

Commission's "Consultation paper for the preparation of a EU strategy for sustainable development" (SEC (2001)517, 27 March 2001)

Communication „A Sustainable Europe for a Better World: A European Union Strategy for Sustainable development“ COM(2001) 265 final

Communication „Draft Declaration on Guiding Principles for Sustainable Development, COM (2005)218 final (May 2005)

Communication „On the Review of the Sustainable Development Strategy: A Platform for Action) COM(2005)658 final (December 2005)

Communication „The 2005 Review of the EU Sustainable Development Strategy: Initial Stocktaking and Future Orientations“, COM(2005) 37 final (Feb 2005)

Communication „Towards a global partnership for sustainable development“ COM(2002) 82 (13 Feb 2002)

Communication of the Commission on Impact Assessment (2002)

Communication „Towards a global partnership for Sustainable Development“ (COM(2002)82 final, Commission Communication: The World Summit a Sustainable Development on year on: implementing our commitments“ COM(2003)829 final,

Communication from the Commission to the European Council of 27 May 1998 on a partnership for integration: a strategy for integrating the environment into EU policies (Cardiff June 1998)

Consultation launched to prepare for review of the EU Sustainable Development Strategy, Reference: IP/04/1010 Date: 30/07/2004, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/04/1010&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>, staženo 6.6.2009.

Council: Presidency Draft on governance cycle and basic structure for reviewed EU SDS“

Council: Renewed EU Sustainable Development Strategy: European Council DOC 10117/06 (June 2006)

Council: State of Play Review EU Sustainable Development Strategy“

Decision No 2179/98/EC of the European Parliament and of the Council of 24 September 1998 on the review of the European Community programme of policy and action in relation to the environment and sustainable development "Towards sustainability", http://europa.eu/legislation_summaries/other/l28062_en.htm, staženo 7.7.2007.

Doha Development Agenda, http://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/dda_e.htm, staženo 7.7.2007.

Draft Declaration on Guiding Principles for Sustainable Development COM(2005)
http://europa.eu.int/comm/sustainable/docs/COM_2005_0218_F_EN_ACTE.pdf

Draft Report on Environment Policy and Sustainable Development: Preparing for the Gotheburg European Council (2000/2322(INI), Committee on the Environment, Public Health and Consumer Policy, European Parliament, 5 April 2001

Economic and Social Committee: Public Hearing on the Review of the EU Sustainable Development Strategy“

Environment 2010: Our Future, Our Choice, COM(2001)31

EP Session Document June 7 2006, staženo 30.6.2009.

The 2005 Review of the EU Sustainable Development Strategy: Initial Stocktaking and Future Orientations" (2005)
http://europa.eu.int/comm/sustainable/docs/COMM_PDF_COM_2005_0037_F_EN_ACTE.pdf,
 staženo 30.6.2009.

EU Environmental Council, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PRES/06/58&format=HTML&aged=0&lg=cs&guiLanguage=en>, staženo 7.6.2007.

EUROBAROMETR, 13.3. 2008

European Council Conclusions, Meeting on 9 – 10 December 1994, Essen, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00300-1.EN4.htm, staženo 21.11.2009.

European Council in Dublin, http://www.europarl.europa.eu/summits/dublin/default_en.htm, satženo 5.4.2009.

European Council June 2005, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ec/85349.pdf, staženo 6.6.2006.

European Council Meetings, <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=429&lang=cs>, staženo 8.8.2007.

European Council Meetings, <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=432&lang=en>, staženo 6.5.2009.

European Council: Presidency Conclusions - Brussels European Council, 8/9 March 2007 http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/93135.pdf, staženo 30.6.2009.

European Council: Presidency Conclusions - Brussels European Council, June 2005 http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/85349.pdf, staženo 30.6.2009.

European Council: Presidency Conclusions - Brussels European Council, March 2003 <http://ue.eu.int/en/Info/eurocouncil/index.htm>, staženo 30.6.2009.

European Council: Presidency Conclusions - Gothenburg European Council, 15 and 16 June 2001 <http://ue.eu.int/en/Info/eurocouncil/index.htm>, staženo 30.6.2009.

European Council: Presidency Conclusions - Lisbon European Council, 23 and 24 March 2000, <http://ue.eu.int/en/Info/eurocouncil/index.htm>, staženo 30.6.2009.

European Parliament Resolution on the Revised Sustainable Development Strategy, P6_TA(2006)0272

European Union’s Sustainable Development Strategy: A Critical Perspectives by WWF, European Policy Office, WWF, Brussels, 26. March 2001

Evropská konference o udržitelnost v Helsinkách, [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/MZPMSFHXLDSX/\\$FILE/helsinky_1999.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/MZPMSFHXLDSX/$FILE/helsinky_1999.pdf); str. 55., staženo 7.7.2007.

Evropská rada v březnu (22.-23.3.2005) v Bruselu, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/CS/ec/84356.pdf, staženo 6.6.2007.

Evropský pakt zaměstnanosti, [//www.vlada.cz/scripts/modules/catalogue/detail.php?catalogueID=1&linkvalue=6338&lid=4](http://www.vlada.cz/scripts/modules/catalogue/detail.php?catalogueID=1&linkvalue=6338&lid=4), staženo 5.5.2007.

Evropský sociální fond 2007 – 2013, <http://www.esfcr.cz/evropsky-socialni-fond-2007-2013>, staženo 14.4.2007.

Fifth European Community environment programme: towards sustainability http://europa.eu/legislation_summaries/other/l28062_en.htm, staženo 7.7.2007.

Millenium Ecosystem Assessment, <http://www.millenniumassessment.org/en/Synthesis.aspx>, staženo 7.6.2008.

Guidelines for Developing, a national programme of indicators for sustainable development, http://www.un.org/esa/sustdev/publications/guidelines_indicators.pdf, staženo 30.6.2009.

Jednací řád Evropského parlamentu, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+RULES-EP+20090714+RULE-032+DOC+XML+V0//CS&language=CS&navigationBar=YES>, staženo 5.6.2007.

Johannesbourg plan of implementation, http://www.un.org/esa/sustdev/documents/WSSD_POI_PD/English/POIToc.htm, staženo 7.7.2009.

Lisabonská strategie, http://ec.europa.eu/ceskarepublika/abc/policies/art2377_cs.htm, staženo 7.4.2009

Lisbon Strategy (2000)

Luxembourg, 1-2 June 2006, staženo 7.6.2009.

Maastrichtská smlouva, http://www.euroskop.cz/gallery/2/758-smlouva_o_eu_puvodni_verze.pdf, staženo 2.5.2009, str. 38, v českém překladu je trvalý, ačkoliv v anglickém se hovoří o sustainable

Measuring progress towards a more sustainable Europe” (prosinec 2005) http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-68-05-551/EN/KS-68-05-551-EN.PDF, staženo 7.6.2007.

Miléniové cíle tisíciletí <http://www.mdg15.net/cz/1065>

Monterrey Consensus on Financing for Development

Národní mechanismus a mezinárodní spolupráce při vytváření potenciálu v rozvojových zemích: Programový dokument, [http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/B56F757C1507C286C12570500034BA62/\\$file/37.htm](http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/B56F757C1507C286C12570500034BA62/$file/37.htm)

Návrh usnesení za skupinu PPE – DE o revidované strategii udržitelného rozvoje, PE 374.606v01-00

Obecné zprávy Evropské unie, 2000 – 2006 – <http://europa.eu/generalreport/cs>, staženo 7.7.2008.

OECD: The DAC Guidelines - Strategies for sustainable development. Guidance for development co-operation (2001) <http://www.oecd.org/dataoecd/34/10/2669958.pdf>, staženo 30.6.2009.

On the review of the EU Sustainable Development Strategy (SDS) (9330/06). http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lisa/89830.pdf, 2733rd Council Meeting

Opening of the Stakeholder Forum on Sustainable Development in the EU, Thursday, 14 April, http://eesc.europa.eu/sustainable_development/forum_14_04_2005/summaries/summary_debates_en.pdf, staženo 7.6.2007.

Opinion of the European Economic and Social Committee on Assessing the EU sustainable development strategy – exploratory opinion

OSN: Guidance in Preparing a National Sustainable Development Strategy. Managing Sustainable Development in the New Millenium, New York.

Presidency Conclusions Brussels European Council 15/16 June 2006, staženo 30.6.2009.

Motion for a Resolution on the revised sustainable development strategy

Presidency Conclusions, Goteborg European Council (15 and 16 July 2001)

Presidency Conclusions, Helsinki European Council,

Presidency Conclusions, Laeken European Council

Principy zapojování veřejnosti do přípravy strategických dokumentů, <http://www.ucastverejnosti.cz/dokumenty/metodika-zapojovani-3-verze.doc>, staženo 7.6.2009.

Proces a aktéři, /on-line/, http://eur-lex.europa.eu/cs/droit_communaautaire/droit_communaautaire.htm, staženo 1.3.2008

Program Inteligentní energie pro Evropu, <http://www.mpo.cn/dokument27786-strana1.html>, staženo 7.6.2009, Lisabonský proces – Evropský prostor energií, <http://hn.ihned.cz/c1-13678500-lisabonsky-proces-evropsky-prostor-energii>, staženo 7.6.2009.

Prohlášení Evropské komise o správě a řízení, V Bruselu 30.5.2007, http://ec.europa.eu/atwork/synthesis/doc/governance_statement_cs.pdf, staženo 9.6.2008

Public debates

Rada Komise o rozvojové politice Evropské unie: „Evropský konsensus“, (2006/C 46/01), EVROPSKÝ KONSENSUS O ROZVOJI Rozvoj jako výzva,

Rámcová dohoda o vztazích mezi Evropským parlamentem a Evropskou komisí, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+RULES-EP+20090309+ANN-13+DOC+XML+V0//CS&language=CS&navigationBar=YES><http://www.euroskop.cz/8628/sekce/evropsti-zeleni/>, staženo 7.6.2007.

Renewed EU SDS (adopted version June 9) in all EU languages http://ec.europa.eu/sustainable/sds2005/index_en.htm, staženo 30.6.2009.

Renewing the EU Strategy on Sustainable Development: The Perspective of the Austrian EU Presidency http://www.clubofrome.at/events/2006/brussels/p_trattnigg.html, staženo 7.7.2009.

Resolution of the Council and the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council of 1 February 1993 on a Community programme of policy and action in relation to the environment and sustainable development.

Review of the EU Sustainable Development Strategy:

Rio Declaration – Priorities for Action

Rules of the Procedure of the Council, http://europa.eu/legislation_summaries/other/o10003_en.htm, staženo 5.5.2009.

Sdělení jarnímu zasedání Evropské rady, Společně k růstu a zaměstnanosti, Nový začátek lisabonské strategie Sdělení předsedy Barrosa, po dohodě s místopředsedou Verheugenem V Bruselu dne 2. 2. 2005 KOM(2005)24, http://ec.europa.eu/growthandjobs/pdf/COM2005_024_cs.pdf, staženo 7.7.2007.

Sdělení o tématické strategii k městskému životnímu prostředí, [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com\(2005\)0718/_com_com\(2005\)0718_cs.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com(2005)0718/_com_com(2005)0718_cs.pdf), staženo 7.7.2009.

Single European Act, Official Journal, L 169, 26 June 1987

Stav Unie v roce 2009: zásadní úspěchy Barrosovy Komise, Generální ředitelství pro komunikaci Evropská komise, květen 2009, <http://ec.europa.eu/publications/booklets/others/82/cs.doc>, staženo 8.8.2009.

Strategické cíle 2005 – 2009: Evropa 2010: Partnerství pro evropskou obnovu Prosperita, solidarita a bezpečnost, KOM(2005) 12 v konečném znění, v Bruselu dne 26.1.2005 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0012:FIN:CS:PDF>, str. 8, staženo 9.7.2007.

Strategie pro vzdělávání pro udržitelný rozvoj, EHK OSN, 2005

Strategie Rady pro integraci zájmů ochrany životního prostředí a udržitelného rozvoje do společné zemědělské politiky schválená Radou pro zemědělství, <http://www.mzp.cz/www/zamest.nsf/defc72941c223d62c12564b30064fdcc/8aeb718a3ee5b59ac12568af004982a9?OpenDocument>, staženo 8.8.2009

Strategie udržitelného rozvoje EU – Udržitelný rozvoj v číslech; 120 ukazatelů je k dispozici online na webové stránce Eurostatu, 22. března 2005 12:47, http://www.ecomonitor.cz/txt_tzpr_full.stm?x=231335, staženo 7.6.2008.

Strauss-Kahn report: new mobilising 'myth' or omnibus of old stories?[, <http://www.euractiv.com/en/future-eu/strauss-kahn-report-new-mobilising-myth-omnibus-old-stories/article-117984>, staženo 7.6.2009.

Summary report of the Strategic Evaluation of Approaches to Integrating Sustainability into Community Policies (2004)
http://ec.europa.eu/comm/sustainable/docs/Report_Evaluation_of_Approaches.pdf, staženo 30.6.2009.

Summit Rhodes, http://www.europarl.europa.eu/summits/rhodes/default_en.htm, staženo 2:2:2009.
K dispozici: http://www.europarl.europa.eu/summits/rhodes/rh2_en.pdf, str. 1

Sustainable Development Indicators to monitor the implementation of the EU Sustainable Development Strategy, 2005
http://europa.eu.int/comm/sustainable/docs/Indicators_SEC_2005_0161_F_EN.pdf, staženo 30.6.2009.

Ten Years After Rio: preparing for the World Summit on Sustainable Development in 2002
The Lisbon Strategy (2000)
http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00100-r1.en0.htm, staženo 30.6.2009.

The Sixth Environmental Action Programme: Environment 2010: Our future, our choice (2001)
<http://ec.europa.eu/comm/environment/newprg/index.htm>, staženo 30.6.2009.

The Social Dimension of Globalization – the EU's policy contribution on extending the benefits to all (18. 5. 2004)

The Treaty of Amsterdam (1997)
<http://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf>, staženo 30.6.2009.

Towards a reinforced culture of consultation and dialogue – General principles and minimum standards for a consultation of interested parties by the Commission (COM(2002)704 final, 11. 12. 2002)

Treaty establishing a Constitution for Europe

Treaty of Nice, Provisional Texts approved by the Intergovernmental Conference on Institutional Reform, SN 533/00, Brussels, 12 December 2000

Treaty on European Union, Official Journal C 191, 29 July 1992

Udržitelný rozvoj: Jaké politiky praktikovat?, Komuniké setkání Rady ministrů OECD k udržitelné budoucnosti, ve dnech 16. – 17. Května 2001

UN: Guidance in preparing a National Sustainable Development Strategy (2002)
http://www.un.org/esa/sustdev/publications/nsds_guidance.pdf, staženo 30.6.2009.

UN: Guidelines for Developing a National Programme of Indicators of Sustainable Development (2001)

Usnesení Evropského parlamentu o udržitelném rozvoji z hlediska životního prostředí (2005/2051(INI), PA_TA(2006)020, A – 0383/2005, 18. 1. 2006, Štrasburk

White Paper on Growth, Competitiveness and Employment: Preparing the Next Stage. COM (94) 219 final, 1 June 1994

Zelená kniha o reformě společné rybářské politiky,
<http://www.euroskop.cz/8451/12978/clanek/zelena-kniha-o-reforme-spolecne-rybarske-politiky/>,
staženo 7.6.2009.

Zpráva Evropské radě o Strategii pro integraci environmentálních hledisek a trvale udržitelného rozvoje do energetické politiky, Brusel 3.12.1999, č. 13773/99A, <http://www.mzp.cz/www/zamest.nsf/5eafc5e970f63e14c1256c5500784c48/7a7e030d9eb3f3e7c1256874002841e6?OpenDocument>, staženo 8.8.2008.

Životní prostředí naše budoucnost: Naše volba Akční program pro životní prostředí v Evropě, na počátku 21. století, <http://www.czp.cuni.cz/knihovna/6EAP/6AP/1.htm>, staženo 4.4.2008.

LITERATURA

AMBROSIO, F. C.: EU policies for environmental integration and sustainable development, DG Environment European Commission, National SMAP Workshop, Environmental Policy Integration and SMAP III.

ANDERSEN, S., RASMUSSEN, A. NORDVIG, A.: The Making of Environmental Policy in the European Council, Aarhus University, Journal Of Common Market Studies, Vol. 36, N. 4, December 1998

AXELROAD, R.: The European Union: Environmental Policy and Strategies, ECSA, Pittsburg, 3 June, 1999

AZMANOVA, A. PALLEMAERS, M.: Sustainable Development and European Union, 2008

BAINBRIDGE, T.: The Penguin Companion to European Union, Third Edition, 2005

BAKER, S.: Sustainable development, Routledge, 2006

BAKER, S.: KOUSIS, M.: The Politics of Sustainable Development: Theory, Policy and Practice within the European Union, 2000

BAKER, S.: Environmental Governance in the EU, Working Paper Seriew, Paper 12, School of Social Sciences, May 2001

BALDWIN, R., WYPLOSZ, CH.: Ekonomie evropské integrace, Grada, 2007

BARBAGALLO, V.: European Integration and Environment: are we going Towards a Cleaner Federal State?, Jean Monnet Working Papers in Comparative and International Relations, December 1996

BASS, S., DALAL-CLAYTON, PRETTY.J.: Participation in strategies for sustainable development Environment Planning Issues, No. 7, květen, 1995 viz - <http://www.poptel.org.uk/nssd/pdf/IIED08.pdf>, staženo 14.5.2007.

BEDER. S: The Hidden Messages within the Sustainable Development, Social Alternatives, <http://www.uow.edu.au/~sharonb/esd/alternatives.html>, staženo 7.11.2007.

BEGG, I., LARSSON, Allan: A „Smart Growth“ Strategy for Sustainable Development, CER, http://www.cer.org.uk/pdf/briefing_sustainable_begg_larsson.pdf, staženo 5.5.2007, str. 1

BELKO, M.: Charakter medzištátného vyjednávanía na pode Rady Európskej únie, Mezinárodní vztahy 1/2009: Konzultace: Vyjednávání Konzultace: Vyjednávání, str. 98

BENEŠ, V.: Postavení národního státu v procesech evropské integrace – teoretická východiska, 2008, Veřejná politika a prognostika, http://publication.fsv.cuni.cz/attachments/289_033%20-%20Benes.pdf

BERGER, G., GJOKSI, N.: Sustainable development strategies beyond Europe, ESDN, <http://www.sd-network.eu/?k=quarterly%20reports>, staženo 5. 4.2009.

between corporate and political governance strategies, August, 2003

BOISSIERE, B.: The EU Sustainable Development Discourse – an Analysis, str. 29

Barroso na dotaz europoslanců, který z útvarů EK zaštiťuje udržitelný rozvoj, http://ec.europa.eu/dgs/secretariat_general/mission/index_en.htm, 8.8.2007.

- BOWE, D. The Post-Amsterdam Role of the European Parliament in EU Environmental Legislation, www.abanet.org
- BREWER, G., D., deLEON, P.: The Foundations of Policy Analysis. The Doresey Press,
- BRUNTLAND, G. Our Common Future: The World Commission on Environment and Development, Oxford, 1988
- BULMER, S. J., RADAELLI, C. M. 2005. The Europeanization of National Policy. In: The Member States of the European Union. Eds. BULMER, S., LEQUESNE, CH. . Oxford: OUP. str.338-359.
- CARATTI, P., LO CASCIO, G.: Sustainable Development Policies in Europe, Fondazione Enrico Mattei, December 2006, Nota di Lavoro 152. 2006
- CARLSNAES, W., RISSE, T., SIMMONS, BETH, A.: Handbook of International Relations, Sage, 2005
- CARTER, N: The Politics of the Environment: Ideas, Activism, Policy, University of York, 2001
- European Environmental Policy – A Handbook for Civil Servants, 99/02
- CIHELKOVÁ, E. a kol: Světová ekonomika, Grada, 2003
- CIHELKOVÁ, E a kol.: Světová ekonomika – Regiony a integrace, Grada, 2004
- CIHELKOVÁ, E.: Nový regionalismu: Teorie a případová studie EU, C.H. Beck, 2007.
- CÍSAŘ, O.: . Teorie mezinárodních vztahů a evropská studia, Politologický časopis, 2002, č. 1, 50-67., str. 54. CÍSAŘ, O.: Transnacionální politické sítě. Jak mezinárodní instituce ovlivňují činnost nevládních organizací. Brno: MPÚ, 2004, str. 86 - 87.
- CORBETT, D., JACOBS, F., SHACKLETON, M.: The European Parliament, Fifth Edition, 2003
- CSABA L.: - Poetry and Reality about the Future of the Union: Reflections on the Dimensions and Nature of the Re-launch of the Lisbon Strategy, str.. 61 – 65, str. 3.
- Články:
- DALAL – CLAYTON, B. The EU Strategy for Sustainable Development: Process and Prospects, International Institute for Environment and Development, January 2004
- DALAL – CLAYTON, B., BASS, S.: Sustainable Development Strategies: A Resource Book, 2002
- DALAL-CLAYTON, B.: Key Experiences in Preparing and Implementing Strategies for Sustainable Development and the Role of Participation www.cfdd.be/pubnlfr/s2003part/clayton.pdf
- DALAL-CLAYTON, B.: The EU Strategy for Sustainable Development: Process and Prospects, International Institute for Environment and Development Environmental Planning Issue, No 27, leden 2004,1-27, http://www.nssd.net/pdf/eustrategy_14jan2004.pdf, str. 7, staženo 7.6.2007.
- DECLERIS, M.: The Law of Sustainable Development: General Principles, European Commission, Environment Directorate – General
- DEHOUSSE, R.: European Institutional Architecture after Amsterdam: Parliamentary System or Regulatory Structure? Working Paper RSC No 98/11
- DeLONG, S. MACGREGOR: The Actual Agenda Setting Abilities of the European Parliament: The Imprint of the EP on European Union Environmental Policy? „ European Union Studies Association (EUSA), Biennal Conference, 1999, Pittsburg, Pennsylvania
- DEMMKE, CH.: Managing European Environmental Policy: The Role of the Member States in the Policy Process, European Institute of Public Administration, Maastricht, 1997
- Diskusní dokument k přípravě strategie Evropské unie pro trvale udržitelný rozvoj: shrnutí <http://www.czp.cuni.cz/info/EU/StrTUR/strategie%20TUR.rtf>, str. 4.
- DOČKAL, V.: Politologická analýza a teorie evropské integrace II., 3.10.2004, <http://www.globalpolitics.cz/clanky/teorie-evropske-integrace>, staženo 8.8.2007.
- DROR, Y.: Public Policymaking Re-examined, Pennsylvania: Chandler Publishing Company, Cited from www.ssc.ruc.dk/homepages/bogason/Netbarg1clean.pdf

DROR, Y.: The Capacity to Govern. The Club of Rome, 2001, Franck Cass Publisher, London, Global Strategies Projects: Commentaries - <http://www.uia.be/node/159?kap=26>, staženo, 17.11.2009,

DROR, Y.: Právní obzor 4/2004, <http://www.sappress.sk/pravnyobzor/87-05-10.pdf>, str. 463

DRULÁK, P.: Teorie mezinárodních vztahů, PORTÁL, 2008

DRULÁK, P. a KOL.: Jak zkoumat politiku: Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích, Portál, Praha, 2008

DURAND, G., ALLIO, L.: Towards a „Parliamentary Union“? – A note of caution, Political Europe, 18.11.2004 www.theepc.be/en/default.asp

DUSÍK, J.: Současnost a budoucnost evropského práva životního prostředí, Ekologie a právo, 1/2005

EDWARDS, G., SPENCE, D.: The European Commission, Second Edition, Cartermill, 1997

EEB-ETUC-Social Platform: Joint Declaration “Move up a gear for sustainable development, March 2006

EILSTRUP – SANGIOVANNI, Debates on the European Integration, PALGRAVE, 2006.

ELGSTROM, O.,: Coalitions in European Union: Processes, networks and institutions, Negotiations, New York, Routhledge, 2005.

ESTES, J., R.: Toward Sustainable Development: From Theory to Praxis, University of Pennsylvania, Social Development Issues, 15(3): 1 – 29, 1993

EU ENVIRONMENTAL GUIDE, Amcham, 2007

European Environmental Policy – A Handbook for Civil Servants, 99/02

Evropská unie od A do Z, 1996

Fact Sheet on the Lisbon Agenda of the EU, WECF

FACT SHEET: EUROPEAN UNION PROFILE, únor 2009
<http://www.state.gov/p/eur/rls/fs/115211.htm>, staženo 17.9.2009.

FAJMONT, H.: Trvale udržitelný rozvoj, Slovníček evropských levicových pojmů, Revue Politika 1/2007,

FERGUSON, M., SMITH, C.: Sustainable Development, Ecosystems, and Climate Change Committee – Newsletter Archive, Vol. 5, No. 4, June 2002

FIALA, V. a kol.: Teoretické a metodologické problémy evropské integrace, Periplum, 2007

FISCHERE, J.: Koncept udržitelného rozvoje a státní statistika, str. 185, 2/2006, Praha

FOLTÝNOVÁ, H.: Koncepce udržitelného rozvoje a hospodářská politika (s důrazem na problémy ochrany životního prostředí), Doktorská disertační práce, říjen 2005

FRIES, F.: Velké evropské rozpravy, HŽ, 1998

GANGULY, P.: Trvale udržitelný rozvoj, VŠB –TU Ostrava, 1997

GERDHARSEN, M.: Who governs the environmental policy in the EU? A Study of the Process Towards a Common Climate Target, 25 November 1998, CICERO Policy Note 1998:4

GILBERT, R., STEVENSON, R., GIRARDET, H, STREN, R.: Making Cities Work, Earthscan Publication Limited, United Kingdom., 1996

GOETSCHY, J.: The European Employment Strategy: Genesis and Development, European Journal of Industrial Relations, Vol. 5, No. 2, 117-137 (1999)

GOMBALA, I.: Koncepce politiky a praxe, Sborník textů k celouniversitnímu kursu 2005 – 2007

GUÉGUEN, D.: The New Practical Guide of the EU Labyrinth . Practical Guide to the EU Labyrinth, str. 94

GULLOVÁ, S., MULLEROVÁ, F.: Mezinárodní obchodní a diplomatický protokol, 2008, str. 207

HARRIS, J., M.: Basic Principles of Sustainable Development, Global Development and Environment Institute, Working Paper, 00 – 04, June 2000

HASENCLEVER, A., MAYER, P., RITTBERGER, V.: Teorie mezinárodních režimů, Centrum strategických studií, 2005

- HEY, CH.: EU Environmental Policies: A short history of the policies strategies, 2004
- HEYWOOD, R.: Politická filozofie, 2002
- HISHOW Ognian N. - Lessons from Lisbon, or Why Leisure Harms, str. 70 – 74, 2005,
- HIX, S., NOURY, A., ROLAND, G.: Democracy in the European Parliament, 11 July 2005
- Hlavní směry vývoje životního prostředí, <http://www.czp.cuni.cz/Info/EU/Integrace/4.htm>, staženo 7.7.2009.
- HOLLIS, M., SMITH, S.: Teorie mezinárodních vztahů: Interpretace a porozumění, Centrum pro studium demokracie a kultury, Politologická řada, Praha, 2000
- HOLLZINGER, K.: The Influence of the New Member States on EU Environmental Policy – Making, A Game Theoretical Approach, Discussion Paper, WZP, 1995
- HONTELEZ, J.: Does the Lisbon Process Produce Sustainable Development?: Lisbon and environmental sustainability, 6 March 2006
- HŘEBÍK, Š., Třebický, V., Gremlica, T.: Manuál plánování a vyhodnocování udržitelného rozvoje na regionální úrovni, Praha, 2005
- HUAN, Q.: Europeanising Greens in an Evolving European Democracy: Roles and Limitations, Working Paper, Mannheim, 2006
- HUBA.M.: Základná filozofia trvalej udržateľnosti, in Teoretická východiska: K udržateľnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek, Univerzita Karlova v Praze, Centrum pro otázky životního prostředí, květen 2002, str. 39.
- CHALMERS, D., LODGE, M: The Open Method of Coordination and the European Welfare State. In: carr Discussion paper No. 11. June 2003, ESRC Centre for Analysis of Risk and Regulation, London, 2003, str.2.
- Institutionalising Sustainable Development, OECD Sustainable Development Studies, OECD PUBLISHING, Paříž, 2007, str. 26 – 27
- JAKŠ, J.: Program Prodiho Komise a transformace EU, 26.3.2000, http://www.europeum.org/dispatch_article.php?aid=206, staženo 3.5.2007.
- JANJDA, M: Trvale udržitelný rozvoj a tržní přístup k ochraně životního prostředí, Liberální institut
- JANNING, J.: Leadership coalitions and change: the role of states in the European Union, Volume 81 Issue 4, International Relations, str. 821 - 834
- JEHLIČKA, P.: Mezinárodní politika životního prostředí, http://www.kap.zcu.cz/opory/studijni_texty/kniha_stat_prostor/kap.Jehlicka.doc4.
- JENÍČEK, V., FOLTÝN, J. Globální problémy a světová ekonomika, str. 226, SEJÁK, J.: Ekonomické hodnocení přírody, Český ekologický ústav, <http://www.mzp.cz/www/zamest.nsf/0/b4dea7ac875fe555c1256ac300423cb3?OpenDocument>
- JORDAN, A.: Environmental Policy in the European Union: Actors, Institutions and Processes, Earthscan, 2005
- JORDAN, A.: EU Environmental Policy at 25: the politics of multinational governance. (European Union, 1/1/1998)
- JORDAN, A.: The Politics of a Multi-Level Environmental Governance System: European Union Environmental Policy at 25, CSERGE Working Paper, PA 98 -01
- JUDGE, D., EARNSHAW, D.: The European Parliament, Palgrave, 2003
- KARÁSEK, T.: Integrační teorie a „evropská armáda“, 7.9. 2004, http://www.europeum.org/dispatch_article.php?aid=730, staženo 28.8.2008.
- KARLAS, J. BENEŠ, Regionální režimy, Mezinárodní vztahy 3/2008, str. 5 – 21
- KATES, W., ROBERT, P., : What is sustainable development: Goals, Indicators, values, and practice, Environment: Science and Policy for Sustainable Development, Volume 47,

KERREMANS, B.: Do Institutions Make a Difference?, 1996, Non-Institutionalism, Neo-Institutionalism, and the Logic of Common Decision-Making in the European Union. *Governance An International Journal of Policy and Administration* 9 (2): 217-240, dále BULMER, J., SIMON, New institutionalism and the governance of the Single European Market. *Journal of European Public Policy* 5 (3), 1998 365-386.

KEŘKOVSKÝ, J., VYKYPĚL, O.: *Strategické řízení: Teorie pro praxi*, 2. vydání, C.H.Beck Pro Praxi, 2006

KLOUDOVÁ, J.: Lisabonská strategie a Evropská unie: v kontextu s Čínou jako z nově vznikající ekonomikou., <http://www3.ekf.tuke.sk/work/Konferencia%20Herlany/zbornikCD/doc/Kloudova.pdf>, str. 2, staženo 7.4.2009.

KLVÁČKOVÁ, E., MALÝ, J., MRÁČEK, K.: Lisabonská strategie – posílí, nebo oslabí evropskou konkurenceschopnost, Professional publishing, 2006

KOČÍKOVÁ, P.: *Evropská unie a životní prostředí: politiky, strategie, legislativa*, Montanex, 1998

KOPP, U.: The EU SDS Proces, ESDN Quaterly Report, May 2006, http://www.sd-network.eu/?k=quarterly%20reports&report_id=1, 7.8.2009. <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/06/st06/st06799.en06.pdf>

KOPP, U.: The EU SDS Proces, ESDN Quaterly Report, May 2006 http://www.sd-network.eu/?k=quarterly%20reports&report_id=1, staženo 7.7.2009.

KRATOCHVÍL, P.: *Teorie evropské integrace*, Portál, Praha, 2008

KRUŽÍKOVÁ, E., ADAMOVIČ, E., KOMÁREK, J.: *Právo životního prostředí Evropských společensví: praktický průvodce*, Linde 2003, str. 22

Praktický průvodce, Linde Praha a. s., Ústav pro ekopolitiku, 2005

KŘÍŽ, P.: Irské předsednictví: úkoly, výzvy a priority, http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=681&cid=0&nolang=0&type=0&page=18, staženo 7.5.2007.

KUČEROVÁ, I.: *Ekonomiky členských států Evropské unie*, str. 30 – 31.

JENÍČEK, V., FOLTÝN, J.: *Globální problémy a světová ekonomika*,

LAURSEN, F.: *Theories of European Integration*, Taipei, Taiwan, March 2002

LAYARD, A.: *Planning for Sustainable Future*, 2001

LEBEDA, P.: *Přístup ČR k výzvám globalizace*, http://www.glopolis.org/index.php?Itemid=28&id=5&option=com_content&task=view, staženo 17.5.2009

LEBIEDZIK, M., NEZVAL, P., MAJEROVÁ, I.: *Světová ekonomika: učebnice pro ekonomické a obchodně podnikatelské fakulty*, Computer Press, Brno, 2007

LEINER, S.: *The EU Sustainable Development Strategy (SDS) – yn environmental perspective*

LENSCHOW, A.: *Transformation in European Environmental Governance*, European University Institute, Working Paper RSC No 97/61, November 1997

LEVY, R.: European Commission overload and the pathology of management reform: Garbage Cans, Rationality and risk aversion, *Public Administration*, Volume 84 Issue 2, str. 423 – 439.: 23 May 2006, <http://www3.interscience.wiley.com/journal/118609443/abstract?CRETRY=1&SRETRY=0>, staženo 8.6.2007.

LEXIKON PRÁVO EVROPSKÉ UNIE, Sagit, Praha, 2004

LIGHTFOOT, S., BURCHELL, J.: The European Union and the World Summit on Sustainable Development: Normative Power Europe in Action? *JCMS* 2005, Volume 43, Number 1, pp. 75 – 95

LINEK, L.: *Nové způsoby vládnutí a proměna vztahu veřejné správy a občanů*,

MAEKELA, T.: *The EU Sustainable Development Strategy (SDS)*, DG Sustainable Development Directorate, European Commission, 17 March, 2004

MALTHUS, THOMAS, R.: *An essay on the principles of population*,

- MARKS, G., HOOGHE, L.: Multi-level governance and European Integration, European Integration online Papers (EIoP), Vol. 5, No. 11, October 12, 2001
- McELROY, G., BENOIT, K.: Party Groups and Policy Positions in the European Parliament, IIS Discussion Paper No. 101,
- MEADOWCROFT, J.: The Politics of Sustainable Development: Emergent arenas and challenges for political science, University of Sheffield, 1999
- MEADOWS, H.D. a kol.: The Limits to Growth – the 30 Year Updated, 2004
- MEADOWS, H.D. A kol.: Beyond the Limits: Global Collapse of Sustainable Future, Publications Eartscan 1992.
- MOLDAN, B.: K otázce souladu ochrany životního prostředí a hospodářského rozvoje, Sociologický časopis 3/96 <http://www.czp.cuni.cz/Osoby/Moldan/Publikace/t056.htm>, staženo 5.4.2009.
- MEZE RŮSTU, UDRŽITELNÝ ROZVOJ, <http://www.kip.zcu.cz>, staženo 16.5.2007
- MEZŘICKÝ, V.: Environmentální politika a udržitelný rozvoj, Portál, Praha, 2005
- MEZŘICKÝ, V.: Globalizace, Portál, 2003
- MOLDAN, B.: Sedmáct (velmi zhuštěných) tezí o udržitelném rozvoji, <http://www.czp.cuni.cz/Osoby/Moldan/Publikace/t126.htm>, staženo 23.4.2005.
- MOLDAN, B.: (Ne) udržitelný rozvoj ekologie hrozba i naděje, Univerzita Karlova, 2001
- MOLDAN, B.: Ekologická dimenze udržitelného rozvoje, Univerzita Karlova, 2001
- MOLDAN, B.: Konference OSN o životním prostředí a rozvoji, MŽP 1993
- MORAND, F., BARZMAN, M.: European Sustainable Development Policy (1972 – 2005): fostering a two – dimensional integration for more effective institutions, 25. Nov. 2005
- MUNKOVÁ, G. a kol.: Sociální politika v evropských zemích, Karolinum, 2004
- ORINIAKOVÁ, P.: Evropský sociální program, <http://www.cpkp.cz/jc/esp.html>, staženo 7.4.2009.
- OECD - IIED: Sustainable Development Strategies: A Resource Book (2002) http://www.nssd.net/res_book.html#contents, staženo 30.6.2009.
- OECD: Improving Policy Coherence and Integration for Sustainable Development: A checklist <http://www.oecd.org/dataoecd/61/19/2763153.pdf>, staženo 30.6.2009.
- OECD: National Strategies For Sustainable Development, a Guide To Key Issues And Methods For Analysis. A prompt for status review and analysis (2000) <http://nssd.net/pdf/Topic7.pdf>, staženo 30.6.2009.
- PAELLMAERTS, M., HERODES, M.: Does the EU Sustainable Development Strategy Contribute to Environmental Policy Integration?, EPIGOV, Brussels, 15 February 2007, IEEP
- Partnerství pro udržitelnou spotřebu a výboru, http://www.enviweb.cz/?env=_archiv_haahb_en, staženo 6.7.2009.
- PATTEN, CH.: Sustainable Development and governance, Persuasion, not posturing, will reverse the degradation of our world, October 2000
- PEARCE, D. ATKINSON, G.: The Concept of Sustainable Development: An Evaluation of its usefulness ten years after Brundtland, GSERGE, The Centre for Social and Economic Research on the Global Environment
- PEČINKA, P.: Zelená Evropa: tmavozelený západ, světlezelený jih, šedozelený východ, www.blisty.cz.
- PELIŠ, M.: Teorie her jako formální teorie racionálního vyjednávání, <http://web.ff.cuni.cz/~pelis/gt-pelis.pdf>, staženo 22.2.2008.
- PETERS, G., PIERRE, J. Handbook of Public Policy, Sage, Londýn, 2005
- PETERSON, 2001: The choice for EU theorists: Establishing a common framework for analysis, European Journal of Political Research, Volume 39, Number 3,

- PETERSON, J., SHACKLETON: The Institutions of the European Union, The New European Union Series, Oxford, 2002
- PLECHANOVÁ, B.: Institucionální vývoj Evropské unie: Od Maastrichtské smlouvy k východnímu rozšíření, Karolinum, 2004
- POISTER, T.H, STREIB, G.D.: Strategic management in the public sector. Public Productivity and Management Review, 22, 1999, str. 308-325.
- POTUČEK, J.: Krátká úvaha o environmentalismu, <http://www.e-polis.cz/politicke-teorie/27-kratka-uvaha-o-environmentalismu.html>, staženo 17.7.2007.
- POTUČEK, M., a kol.: Strategické vládnutí a Česká republika, GRADA, Praha, 2007
- POTUČEK, M.: Konceptuální základy strategického vládnutí, Veřejná politika a prognostika, PPF, 2009, http://www.fsv.cuni.cz/FSV-538-version1-009_Potucek.pdf, str. 13
- POTUČEK, M.: Strategické vládnutí a Česká republika, str. 222
- POTUČEK, M.: Velká hra o budoucnost, http://www.martinpotucek.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=64%3Avelka-hra-o-budoucnost&catid=41%3Apopular-clanky&Itemid=67&lang=cs, staženo 1.8.2009.
- POTUČEK, M.: Vládnutí v České republice v době globalizace, http://iss.fsv.cuni.cz/ISS-50-version1-071003_potucek.pdf, Pracovní verze příspěvku na konferenci FSV UK „Střední Evropa v Unii a Unie ve Střední Evropě“, Praha, 20.-22.9. 2007, str. 14.
- POTUČEK, M.: Environmentalismus, Studijní politologický server, <http://policy.euweb.cz>
- POTUČEK, M.: Umíme si vládnout?, www.martinpotucek.cz/index.php?option=com...doc... str. 7.
- RASMUSSEN, A.: Institutional Games Rational Actors Play – The empowering of the European Parliament, Vol. 4 (2000), No 1, EIOP
- REITSCHMIEDOVÁ, A.: Strategické řízení k udržitelnému rozvoji, Příloha ,
- RIFKIN, J.: Evropský sen: Jak evropská vize budoucnosti potichu zastihuje Americký sen, ELK, 2005
- RINSCHÉ, G., FRIEDRICH, I.: Evropa na prahu 21. století, Křesťanští demokraté v Evropském parlamentu, ISE Institut, 1999
- ROSAMOND, B.: Theories of European Integration Basingstoke: Macmillan and New York: St. Martin's Press, 2000
- ROVNÁ, L., KASÁKOVÁ, Z., VÁŠKA, J.: Evropská unie v členských státech a členské státy v EU, VIP Books, Praha, 2007
- ROVNÁ, L., WESSELS, W.: EU constitutionalisation: From the Convention to the Constitutional Treaty 2002-2005. Anatomy, Analysis, Assessment. Prague: Europeum, 2006
- RYNDA, I.: Občan a životní prostředí, trvale udržitelný rozvoj, rozvoj a růst a otevřená liberální společnost, In Kunc, Jiří: et al.: Demokracie a ústavnost, Praha, Univerzita Karlova 1996, str. 220 – 232
- RYS, L.: Evropský rozměr lepší regulace , Ministerstvo vnitra, http://www.law.muni.cz/edici/sborniky/cofola2008/files/pdf/sprava/rys_rudolf.pdf, staženo 7.6.2009.
- ŘÍCHOVÁ, B.: Přehled moderních politologických teorií: Empiricko – analytický přístup v soudobé politické vědě, Portál, 2000
- ŘÍCHOVÁ, B.: Úvod do současné politologie, Srovnávací analýza demokratických politických systémů, Portál, 2002
- SABATIER, MANZMANIANN: A Framework of analysis. Jedním ze šesti dostačujících podmínek pro efektivní implementaci, str. 31,
- SCOTT, J. HOLDER, J.: Implementing the Lisbon Strategy: Policy Co-ordination through “open methods”, ESRC Seminar Series, 2005
- Sen and the Sustainability, Green Audit, http://www.greenaudit.org/sen_and_sustainability.htm, staženo 15.5.2008

SENDEN, LINDA, A.J.: Soft Law, Self-regulation and Co-regulation in European Law: Where do they Meet? *Electronic Journal of Comparative Law*, Vol. 9, No. 1, January 2005

SCHMEIDLER, K.: Trvale udržitelné rozvoj a město, http://www.uur.cz/images/publikace/uur/1999/1999-04/04_rozvoj.pdf, str. 1.

SMITH, C. D.: Sustainable Development, Ecosystems, and Climate Change Committee – Newsletter Archive – Sustainable Development Policy Implementation in the EU, Vol. 5., No. 4 – June 2002

SMITH, S., HOLLIS, M: Teorie Mezinárodních vztahů: Interpretace a porozumění, Centrum pro studium demokracie a kultury, Politologická řada, 2000

SOJKA, M., KONEČNÝ, B.: Malá encyklopedie moderní ekonomie, Libri, 1996

SPASH, C. L., HANLEY, N: Cost-benefit analysis and the environment, Edward Elgar Publishing Ltd, Aldershot, 1993.

STEURER, R.: Strategic Public Management as Holistic Approach to Policy Integration, 2004, http://userpage.fu-berlin.de/ffu/akumwelt/bc2004/download/steuerer_f.pdf staženo 1.7.2006.

STEURER, R.: Sustainable Development Strategies as Policy Integration Processes: Coping with integrative governance challenges in Europe, viz <http://www.uea.ac.uk/env/cserge/events/epi/steuerer.pdf>, staženo 13.3.2007. str. 70

Strategické řízení v oblasti výzkumu a vývoje, <http://www.vsb.cz/shared/uploadedfiles/cpit/dokument1.doc>, stažen 5.4.2008. str. 2

Strategický management – pojem strategie, /on-line/ , <https://akela.mendelu.cz/~loucka/studium/9sem/SZZ/management/Man10.docs> staženo 1.3.2009.

Strategy Survival Guide, 2004 <http://interactive.cabinetoffice.gov.uk/strategy/survivalguide/site/intro/introducing.htm>, Prime Minister's Strategy Unit, staženo 12.11.2009

Sustainable Development – Theory and Practice, Post note 91, January 1991

Sustainable Development and Community Environment Policy, ENVI 505 EN, ENV Briefing, Directorate – General for Research, Directorate A, 24. January 2002

Sustainable development and Community Environment Policy, PE 313.273, str. 7

Sustainable development in OECD countries: Getting the Policies Rights, OECD Publishing, Paris, 2004

Sustainable Development Strategy: Commission presents new platform for action: The European Commission's Review of the EU's Sustainable Development Strategy Calls on All Governments, Businesses, NGOs and citizens“

Sustainable development: A review of International Literature, <http://www.scotland.gov.uk/Publications> , staženo 15.8.2006

Sustainable Governance Institutional and Procedural Aspects of sustainability: European Consultative Forum on the Environment and Sustainable Development, Luxembourg, 2000

Sustainable Governance, Institutional and Procedural Aspects of Sustainability., http://www.pedz.uni-mannheim.de/daten/edz-bn/gdu/00/governance_en.pdf, European Commission 2000, staženo 4.4.2007.

Světová komise pro udržitelný rozvoj, 1991: Naše společná budoucnost, Academia, 1991

Světový summit o udržitelném rozvoji (Johannesburk, 2002), Ministerstvo životního prostředí, Praha 2003

Světový summit o udržitelném rozvoji, <http://www.mzp.cz/www/zamest.nsf/62c5044df2e98482c12564ce0052d352/9e0074ecec5009ceac1256c400022af0f?OpenDocument>, staženo 7.6.2009.

Světový summit o udržitelném rozvoji, Ministerstvo životního prostředí 2003

SWANSON, D., PINTÉR, L.: National Strategies for Sustainable Development: Challenges, Approaches and Innovations in Strategic and Co-ordinated Action: Based on a 19-country Analysis, /on-line/, IISD, GTZ GmbH, http://www.iisd.org/pdf/2004/measure_nat_strategies_sd.pdf

ŠČASNÝ, M., KOPECKÝ, O., CUDLÍKOVÁ, E.: Alternativy k ukazateli HDP – zhodnocení předpokladů a využití indikátoru trvale udržitelného ekonomického blahobytu (ISEW) pro ČR.. V rámci projektu UNDP „Směrem k udržitelnosti v ČR“. Centrum pro otázky životního prostředí UK, Kap. 2.6 a 2.7 in <http://www.czp.cuni.cz/osoby/scasny/FHS/P3%20-%20Kapit%C3%A1l%20a%20formy%20udržitelnosti.doc>, stažen 1.4.2007.

ŠVARÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K.: Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách, PORTÁL, Praha, 2007.

TEORETICKÁ VÝCHODISKA, SOUVISLOSTI A INSTITUCE: K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek, Univerzita Karlova v Praze, Centrum pro otázky životního prostředí, Praha, květen 2002

The European Union and World Sustainable Development: Visions of Leading Policy Makers and Academics, Education and Culture DG, European Communities, 2007

The Lisbon Strategy and the EU Strategy for Sustainable Development, <http://www.clubofrome.at/events/2006/brussels/guide.html>, staženo 7.6.2007.

The Sustainable Development Policy within the European Union, 20/5/2005

TIMOSHENKO, A.: Environmental Negotiator Handbook, 2003

TORRES, F., How efficient is Joint Decision – Making in the EU? Environmental Policies and the Co-Decision Procedure?, <http://ideas.repec.org/p/ave/wpaper/052003.html>, staženo 1.7. 2007, str. 12

Strategie udržitelného rozvoje ČR, <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/koncepce-a-politiky/strategie-udržitelného-rozvoje-ceske/1000502/21089/>, staženo 7.5.2009.

TRNKA, D.; LINEK, L.: Nové způsoby vládnutí a proměna vztahu veřejné správy a občanů

TRVALE UDRŽITELNÝ ROZVOJ A INFORMACE, <http://www.czp.cuni.cz/osoby/Moldan/moldan1.htm> 27.6.2009

Tvorba a řízení strategie: Teoretická část: Databáze nejlepších praktik

TÝČ, V., KŘEPELKA, F., MUNKOVÁ, J., PIKNA, B., ROZEHNALOVÁL, N., TOMÁŠEK, M.:

KOPP, U: The EU SDS Process, kterou publikoval European Sustainable Development Network. Studie, které se zabývají teoretickými hledisky tvorby strategií,

STEURER, R., MARTINUZZI, A.: (2005). Towards a new pattern of strategy formation in the public sector. first experiences with national strategies for sustainable development in Europe, Environment and Planning C: Government and Policy, 23, 455-472

STEURER, R., MARTINUZZI, A. (2005): Editorial: From Environmental Plans to Sustainable Development Strategies. European Environment, 17, 147 – 151. nebo nejnovější

Udržitelný rozvoj a Agenda 21, Průvodce místní Agendy, MŽP

Udržitelný rozvoj v České republice, [http://www.czso.cz/xs/edicniplan.nsf/t/BE00436599/\\$File/1321090701.pdf](http://www.czso.cz/xs/edicniplan.nsf/t/BE00436599/$File/1321090701.pdf), staženo 8.5.2007.

Understanding Sustainable Development, <http://www.fathom.com/course/21701763/session1.html>, staženo 11.8.2006

UNNERSTALL, H.: Sustainable Development as legal term in European Community Law: Making it Operable within the Habitats Directive and the Water Framework Directive, UFZ – Diskussionspapiere, July 2005, tr. 7

URBAN, L., HAD.,: Evropská společenství: První pilíř: Evropské unie, ÚMV, Praha 2000

URBAN, L.: Opravdu skomírá evropská ekonomika? Sborník č. 36 „Proč skomírá evropská ekonomika“, listopad 2004,

URBAN, L.: Proč se nedaří Lisabonské strategii: na okraj Wim Kokovy zprávy, *Integrace*, 10.1.2005, <http://www.euractiv.cz/print-version/analyza/pro-se-neda-lisabonsk-strategii-na-okraj-wim-kokovy-zprvy>, staženo 7.6.2008.

Úvod, Centrum pro otázky životního prostředí, UK, Zpravodaj COŽP, http://www.czp.cuni.cz/Projekty/sdcz/cast_ii.htm, staženo 14.3.2009.

VESELÝ, A., DRHOVÁ, Z., NACHTMANNOVÁ, M.: Veřejná politika a proces její tvorby: Co je policy? A jak vzniká. http://www.ceses.cuni.cz/CESES-20-version1-sesit05_08_vesely.pdf, staženo 9.9.2008.str. 36.

VESELÝ, A., NEKOLA, M. a kol.: Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe, SLON, Praha, 2007

VIG, J., NORMAN, A.: *The Global Environment: Institutions, Law and Policy*, 2nd Edition, July 2004

VLÁČIHOVÁ, A.: Nevládní organizace mají v EU větší vliv než podnikatelská zastoupení <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/podnikatelske-prostredi/eu-organizace-vetsi-vliv-nez-podnik-zast/1000520/52008/>, staženo 4.7.2007.

VOGLER, J.: *The External Environmental Policy of the European Union, Current Issues and Themes*, Yearbook of International Cooperation on Environment and Development, 2003/04

Východiska pro zapojování veřejnosti do přípravy strategických dokumentů - http://www.osnoviny.cz/uploads/Dokumenty_ke_stazeni/vychodiska.pdf, staženo 8.7.2007.

WAHL, J. a kol.: *Evropská lidová strana*, Institut pro středoevropskou politiku, Konrád Adenauer Stiftung, 2002

WEBSTER'S NEW MILLENIUM Dictionary of English, /on-line/ <http://dictionary.reference.com>, staženo 26.9.2006

WESTLAKE, M., GALLOWAY, D.: *The Council of the European Union*, Third Edition, John Harper Publishing, 2006

Who governs the environmental policy in the EU? A study of the process towards a common climate change, Research at CICERo, http://www.cicero.uio.no/publications/detail.aspx?publication_id=50&lang=EN, staženo 8.8.2007, Cicery Policy Notes, str. 29

WILKINSON, D., MONKHOUS, C., BALDOCK, D.: *The Future of EU Environmental Policy: challenges and opportunities*, A Special Report for the All – Party Parliamentary Environment Group, IEEP, December 2004

WOKOUN, R.: *Regionální rozvoj -- Východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie*, Linde, Praha, str. 431.

ZADRAŽILOVÁ, D.: *Mezinárodní management*, Nakladatelství OECONOMIA, 2004

ZARTMAN, W.: *Essays on theory and practice*, Routhledge, 2008, CRANK, P.J.: *Institutional Theory of police: a review of the state of art*, *Policy: An International Journal of Policy Strategies and Mangement*, Volume 26 Issue 2., 2003, str. 196

ZBÍRAL, R.: *Teorie a praxe vyjednávání v Radě EU*, Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, Brno, 2008.

ZWIRNER, W., BERGER, G., SEDLACKO, M.: *Participatory Mechanisms in the Development, Implementation and Review of National Sustainable Development Strategies*, ESDN Quaterly Report, September 2008., http://www.sd-network.eu/?k=quarterly%20reports&report_id=10#qr14, staženo 8.5.2009

Životní prostředí v rozšířené Evropské unii. MŽP, 2004

Tiskové zprávy Evropské komise

Barroso presents the European Commission Plan, <http://www.europa-nu.nl/9353000/1/j9vvh6nf08temv0/vgytl4skqkxx?ctx=vh7fglp4j1zt>, stažen 6.6.2009.

Further steps forward in the EU-OPEC Energy Dialogue - Joint Press Release -Brussels, 7 June 2006
<http://www.unece.org/press/2006/060706.htm>
José Manuel Barroso Press Conference on sustainable development Joint press conference with Commissioners Dimas and Špidla, 9 February 2005
José Manuel Barroso Sustainable Development strategy do more and better Concluding Speech to the Stakeholder Forum on Sustainable Development Brussels, 15 April 2005
Komise hodnotí pokrok dosažený v v oblasti udržitelného rozvoje, 24/7/2009, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/1188&format=HTML&aged=0&language=CS&guiLanguage=en>, staženo 7.8.2009.
President Prodi and Mr Wim Kok announce the establishment of the High-level Group on the Lisbon Strategy <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/04/518&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>, staženo 6.6.2009.
What has been achieved in Johannesburg, http://ec.europa.eu/environment/wssd/johannes_achievements_en.html, staženo 7.6.2009.
Svět nemůže dopustit neúspěch v Johannesburgu: Prohlášení komisaře pro rozvoj a humanitární pomoc Poulou Nielsena , 25.8.2002, http://ecomonitor.cz/txt_tzpr_full.stm?x=100675, staženo 7.6.2009.

Brožury:

Advancing Sustainable Development, Policy Brief, OECD Observer, /on-line/, March 2006, str. 3, <http://www.oecd.org/dataoecd/43/44/36277332.pdf>, staženo 12.8.2008
Annual Report on Sustainable Development Work in the OECD 2005, OECD 2006
Brochure: A European Union Strategy for Sustainable Development, published 2002
EESC President Anne – Marie Sigmund: European Council's Adoption of Guiding Principles for Sustainable Development was a silver lining“

Další podpůrné informační zdroje:

Bilance nizozemského předsednictví je dobrá, http://www.europeum.org/disp_kalend_entry.php?page=1&kalid=2343&to=2005-01-01%2000:00:00&from=2004-07-01%2000:00:00, staženo 7.6.2009.
Biodiverzita (Ministerstvo životního prostředí české republiky, [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/CENMSFVZ8VR3/\\$FILE/biodiverzita.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/CENMSFVZ8VR3/$FILE/biodiverzita.pdf), staženo 14.5.2009.
Britské předsednictví, http://www.euroskop.cz/gallery/6/1863-list_uk.pdf, staženo 7.6.2007.
Britské předsednictví: Hip, hop, ale žádný hurá, Euractiv, <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/britsk-pedsednictv-hip-hop-ale-dn-hur>, staženo 7.6.2007.
Club of Rome Brussels: Proceedings of conference: „Civil Society Monitoring the EU Strategy for Sustainable Development“ (April 2006)
Co přináší Kjótský protokol, 15.2.2005, <http://www.ekolist.cz/zprava.shtml?x=218958>
Dánské předsednictví, http://www.evropska-unie.cz/download/cz/informacni_listy/predsednictvi/Danske_predsednictvi_2002.pdf, staženo 8.6.2007.

EKO VIS MŽP, Informační zpravodaj, ročník 9. 1999, [http://www.mzp.cz/_C12569A100033F93.nsf/0/A3693456F053A4BBC1256F2E00448114/\\$FILE/EKO99_06.PDF](http://www.mzp.cz/_C12569A100033F93.nsf/0/A3693456F053A4BBC1256F2E00448114/$FILE/EKO99_06.PDF) , staženo 7.6.2006.

Ekologické vysvědčení Evropské komise v poločase? Horší trojka, 4. 5. 2007, Praha

Ekologický monitor, <http://www.env.cz/ris/vis-edice.nsf/6f1ff016b2876036c12568db0070f2be/3e458da13445b5ebc1257419002c2735?OpenDocument&ExpandSection=6>, staženo 6.5.2009.

Employment, Social Policy, Health and Consumer Affairs

Environmentální organizace navrhují ambiciózní program pro strategii udržitelného rozvoje, <http://www.stuz.cz/view.php?navezclanku=&cislocclanku=2006030301>, staženo 7.6.2007.

Environmentální výhled OECD, 2001

ETAP, http://www.6rp.cz/dokums_novinka/com_2004_etap_en_1153_1.pdf, staženo 5.5.2006. [http://www.mzp.cz/AIS/web-pub.nsf/\\$pid/MZPRDFBJ898Y/\\$FILE/1_Priority%20UK%20p%C5%99edsednictv%C3%AD%20ve%202.pol.2005.doc](http://www.mzp.cz/AIS/web-pub.nsf/$pid/MZPRDFBJ898Y/$FILE/1_Priority%20UK%20p%C5%99edsednictv%C3%AD%20ve%202.pol.2005.doc), staženo 6.6.2007.

EU oprášila strategii udržitelného rozvoje, Enviromagazín 4/2006, <http://www.sazp.sk/slovak/periodika/enviromagazin/enviro2006/enviro4/11.pdf>

EU policies for sustainable development, Europe Review: EU policies for sustainable development, <http://www.times-publications.com> 2.12.2008

European Consultative Forum on the Environment and Sustainable Development, 5-6.11.1999,

European Environmental Bureau: Shaping the New Europe: Working Towards Sustainable Development, <http://www.eeb.org/publication/2000/shaping-joint-version.pdf>, staženo 7.6.2008.

European Parliament Fact Sheets www.europarl.europa.eu/facts/4_9_3_en.htm

European Union Case Study, Analysis of National Strategies for Sustainable Development, Unedited Working Paper, June 2003, www.iisd.org

Indicators for Sustainable Development, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/sdi/introduction>, staženo 7.6.2008.

Informace z oblasti Lisabonský proces, http://www.naseevropa.cz/portal/port_data.nsf/927b725e08d36a78c1256ea50030ae62/1fecead1796c6bd3c1256e89006193f0?OpenDocument.

Free Europe: Joshua Livestro: Bush Boom, Euro Bust, www.techcentralstation.com, 13.11.2003, staženo 7.6:2008.

Frequently asked questions on the review of the EU Sustainable Development Strategy (IP/05/1582)

Evropa v pohybu: Kvalitní životní prostředí: Jak k němu přispívá EU, Lucemburk, říjen 2005

Evropská komise byla podle ekologických organizací málo zelená, <http://www.euractiv.cz/zivotni-prostredi/clanek/evropska-komise-byla-podle-ekologickych-organizaci-malo-zelena-006121>, 11.6.2009

Evropská rada, <http://www.euroskop.cz/90/sekce/zakladni-informace/>, staženo 7.6.2006.

Good Practices in the National Sustainable Development Strategies of OECD Countries, <http://www.oecd.org/dataoecd/58/42/36655769.pdf>, staženo 14.11.2007

Integrace ochrany životního prostředí a trvale udržitelného rozvoje do politiky vnitřního trhu

Interview with Environmental Commissioner, Euractiv, <http://www.euractiv.com/en/environment/interview-environment-commissioner-stavros-dimas/article-139272#>, staženo 7. 7.2008.

Interview: Monica Frassoni, Co-President of the European Greens, Wednesday 9 June 2004

Irské předsednictví slibuje důraz na udržitelný rozvoj, 13.1:2004, <http://www.ekolist.cz/zprava.shtml?x=160554>, staženo 13.3.2007.

Jednalo se o proces tzv. Severního rozšíření, kdy se k 1.1.1995 členy EU stalo Finsko, Švédsko a Rakousko.

Jednání Evropské rady v Goteborgu, Zpravodaj MA 21, č. 1/2002

Limity a perspektivy Akčních programů ochrany životního prostředí

Končená definice trvale udržitelného rozvoje, <http://trvala-udrzitelnost.sweb.cz/tur2.html>, staženo 12.4.2007.

Kontroverzná správa Strauss-Kahna, 24.5.2004, Euroactiv, <http://www.euractiv.sk/?a=show&cid=1831&sid=124&pid=124>, staženo 6.5.2009.

Lisabonská strategie a vnitřní, <http://www.euroskop.cz/8742/sekce/lisabonska-strategie-a-vnitri-trh/>, staženo 6.6.2009.

Lisabonský proces – Evropský prostor energií <http://hn.ihned.cz/c1-13678500-lisabonsky-proces-evropsky-prostor-energii>, staženo 7.6.2009.

MŽP archiv - http://www.mzp.cz/ris/vis-articles.nsf/Index_Entries/658F264E5668C8D6C1256DBA006FEE24?OpenDocument, staženo 7.6.2009

MŽP archiv - http://www.mzp.cz/ris/vis-articles.nsf/Index_Entries/658F264E5668C8D6C1256DBA006FEE24?OpenDocument, staženo 7.6.2009

Návrh národní strategie udržitelného rozvoje, Praha, Univerzita Karlova, 2002,/on-line/
<http://www.czp.cuni.cz/Projekty/sdcz/strategie11.pdf>.

Návrh strategie udržitelného rozvoje České republiky „Od ekonomického růstu k udržitelnému rozvoji“ Český ekologický ústav, 2002

Nevládní organizace vyhodnotily činnost rakouského předsednictví, <http://www.zelenykruh.cz/cz/aktuality/nevladni-organizace-vyhodnotily-cinnost-rakouskeho-predsednictvi/>

Nizozemské předsednictví, http://www.euroskop.cz/gallery/6/1859-list_nizozemi.pdf, staženo 6.5.2007.

O udržitelném rozvoji z hlediska životního prostředí, 9.7.2007.

Občanská společnost na evropské úrovni, registr CONECCS, <http://obcan.ecn.cz/index.shtml?apc=ej--1-&t=238614>

Pokyny pro politiku udržitelného rozvoje, pro Finanční mechanismus EHP a Norský finanční mechanismus, http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Udrzitelny_rozvoj_pdf.pdf, staženo 11.11.2006, str. 2-3.

Portugalské předsednictví v EU, <http://www.euroskop.cz/417/sekce/portugalsko-v-evropske-unii/>, staženo 7.7.2009.

Posílení udržitelného rozvoje v politikách EU, <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/aktuality-z-eu-srpen-2009/posileni-udrzitelny-rozvoj-politikach-eu/1001807/54102/>, staženo 7.8.2009.

Osm hříchů státní správy, <http://www.cuni.cz/IFORUM-2346.html>, staženo 12.8.2009

President of the European Commission, http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/infoBios/setimes/resource_centre/bio-archive/prodi_romano; 5.5.2008.

Průvodce ochránce životního prostředí Evropskou unií, ÚMV, 2000

Přehled přístupů mezinárodních institucí k měření udržitelného rozvoje, [http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/A8002FCC04/\\$File/1605-07-3.pdf](http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/A8002FCC04/$File/1605-07-3.pdf), staženo 7.7.2006.

Rada EU přijala revidovanou strategii udržitelného rozvoje – docela dobrý začátek, <http://www.zelenykruh.cz/cz/aktuality/rada-eu-prijala-revidovanou-strategii-udrzitelneho-rozvoje-docela-dobry-zacatek/>, staženo 7.7.2009.

Rakouské předsednictví v Radě EU, <http://old.mzv.cz/servis/soubor.asp?id=19681>;
<http://www.evropsky-parlament.cz/view/cs/press-release/pr-2006/pr-2006-January/pr-2006-January-1.html;jsessionid=94EB49919410BB04EA9773C1B5C65670>

Interinstitutional workplanning with the European Parliament and Council (2003/C/321/01), http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=943063 Interinstitutional workplanning with the European Parliament and Council (2003/C/321/01), http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=943063, staženo 9.6.2008.

Seznam přípravných orgánů Rady

Sborník z národního fóra, VŠFS, 2004, http://www.znalostniekonomika.cz/dokumenty/2004_sbornik.pdf, str. 5, staženo 7.7.2009.

Složení Prodiho Evropské komise, <http://www.ekolist.cz/eu-inst-ek.shtml>, staženo 5.3.2007.

Slyšení S. Dimase v EP: http://www.europarl.europa.eu/hearings/commission/2004_comm/pdf/speca_dimas_cs.pdf, str. 10-11

Směřuje EU k trvale udržitelnému rozvoji, <http://www.czp.cuni.cz/info/EU/Bruzura/iv.htm>, staženo 7.6.2007.

Social NGOs criticise EU sustainable development „catalogue“, www.euractiv.cz, 7.6.2006, staženo 6.6.2007.

Souhrn návrhu 6.EAP, Centrum pro otázky životního prostředí, http://www.czp.cuni.cz/knihovna/6EAP/souhrn_navrhu_6AP.htm, staženo 7.6.2009. aEU Environment Guide, str. 4

Stakeholders form our society viz http://ec.europa.eu/sustainable/civil_society/index_en.htm

Stavros Dimas Sustainable Development in the Commission's Policy Agenda, Stakeholder Forum Brussels, 15 April 2005

Strengthening Sustainable Development in the EU, EEAC Working Group on SD, EU Spring Council in 2004

he European Commission sets a positive agenda for the 2005 Review of the Sustainable Development Strategy

V Johannesburgu nebyl summit o životním prostředí, <http://www.seps.sk/zp/casopisy/zp/2003/zp3/word/moldan.doc>, staženo 7.7.2007.

Velká Británie v EU, <http://www.euroskop.cz/395/sekce/spojene-kralovstvi-v-evropske-unii/>, staženo 7.6.2007.

Velká témata roku 2005, <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/velk-tmata-roku-2005>, staženo 7.6.2007.

Vývoj ekonomiky na přelomu roku 2003 – 2004, [http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/7800445431/\\$File/15160409.pdf](http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/7800445431/$File/15160409.pdf), staženo 7.6.2009.

Vývoj evropských ekologických stran na pozadí konfliktních linií, 19. 10. 2004, www.blisty.cz/art/20180.html

Význam občanské společnosti a kultury pro evropskou komisi ve strategických cílech 2005 – 2009, <http://www.proculture.cz/cultureinfo/evropska-unie/vyznam-obcanske-spolecnosti-a-kultury-pro-evropskou-komisi-v-strategickych-cilech-2005-2009-641.html>, staženo 7.7.2009.

Ze semináře Komise pro životní prostředí AV ČR Odcizování člověka přírodě, Praha, 27. 4. 2006 <http://www.blisty.cz/art/28471.html>

Zelené a bílé knihy, /on-line/, <http://www.cpkp.cz/evropskyobcan/manual/knihy.htm>, staženo 5.5.2009

DŮLEŽITÉ INTERNETOVÉ STRÁNKY :

EUROSTAT, [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/Secretariat-General of the European Commission](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/Secretariat-General_of_the_European_Commission), http://ec.europa.eu/dgs/secretariat_general/index_en.htm, staženo 8.8.2007.

Who is who in the Environment DG, <http://ec.europa.eu/dgs/environment/directory.htm>, staženo 8.5.2007.

European commission and Sustainable development

http://ec.europa.eu/sustainable/welcome/index_en.htm,

Eurostat and sustainable development

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/sdi/introduction>,

Research and sustainable development

http://ec.europa.eu/research/sd/index_en.cfm

UN Commission for Sustainable development ⁵⁷¹ – http://www.un.org/esa/dsd/csd/csd_aboutcsd.shtml

European Environmental Bureau, <http://www.eeb.org/>, staženo 7.6.2009

EHSV Info, <http://eesc.europa.eu/activities/press/eescinfo/2007/info-01-2007-cs.pdf>, str. 4. staženo 5.5.2007.

Environment Directorate General, http://ec.europa.eu/dgs/environment/index_en.htm, staženo 8.6.2006.

EUROBAROMETER

http://ec.europa.eu/public_opinion/standard_en.htm, staženo 6.3. The Sixth Environment Action

Forward Studies Unit, [http://209.85.135.132/search?](http://209.85.135.132/search?q=cache:vvhM0KrOrW8J:ec.europa.eu/comm/cdp/amato/index_en.htm+forward+studies+unit&cd=1)

[q=cache:vvhM0KrOrW8J:ec.europa.eu/comm/cdp/amato/index_en.htm+forward+studies+unit&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz](http://209.85.135.132/search?q=cache:vvhM0KrOrW8J:ec.europa.eu/comm/cdp/amato/index_en.htm+forward+studies+unit&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz), staženo 7.5.2009.

Kontext politiky, Agentura pro životní prostředí,

<http://www.eea.europa.eu/cs/themes/households/policy-context>, staženo 7.7.2007.

The Commission at Work,

http://ec.europa.eu/atwork/programmes/index_en.htm, staženo 9.6.2008.

⁵⁷¹ Dostupné např.: UN: Guidance in preparing a National Sustainable Development Strategy (2002).